

**UNIVERSITATEA DE STAT „B. P. HASDEU” DIN CAHUL
FACULTATEA DE DREPT ȘI ADMINISTRAȚIE PUBLICĂ**

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ

**„ROLUL ȘTIINȚEI ÎN REFORMAREA SISTEMULUI JURIDIC ȘI
POLITICO-ADMINISTRATIV”**

Ediția a IX-a

08 DECEMBRIE 2023

CAHUL 2024

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

**„ROLUL ȘTIINȚEI ÎN REFORMAREA SISTEMULUI JURIDIC
ȘI POLITICO-ADMINISTRATIV”**

Ediția a IX-a

**Secția Științe juridice
și
Științe Politice și Administrative**

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova

"Rolul științei în reformarea sistemului juridic și politico-administrativ", conferință științifică (9 ; 2023 ; Cahul). Conferința științifică "Rolul științei în reformarea sistemului juridic și politico-administrativ", Ediția a 9-a, 08 decembrie 2023 / comitetul științific: Arseni Alexandru [et al.]. – Cahul : [S. n.], 2024 (Centrografic) – . – ISBN 978-9975-88-121-0.

Secția: Științe juridice și Științe Politice și Administrative. – 2024. – 149 p. – Antetit.: Universitatea de Stat "B. P. Hasdeu" din Cahul, Facultatea de Drept și Administrație Publică. – Texte : lb. rom., engl. – Rez. paral.: lb. rom., engl. – Referințe bibliogr. La sfârșitul art. – 100 ex. – ISBN 978-9975-88-122-7.

34(082)=135.1=111=161.1

R 68

Materialele incluse în prezenta ediție sunt recomandate de catedra de profil și aprobate spre publicare de către Comisia Metodico-Științifică a Universității de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul (proces verbal nr. 2 din 15 martie 2024).

© Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

COMITETUL ȘTIINTIFIC:

1. **Arseni Alexandru**, dr. hab., profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
2. **Cojocaru Radion**, dr., profesor universitar; Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne
3. **Juc Victor**, dr. hab., profesor cercetător, Institutului Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al USM
4. **Cornea Sergiu**, dr. hab., conferențiar universitar, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul
5. **Odinokaia Ina**, dr. hab, conferențiar universitar; Universitatea de Stat „Alec Russo”, din Bălți
6. **Mihalache Iurie**, dr. hab, conferențiar universitar; Universitatea de Studii Politice și Economice Europene "Constantin Stere"
7. **Cornea Valentina**, dr., conferențiar universitar, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul
8. **Vizdoga Tatiana**, dr., conferențiar universitar; Universitatea de Stat din Moldova
9. **Saitarlı Natalia**, dr., conferențiar universitar, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul
10. **Rusandu Ivan**, dr., conferențiar cercetător, Institutului Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al USM
11. **Stoian Maria-Georgeta**, Expert criminalist, Secretar general al Asociației Criminaliștilor din România, Facultatea de Drept, Universitatea “Titu Maiorescu”, București;
12. **Greco Ion**, dr., lector universitar, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul
13. **Calendari Dumitru**, dr., lector universitar, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul
14. **Jitariuc Vitalie**, dr., lector universitar, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul
15. **Bercu Oleg**, dr., lector univ., Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul

COMITETUL ORGANIZATORIC:

- Bercu Oleg**, dr., lector univ., Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul
Ciudin Oxana, asist. univ., Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul

CUPRINS

ATELIERUL ȘTIINȚE JURIDICE

Valentin CAZACU <i>Particularități ale contractului de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață</i>	6
Ion CIOBANU <i>Regimul juridic al transportului auto internațional de mărfuri CMR</i>	13
Olesea BLAȘCU <i>Particularitățile contractului de leasing de consum cu participarea persoanelor fizice</i>	18
Dumitru CALENDARI <i>Soarta apelului peste termen în procesul penal</i>	31
Evlampie DONOS <i>Unele reflecții asupra încetării contractului individual de muncă în rezultatul constatării îndeplinirii nesatisfăcătoare, în mod repetat, pe parcursul unui an a indicatorilor de performanță individuală</i>	36
Ana ZABULICA <i>Reținerea infractorului - cauză, aplicabilitate și impact</i>	48
Chironachi VLADIMIR <i>Istoricul dezvoltării moștenirii legale în Republica Moldova</i>	55
Liliana DANDARA, Tudor PĂȘCĂNEANU <i>Reflecții cu privire la procesul de armonizare a codului civil al Republicii Moldova și legii privind societățile pe acțiuni cu acquis-ul european</i>	60
Olga Tatar <i>The system, place and role of private international law in the legal system</i>	68
Angela CIUBOTARU <i>Conturarea obligațiilor legale ce revin subiecților activității de întreprinzător</i>	79
Iurie MIHALACHE <i>Sisteme de persoane juridice și grupuri de interes economic</i>	88
Olga Tatar <i>Subjects of private international law</i>	98
Tudor PĂȘCĂNEANU, Liliana DANDARA <i>Reflecții asupra unor probleme în legătură cu aplicarea principiului constituțional al consultării cetățenilor în probleme locale de interes deosebit</i>	110

ATELIERUL ȘTIINȚE POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE

Aliona CORCENCO <i>Instituția contenciosului administrativ - pilon al statului de drept. Aspecte de drept comparat</i>	115
Natalia SAITARLÎ <i>Încheierea și rezilierea contractului individual de muncă în cazul funcționarului public cu statut special</i>	129
Mihai CREȚU <i>Noțiunea de "serviciu public"</i>	143

PARTICULARITĂȚI ALE CONTRACTULUI DE ÎNSTRĂINARE A BUNULUI CU CONDIȚIA ÎNTREȚINERII PE VIAȚĂ

SPECIFIC FEATURES OF THE CONTRACT OF ALIENATION OF THE ASSET SUBJECT TO LIFETIME MAINTENANCE

Valentin CAZACU, lect. univ., dr.,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți,
Facultatea de Drept și Științe Sociale, Catedra de Drept,
valentin.cazacu@usarb.md

Rezumat: *Ca urmare a încheierii contractului de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață, în sarcina părților se vor naște drepturi și obligații reciproce, întinderea cărora poate fi, de comun acord, înlăturată, modificată sau mărită, în limitele imperative ale legii. Lucrarea de față tratează succint unele particularități ale contractului în cauză, analizând dispozițiile relevante ale Codului civil modernizat al Republicii Moldova, luând în considerare și orientarea jurisprudenței în acest domeniu.*

Cuvinte-cheie: *contract de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață, bunuri, obligația de întreținere, transfer al dreptului de proprietate, modificarea contractului, neexecutarea obligației de întreținere, rezoluțiunea contractului, efectele rezoluțiunii contractului*

Abstract: *The conclusion of a contract of property alienation contingent on lifelong maintenance create rights for both parties and it also imposes on these parties certain reciprocal obligations, which the parties can however agree to cancel, mitigate or increase, within the limits of mandatory rules. The present paper briefly analyzes some of the particularities of this contract, pointing out the relevant provisions of the modernized Civil Code of Republic of Moldova and taking into account the orientation of jurisprudence in this field.*

Keywords: *contract of property alienation contingent on lifelong maintenance, goods, maintenance obligation, transfer of property, modification of contract, nonperformance of the maintenance obligation, rescission of contract, effects of rescission of the contract*

Aspecte introductive

Contractul de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață este reglementat în Codul civil¹ în **Capitolul IV ÎNSTRĂINAREA BUNULUI CU CONDIȚIA ÎNTREȚINERII PE VIAȚĂ, Titlul III CATEGORIILE DE OBLIGAȚII din Cartea a treia OBLIGAȚIILE.**

Conform definiției legale date în art. 1213, alin. 1 C. Civ. în baza acestui contract, „o parte (beneficiarul întreținerii) se obligă să dea celeilalte părți (dobânditor) în proprietate un bun imobil sau mobil, iar dobânditorul se obligă să asigure beneficiarului întreținere în natură – locuință, hrană, îngrijire și ajutorul necesar pe timpul cât va trăi, precum și înmormântare”. În teza a 2-a a art. 1213 alin.1 este precizat că acest contract este unul oneros și aleatoriu.

Obiect al contractului poate fi orice bun mobil sau imobil, prin urmare ar putea fi și o sumă de bani, valori mobiliare sau alte titluri de valoare, asupra cărora va putea fi transferat dreptul de

---

¹ Codul Civil al R. Moldova și Legea pentru punerea în aplicare, republicate în M. Of. al Republicii Moldova nr. 66-75 art. 133 din 01.03.2019.

proprietate de la beneficiarul întreținerii către dobânditor în scopul asigurării întreținerii pe viață, bunuri care nu trebuie să fie excluse din circuitul civil¹, iar transmiterea în proprietate trebuie să aibă caracter real, adică „dobânditorul să poată să se instaleze, bunăoară, în casă sau apartament”².

Creanța de întreținere nu va putea fi urmărită de creditori și nici înstrăinată, indiferent dacă cu titlu oneros sau gratuit, chiar dacă părțile ar stipula o clauză în acest sens, în art. 1213, alin. 5 C Civ. fiind menționată sancțiunea nulității pentru orice clauză contractuală derogatorie de la dispozițiile capitolului IV, în detrimentul beneficiarului întreținerii. Se va putea, astfel, deroga de la aceste dispoziții doar dacă clauzele sunt în favoarea beneficiarului întreținerii.

Este impropriu utilizarea noțiunii de „donație cu condiția întreținerii pe viață”³, donația deosebindu-se de contractul de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață, în baza mai multor criterii. Astfel, donația este un contract gratuit, unilateral, comutativ, în schimb contractul de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață este un contract oneros, sinalagmatic și aleatoriu.

Totuși, în cazul donației condiționate sau cu sarcină, contractul va fi sinalagmatic și oneros în limita executării sarcinii, donația rămânând a avea caracter gratuit și unilateral pentru restul valorii bunului obiect al donației. În acest sens, se va considera donație doar limita valorii bunului rămasă după scăderea valorii cheltuielilor necesare pentru executarea sarcinii.

În cazul contractului de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață un criteriu important de delimitare față de donație este caracterul aleatoriu al contractului, în sens că întinderea obligațiilor părților nu este certă și determinată din momentul încheierii contractului. Astfel, cu cât mai mult va trăi beneficiarul întreținerii, cu atât mai mare va fi întinderea obligației de întreținere, respectiv valoarea întreținerii ar putea să depășească valoarea bunului pe care îl dobândește dobânditorul. În cazul în care, însă, beneficiarul întreținerii ar trăi mai puțin, valoarea întreținerii ar putea fi mai mică decât valoarea bunului, respectiv va avea de câștigat dobânditorul, iar beneficiarul ar avea de pierdut.

În acest sens, în doctrină⁴ s-a menționat că chiar dacă la moartea beneficiarului întreținerii s-ar constata că valoarea întreținerii este mai mică decât valoarea bunului transmis dobânditorului, contractul nu se transformă într-o donație, deoarece contractul de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață are caracter aleatoriu.

Particularități ale obligației de întreținere

Trebuie de menționat că în privința obligației de întreținere, legiutorul a introdus, prin legea de modernizare a codului civil, norme cuprinse în art. 1215 C. Civ. ce reglementează întinderea obligației de întreținere, stabilind criterii după care se va determina de la caz la caz întinderea acestei obligații, în așa fel fiind posibil de a determina dacă dobânditorul a executat sau nu această obligație.

Instituirea acestor norme erau necesare, întrucât o bună parte a litigiilor izvorâte din contractul de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață își aveau originea în neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a obligației de întreținere.

---

¹ CHIBAC, GHEORGHE, BRUMĂ, SORIN, ROBU, OXANA, CHIBAC, NATALIA. *Drept civil. Contracte și succesiuni, Curs universitar*, Ed. IV-a rev. și completată, Chișinău: Ed. ÎS FEP „Tipografia Centrală”, 2019, p. 72.

² *Ibidem*, p. 73.

³ Hot. JBL din 22.06.2022 (dosar nr. 2-2020/2021), disponibilă la: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ed4dc539-6068-49aa-85ab-f9501a2d6a0b, consultată la 10.11.2023.

⁴ MOȚIU FLORIN. *Contracte speciale, Curs universitar*, Ed. a VII-a, revăzută și adăugită, Ed. UJ, București, 2017, p. 353.

Criteriile instituite de legiuitor pentru a determina întinderea obligației de întreținere sunt valoarea bunului înstrăinat și condiția socială anterioară a beneficiarului întreținerii, precizându-se că dobânditorul datorează prestații echitabile.

În doctrină¹ s-a menționat că obligația de întreținere este o obligație de a face, care trebuie executată zi de zi, întrucât beneficiarul întreținerii are nevoie de alimente sau de îngrijiri în fiecare zi. În acest sens, neacordarea de alimente sau îngrijiri necesare chiar și pentru o singură zi, în special, în cazul sănătății șubrede a beneficiarul întreținerii, ar putea duce la decesul prematur al acestuia.

În jurisprudența² din domeniu, cu referire la întinderea obligației de întreținere, se menționează că: *„Noțiunea de întreținere presupune o obligație complexă, care privește acordarea mijloacelor necesare traiului, în care se includ: alimente, îmbrăcăminte, locuința, cele necesare îngrijirii sănătății etc, toate acestea în cumul reprezentând costul întreținerii pe viață”*.

Într-o altă decizie³ recentă, se arată că obligația de întreținere: *„presupune o obligație complexă, care privește, pe de o parte, mijloacele necesare traiului (în care se includ: alimente, îmbrăcăminte, locuința, cele necesare îngrijirii sănătății etc.), iar, pe de altă parte, mijloacele necesare satisfacerii nevoilor spirituale ale creditorului (în care se includ nevoile culturale, artistice, științifice, de informare etc.)”*.

În caz de neexecutare a obligației de întreținere, beneficiarul întreținerii ar putea recurge la mijloacele juridice de apărare ale creditorului în caz de neexecutare a obligației, în măsura în care acestea sunt compatibile cu specificul obligației de întreținere, inclusiv cumularea acestora.

Un mijloc juridic reglementat de dispozițiile speciale ale art. 1216, alin. 1 C. Civ., la care ar putea recurge, în special, când s-ar urmări salvagardarea contractului, ar fi înaintarea unei acțiuni pentru stabilirea obligației de întreținere prin efectuarea unor plăți periodice în bani, adică dobânditorul nu va obliga la executarea întreținerii în natură, ci la plata periodică a unei sume de bani.

Plata periodică a unei sume de bani, în locul executării întreținerii în natură, poate fi stabilită și prin acordul părților, după cum prevede art. 1216, alin. 2 C. Civ.

Beneficiarul întreținerii va putea recurge și la executarea silită a obligației de întreținere, în special, când este vorba de plata periodică a unei sume bani, ca urmare a modificării obligației de întreținere în natură, dispusă de instanța de judecată sau stabilită prin acordul părților.

Se va putea solicita și repararea prejudiciului cauzat prin neexecutarea obligației de întreținere, despăgubirile fiind posibile de evaluat și acordat prin prisma art. 944 C. Civ., când ar fi vorba de executarea obligației de întreținere în natură, și prin prisma art. 942 C. Civ. când am fi în prezența plății periodice a unei sume de bani, stabilită în condițiile art. 1216 C. Civ.

Particularități ale încetării contractului de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață

Contractul poate înceta pentru cauzele generale de drept comun, dar și pentru cauzele speciale reglementate de legiuitor aplicabile doar acestui contract, fiind necesare însă a fi precizate

¹ CHIRICĂ DAN. *Drept civil. Contracte speciale*, Ed. Cordial, Cluj-Napoca, 1994, p. 139, apud PUIE O., *Tratat de contracte civile, Potrivit Codului Civil, Codului de procedură civilă, Codului fiscal, Codului de procedură de fiscală, Codului penal și Codului de procedură penală*, Vol. I. București, Ed. UJ, 2017, p. 876.

² Decizia CAB din 06 octombrie 2022 (dosar 2a-237/22), disponibilă la: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/21715afc-47ec-4b01-a6e7-ea609f8b1381, consultată la 12.11.2023.

³ Decizia CAB din 28.02.2023 (dosarul nr. 2a-801/22), disponibilă la: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/82e3a794-b970-4dc1-b4ae-d1d0d399c22e, consultată la 14.11.2023.

particularitățile fiecărui caz în parte, or doar în cazul decesului beneficiarului întreținerii, contractul va înceta de drept. În acest sens, contractul va înceta pentru următoarele cauze:

1. Decesul beneficiarului întreținerii;
2. Decesul dobânditorului;
3. Rezoluțiunea la cererea beneficiarului întreținerii;
4. Rezoluțiunea la cererea dobânditorului;

Decesul beneficiarului întreținerii. Această cauză de încetare este de esența contractului, chiar dacă nu este precizată expres de legiuitor. Rezultă în mod indirect din definiția contractului dată de art. 1213, alin. 1 C. Civ., dar și din dispoziția alin. 3 al aceluiași articol, care precizează că creanța de întreținere nu poate fi transmisă unei alte persoane. Astfel, în caz de deces al beneficiarului întreținerii, obligația de întreținere încetează, dobânditorul fiind obligat doar să organizeze funeraliile și să suporte cheltuielile de înmormântare.

Moștenitorii beneficiarului întreținerii nu vor putea solicita continuarea executării întreținerii în persoana lor. Moștenitorii, însă, vor putea solicita rezoluțiunea pentru neexecutare din cauze anterioare sau inerente decesului beneficiarului, de asemenea vor putea continua eventuala acțiune de rezoluțiune sau acțiune intentată ca urmare a declarării prin notificare a rezoluțiunii. În acest sens, poate fi menționată și orientarea jurisprudenței, de către instanța supremă fiind aduse următoarele argumente: „*Astfel, Colegiul evidențiază că dreptul de întreținere este un drept personal și, ca atare, este netransmisibil prin succesiune, deoarece se stinge la moartea beneficiarului. De aceea, moștenitorii nu pot cere, după moartea beneficiarului, ca prestația neefectuată în timpul vieții beneficiarului să fie executată în persoana lor.*

Prin urmare, caracterul incesibil și insesizabil constă în faptul că drepturile creditorului întreținerii nu pot fi cedate sau urmărite. Însă, acest caracter al creanței de întreținere nu influențează caracterul patrimonial al acțiunii în rezoluțiunea contractului de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață”¹.

Suplimentar, este, de asemenea, menționat că: *”Sanctiunea contractuală a rezoluțiunii, chiar atunci când se referă la o prestație personală, are un caracter patrimonial, pentru că este de natură să restabilească echilibrul patrimonial al părților contractuale. Astfel, temeiul juridic al obligației uneia se găsește în obligația celeilalte, așa că partea care nu-și execută obligația nu poate să rețină în patrimoniul său echivalentul prestației efectuată de cealaltă parte, deoarece altminteri ar realiza o îmbogățire fără just temei.*

Respectiv, acțiunea în rezoluțiunea contractului de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață, având caracter patrimonial, trece la moștenitorii care o culeg în succesiune”².

În cazul în care dobânditorul nu a organizat funeraliile beneficiarului întreținerii și nu a suportat cheltuielile de înmormântare am fi în prezența neexecutării obligației de întreținere, or dispozițiile art. 1213, alin. 1 C. Civ. menționează expres că obligația de întreținere include și asigurarea înmormântării.

Prin urmare, în ipoteza în care dobânditorul nu ar organiza funeraliile sau nu ar suporta cheltuielile de înmormântare, fiind deci o neexecutare, chiar dacă parțială, a obligației de întreținere, vor avea sau nu moștenitorii beneficiarului întreținerii temei legal, pentru a declara rezoluțiunea contractului? Trebuie de menționat că dispozițiile art. 1219 C. Civ., ce prevăd rezoluțiunea

¹ Decizia CSJ din 04.09.2019 (dosar nr. 2r-499/19), disponibilă la: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=52620, consultată la 15.11.2023.

² *Ibidem.*

contractului de înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață, trebuie coroborate cu dispozițiile art. 915 - 919 C. Civ., care reglementează temeiurile rezoluțiunii pentru neexecutare.

În acest sens, art. 916 C. Civ. stabilește dreptul la rezoluțiune dacă neexecutarea este esențială, în alin. 2 fiind menționate cazurile în care neexecutarea obligației contractuale este considerată esențială.

Rezultă, astfel, din dispozițiile art. 916 C. Civ. că neorganizarea funeraliilor și nesuportarea cheltuielilor de înmormântare de către dobânditor nu va fi o neexecutare esențială, deoarece nu se încadrează în niciunul din cazurile menționate la alin. 2 al art. 916 C. Civ.

Moștenitorii beneficiarului întreținerii vor avea temei pentru a declara rezoluțiunea în baza dispozițiilor art. 917 C. Civ., adică după acordarea unui termen suplimentar rezonabil pentru executare, în sens de suportare a cheltuielilor de înmormântare de către dobânditor, pentru că organizarea funeraliilor va fi deja caducă, în ipoteza în care beneficiarul întreținerii ar fi deja înmormântat. Vor trebui însă luate în considerare dispozițiile art. 917, alin. 3 C. Civ., care statuiază că nu va fi posibilă declararea rezoluțiunii în temeiul dispozițiilor art. 917 C. Civ., dacă neexecutarea este minoră, nefiind precizate cazurile în care se va considera că neexecutarea este minoră sau criteriile după care se va stabili.

În orice caz moștenitorii vor putea solicita cel puțin restituirea de la dobânditor a cheltuielilor de organizare a funeraliilor și a cheltuielilor de înmormântare.

În sensul neadmiterii rezoluțiunii pentru neexecutare minoră sau nesemnificativă poate fi menționată și jurisprudența în domeniu¹, în care instanța de apel menționează inclusiv despre decăderea din dreptul la rezoluțiune în caz de omitere a notificării rezoluțiunii într-un termen rezonabil de la data neexecutării sau a executării necorespunzătoare a obligației de întreținere. Astfel, este menționat următoarele: „*Colegiul civil reține că normele menționate statuează, că rezoluțiunea contractului operează prin declarație scrisă față de cealaltă parte. Dacă prestația este oferită cu întârziere sau nu corespunde în alt fel prevederilor contractului, creditorul, în speță beneficiarul întreținerii ..... pierde dreptul de rezoluțiune dacă nu notifică cealaltă parte despre obligațiile ce nu sînt executate, sau sunt executate necorespunzător, într-un termen rezonabil de la data la care a aflat sau trebuia să afle despre executarea necorespunzătoare a contractului.*

În altă ordine de idei, rezoluțiunea contractului sinalagmatic este exclusă dacă încălcarea obligației este neînsemnată. Adică, din normele enunțate rezultă că, în cazul în care încălcarea obligației este neînsemnată, nu este rezonabilă rezoluțiunea contractului, luând în considerație interesele creditorului și ale debitorului, or, în astfel de circumstanțe debitorul poate să ceară menținerea contractului. Dacă este sau nu neexecutarea neînsemnată se determină în fiecare caz aparte cu luarea în considerație a tuturor intereselor atât a creditorului cât și a debitorului”².

Decesul dobânditorului. Contractul nu va înceta de drept, ca în cazul decesului beneficiarului întreținerii, pentru că dispozițiile art. 1221, alin. 1 C. Civ. prevăd expres că drepturile și obligațiile dobânditorului trec la moștenitori, în caz de deces a dobânditorului.

Contractul va înceta doar dacă moștenitorii dobânditorului au ales rezoluțiunea, în loc de continuare a executării obligațiilor care au trecut de la dobânditor ca urmare a decesului acestuia (art. 1221, alin. 2 C. Civ.). Prin urmare contractul va înceta pe cale declarării rezoluțiunii, moștenitorii

¹ Decizia CAC din 08.06.2023 (dosarul nr. 2a-164/23), disponibilă la: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7fa83140-b9b3-4093-a735-5c1b6dcb35ef, consultată la 17.11.2023.

² *Ibidem.*

dobânditorului fiind totuși obligați până în momentul producerii efectelor rezoluțiunii să execute obligația de întreținere.

Ca și în cazul beneficiarului întreținerii, moștenitorii dobânditorului vor putea solicita rezoluțiunea pentru neexecutare din cauze anterioare decesului dobânditorului, de asemenea vor putea continua eventuala acțiune de rezoluțiune sau acțiune intentată ca urmare a declarării prin notificare a rezoluțiunii, pentru aceleași rațiuni menționate în cazul moștenitorilor beneficiarului întreținerii.

Rezoluțiunea la cererea beneficiarului întreținerii. Legiutorul a reglementat în mod particular prin art. 1219 - 1220 C. Civ. încetarea contractului în caz de rezoluțiune la inițiativa părților, fiind precizate efectele rezoluțiunii, după cum este declarată de beneficiarul întreținerii sau de către dobânditor.

Beneficiarul întreținerii va putea recurge, însă, și rezoluțiunea contractului fără a fi necesar să recurgă mai întâi la modificarea obligației sau la executarea silită, desigur cu respectarea condițiilor impuse de dispozițiile ce reglementează neexecutarea obligațiilor și a dispozițiilor privind rezoluțiunea.

După cum am menționat, obligația de întreținere este o obligație de a face care trebuie executată zi de zi, întrucât beneficiarul întreținerii are nevoie de alimente sau de îngrijiri în fiecare zi, în același timp rezoluțiunea nu va fi posibilă dacă neexecutarea obligației este minoră (art. 917, alin. 3 C. Civ.) sau dacă rezoluțiunea pentru neexecutare sau executarea necorespunzătoare nu a fost notificată într-un termen rezonabil, operând decăderea din dreptul la rezoluțiune (art. 922 C. Civ.).

Sarcina probei privind neexecutarea obligației de întreținere revine beneficiarului întreținerii, deși orientarea jurisprudenței este diferită, în sens că în unele litigii instanța de judecată¹ menționează că revine și dobânditorului să prezinte probe că a executat obligația de întreținere, chiar dacă rezoluțiunea a fost declarată de beneficiarul întreținerii.

În alte litigii, instanța indică dispozițiile art. 118 C. Proc. Civ., respectiv menționează că revine beneficiarului întreținerii să prezinte probe că dobânditorul nu a executat obligația de întreținere sau a executat-o necorespunzător, accentundu-se că „*nu este suficientă prezumarea faptului că obligația de întreținere nu a fost executată sau a fost executată necorespunzător exclusiv din declarațiile beneficiarului întreținerii, fiind necesară prezentarea și administrarea de probe în condițiile art. 118 CPC*”².

Efectele rezoluțiunii sunt menționate în art. 1220 C. Civ., astfel în cazul declarării rezoluțiunii de către beneficiarul întreținerii, acesta va putea cere restituirea bunului sau plata valorii acestuia, cu aplicarea în mod corespunzător a dispozițiilor art. 930 – 932 C. Civ. În cazul declarării rezoluțiunii de către beneficiarul întreținerii pentru neexecutare sau executare necorespunzătoare a obligațiilor de către dobânditor, valoarea întreținerii acordată de dobânditor nu trebuie restituită.

Rezoluțiunea la cererea dobânditorului. Va putea declara rezoluțiunea pentru neexecutare sau rezoluțiunea pentru motivul prevăzut la art. 1219, alin. 2 C. Civ., dar va putea recurge și la rezoluțiunea fără motive prevăzută de art. 1085 C. Civ.

În ipoteza rezoluțiunii pentru neexecutare, dobânditorul va putea declara rezoluțiunea în cazul în care beneficiarul întreținerii nu asigură predarea bunului sau îndeplinirea formalităților necesare transferului dreptului de proprietate.

¹ Decizia CAB din 29.10.2019 (dosarul nr. 2a-817/19), disponibilă la: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f4fb1abd-6bcd-442c-a88c-43fa25b4c623, consultată la 18.11.2023.

² Decizia CAB din 06.10.2022 (dosarul nr. 2a-237/22), disponibilă la https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/21715afc-47ec-4b01-a6e7-ea609f8b1381, consultată la 20.11.2023.

Va fi, de asemenea, rezoluțiune pentru neexecutare și ipoteza în care beneficiarul întreținerii nu va garanta dobânditorul în temeiul art. 1135 C. Civ., adică în cazul evicțiunii sau viciilor bunului obiect al contractului, având în vedere că beneficiarul întreținerii datorează obligația de garanție pentru evicțiune și pentru vicii, urmând a fi aplicate în mod corespunzător dispozițiile art. 1117-1134 C. Civ., dispoziții aplicabile contractului de vânzare – cumpărare.

În cazul menționat la art. 1219, alin. 2 C. Civ., rezultă că dobânditorul va putea declara rezoluțiunea dacă situația materială nu îi permite să continue executarea obligațiilor contractuale în virtutea unor circumstanțe independente de voința lui.

Pe de altă parte, dobânditorul va putea declara rezoluțiunea și atunci când situația materială nu îi permite să continue executarea obligațiilor contractuale în virtutea unor circumstanțe dependente de voința lui, adică în baza dispozițiilor art. 1085 C. Civ., adică fără a invoca vreun motiv al rezoluțiunii. Trebuie, însă, menționate efectele rezoluțiunii, după cum rezoluțiunea este pentru neexecutare, fără motive sau pentru motivele prevăzute la art. 1219, alin. 2 C. Civ. Astfel, în cazul declarării rezoluțiunii pentru neexecutarea obligațiilor de către beneficiarul întreținerii, acesta din urmă va trebui să restituie valoarea întreținerii primită de la dobânditor (art. 1220, alin. 2 C. Civ.).

În celelalte cazuri, beneficiarul întreținerii nu va trebuie să restituie valoarea întreținerii prestate de dobânditor.

Referințe bibliografice:

1. Codul Civil al R. Moldova și Legea pentru punerea în aplicare, republicate în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 66-75 art. 133 din 01.03.2019.

2. CHIBAC, Gheorghe, BRUMĂ, Sorin, ROBU, Oxana, CHIBAC, Natalia. *Drept civil. Contracte și succesiuni, Curs universitar*, Ed. IV-a rev. și completată, Chișinău: Ed. ÎS FEP „Tipografia Centrală”, 2019.

3. Hot. JBL din 22.06.2022 (dosar nr. 2-2020/2021), disponibilă la: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/ed4dc539-6068-49aa-85ab-f9501a2d6a0b, consultată la 10.11.2023.

4. MOȚIU, FLORIN. *Contracte speciale*, Curs universitar, Ed. a VII-a, revăzută și adăugită, Ed. UJ, București, 2017.

5. PUIE, OLIVIU. *Tratat de contracte civile, Potrivit Codului Civil, Codului de procedură civilă, Codului fiscal, Codului de procedură de fiscală, Codului penal și Codului de procedură penală*, Vol. I. București, Ed. UJ, 2017.

6. Decizia CAB din 06 octombrie 2022 (dosar 2a-237/22), disponibilă la: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/21715afc-47ec-4b01-a6e7-ea609f8b1381

7. Decizia CAB din 28.02.2023 (dosarul nr. 2a-801/22), disponibilă la: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/82e3a794-b970-4dc1-b4ae-d1d0d399c22e

8. Decizia CSJ din 04.09.2019 (dosar nr. 2r-499/19), disponibilă la: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=52620

9. Decizia CAC din 08.06.2023 (dosarul nr. 2a-164/23), disponibilă la: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7fa83140-b9b3-4093-a735-5c1b6dcb35ef

10. Decizia CAB din 29.10.2019 (dosarul nr. 2a-817/19), disponibilă la: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f4fb1abd-6bcd-442c-a88c-43fa25b4c623

11. Decizia CAB din 06.10.2022 (dosarul nr. 2a-237/22), disponibilă la: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/21715afc-47ec-4b01-a6e7-ea609f8b1381

REGIMUL JURIDIC AL TRANSPORTULUI AUTO INTERNAȚIONAL DE MĂRFURI CMR

THE LEGAL REGIME FOR THE INTERNATIONAL CARRIAGE OF GOODS BY ROAD

Ion CIOBANU, lect.univ., dr.,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Catedra de Drept
ion.ciobanu@usarb.md

Rezumat: *Transportul de mărfuri, îndeosebi în trafic internațional, se analizează pe plan juridic ca o operațiune complexă, a cărei structură conjugă serviciile cărașului cu prestațiile efectuate de către expeditor. Analizând prevederile legislației în vigoare și opiniile expuse în doctrină am constatat că prin contractul de expediție o parte (expeditor) se obligă, pe contul și în numele celeilalte părți (client) sau în nume propriu, să încheie un contract de transport și să efectueze actele necesare în vederea efectuării transportării, iar clientul se obligă să achite remunerația convenită (comision).*

Cuvinte-cheie: *contract, expediție, expeditor, marfă, transport, mărfuri perisabile, asigurare, răspundere juridică*

Abstract: *The transport of goods, especially in international traffic, is analyzed on a legal level as a complex operation, the structure of which combines the services of the carrier with the services performed by the sender. Analyzing the provisions of the legislation in force and the opinions expressed in the doctrine, we found that through the shipping contract, one party (shipper) undertakes, on the account and on behalf of the other party (client) or in its own name, to conclude a transport contract and carry out the documents necessary to carry out the transport, and the customer undertakes to pay the agreed remuneration (commission).*

Keywords: *contract, shipment, sender/shipper, cargo, transportation, perishable goods, insurance, legal liability*

Transporturile reprezintă una dintre cheile succesului din mai multe perspective, deoarece influențează semnificativ diferite aspecte ale unei economii și a unei afaceri. În acest context, politica Uniunii Europene (UE) în domeniul transporturilor este orientată către crearea unui sistem de transport eficient, durabil și integrat. Astfel, pe plan internațional, transportul de mărfuri pe șosele este reglementat de o serie de convenții (...), printre care un loc aparte revine Convenției CMR¹.

Așadar, Convenția CMR se referă la Convenția cu privire la contractul de transport internațional de mărfuri rutiere². Această convenție este un tratat internațional care reglementează transportul internațional de mărfuri pe șosele între țări semnatare. CMR este o convenție adoptată sub egida Organizației Națiunilor Unite (ONU) și a fost semnată la Geneva în 1956.

---

¹ Cimil Dorin. Calificarea raporturilor contractuale: studiu monografic. Chișinău: Grafema Libris, 2013.p. 140.

² Convenție relativă la Contractul de transport internațional al mărfurilor pe șosele (C.M.R.) din 19.05.1956, ratificată prin Hotărârea Parlamentului №1318-XII din 02.03.1993.

Principalele obiective ale Convenției CMR constituie protecția mărfurilor transportate, stabilirea responsabilităților transportatorului, obligarea deținerii documentelor de transport, jurisdicția litigiilor, precum și delimitarea răspunderii juridice a părților¹.

Înțelesul *lato sensu* al operațiunii combină contractul de expediție cu cel de transport sau cu cel de mandat.

a) Sub primul aspect, jurisprudența a decis că în cadrul contractului de expediție, expediționarul se obligă să procedeze în numele său propriu și pe socoteala sa la încheierea contractului de transport cu un căraș și la îndeplinirea prestațiilor accesorii expedierii, în schimbul unui comision, putând efectua el însuși transportul cu mijloace proprii sau cu ale altora, în care caz răspunde ca un căraș, având dreptul - în afară de comision - și la prețul transportului după tarifele legale.

b) Contractul de expediție se poate greșa pe unul de mandat sau i se poate asocia, așa cum se întâmplă uneori în practică. Aceasta, în calitate de mandatar, își asumă obligațiile de a îndeplini acte juridice în numele și pe contul mandantului și cu caracter de prestații de servicii în celelalte cazuri. În configurarea arătată, contractul de expediție este înglobat, fără nominalizare distinctă, printre alte prestări de servicii și totodată redus la rolul unui accesoriu dependent de mandatul primit.

Fără a contesta posibilitatea unor asemenea contracte complexe, desigur autorizate de principiul libertății voinței, înțelegem să ne mărginim în continuare la semnificația restrânsă atribuită în literatura de specialitate contractului de expediție, cu alte cuvinte la cea de comision propriu-zis, așadar de mandat fără reprezentare.²

Semnificația restrânsă a contractului de expediție. În acest înțeles - monist - operațiunea în discuție poate fi definită ca un contract încheiat între comitent (industriaș - furnizor de mărfuri sau comerciant-vânzător) și comisionar (expediționar), prin care cel de-al doilea se obligă, în schimbul unei remunerații, să încheie în nume propriu, dar pe contul comitentului, contractele necesare cu terții pentru transportul încărcăturii precum și să îndeplinească actele și măsurile pregătitoare și de cooperare necesare în scopul executării deplasării.

Convenția CMR stabilește drepturile și obligațiile părților implicate în transportul rutier internațional de mărfuri, cu accent pe protecția și siguranța mărfurilor transportate. Operațiunea, fiind o convenție sinalagmatică, dă naștere la obligații reciproce (care vor fi examinate în continuare) în sarcina ambelor părți, atât client, cât și expeditor, încă de la data acordului de voință.

Încălcarea obligațiilor menționate, care formează obiectul juridic al contractului de expediție, atrage răspunderi corelative, la rândul lor diferențiate în funcție de specificul prestației nesocotite.³

Obligațiile cărașului până la începerea transportării sunt strâns legate de cele ale clientului⁴.

În ceea ce privește protecția mărfurilor, Convenția CMR stabilește anumite reguli și responsabilități pentru transportatori, expeditori și posesorii de mărfuri.

Republica Moldova a devenit parte la Convenția relativă la Contractul internațional al mărfurilor pe șosele (C.M.R.) în anul 1993⁵.

¹ Taran Serghei. Convenția CMR. Chișinău: Pontos, 2010. 102p.

² Căpățână O., Stancu Gh. Dreptul transporturilor. Partea specială. - București: Ed. „Lumina Lex”, 2002, p. 125.

³ Ciobanu T. Dreptul transporturilor. - București: Ed. „Actami”, 2000, p. 168.

⁴ Mihalache Iurie. Dreptul Transporturilor. Chișinău: Pontos, 2012. p. 128.

⁵ Hotărârea nr. 1318 din 02.03.1993 privind aderarea Republicii Moldova la unele convenții internaționale. În: Monitorul Oficial nr. 003 din 30.03.1993.

Aspecte cheie legate de protecția mărfurilor conform Convenției CMR pot fi regăsite în legislația națională¹ a Republicii Moldova și prevede următoarele:

Obligații ale transportatorului - transportatorul este responsabil pentru protecția mărfurilor pe durata transportului. Acesta trebuie să le manevreze, să le transporte și să le livreze în condiții sigure. Astfel, obligațiile expeditorului față de client durează până la data când are loc eliberarea încărcăturii în posesia destinatarului final, îndatoririle nu încetează, cu alte cuvinte, prin remiterea mărfii unui tranzitar.²

Responsabilitatea pentru pierderi și deteriorări - conform Convenției CMR, transportatorul este responsabil pentru pierderile sau deteriorările mărfurilor pe durata transportului, cu excepția cazurilor în care aceasta se datorează unor circumstanțe specifice, cum ar fi vina expeditorului sau a posesorului de mărfuri, vina terților sau forța majoră.

Limitarea răspunderii financiare - convenția CMR stabilește o limită maximă a răspunderii financiare a transportatorului pentru pierderi sau deteriorări ale mărfurilor. Această limită este stabilită pe kilogram de marfă transportată și poate varia în funcție de legislația națională.

Notificarea și reclamațiile - expeditorul sau posesorul de mărfuri trebuie să notifice transportatorul cu privire la pierderi sau deteriorări într-un termen rezonabil de la primirea mărfurilor. Reclamațiile trebuie să fie făcute în conformitate cu termenii și condițiile stipulate în convenție.

Convenția stabilește responsabilitatea transportatorului pentru pierderi, daune sau întâzieri în transportul mărfurilor.

Convenția CMR este un acord internațional care reglementează contractele de transport rutier internațional de mărfuri între părțile implicate, inclusiv expeditor, transportator și destinatar. Adoptată în 1956 la Geneva, convenția a devenit un instrument important în domeniul transportului rutier de mărfuri.

Transportatorul are obligația de a livra mărfurile la destinație în conformitate cu termenii și condițiile stabilite în contractul de transport. Transportatorul este responsabil pentru pierderile, daunele sau întâzierile suferite de mărfuri pe parcursul transportului, cu excepția cazurilor în care acestea rezultă din anumite circumstanțe specifice (forță majoră, fapte ale terților, vicii ascunse ale mărfurilor etc.).

Cu toate acestea, Convenția CMR prevede limitarea răspunderii financiare a transportatorului pentru pierderi sau daune la o sumă stabilită pe kilogram sau pe unitate de măsură, în funcție de moneda națională a țării în care este stabilită această limită.

Există situații în care transportatorul nu poate fi făcut responsabil, cum ar fi pierderile sau daunele cauzate de natura mărfurilor, viciile ascunse ale mărfurilor, acțiunile sau neglijența expeditorului sau a destinatarului etc. Destinatarul are obligația de a notifica transportatorul despre orice defect sau daună la mărfuri într-un termen specific, după primirea acestora. Responsabilitatea transportatorului este unul dintre aspectele esențiale reglementate de Convenția CMR.

CMR reglementează utilizarea unei anumite forme de document de transport, cunoscută sub numele de CMR consignment note sau CMR waybill. Acest document servește ca dovadă a faptului că mărfurile au fost predate transportatorului și specifică termenii și condițiile transportului. În cazul transportului rutier internațional, aceasta poate fi emisă în conformitate cu prevederile Convenției CMR.

În unele cazuri, transportatorii pot emite certificate de asigurare care atestă faptul că mărfurile sunt asigurate pe durata transportului. Documentele de transport joacă un rol crucial în cadrul

---

¹ Codul Transporturilor Rutiere nr. 150 din 17.07.2014. În: Monitorul oficial nr. 247-248 din 15.09.2014. art Nr: 568.

² Manolache O. Dreptul transporturilor. – București: Ed. „C.H.Beck”, 2001, p. 274.

Convenției CMR, deoarece acestea atestă existența și condițiile contractuale ale transportului de mărfuri. Iată câteva documente de transport asociate cu Convenția CMR. În caz de dispute sau reclamații, aceste documente pot servi ca probe importante în stabilirea drepturilor și responsabilităților fiecărei părți implicate în tranzacție.

CMR stabilește jurisdicția competenței pentru rezolvarea disputelor și prevede norme referitoare la legile aplicabile în caz de litigiu. Potrivit Convenției CMR, instanțele judecătorești ale țării unde transportatorul are sediul său obișnuit au jurisdicție asupra litigiilor privind contractul de transport.

Alternativ, procesele pot avea loc și în instanțele judecătorești ale locului unde mărfurile au fost predate sau ar fi trebuit să fie predate beneficiarului. Convenția CMR prevede că dreptul care guvernează contractul de transport este dreptul țării în care transportatorul are sediul său obișnuit. Cu toate acestea, părțile pot conveni în scris să aplice un alt drept decât cel specificat în convenție.

Convenția include reglementări referitoare la limitarea răspunderii financiare a transportatorului în caz de pierdere sau deteriorare a mărfurilor.

Unul dintre aspectele importante tratate de CMR este limitarea răspunderii transportatorului în caz de pierdere, deteriorare sau întârziere a mărfurilor transportate. Convenția CMR prevede o limitare a răspunderii financiare a transportatorului în cazul prejudiciilor cauzate mărfurilor transportate. Aceasta oferă un echilibru între drepturile expeditorului și ale transportatorului.

Potrivit CMR, transportatorul este responsabil pentru pierderi (pct. 6.25 CMR), deteriorări sau întârzieri ale mărfurilor, cu excepția cazurilor în care poate demonstra că acestea au apărut din cauze care nu au putut fi evitate, chiar dacă s-au luat toate măsurile necesare. Cu toate acestea, răspunderea financiară a transportatorului este limitată la o sumă specificată per kilogram de marfă afectată.

Limita de răspundere specificată în CMR este exprimată în unități de cont convenționale (franci elvețieni în mod tradițional). Aceasta poate varia și este stabilită de statul părților contractante sau poate fi convenită în mod specific între părți¹.

Părțile implicate într-un contract de transport rutier internațional să fie conștiente de prevederile Convenției CMR și să ia în considerare limitările de răspundere atunci când stabilesc condițiile contractuale și încheie polițe de asigurare corespunzătoare.

În concluzie, putem constata că Convenția CMR este un document legal complex, iar detalii suplimentare sau modificări pot varia în funcție de legislația națională a țărilor semnatare.

Convenția CMR este recunoscută la nivel internațional și este utilizată în mod extensiv în domeniul transportului rutier internațional de mărfuri. Semnarea și ratificarea acestei convenții de către țările participante facilitează comerțul internațional și asigură un cadru legal și uniform pentru transportul rutier de mărfuri între aceste țări. Totodată, CMR facilitează cooperarea între țări și operatorii de transport rutier, contribuind la dezvoltarea unei rețele internaționale mai eficiente.

Este cert faptul că prin implementarea Convenției CMR, comunitatea internațională a reușit să creeze un cadru legal și operațional care a susținut dezvoltarea transportului auto internațional, facilitând comerțul și schimburile economice la nivel global.

---

¹ Convenție relativă la Contractul de transport internațional al mărfurilor pe șosele (C.M.R.) din 19.05.1956, ratificată prin Hotărârea Parlamentului №1318-XII din 02.03.1993.

Referințe bibliografice:

1. Cimil Dorin. Calificarea raporturilor contractuale: studiu monografic. Chișinău: Grafema Libris, 2013.
2. Convenție relativă la Contractul de transport internațional al mărfurilor pe șosele (C.M.R.) din 19.05.1956, ratificată prin Hotărârea Parlamentului №1318-XII din 02.03.1993.
3. Taran Serghei. Convenția CMR. Chișinău: Pontos, 2010.
4. Căpățână Octavian., Stancu Gh. Dreptul transporturilor. Partea specială. - București: Ed. „Lumina Lex”, 2002.
5. Ciobanu Ioan. Dreptul transporturilor. – București: Ed. „Actami”, 2000.
6. Mihalache Iurie. Dreptul Transporturilor. Chișinău: Pontos, 2012.
7. Hotărârea nr. 1318 din 02.03.1993 privind aderarea Republicii Moldova la unele convenții internaționale. În: Monitorul Oficial nr. 003 din 30.03.1993.
8. Codul Transporturilor Rutiere nr. 150 din 17.07.2014. În: Monitorul oficial nr. 247-248 din 15.09.2014. art Nr: 568.
9. Manolache Octavian. Dreptul transporturilor. – București: Ed. „C.H.Beck”, 2001.
10. Convenție relativă la Contractul de transport internațional al mărfurilor pe șosele (C.M.R.) din 19.05.1956, ratificată prin Hotărârea Parlamentului №1318-XII din 02.03.1993.

**PARTICULARITĂȚILE CONTRACTULUI DE LEASING DE CONSUM CU
PARTICIPAREA PERSOANELOR FIZICE**

**THE PECULIARITIES OF THE CONSUMER LEASING CONTRACT WITH THE
INVOLVEMENT OF THE INDIVIDUALS**

Olesea BLAȘCU, asist. univ., drd.,
Catedra Drept,
Facultatea de Drept și Administrație Publică,
Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
ORCID ID: 0000-0001-6601-6951

Rezumat: *Noțiunea de leasing provine de la verbul englez „to lease”, ceea ce semnifică „a închiria”. Apariția operațiunilor de leasing reprezintă un progres clar în materie contractuală. Cadrul juridic pentru leasing în legislația Republicii Moldova este asigurat de Codul Civil. Piața de leasing din Republica Moldova este relativ tânără comparativ cu țările din regiune, însă este mereu în creștere.*

Cuvinte-cheie: *contract, locator, locatar, bun, persoană fizică*

Abstract: *The concept of leasing comes from the english verb „to lease”. The emergence of leasing operations represents a clear advance in contractual matters. The legal framework for leasing in the legislation of the Republic of Moldova is provided by the Civil Code. The leasing market in the Republic of Moldova is relatively young compared to countries in the region, but it is always growing.*

Keywords: *contract, lessor, lessee, good, natural person*

Forma principală a realizării activității de leasing și mijloacele efective a reglementării ei devin contractul de leasing. Destinația lui de bază, ca și al altor contracte civile, reduce la reglementarea acțiunilor subiecților prin mijlocirea indicării limitelor conduitei lor posibile și convenite, la fel și consecințele încălcării indicațiilor corespunzătoare. La rândul său, aceasta dă posibilitatea să afirme că contractul servește drept o formă ideală a activității subiecților circuitului civil.¹

Evoluția juridică a contractului de leasing a suportat mai multe modificări legislative pe parcursul anilor în vederea îmbunătățirii cadrului normativ în domeniul dat: Legea cu privire la leasing nr.731 din 15.02.1996², Legea nr. 59 din 28.04.2005 cu privire la leasing³, Codul Civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002⁴, modificat prin LP 452 din 28.12.23⁵.

Legea 731/1996 prevedea că „leasingul este realizat în baza unui contract, conform căruia locatorul (creditorul finanțator) procură cu titlu de proprietate echipamentul indicat de locatar de la

---

¹ БРАГИНСКИЙ, М., Договорное право. Книга первая: Общие положения / М.И. Брагинский, В.В. Витрянский.- М.: Статут, 2005.- 842 с.р. 13-14.

² Legea cu privire la leasing nr.731 din 15.02.1996. Monitorul Oficial al RM nr. 49 din 1996. (Abrogată).

³ Legea nr. 59 din 28-04-2005 cu privire la leasing. Monitorul Oficial nr. 92-94 din 2005. (Abrogată).

⁴ Codul Civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. Monitorul Oficial nr. 66-75 din 2019.

⁵ Legea nr. 452 din 28-12-2023 cu privire la modificarea unor acte normative. Monitorul Oficial nr. 28-31 din 2024.

vânzătorul (furnizorul) stabilit de acesta și îl acordă contra plată locatarului în posesiune și folosință temporară în scopuri de întreprinzător” (art. 3).¹

Conform Legii 59/2005 contractul de leasing reprezintă „un contract în baza căruia o parte (locator) se obligă la cererea unei alte părți (locatar) să-i asigure posesiunea și folosința temporară a unui bun, achiziționat sau produs de locator, contra unei plăți periodice (rată de leasing), iar la expirarea contractului să respecte dreptul de opțiune al locatarului de a cumpăra bunul, de a prelungi contractul de leasing, ori de a înceta raporturile contractuale”.²

Legea 452/2023 cu privire la modificarea unor acte normative a abrogat Legea 59/2005 și a inclus normele ce reglementează leasingul în Codul Civil, aducând îmbunătățiri noțiunii contractului de leasing, și anume, „o parte (locator) se obligă să asigure celeilalte părți (locatar), în decursul unui termen convenit care depășește 1 an (termenul de leasing), posesia și folosința unui bun cumpărat de locator, precum și să acorde locatarului opțiunea de a dobândi în proprietate bunul, de a prelungi termenul de leasing ori de a restitui bunul la expirarea termenului de leasing, iar locatarul se obligă să efectueze plățile periodice convenite (rate de leasing)”.³

Comparând noțiunile date putem să constatăm că Legea în vigoare se exprimă esența leasingului mai exact și corect, iar modificările și completările aduse în definiția leasingului sunt numai binevenite, și anume:

- a fost lărgit circuitul subiecților contractului de leasing: în calitate de locatar astăzi poate să fie și persoana fizică ca consumator;
- în prezent, oricare bun poate servi drept ca obiectul contractului de leasing, și nu numai cumpărat, ci și produs de către locator;
- definiția contractului de leasing este completată cu dreptul de opțiune a locatarului, ce apare la expirarea contractului de leasing;
- contractul de leasing devine un contract consensual din contract real.

În concluzie constatăm, că definiția leasingului stabilită în Codul Civil este o definiție progresistă, laconică și conține toate elementele caracteristice operațiunii de leasing. Deci, o normă de drept ar trebui să stabilească esența juridică a fenomenului, ci să nu descrie conținutul lui economic, cum a avut loc în legislația anterioară.

Analizând definiția legală a contractului de leasing, putem formula următoarele caractere juridice ale acestuia:

- este un contract numit, cu caractere proprii și un cadru normativ propriu, întrucât în prezent este expres reglementat de legislația în vigoare în țara noastră, ceea ce înseamnă că unui asemenea contract i se vor aplica regulile prevăzute de Codul Civil, iar în subsidiar regulile comune în materie de contracte.
- contractul de leasing este un contract consensual, simpla manifestare de voință a părților fiind suficientă pentru formarea consimțământului în mod valabil⁴.
- este un contract sinalagmatic, întrucât dă naștere la obligații reciproce între cele două părți contractante.
- este un contract cu executare succesivă, întrucât din însăși definiția dată de lege rezultă că dreptul de folosință se transmite pentru o perioadă determinată de timp, iar rata de leasing

¹ Legea cu privire la leasing nr.731 din 15.02.1996. Monitorul Oficial al RM nr. 49 din 1996. (Abrogată).

² Legea nr. 59 din 28-04-2005 cu privire la leasing. Monitorul Oficial nr. 92-94 din 2005. (Abrogată).

³ Codul Civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. Monitorul Oficial nr. 66-75 din 2019.

⁴ TITA-NICOLESCU, G. Regimul juridic al operațiunilor de leasing, București, Editura All Beck, 2003, p. 80.

se plătește periodic. Acest caracter are o importanță juridică în cazul repartizării obligațiilor dintre părți cu privire la riscurile, consecințele neexecutării a contractului.

- este un contract cu titlu oneros, întrucât ambele părți contractante urmăresc un interes patrimonial, fiecare parte voiește a-și procura un avantaj. Caracterul oneros al contractului de leasing este de însăși esența sa, astfel că, dacă se transmite folosința unui bun cu titlu gratuit, contractul nu mai este de leasing, ci de comodat.
- în literatura de specialitate sunt expusă părerea că contractul de leasing este un contract *intuitu personae*¹.

Reamintim, că la contractele de acest gen se referă obligațiunile bazate pe relațiile personale, calitățile personale ale participantului concret *intuitu personae* sunt importante pentru acest contract. Drept temei pentru a atribui leasingul la contractele *intuitu personae*, servesc anumite limite în posibilitățile locatarului de a transmite drepturile și obligațiile sale, precum și transmiterea de către acesta a drepturilor sale conform contractului unei persoane terțe fără acordul locatorului. Într-adevăr, în comparație cu contractul de locațiune, executarea contractului de leasing, într-o măsură mai mare depinde de personalitatea locatarului. Aceasta e condiționat de faptul, că executarea contractului de leasing, din partea locatarului e determinată de solvabilitatea sa, iar creditorul financiar – locatorul tinde să minimalizeze riscurile posibile legate de pierderea solvabilității debitorului, inclusiv în cazul schimbării persoanelor obligate.

Caracteristicile prezentate, ce califică contractul de leasing în întregime, în aceeași măsură se referă și la leasingul de consum, ce se deosebește de alte tipuri prin cercul de subiecte și prin obiectul relațiilor juridice.

Subiectele contractului de leasing de consum

Orice relații juridice apar între două părți: împuternicită și obligată. Deoarece, contractul de leasing este sinalagmatic, fiecare dintre părțile sale are rolul de creditor, în sensul că are dreptul să ceară, și debitor în sensul că e obligată să execute.

Contraagenții ai leasingului de consum sunt: locatorul și locatar-consumatorul. Ambele părți ale relațiilor de leasing au drepturi și obligații reciproce. Și totuși, reieșind din definiția leasingului ca structură juridică complicată – „operația de leasing”, Codul Civil denumește trei subiecte ale relațiilor de leasing: locatorul, locatarul și vânzătorul (furnizorul) (art.1314) Subiectele indicate mai sus sunt prezente mereu în leasingul clasic. Totuși, prezența furnizorului nu e presupusă în leasingul direct și în cel de lease-back. Astfel, am vrea să menționăm, că noțiunea de subiect al operației de leasing și subiect al contractului de leasing nu sunt identice.

Specificul subiectelor relațiilor de leasing e condiționat mai întâi de toate de caracterul trilateral al relațiilor ce apar în rezultatul activității de leasing. Iar subiectele contractului de leasing posedă drepturi și obligații reciproce, formând contractul bilateral.

Pentru prima oară în legislația națională în calitate de locatar a fost recunoscută persoana fizică, ce nu practică activitatea de întreprinzător prin Legea 59/2005. Retragera interdicției în privința aplicării leasingului numai în scopul activității de întreprinzător, după părerea noastră, este o avansare pe calea dezvoltării leasingului de consum în Republica Moldova. E evident, că practica exercitării operațiunilor de leasing indică cu certitudine asupra necesității lărgirii cercului de persoane, care ar avea posibilitate de a fi antrenate în raporturile juridice.

---

¹ ANGHENI, S., STOICA, C., VOLONCIU, M., Drept comercial, București, Editura ALL BECK, 2004 p. 430; ȘCHIAU, I. Curs de drept comercial, București, Editura Rosetti, 2004, p. 357.

Conform art. 23 Codul Civil, drept persoană fizică se consideră omul, privit individual, ca titular de drepturi și obligații civile. Pentru ca persoana să poată realiza independent drepturile ce-i aparțin și să poată să-și îndeplinească obligațiile, ea trebuie să aibă capacitatea de exercițiu, momentul sosirii căreia e prevăzut de art. 26 Codul Civil. Reieșind din analiza normelor Codul Civil, putem determina că pentru stabilirea raporturilor contractuale locatarul trebuie să posede o deplină capacitate de exercițiu. Totuși, autorul român Tita-Nicolescu G. subliniază că „minorul între 14 și 18 ani poate lua un bun în leasing, dar numai cu încuviințarea prealabilă a ocrotitorului legal”¹.

Dar practica de lucru ce s-a stabilit în Republica Moldova, dovedește că către persoanele fizice, ca participanți ai contractului, se înaintează cerințe foarte stricte de către companiile de leasing, care la rândul său tind să se protejeze de riscurile posibile, legate de personalitatea locatarului. Adică, pentru a primi un obiect în leasing, persoana trebuie să prezinte o anumită listă de acte, care ar dovedi solvabilitatea sa.

Prin urmare putem stabili că persoana de la 14 pînă la 18 ani, deoarece sunt înaintate anumite cerințe și în Republica Moldova încă nu este înființat un mecanism de lucru al leasingului de consum, nu se poate prezenta în calitate de locatar.

Destul de complicată în practică este problema recunoașterii locatarului drept incapabil de exercițiu sau problema legată de moartea lui. O reglementare specială a condiției date în legislația în vigoare cu privire la leasing nu există, ceea ce după părerea noastră, poate duce la apariția unui șir de situații litigioase.

Una din cerințele principale, care e înaintată către locatar de către companiile de leasing este solvabilitatea sa, care presupune capacitatea persoanei de a-și achita datoriile sale. Totodată, legea îi acordă locatorului dreptul de a-i cere consumatorului să prezinte acte, ce oglindesc situația sa financiară (art.1316 alin.(1) Cod Civil). Nivelul solvabilității consumatorului e determinat de mărimea salariului său și a altor venituri, primite în conformitate cu legea.

Posibilitatea locatorului de a primi plățile de leasing trebuie să fie reală, prevăzută și întemeiată. Sensul acestei condiții constă în faptul că încheind contract cu locatarul potențial, locatorul trebuie să aibă o convingere întemeiată că veniturile locatarului vor fi suficiente pentru ca el să-și îndeplinească obligațiile sale de leasing pe termen lung. Astfel, de exemplu, conform datelor companiei de leasing investiția inițială constituie 10%, iar plățile anuale sunt de 10-15% din costul total al obiectului de leasing. Și deoarece obiectul e folosit în scopurile personale, de familie sau în scopuri casnice, adică nu aduce venit, în acest caz solvabilitatea clientului va avea un rol primordial pentru locator.

Figura de bază în operațiunea de leasing este locatorul – o persoană fizică sau juridică, ce practică activitatea de întreprinzător, care conform condițiilor contractului de leasing îi transmite consumatorului, la solicitarea sa, pe un anumit termen, dreptul de posesia și dreptul de folosire temporară a obiectului, al cărui proprietar el este, cu sau fără transmiterea acestui obiect consumatorului, după expirarea termenului de acțiune a contractului de drept asupra proprietății obiectului de leasing.

Apreciind rolul locatorului drept rol primordial², noi reieșim nu din acel volum de înlesniri, de care dispun subiectele raporturilor de leasing, ci din acele funcții cu caracter organizațional, pe care le îndeplinește locatorul. Practic anume de activitatea sa depinde dacă va avea sau nu va avea loc afacerea de leasing. Locatorul de leasing este analitic, specialist în problemele de finanțe, conducător, ce organizează procesul de leasing. În rezultatul analizei definiției legale a locatorului, putem observa

---

¹ TIȚA-NICOLESCU, G., op.cit., p. 132.

² ЧМИЛ, Д. «Государственное регулирование операций финансового лизинга» // Revista Națională de drept., 2000, nr. 2, p. 73.

că de legislație a fost determinată regula imperativă, ce prescrie că drept locator în contract poate fi numai antreprenorul.

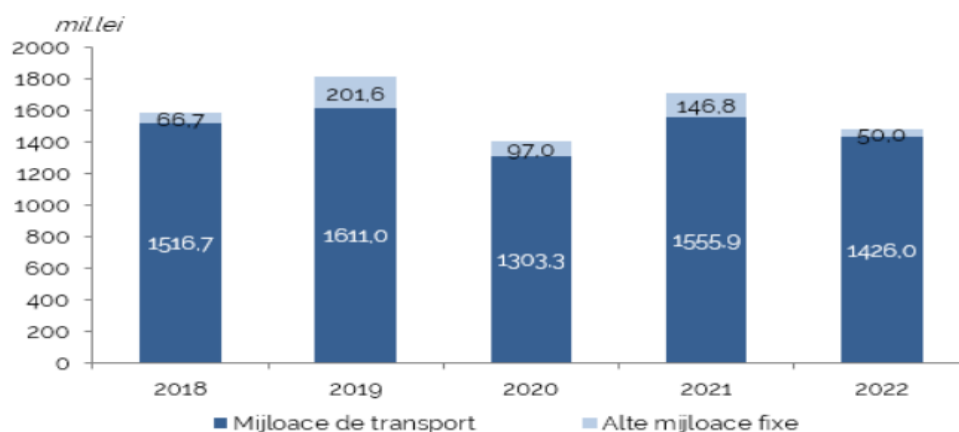
Dar interpretarea extinsă a normelor Cod Civil, permite de a face concluzia că persoanele juridice cu scop nelucrative la fel au dreptul de a practica activitatea de antreprenor, aceasta fiind o activitate economică, în măsura în care rezultă nemijlocit din scopul prevăzut în statut. Dar în realitate, noi presupunem că e destul de complicat de a realiza normele acestei legi, deoarece activitatea de leasing, presupune o investiție permanentă, prezența mijloacelor bănești în cantități mari ș.a.m.d., ceea ce deseori nu dispun organizațiile necomerciale.

Nu mai puțin discutabilă este problema necesității licențierii activității de leasing. În Republica Moldova genurile de activitate supuse licențierii sunt stabilite în Legea nr. 160 din 22.07.2011 privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător¹, însă operațiunile de leasing nu sânt incluse în lista dată. Nu au nevoie de licențiere și societățile de leasing din România. Totodată, art. 14 alin. 1 lit.(c) Legea nr. 202 din 06-10-2017 privind activitatea băncilor² stabilește lista activităților financiare permise băncilor, care conține și activitatea de leasing financiar. Astfel, activitatea de leasing poate fi desfășurată de instituțiile financiare după obținerea autorizației de la Banca Națională a Republicii Moldova.

Credem că lipsa licențierii activității de leasing în Republica Moldova prezintă o mare libertate pentru participanții pieței, precum și stimulează posibilitățile lor în domeniul investițiilor în economia țării. În unele cazuri societățile specializate de leasing dispun de un parc personal de mașini sau de o rezervă a utilajului și îl pun la dispoziția consumatorului la solicitarea clientului.

Procesul de dezvoltare a pieței serviciilor de leasing, dovedește că locatorii tind să-și ocupe locul său pe această piață. Drept consecință, crește nivelul de specializare a societăților de leasing.

Biroul Național de Statistică informează că, în anul 2022 au fost acordate în leasing mijloace fixe în valoare de 1,5 miliarde lei sau cu 226,7 milioane lei (cu 13%) mai puțin față de anul 2021. Partea preponderentă a mijloacelor fixe acordate în leasing au constituit mijloacele de transport în valoare de 1,4 miliarde lei (sau 97% din totalul mijloacelor fixe acordate în leasing), din care autoturismele au constituit 1,3 miliarde lei.³

Figura 1. Mijloace fixe acordate în leasing în anii 2018 - 2022⁴

¹ Legea nr. 160 din 22-07-2011 privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător. Monitorul Oficial nr. 170-175 din 2011.

² Legea nr. 202 din 06-10-2017 privind activitatea băncilor. Monitorul Oficial nr. 434-439 din 2017.

³ Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Activitatea companiilor de leasing în anul 2022. Disponibil la: https://statistica.gov.md/ro/activitatea-companiilor-de-leasing-in-anul-2022-9557_60414.html

⁴ Ibidem.

Principalii jucători pe piață specializați în leasing sunt BT Leasing MD, Capital Leasing și Maib-leasing.¹

Din momentul introducerii Legii 59/2005, companiile de leasing au început să încheie contracte și cu persoanele fizice, consumatori.

În anul 2022 valoarea mijloacelor fixe acordate în leasing persoanelor fizice a constituit 786,7 mil. lei (sau 53% din total); întreprinderilor și organizațiilor – 688,6 mil. lei (sau 47% din total) și instituțiilor financiare – 0,7 mil. lei (sau 0,1%).²

Tabel.1 Mijloacele fixe acordate în leasing după tipul locatarilor, mil. lei³

	2018	2019	2020	2021	2022
Mijloace fixe acordate în leasing - total	1583,4	1812,6	1400,3	1702,7	1476,0
întreprinderilor și organizațiilor	611,9	846,5	663,9	784,3	688,6
instituțiilor financiare	7,6	5,7	1,9	3,6	0,7
persoanelor fizice	963,9	960,4	734,5	914,8	786,7

Experiența dovedește că dezvoltarea cu succes a mecanismului de leasing și lărgirea proporțiilor sale e posibilă numai în cazul existenței companiilor ce ar concura între sine și s-ar lupta pentru clientela sa. Dar pentru ca aceste societăți să-și realizeze reușit activitatea, ele au nevoie de o susținere a statului și de alte măsuri organizate în scopul susținerii și dezvoltării lor. La acestea, de exemplu, pot fi atribuite următoarele:

- acordarea garanțiilor de stat în scopul realizării proiectelor de leasing;
- acordarea creditelor pentru investiții în scopul realizării proiectelor de leasing;
- acordarea indemnizațiilor de impozit și de credit pentru asociațiile de leasing în scopul creării condițiilor economice favorabile pentru activitatea acestora⁴.

Însă, după opinia noastră, înfăptuirea măsurilor cu scopul organizării unei astfel de susțineri trebuie să se realizeze în conformitate cu un program național elaborat și adoptat pentru dezvoltarea activității de leasing în Republica Moldova.

Reieșind din interpretarea textuală a normelor Codului Civil, pentru a participa la contractul de leasing locatorul trebuie să fie proprietar al obiectului pe care urmează să-l transmită, conform contractului. În această ordine de idei, profesorul Halabudenco O.A. subliniază că în contract tot timpul trebuie să fie prezent elementul de investire a mijloacelor bănești în obiectul contractului de către locator. În caz contrar, contractul trebuie considerat drept un acord de achitare în rate a contractului de vânzare-cumpărare⁵.

Deci, după cum am menționat mai sus, în tranzacția de leasing participă și alte subiecte, al căror statut juridic considerăm că trebuie determinat. Însă participarea lor nu e necesară întotdeauna.

Astfel, al treilea participant al operațiunii de leasing este vânzătorul (furnizorul) - persoana fizică sau juridică, care conform contractului de vânzare-cumpărare, încheiat cu locatorul, îi vinde locatorului obiectul indicat de către locator.

¹ BATIȘCEV, R., Piața de leasing, pe turatii mici în 2022, Disponibil la: <https://businessclass.md/finansy/piata-de-leasing-pe-turatii-mici-in-2022-wh/>

² Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Activitatea companiilor de leasing în anul 2022. Disponibil la: https://statistica.gov.md/ro/activitatea-companiilor-de-leasing-in-anul-2022-9557_60414.html

³ Ibidem.

⁴ ХАРИТОНОВА, Ю., Правовой статус лизинговой компании, Законодательство, 2002, № 7.- p. 18.

⁵ ХАЛАБУДЕНКО, О., Договор лизинга, Бизнес-право, 2004, nr. 8, p. 16.

În afara subiectelor prezentate ale operațiunii de leasing, legislația în vigoare permite de a atrage și alte subiecte, participarea cărora este facultativă: bănci, companii de asigurare ș. a.

Considerăm, că modificările legislative în domeniul subiectelor contractului de leasing sunt numai pozitive și progresiste, ce pot înviora piața serviciilor de leasing în viitorul apropiat.

Obiectul contractului de leasing de consum

Conform normelor Codului Civil obiectul oricărui contract este condiția sa esențială. Fără o formulare corectă a răspunsului la întrebarea ce servește drept obiect al contractului, fără acordul părților contractului asupra faptului spre ce sunt orientate acțiunile sale, contractul nu există, deoarece el se consideră încheiat, dacă între părți a fost atins acordul în privința tuturor condițiilor esențiale.

Și totuși, la întrebarea despre faptul, ce este obiectul relațiilor juridice, nu și-a ales o poziție unică. În literatura de specialitate sunt prezentate câteva opinii referitor la esența obiectului de drept și la numărul acelor fenomene ale lumii externe, care se pot prezenta în calitate de obiecte de drept.

Conform opiniei ce predomină, la noțiunea de obiecte se referă acțiunile, bunurile personale nemateriale, obiecte și alte valori. O răspândire largă a obținut și teoria real-legitimă a obiectului, ce neagă importanța obiectului pentru acțiuni și recunoaște această importanță pentru bunurile. În afară de aceasta, unii autori susțin teoria acțiunii, ce exclude bunurile din numărul obiectelor de drept¹.

În această privință a fost subliniat obiectul ideal al relațiilor de drept - comportamentul (acțiunile) persoanelor ce participă la el, și corespunzător, obiectul material - bunul, ce formează substratul material al raporturilor juridice. În rezultat, un ideal obiect nemijlocit al contractului de leasing au fost recunoscute acțiunile locatorului îndreptate spre procurarea sau producerea obiectului indicat în contract și transmiterea lui în posesia și folosința locatarului și respectiv, obligațiile celui din urmă în achitarea plăților periodice. Drept obiect material se prezintă bunul nemijlocit în privința căruia se încheie contractul de leasing².

Conform art.1318 al Codului Civil legiuitorul a recunoscut în calitate de obiect al contractului de leasing lucrul material, și anume: „Bunurile consumptibile pot fi transmise în leasing doar ca parte a unei universalități care conține predominant bunuri neconsumptibile. Bunul mobil care face obiectul contractului de leasing conservă natura mobilă pe durata aflării în leasing, chiar dacă este anexat sau încorporat într-un imobil, în măsura în care nu-și pierde individualitatea.”³

Trebuie să menționăm, că legislația anterioară era mult mai limitată în privința determinării aceluia cerc de obiecte care se pot prezenta în calitate de obiect al leasingului.

După cum vedem, legiuitorul a lărgit considerabil cercul obiectelor, care pot fi transmise în leasing. După părerea noastră, aceasta a avut loc datorită examinării și aplicării în legislația națională a practicii și experienței pozitive acumulate de alte țări, unde leasingul, a primit o largă răspândire în toate formele sale diverse.

Pentru a determina, că tranzacția dată se referă la leasingul de consumator, ea trebuie să corespundă cerințelor generale, înaintate către contractul de leasing în întregime, precum și unor cerințe speciale, ce permit de a o califica drept leasing de consum. În primul rând, aceasta e participarea persoanei fizice în calitate de locatar – consumator, și în al doilea rând, aceasta e obiectul contractului, predestinat pentru scopuri personale, de familie și uzuale. Deși, referitor la obiectul

¹ Сенчищев В.И. Объект гражданского правоотношения. Общее понятие. Актуальные проблемы гражданского права / Под редакцией М.И. Брагинского.- М.: Статут, 1999, р. 120.

² Халабуденко О.А. «Предмет договора лизинга» // Закон и жизнь, 2004, nr. 9, p. 48.

³ Codul Civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. Monitorul Oficial nr. 66-75 din 2019.

contractului legiuitorul stabilește condițiile predestinării lui concrete, a utilizării lui numai într-un anumit domeniu de activitate al omului, care nu e legată de cea de antreprenoriat.

Reieșind din practica internațională și națională, ce s-a stabilit, în leasingul de consum, de regulă se transmit automobile, tehnica de uz casnic, calculatoarele.

Cel mai solicitat și apreciat de către companiile de leasing, precum și de consumatori tip de utilaj, transmisibil prin leasingul de consum, sunt automobilele de producție străină. Pe piața moldovenească deja s-au format câteva companii de leasing care și-au creat o bună reputație și se specializează în leasingul automobilelor, de exemplu IMC Leasing, Daac Hermes, Euroleasing. Aceste companii aplică și leasingul de consum, apreciind toate prioritățile acestui tip de leasing. În mod deosebit au fost cercetate și elaborate programele și legislația în privința lucrului cu consumatorii. Adică, din momentul introducerii inovațiilor în legislația cu privire la leasing putem urmări o creștere procentuală a numărului de tranzacții încheiate cu consumatorii. Reieșind din cerințele generale, stabilite de legislație referitor la obiectele de închiriere. El nu trebuie să aibă neajunsuri materiale sau neajunsuri de caracter juridic.

Drept obiect material al contractului de leasing, precum și al oricărui alt contract de transmitere a lucrului în folosință și în posesie este un bun material neconsumabil (res corporales)¹, ce se găsește în circulație civilă liberă. Cerința în privința faptului ca obiectul de leasing să nu fie consumabil, e condiționată de faptul că acest obiect nu trebuie să-și piardă calitățile în procesul utilizării lui normale, iar la expirarea contractului el poate trece în posesia locatarului, sau în privința lui poate fi prelungit contractul de leasing, sau în ultimă instanță, el trebuie să fie returnat locatorului în acea stare în care i-a fost transmisă locatarului (luând în considerație uzarea normală), sau în starea prevăzută în contract. Respectiv, obiect al leasingului pot fi numai bunurile care își epuizează treptat valoarea de consum în procesul utilizării lor, care nu-și pierd în acest proces calitățile lor naturale².

Aplicarea subsidiară a normelor contractului de locațiune la contractul de leasing permite de a afirma că precum locatorului, așa și locatarului li se interzice de a schimba forma și predestinația bunului care este obiect al leasingului, în decursul termenului de acțiune a contractului.

Conținutul contractului de leasing de consum

Prin conținutul relațiilor juridice de obligațiune se subînțelege totalitatea drepturilor și obligațiilor subiective ale participanților săi, care determină comportamentul lor în limitele raporturilor juridice date.

Trebuie să menționăm, că Codul Civil în comparație cu legea anterioară, înzestrează părțile cu un volum mai mare de drepturi și obligații, ceea ce vorbește despre o reglementare juridică mult mai detaliată a comportării subiectelor. Conținutul specific al contractului de leasing de consum constă în volumul mult mai mare al drepturilor și obligațiilor părților, deoarece asupra lor își răspîndește acțiunea Legii cu privire la protecția consumatorilor. Cel din urmă acordă persoanelor fizice, ce participă în calitate de locatari, drepturi suplimentare, legate de ordinea apărării vieții, sănătății, eredității și securității, apărării de la riscurile de a procura utilaj necalitativ și altele. Aceeași lege acordă consumatorilor dreptul la înlăturarea gratisă a neajunsurilor obiectului, substituirea lui gratisă, micșorarea respectivă a costului, precum și restituirea pierderii³. La rândul său locatorul, precum și vânzătorul (producătorul) sunt obligați să respecte drepturile acordate consumatorului.

¹ ХАЛАБУДЕНКО, О., Договор лизинга, Бизнес-право, 2004, nr. 8, p. 17.

² MARTIN, C. „Privire generală asupra obiectului contractului de leasing: realități și perspective” // Revista Națională de drept, 2005, nr. 4, p. 34.

³ Legea nr. 105 din 13.03.2003 privind protecția consumatorilor*, Monitorul Oficial nr. 61-63 din 09.02.2024.

Dar trebuie să menționăm, că deseori consumatorii nu pot realiza pe deplin drepturile sale, din cauza lipsei mecanismelor de acțiune în aplicarea normelor juridice în practică, a experienței insuficiente în acest domeniu, și în ultimă instanță, ignorarea drepturilor sale.

Unul din drepturile de bază ale locatarului, prin intermediul căruia poate fi delimitat contractul de leasing de alte contracte, este dreptul său de a alege independent obiectul sau vânzătorul (furnizorul) acestuia. În unele cazuri el poate solicita asistența locatorului în alegerea bunului și/sau a vânzătorului, datorită faptului că alin.1 al art.1319 Cod Civil poartă un caracter dispozitiv.

Astfel, obligația de bază a locatorului constă în faptul că el trebuie să procure sau să producă obiectul indicat în contract cu scopul transmiterii lui ulterioare locatarului. Dacă obiectul urmează să fie procurat de la vânzător (furnizor), legea îl obligă pe locator să-l informeze pe cel din urmă, despre faptul că obiectul se procură cu scopul de a fi transmis ulterior locatarului. Drept temei pentru a-i acorda o astfel de obligație locatorului servește acel fapt, că vânzătorul conform Codului Civil are obligații de garanție juridică și de contract nemijlocit în fața locatarului.

Conform condițiilor contractului locatorul e obligat să asigure transmiterea obiectului locatarului cu scopul utilizării și posedării temporară, păstrând după sine dreptul de a dispune de el. În consecință locatorul devine posesor titular al obiectului, ordinea apărării drepturilor căruia e prevăzută în art.1326 Cod Civil. Norma dată îi permite locatarului să-și apere drepturile sale asupra obiectului în privința proprietății de leasing pe calea înaintării cererilor de judecată cu caracter de negație sau de vindecăție, precum și de a cere restituirea pierderilor, pricinuite de persoana de rea credință.

În unele cazuri pot apărea complicații în situația când necesită apărarea posedării concomitent și locatorul, și locatorul – proprietarul bunului transmis în leasing. Noi presupunem că, în primul rând, trebuie să aplice apărarea drepturilor sale locatorul, iar dacă el nu dorește sau nu poate să se apere, atunci de acest drept se poate folosi locatorul, așa cum aceasta are loc în Codul Civil din Germania §869¹. În acest caz se consideră importantă obligația locatarului de leasing de a-l informa la timp pe locator despre orice caz de atentare a persoanei terțe asupra dreptului de proprietate a locatorului.

Cu relațiile de proprietate apărute în contractul de leasing, este strâns legată și întrebarea privind sarcina purtării riscurilor. Astfel, conform art. 1323 Cod Civil riscul pierderii sau deteriorării obiectului trece la locatar în momentul transmiterii lui a obiectului dat, dacă contractul de leasing nu prevede altceva. În consecință, contractul de leasing poate fi considerat drept o excepție de la regula generală, prevăzută în alin.(1) art.503 Codul Civil, care spune că proprietarul poartă răspundere pentru toate riscurile, inclusiv în cazul circumstanțelor de forță majoră.

În raport cu întrebarea examinată anterior, nu e mai puțin importantă și interesantă posibilitatea locatarului de a lăsa drept gaj obiectul primit. Acest drept juridic i se acordă locatarului de art.1325 Codul Civil, dar validitatea lui e legată nemijlocit de existența acordului în scris al locatorului, în privința acestuia. Totodată legiuitorul a indicat clar, că în gaj se transmite însăși obiectul de leasing, și nu drepturile asupra lui². Acordul în privința transmiterii în gaj a bunului de leasing trebuie să fie indiscutabil și să exprime voința veritabilă a locatorului.

În virtutea contractului de leasing, locatorul are dreptul de a efectua verificări periodice, privind starea și modul de exploatare a bunului care face obiect al contractului, iar corelativ acestui drept, locatarul are obligația de a permite finanțatorului efectuarea acestor verificări.

---

¹ МАКОВСКИЙ, А., и др., Гражданское Уложение Германии. Ввод. Закон к Гражданскому уложению; Пер. С нем.; – М.: Волгерс Клувер, 2004, р. 250.

² АВЕРЬЯНОВ, О., Залог и лизинг, Юрист.- 2001.-№ 4.- с. 67-71.

Dreptul de a face inspecții periodice asupra stării bunului acordat de lege locatorului este temeinic justificat, avînd în vedere că locatarul poate abuza de bun, exploatîndu-l fără măsură, fapt ce poate duce la deprecierea sau deteriorarea acestuia.

Una din obligațiile de bază ale locatarului este achitarea la timp a plăților de leasing în ordinea prevăzută de contract. Datorită acțiunii principiului de libertate a contractului, părțile au dreptul independent să determine mărimea plăților de leasing, precum și forma lor de achitare, periodicitatea. În cazul neachitării plăților în decurs de mai mult de 45 de zile calendaristice din ziua lichidării lor, stabilită în contractul de leasing, locatorul are dreptul de a-și returna obiectul contractului (1328 Codul Civil). Trebuie să menționăm, că dispoziția dată are drept scop de a stimula părțile contractului să-și îndeplinească obligațiile în mod conștient și cuvenit.

Trebuie să mai menționăm un drept important al locatorului, căruia îi corespunde obligația corespunzătoare - acesta este dreptul de a procura obiectul, la expirarea termenului contractului de leasing, de a prelungi contractul de leasing sau de a restitui obiectul, dacă în contract nu e prevăzut altceva. Dreptul de opțiune al locatarului are natură legală, fiind prevăzut în mod expres de lege, în însăși definiția dată contractului de leasing.

Cu alte cuvinte, manifestarea dreptului de opțiune poate avea drept consecință transmiterea proprietății, menținerea raporturilor contractuale existente între locatar și locator, ori încetarea acestora. Dacă locatarul își manifestă dreptul de opțiune în sensul achiziționării bunului care face obiect al contractului de leasing, transferul proprietății se face în momentul în care acesta efectuează plata valorii reziduale (sau a ultimei rate de leasing), în cuantumul stabilit de părți¹.

Locatarul poate opta pentru cumpărarea bunului și înainte de sfîrșitul perioadei de leasing, dacă părțile convin astfel și dacă locatarul și-a achitat toate obligațiile asumate prin contract.

Conținutul contractului de leasing în multe privințe se aseamănă cu conținutul relațiilor ce apar între părțile contractului locațiune (alin.(2) art. 1315 Codul Civil). Dar nu putem să nu atragem atenția asupra faptului, că multe din drepturile și obligațiile părților, ce le corespund, sunt caracteristice anume leasingului.

Forma contractului de leasing de consum

Reglementarea juridică a formei contractului se exprimă prin constituirea cerințelor către ea și consecințele încălcării lor. Scopul cerințelor corespunzătoare constă în faptul că ele permit de a face relațiile dintre părți mai determinate, permit de a înlătura temeiturile pentru litigii în privința însăși faptului de săvîrșire a contractului și de întreținerea lui în viitor. Astfel, în virtutea directivelor ale legii contractul de leasing, în special al leasingului de consum, se încheie în forma scrisă (alin.(1)art. 1317 al Codul Civil). Aplicarea formei scrise simple la contractul de leasing permite de a introduce claritate în relațiile părților, prin aceasta asigurând interesele contragenților. Codul Civil reglementează expres: „dacă pentru vânzarea bunului legea cere o anumită formă sub sancțiunea nulității, atunci aceeași cerință de formă se aplică și contractului de leasing care are ca obiect asemenea bun”².

În rezultat nu putem să nu observăm că legislația Republicii Moldova are anumite probleme în privința formei contractului de leasing, care necesită înlăturarea. Complexitatea reglementării juridice a formei contractului de leasing e condiționată de faptul că locatorul transmite obiectul de leasing locatarului nu numai în folosință, ci și în posesiune. Posedarea obiectului de leasing de către locatar poate duce în eroare pe persoanele terțe, care nu sînt informați despre proprietarul real al obiectului.

¹ КРАВЧЕНКО, О., Переход права собственности по договору лизинга, Законодательство, 2005, nr. 4, p. 6-11.

² Codul Civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. Monitorul Oficial nr. 66-75 din 2019.

Iar neinformarea persoanelor terțe poate avea urmări neplăcute precum pentru ei înșiși, așa și pentru părțile contractului¹.

În relațiile legate cu leasingul, e necesar un sistem efectiv de informare a unui larg cerc de persoane, despre purtătorul real al dreptului de proprietate asupra bunului, transmis în posesia locatarului. Pentru protejarea dreptului locatorului și a persoanelor terțe, în unele țări e introdusă oregistrare specială a contractelor de leasing. Ea se înfăptuiește cu scopul informării unui cerc larg de oameni, despre purtătorul real al dreptului de proprietate. Necesitatea publicității contractelor de leasing e prevăzută în Franța, SUA, Italia².

Astfel, în România, contractele de leasing care au ca obiect bunuri imobile, se vor înscrie în cartea funciară sau în registrele de publicitate imobiliară, în localitățile unde nu există sistemul de publicitate al cărților funciare. În privința bunurilor mobile, care au constituit obiectul unui contract de leasing, acestea se vor înscrie într-un registru special ținut de la judecătoria în raza căreia își are sediul principal (real) societatea de leasing³.

Codul Civil reglementează expres modalitățile de realizare a publicității leasingului prin care el devine opozabil terților.⁴

a) prin notare în registrul bunurilor imobile, în cazul bunurilor imobile;

b) prin notare în registrul de publicitate prevăzut de lege, în cazul bunurilor mobile asupra cărora dreptul de proprietate se dobândește, conform legii, prin înregistrare în registrul respectiv;

c) prin înregistrare în registrul garanțiilor reale mobiliare, în cazul altor bunuri mobile decât cele prevăzute la lit. b).

Prețul contractului de leasing de consum

Prețul contractului de leasing îl determină baza economică a relațiilor dintre locator și locatar, în calitatea căreia se prezintă plățile de leasing.

Drept plăți de leasing înțelegem plățile periodice din valoarea de intrare a bunului și dobânda de leasing, înfăptuite de locatar către locator. Determinarea cuantumului plăților de leasing este unul din cele mai complicate elemente de proiectare a operațiilor de leasing și de pregătire a contractului de leasing. Doar ele trebuie să fie rentabile pentru ambele părți ale contractului și să satisfacă interesele lor. De aceea părților li se recomandă să cerceteze și să elaboreze mai amănunțit punctul dat, deoarece conform alin.(2) art.1317 al Codului Civil, prețul contractului de leasing este condiția sa esențială.

Astăzi, conținutul plăților de leasing se deosebește considerabil, de ceea ce a avut loc în Legea cu privire la leasing din 1996 și depinde de împărțirea leasingului în cel de financiar și cel operațional. Deoarece părțile pot în contractul de leasing de consum încheiat între ele, să determine independent regulile cărui leasing, de financiar sau cel operațional, va fi aplicat la contractul lor, de aceea și se va schimba conținutul economic al plăților de leasing. Și deoarece, de partea locatarului se prezintă persoana fizică, locatorul nu trebuie să stabilească taxe nejustificat de înalte și necinstite, deoarece au loc relațiile cu consumatorul, care beneficiază de o protecție suplimentară din partea statului. În legătură cu aceasta, ar fi de dorit ca la nivelul Ministerului Finanțelor să fie elaborate și editate recomandări metodice despre ordinea calculării plăților de leasing, deoarece în practică de aceasta sunt legate anumite greutăți.

¹КАБАТОВА, Е., Лизинг: правовое регулирование, практика, М.: ИНФРА-М, 1997, p. 62.

² КАБАТОВА, Е., *Op.cit.*, p. 64.

³ PETRESCU, R., Principalele contracte de drept comercial, – Buc.: Editura Oscar Print, 1999.p. 104.

⁴ Codul Civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. Monitorul Oficial nr. 66-75 din 2019, art.1321.

Nu mai puțin importantă este rezolvarea problemei posibilității părților de a schimba valoarea ratelor de leasing, de exemplu, deoarece banca, care a acordat credit comercial locatorului a majorat rata dobânzii bancare, ceea ce poate avea loc în practică. În legislația Republicii Moldova modificarea ratelor de leasing nu este prevăzută în general, însă este specificat că contractului de leasing i se aplică normele ce reglementează locațiunea. Considerăm că cea mai corectă ar fi aplicarea normelor generale stabilite în Codul civil cu privire la modificarea contractelor civile.

Termenul contractului de leasing de consum

Referitor la contractul de leasing, termenul executării a contractului joacă un rol principal și reprezintă un catalizator al stabilității și clarității relațiilor de leasing¹. Bunul care servește drept obiect al contractului de leasing, i se transmite locatarului în posesie și folosință temporară, ceea ce determină caracterul urgent al contractului. Conform alin.(2) art.1317 al Codului Civil termenul contractual al leasingului e recunoscut drept condiție esențială, lipsa lui ducând la recunoașterea unei astfel de tranzacții drept lipsite de importanță.

Termenul contractului de leasing de consum se stabilește prin acordul părților contractuale. Totodată termenul contractului de leasing are anumite limite minime, care sunt stabilite expres în art.1314 al Codului Civil, „contractul de leasing nu poate fi încheiat pe un termen mai mic de un an de la data intrării lui în vigoare”. Legiuitorul a stabilit acest termen reieșind din realitatea economică și în același timp pentru delimitarea operațiunilor de leasing de cele de locațiune și de cele de vânzare în rate, precum și pentru evitarea fraudelor fiscale. În același timp, stabilirea termenului minim poate fi o piedică pentru dezvoltarea leasingului de consum, în care termenul contractului nu trebuie să depindă de termenul minim al utilizării obiectului. În afară de aceasta, conform regulii generale, locatarul are dreptul la executarea înainte de termen a obligației de răscumpărare a bunului (alin.(4) art.1326 al Codului Civil), realizarea căreia lipsește de sens stabilirea termenului minim.

Practica arată că, de regulă, contractele de leasing de consum se încheie pe un termen de 3-5 ani (în dependență de bun). Una din particularitățile expirării termenului contractului de leasing este faptul că el prevede prezența unei împuterniciri deosebite a locatarului în privința prelungirii contractului.

În concluzie menționăm că leasingul reprezintă un contract juridico-civil reglementat de Codul Civil al Republicii Moldova și nu trebuie confundat leasingul cu alte operațiuni juridice asemănătoare, cum sunt locațiunea și vânzarea-cumpărarea cu plata prețului în rate.

Referințe bibliografice:

1. Codul Civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. Monitorul Oficial nr. 66-75 din 2019, modificat prin LP 452 din 28.12.23, MO28-31/23.01.24 art.47.
2. Legea cu privire la leasing nr.731 din 15.02.1996. Monitorul Oficial al RM nr. 49 din 1996. (Abrogată)
3. Legea nr. 105 din 13.03.2003 privind protecția consumatorilor, Monitorul Oficial nr. 61-63 din 09.02.2024.
4. Legea nr. 452 din 28-12-2023 cu privire la modificarea unor acte normative. Monitorul Oficial nr. 28-31 din 2024.

---

¹ ЧМИЛ, Д. «Общие вопросы гражданско-правовой действительности договора финансового лизинга» // Аналеle științifice ale USM. Științe juridice, 2000, nr. 4, p. 181.

5. Legea nr. 59 din 28-04-2005 cu privire la leasing. Monitorul Oficial nr. 92-94 din 2005. (Abrogată)
6. Martin C. „, Privire generală asupra obiectului contractului de leasing: realități și perspective” // Revista Națională de drept, 2005, nr. 4, p. 31-37.
7. Petrescu R. Principalele contracte de drept comercial, Buc: Editura Oscar Print, 1999.- 130 p.
8. ȘCHIAU, I., Curs de drept comercial, București, Editura Rosetti, 2004. - 383 p.
9. TITA-NICOLESCU, G. Regimul juridic al operațiunilor de leasing, București, Editura All Beck, 2003.- 272 p.
10. АВЕРЬЯНОВ, О., Залог и лизинг, Юрист.- 2001.-№ 4.- с. 67-71.
11. БРАГИНСКИЙ М., ВИТРЯНСКИЙ В., Договорное право. Книга первая: Общие положения Москва, Статут, 2005.- 842 с.
12. КАБАТОВА, Е., Лизинг: правовое регулирование, практика, М.: ИНФРА-М, 1997.- 204 с.
13. КРАВЧЕНКО, О., Переход права собственности по договору лизинга, Законодательство, 2005, nr. 4, p. 6-11.
14. МАКОВСКИЙ, А. и др.- Гражданское уложение Германии. Ввод. закон к Гражд. уложению; Пер. с нем.; М. Волтерс Клувер, 2004.- 816 с.
15. СЕНЧИЩЕВ, В., Объект гражданского правоотношения. Общее понятие // Актуальные проблемы гражданского права; Исследовательский центр частного прав. – М.: Статут, 1999.- 109-158 с.
16. ХАЛАБУДЕНКО, О., Договор лизинга, Бизнес-право.- 2004.-№ 8.- с. 15-25.
17. ХАРИТОНОВА, Ю., Правовой статус лизинговой компании, Законодательство.-2002.- № 7.- с. 15-18.
18. ЧМИЛ, Д. Общие вопросы гражданско-правовой действительности договора финансового лизинга, Analele științifice ale USM. Științe juridice-2000.- № 4.- с. 178-187.
19. ЧМИЛ, Д. Государственное регулирование операций финансового лизинга// Revista Națională de drept.-2000.- № 2.- с. 71-74.

SOARTA APELULUI PESTE TERMEN ÎN PROCESUL PENAL

STATUS OF THE APPEAL OUT OF TIME IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Dumitru CALENDARI, dr., lect. univ.,
procuror-șef al Procuraturii de Circumscripție Cahul,
Catedra Drept,
Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
dumitru.calendari@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-8668-3345

Rezumat: În articolul a fost efectuată o analiză a normelor legale și a practicii judiciare cu privire la instituțiile procesual penale a declarării apelului peste termen și reluării examinării cauzei penale în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate. Introducerea unei noi căi extraordinare de atac a procedurii privind reluarea examinării cauzei penale în conformitate cu Secțiunea a 3-a din Capitolul V al Titlului II din Codul de procedură penală al RM¹, în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate, duce la inaplicabilitatea instituției procesuale apelului peste termen. Problema științifică importantă constă în fundamentarea științifică a modului de aplicare în practică a prevederilor legale privind instituțiile procesuale menționate și necesitatea menținerii în lege a prevederilor privind apelul peste termen. Prin studiul dat dorim să provocăm la analiza și discuții în continuare cu privire la tema respective.

Cuvinte-cheie: procesul penal, apelul peste termen, reluarea examinării

Abstract: In the present article was carried out the analysis of the legal norms and judicial practice regarding the criminal procedural institutions the appeal after the deadline and the resuming of the trial of the criminal case in the absence of the convicted person. The introduction of a new extraordinary appeal of the procedure regarding the resumption of the trial of the criminal case in the absence of the convicted person, in accordance with Section 3 of Chapter V of the Title II of the Code of Criminal procedure of the Republic of Moldova, affects the inapplicability of the procedural institution the appeal after the deadline. The presented problem consists in the scientific substantiation and practical regarding the mentioned procedural institutions and the need to maintain in the law the provisions regarding the appeal after the deadline. Through this study, we want to provoke further analysis and discussion on this topic.

Keywords: the criminal process, the appeal after the deadline, the resumption of the trial

Apelul peste termen, instituția procesual-penală, este un remediu procesual, ca și repunere în termen, fiind un mijloc prin care o parte în proces, care neavând cunoștință nici de judecată, nici de hotărârea pronunțată, care a pierdut dreptul de apel, adică termenul de apel, are posibilitatea de a supune controlului instanței ierarhic superioare, instanței de apel, hotărârea primei instanțe cu care nu este de acord. La baza reglementării apelului peste termen se află preocuparea de a se da părților judecate în lipsă și supuse executării hotărârii, în latura penală sau civilă, o posibilitate suplimentară de a ataca această hotărâre, chiar dacă și după expirarea termenului de apel, ceea ce corespunde atât

---

¹ Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122-XV din 14.03.2003. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.248-251/699 din 05.11.2013.

interesului particular al părții, cât și interesul general ca adevărul să triumfe și ca legea să fie respectată.¹

Prin Legea nr.189 din 14 iulie 2022 în Codul de procedură penală a fost introdusă o nouă cale extraordinară de atac în art.art.465⁵-art.465⁸ din Secțiunea 3 din Capitolul V a Titlului II.²

Reluarea examinării cauzei penale în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate prevede că, persoana judecată și condamnată în lipsa ei poate depune o cerere de reluare a examinării cauzei penale în termen de 30 de zile de la data la care i-a fost adusă la cunoștință, contra semnătură, hotărârea instanței de judecată. Examinarea cauzei penale poate fi reluată în cazul în care: a) persoana condamnată nu a fost informată despre procesul penal și a lipsit în mod justificat de la judecarea cauzei; b) persoana condamnată nu a avut un apărător ales care a participat la judecarea cauzei în prima instanță; c) persoana condamnată, fiind informată despre sentința de condamnare, a declarat apel și nu l-a retras; d) persoana condamnată nu a solicitat să fie judecată cauza în lipsa sa. Cererea de reluare a examinării cauzei penale se depune personal sau prin apărător la instanța care s-a pronunțat ultima asupra fondului cauzei.

Această cale de atac extraordinară a fost instituită ca o garanție compensatorie persoanei judecate și condamnate în lipsă cu respectarea dreptului la un proces echitabil, dreptului la apărare, la un proces contradictorial, prin prisma prezentării organelor judiciare datelor și informațiilor care pot releva aspecte noi cu privire la starea de fapt care a făcut obiectul cauzei.³

Legea obligă instanța de apel să constate motivele depunerii apelului peste termen în fiecare caz și să examineze chestiunea privind repunerea apelului în termen.⁴

Participantul la proces care a lipsit atât la judecarea, cât și la pronunțarea sentinței și nu a fost informat despre adoptarea sentinței poate declara apel și peste termen, dar nu mai târziu de 15 zile de la data începerii executării pedepsei sau încasării despăgubirilor materiale.⁵ Dacă instanța de apel a constatat că, termenul declarării apelului a fost depășit din motive întemeiate, iar apelul a fost depus nu mai târziu de 15 zile după începerea executării pedepsei sau încasării prejudiciului material, în acest caz apelul declarat va fi considerat ca fiind depus în termen.⁶

În cazul dacă apelantul a depus cererea peste termen, atunci trebuie de înaintat demersul ca instanța de apel să examineze această chestiune cu adoptarea deciziei privind respingerea apelului ca

---

¹ Iuga M. *Căile legale de atac în procesul penal*. Chișinău: Garuda-art, 2000, p. 35; Papadopol V., Turianu C. *Apelul penal*. București: Casa de editură și presă „Șansa”, 1994, p.88-89; Paraschiv C.S. *Apelul penal*. București: Hamangiu, 2019, p.83.

² *Legea privind modificarea unor acte normative nr.189 din 14.07.2022*, art.I pct.18. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.235-236/460 din 26.07.2022.

³ *Notă informativă la proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative (urmărirea penală și judecarea cauzei în lipsa persoanei), nr.213 din 02.06.2022, p.20-22*. Disponibil pe <https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactenormative/tabid/61/LegislativId/6040/language/ro-RO/Default.aspx>, accesat la 21.11.2023.

⁴ *Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova din 13.10.2004. Dosarul nr.1ra-734/2004*. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova, 2005, №1, p. 26.

⁵ *Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122-XV din 14.03.2003*, art.404. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.248-251/699 din 05.11.2013.

⁶ *Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova din 26.10.2004. Dosarul nr.1ra-695/2004*. Disponibil pe http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php, accesat la 21.11.2023; *Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova din 26.05.2004. Dosarul nr.1ra-427/2004*. În: Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Disponibil pe http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php, accesat la 21.11.2023.

depus peste termen, fără examinarea cererii de apel și a întregii cauze penale în ordinea de apel, deoarece sesizarea instanței de apel nu a avut loc în corespundere cu legea.¹

Printr-o decizie a Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a RM s-a constatat că, instanța de apel corect a respins apelul declarat de N.C. ca depus peste termen, just constatând că condamnatul, care a fost condamnat la 26.12.2008, iar ulterior, la 15.01.2009 a primit copia sentinței, nici el, nici apărătorul lui nu au atacat cu apel sentința pronunțată, deci demonstrând că sânt de acord cu aceasta, cu calificarea faptei și cu pedeapsa aplicată. Apelul s-a declarat la 16.03.2009, cu mult timp după epuizarea termenului de declarare a acestuia prevăzut de art.402 CPP RM.²

Conform prevederilor art. 415 alin. (1) pct.1) lit.a) Codului de procedură penală al Republicii Moldova (în continuare - CPP RM), instanța de apel, judecând cauza în ordine de apel, respinge apelul, dacă acesta a fost depus peste termen. În aceste situații, instanțele de apel nu examinează legalitatea și temeinicia apelului, adică nu este vorba despre examinarea în fapt și în drept a hotărârii atacate, ceea ce înseamnă că, la respingerea apelului ca depus peste termen nu are loc verificarea fondului cauzei și sentința rămâne definitivă la data expirării termenului de apel.³

În speță, prin sentința Judecătoriei Rîșcani din 30.06.2009, C.G. a fost condamnat pentru comiterea infracțiunii incriminate. Nefiind de acord cu sentința, inculpatul doar la 01.03.2010 a atacat-o cu apel, solicitând casarea acesteia, rejudecarea cauzei și pronunțarea unei noi hotărâri, de achitare. Prin decizia Curții de Apel Bălți din 21.04.2010, apelul declarat de inculpatul C.G. a fost respins ca depus peste termen. Condamnatul C.G., în temeiul art.427 alin.(1) pct.5) CPP RM, a atacat hotărârile judecătorești cu recursul ordinar. ... Instanța de apel a constatat că inculpatul a depus apelul peste mai mult de jumătate de an de la intrarea sentinței în vigoare ... Condamnatul a omis termenul legal și nu a solicitat repunerea în termen cu invocarea motivelor omisiunii.⁴

Totodată, dacă apelantul formulează cerere de repunere în termen, instanța nu poate respinge apelul ca tardiv înainte de a se pronunța asupra cererii de repunere în termen. Omisiunea de a se pronunța expres asupra soluționării cererii nu poate fi suplinită în motivarea deciziei, fiind motiv de casare.⁵

O altă chestiune care poate crea probleme și confuzii la aplicarea corectă a normelor procesuale, este legată de introducerea la 26 iulie 2022 unei noi căi extraordinare de atac a procedurii privind *reluarea examinării cauzei penale*, în conformitate cu Secțiunea a 3-a din Capitolul V al Titlului II din CPP RM, *în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate*.

Astfel, *apelul peste termen* presupune situația când participantul procesului care a lipsit atât la judecarea, cât și la pronunțarea sentinței și nu a fost informat despre adoptarea sentinței, poate declara

---

¹ Decizia Curții de Apel Cahul din 30.11.2016. Dosarul nr.05-1a-440-22042016. Disponibil pe https://cach.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php, accesat la 21.11.2023.

² Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova din 08.07.2009. Dosarul nr.1ra-859/2009, pct.6. În: Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Disponibil pe http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php, accesat la 21.11.2023.

³ Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122-XV din 14.03.2003. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.248-251/699 din 05.11.2013; Osoianu T., Calendari D. *Apelul penal. Monografie*. București: Pro Universitaria, 2023, p.53-54.

⁴ Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova din 06.10.2010. Dosarul nr.1ra-944/2010, pct.1, 3, 4, 6.1. În: Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Disponibil pe http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php, accesat la 21.11.2023.

⁵ Pamfil M.L., Movileanu C., Munteanu C.A. *Apelul în procesul penal. Practica judiciară*. București: Hamangiu, 2008, p. 99-100.

apel și peste termen, dar nu mai târziu de 15 zile de la data începerii executării pedepsei sau încasării despăgubirilor materiale.¹

În situația depunerii *cererii privind reluarea examinării cauzei penale*, persoana judecată și condamnată în lipsa ei poate depune o cerere de reluare a examinării cauzei penale în termen de 30 de zile de la data la care i-a fost adusă la cunoștință, contra semnătură, hotărârea instanței de judecată, dacă nu a fost informată despre procesul penal și a lipsit în mod justificat de la judecarea cauzei; dacă nu a avut un apărător ales care a participat la judecarea cauzei în prima instanță; dacă, fiind informată despre sentința de condamnare, nu a declarat apel sau și-a retras apelul; sau dacă nu a solicitat să fie judecată în lipsa sa.²

Pot apărea situații, când persoana judecată și condamnată în lipsa sa, nu declară apel în termen de 15 zile de la data începerii executării pedepsei, dar folosește dreptul său la reluarea examinării cauzei penale, pentru care este prevăzut termenul de aplicare de 30 de zile de la data aducerii la cunoștință a hotărârii judecătorești. Suplimentar, persoana dispune și de dreptul de a cere reluarea examinării cauzei într-un termen de până la 3 luni de la data aducerii la cunoștință a hotărârii judecătorești, cu aducerea motivelor întemeiate privind întârzierea înaintării cererii respective. Din aceste două proceduri mai favorabilă persoanei judecate este cea de a doua, care prevede termene mai mari.

În acest caz, prevederile ce se referă la *apelul peste termen* urmează a fi excluse din lege așa cum s-a procedat în România.

Potrivit art.365 alin.(1) CPP României din 1968, partea care lipsea atât la toate termenele de judecată, cât și la pronunțare avea posibilitatea de a declara *apel și peste termen*, dar nu mai târziu de 10 zile de la data, după caz, a începerii executării pedepsei sau a începerii executării dispozițiilor privind despăgubirile civile.³

În actuala reglementare a Codului de procedură penală din România s-a renunțat la instituția *apelului peste termen*, având în vedere introducerea unei noi căi extraordinare de atac, constând în *redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsă a persoanei condamnate*.⁴

Concluzionând cele relatate, legea procesual penală a Republicii Moldova stipulează două instituții procesuale – *apelul peste termen și reluarea examinării cauzei penale în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate*, care stipulează termene de aplicare diferite, dar, după sensul lor, sunt la asemănătoare.

Din analiza efectuată, procedura reluării examinării cauzei penale este mai favorabilă pentru persoana condamnată, deoarece este reluată examinarea cauzei în fond cu posibilitatea pronunțării unei hotărâri noi, susceptibile căii de atac apelul, precum și termenul de aplicare este dublat.

Considerăm că, prevederile ce se referă la *apelul peste termen* urmează a fi excluse din lege.

¹ *Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122-XV din 14.03.2003*, art.404 alin.(1). Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.248-251/699 din 05.11.2013.

² *Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122-XV din 14.03.2003.*, art.465⁵. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.248-251/699 din 05.11.2013.

³ *Codul de procedură penală al României din 12.11.1968*. În: Buletinul Oficial al României nr. 145-146 din 12.11.1968. Republicat în: Monitorul Oficial al României, Partea I, 14.11.1996, nr.289. Disponibil pe <http://legislatie.just.ro/Public/DetailDocument/193>, accesat la 21.11.2023.

⁴ *Codul de procedură penală a României, nr.135 din 01.07.2010*, art.art.466-469. În: Monitorul Oficial al României, nr.486/38 din 15.07.2010; Neagu I., Damaschin M. *Tratat de procedură penală. Partea Specială. Ed. a III-a, revizuită și adăugită*. București: Universul Juridic, 2021, p.334.

Referințele bibliografice:

1. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122-XV din 14.03.2003*. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.248-251/699 din 05.11.2013.
2. Iuga M. *Căile legale de atac în procesul penal*. Chișinău: Garuda-art, 2000, 210 p.
3. Papadopol V., Turianu C. *Apelul penal*. București: Casa de editură și presă „Șansa”, 1994, 293 p.
4. Paraschiv C.S. *Apelul penal*. București: Hamangiu, 2019, 257 p.
5. *Legea privind modificarea unor acte normative nr.189 din 14.07.2022*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.235-236/460 din 26.07.2022.
6. *Notă informativă la proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative (urmărirea penală și judecarea cauzei în lipsa persoanei), nr.213 din 02.06.2022*. Disponibil pe <https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactenormative/tabid/61/LegislativId/6040/1anguage/ro-RO/Default.aspx>, accesat la 21.11.2023.
7. *Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova din 13.10.2004. Dosarul nr.1ra-734/2004*. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova, 2005, №1, p. 26.
8. *Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova din 26.10.2004. Dosarul nr.1ra-695/2004*. Disponibil pe http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php, accesat la 21.11.2023.
9. *Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova din 26.05.2004. Dosarul nr.1ra-427/2004*. În: Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Disponibil pe http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php, accesat la 21.11.2023.
10. *Decizia Curții de Apel Cahul din 30.11.2016. Dosarul nr.05-1a-440-22042016*. Disponibil pe https://cach.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php, accesat la 21.11.2023.
11. *Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova din 08.07.2009. Dosarul nr.1ra-859/2009*. În: Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Disponibil pe http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php, accesat la 21.11.2023.
12. Osoianu T., Calendari D. *Apelul penal. Monografie*. București: Pro Universitaria, 2023, 224 p.
13. *Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova din 06.10.2010. Dosarul nr.1ra-944/2010*. În: Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. Disponibil pe http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php, accesat la 21.11.2023.
14. Pamfil M.L., Movileanu C., Munteanu C.A. *Apelul în procesul penal. Practica judiciară*. București: Hamangiu, 2008, 188 p.
15. *Codul de procedură penală al României din 12.11.1968*. În: Buletinul Oficial al României nr. 145-146 din 12.11.1968. Republicat în: Monitorul Oficial al României, Partea I, 14.11.1996, nr.289. Disponibil pe <http://legislatie.just.ro/Public/DetailDocument/193>, accesat la 21.11.2023.
16. *Codul de procedură penală a României, nr.135 din 01.07.2010*. În: Monitorul Oficial al României, nr.486/38 din 15.07.2010.
17. Neagu I., Damaschin M. *Tratat de procedură penală. Partea Specială. Ed. a III-a, revizuită și adăugită*. București: Universul Juridic, 2021, 744 p.

UNELE REFLECȚII ASUPRA ÎNCETĂRII CONTRACTULUI INDIVIDUAL DE MUNCĂ ÎN REZULTATUL CONSTATĂRII ÎNDEPLINIRII NESATISFĂCĂTOARE, ÎN MOD REPETAT, PE PARCURSUL UNUI AN A INDICATORILOR DE PERFORMANȚĂ INDIVIDUALĂ

SOME REFLECTIONS ON THE DISSOLUTION OF THE INDIVIDUAL EMPLOYMENT CONTRACT AS A RESULT OF THE REPEATED UNSATISFACTORY FULFILMENT OF INDIVIDUAL PERFORMANCE INDICATORS OVER A YEAR

Evlampie DONOS, dr., conf. univ.,
Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul,
edonos@mail.ru

Rezumat: *Articolul este consacrat unor particularități ce țin de încetarea contractului individual de muncă în legătură cu necorespunderea funcției deținute sau muncii prestate din cauza calificării insuficiente. În redacția Legii Nr. 243 din 28.07.2022 pentru modificarea unor acte normative, acest temei de concediere a fost modificat, angajatorii având posibilitatea să concedieze salariații la constatarea îndeplinirii nesatisfăcătoare, în mod repetat, pe parcursul unui an, a indicatorilor de performanță individuală. Fără pretenția de a fi abordat în chip exhaustiv problematica modului de concediere pentru necorespunderea funcției deținute sau muncii prestate din cauza calificării insuficiente, s-a avut în vedere o analiză a materiei prin prisma ideii de relativizare a incertitudinii ce poate greva uneori contextul aplicabilității corecte a acestui temei de încetare a contractului individual de muncă.*

Cuvinte-cheie: *angajator, concediere, contract individual de muncă, contract colectiv de muncă, convenție colectivă, cazuri de încetare a contractului individual, evaluarea prealabilă, performanță individuală, etc.*

Abstract: *The article is devoted to some particularities related to the termination of the individual employment contract in relation to the inadequacy of the position held or the work performed due to insufficient qualification. In the wording of Law No. 243 of 28.07.2022 for the amendment of some normative acts, this ground for dismissal was modified, employers having the possibility to fire employees upon finding that the individual performance indicators have been met unsatisfactorily, repeatedly, over the course of a year. Without pretending to have exhaustively addressed the issue of how to dismiss for the inadequacy of the position held or the work performed due to insufficient qualification, an analysis of the matter was considered through the prism of the idea of relativizing the uncertainty that can sometimes encumber the context of the correct applicability of this basis termination of the individual employment contract.*

Keywords: *employer, dismissal, individual employment contract, collective employment contract, collective agreement, cases of individual contract termination, prior evaluation, individual performance, etc.*

Introducere

Abordarea modurilor, motivelor și cazurilor de încetare a contractului individual de muncă, inclusiv și în legătură cu necorespunderea funcției deținute sau muncii prestate din cauza calificării insuficiente trebuie făcută prin prisma unor astfel de principii fundamentale cum ar fi libertatea

muncii, stabilitatea în muncă și caracterul imperativ al dispozițiilor legale care reglementează încetarea contractului individual de muncă. În acest sens art. 43 din Constituția Republicii Moldova direct prevede că orice persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii, la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă, precum și la protecția împotriva șomajului¹. Aceste principii fundamentale au fost transpuse direct în Codul muncii al Republicii Moldova din 2003. Astfel, potrivit art.5 din actul citat, libertatea muncii, include dreptul la munca liber aleasă sau acceptată, dreptul dispunerii de capacitățile sale de muncă, dreptul alegerii profesiei și ocupației². În sensul art. 47 din același Cod, se interzice orice limitare, directă sau indirectă, în drepturi ori stabilirea unor avantaje, directe sau indirecte, la încheierea contractului individual de muncă în dependență de sex, rasă, etnie, religie, domiciliu, opțiune politică sau origine socială³. Aceste principii sunt conforme cu art.23 din Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10.12.1948 prin care a fost statuat că orice persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii, la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă, precum și la ocrotire împotriva șomajului⁴.

Abordări similare privind libertatea muncii și stabilitatea în muncă se regăsesc și în doctrină. Potrivit opiniei unor autori, domeniul raporturilor de drept constituțional în sfera muncii este destul de vast și multilateral, fapt explicat, în primul rând, prin premisele istorice ale apariției și dezvoltării legislației muncii și formării ramurii autonome a dreptului muncii; în al doilea rând, prin scopurile și sarcinile pe care și le propune statul realizând reglementarea juridică a relațiilor de muncă: asigurarea echilibrului dintre interesele angajaților și ale angajatorilor în sfera muncii, stabilirea garanțiilor de stat ale dreptului la muncă și libertăților omului, crearea condițiilor favorabile de muncă, protecția drepturilor și intereselor angajaților și angajatorilor; în al treilea rând, prin necesitatea asigurării echității sociale pe calea participării în condiții de egalitate în drepturi a angajaților și angajatorilor la repartizarea produsului social - rezultat al muncii lor; în al patrulea rând, prin necesitatea asigurării cu mijloace juridice a păcii obștești și armoniei sociale, care pot fi atinse realizând principiile de parteneriat social, stipulate în normele legislației muncii⁵.

În opinia unor autori, expresia cea mai elocventă a stabilității în muncă, garanție a apărării intereselor salariaților, o constituie, fără îndoială, reglementarea prin lege a condițiilor în care poate avea loc încetarea raporturilor juridice de muncă⁶. Aceeași autori consideră că încetarea contractului poate avea loc numai în cazurile și în condițiile prevăzute de lege, iar actele unilaterale sau convenția părților, care nu ar fi conforme prevederilor legale, vor fi lipsite de eficiență juridică, concluzionând că încetarea este dominată de principiul legalității; modurile și cazurile în care poate interveni, motivele, condițiile, procedura, efectele și controlul încetării acestui contract, precum și răspunderile părților sunt reglementate pe larg în lege⁷.

---

¹ Art.43 din Constituția Republicii Moldova din 1994. În: Monitorul Oficial din 29.03.2016 nr. 78 art. 140.

² Art.5 din Codul muncii nr. 154/28.03.2003.

³ Art.47 din Codul muncii nr. 154/28.03.2003.

⁴ Art.23 din Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10.12.1948.

⁵ Cu privire la conținutul dreptului la muncă, a se vedea: Rusu I. *Drept Constituțional și instituții politice*. București: Lumina Lex, 2004. p. 77; Băeșu V. *Conținutul dreptului la muncă și dreptului la protecția muncii din perspectiva reglementărilor juridice ale Republicii Moldova*. În: *Revista Studii juridice Universitare*, Chișinău, Nr. 3-4 2015, p.85.

⁶ Cu privire la rolul reglementărilor legale în asigurarea stabilității în muncă, raportate la încetarea contractului de muncă, a se vedea: Sanda Ghimpu, Ion Traian Ștefănescu, Șerban Beligrădeanu, Gheorghe Mohanu, *Dreptul muncii*, tratat, vol.1, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p.351-357; Alexandru Țiclea *Tratat de Dreptul muncii*, Editura ROSETTI, București, 2006, p.467.

⁷ Pentru distincția dintre moduri și motive, a se vedea: Sanda Ghimpu, Ion Traian Ștefănescu, Șerban Beligrădeanu, Gheorghe Mohanu, *op.cit.*, p.357-358.

Particularități de concediere în legătură cu necorespunderea funcției deținute la încheierea contractului individual de muncă

După cum s-a menționat, art.86 alin.(1) lit.e) din Codul muncii se referă la ”constatarea îndeplinirii nesatisfăcătoare, în mod repetat, pe parcursul unui an, a indicatorilor de performanță individuală”¹, din considerentul că ipotezele prevăzute de lege, în care poate avea loc încetarea contractului – în modurile și pentru motivele stabilite de lege – formează cazurile de încetare a contractului, prin articolul citat se prezumă posibilitatea concedierii în legătură cu necorespunderea funcției deținute sau muncii prestate din cauza calificării insuficiente. Aici am putea menționa despre asemănările dintre art.86 alin.(1) lit.e) din Codul muncii și art.63 din Legea nr. 158/04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public care, include cazul de obținere de către funcționarul public debutant a calificativului „nesatisfăcător” la evaluarea activității profesionale², situație în care persoana/organul care are competența legală de numire în funcție dispune eliberarea din funcția publică printr-un act administrativ, care se comunică funcționarului public în termen de 5 zile lucrătoare de la emitere, însă anterior datei eliberării din funcția publică. Însă deși asemănările dintre normele Codului muncii și Legii nr. 158/04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public sunt multiple, aceste acte se deosebesc esențial.

În cazul autorităților și instituțiilor publice, subiectele în raport cu care este aplicabil temeiul de concediere pentru necorespunderea funcției deținute sau muncii prestate din cauza calificării insuficiente sunt funcționarii publici și salariații din autoritățile respective. Legea nr. 158/04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public reglementează regimul general al funcției publice, statutul funcționarului public, raporturile juridice dintre funcționarii publici și autoritățile publice, așa numitele raporturi de serviciu, pe când Codul muncii reglementează totalitatea raporturilor individuale și colective de muncă, controlul aplicării reglementărilor din domeniul raporturilor de muncă, jurisdicția muncii, precum și alte raporturi legate nemijlocit de raporturile de muncă³. Indiscutabil că Codul muncii se aplică și raporturilor de muncă reglementate prin legi organice și prin alte acte normative. În sensul art.1 din Codul muncii statutul de salariat îl are persoana fizică (*bărbat sau femeie*) care prestează o muncă conform unei anumite specialități, calificări sau într-o anumită funcție, în schimbul unui salariu, în baza contractului individual de muncă⁴. Această modificare la Codul muncii cu privire la statutul de salariat - persoana fizică (*bărbat sau femeie*) a fost introdusă prin Legea nr. 168/09.07.2010 pentru modificarea și completarea Codului muncii al Republicii Moldova⁵, cu ocazia armonizării Codului cu art. 26 din Carta Socială Europeană Revizuită⁶. În esență art. 26 din Cartă nu vizează problematica statutului de salariat - persoana fizică (*bărbat sau femeie*), ci aspectele ce țin de promovarea sensibilizării, informării și prevenirii în materie de hărțuire sexuală la locul de muncă sau în legătură cu munca și adoptarea măsurilor adecvate pentru protejarea lucrătorilor împotriva unor astfel de comportamente, pe de o parte, precum și promovarea sensibilizării, informării și prevenirii în materie de acte condamnabile sau explicit ostile și ofensive dirijate în mod repetat împotriva fiecărui salariat la locul de muncă sau în legătură

¹ Legea nr. 243/28.07.2022 pentru modificarea unor acte normative.

² Art.63 din Legea nr. 158/04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public.

³ Art.2 din Codul muncii nr. 154/28.03.2003.

⁴ Art.1 din Codul muncii nr. 154/28.03.2003.

⁵ Legea nr. 168/09.07.2010 pentru modificarea și completarea Codului muncii al Republicii Moldova.

⁶ Art. 26 din Carta Socială Europeană Revizuită.

cu munca și adoptarea măsurilor adecvate pentru protejarea lucrătorilor împotriva unor astfel de comportamente¹.

O altă deosebire dintre Codul muncii și Legea nr. 158/04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public constă în mecanismul de instituire a perioadei de probă. Potrivit art.31 din Legea nr. 158/04.07.2008, perioada de probă de 6 luni are drept scop verificarea cunoștințelor, abilităților și atitudinilor profesionale în îndeplinirea funcției publice, formarea practică a funcționarilor publici debutanți, precum și cunoașterea de către aceștia a specificului și exigențelor administrației publice. După cum s-a menționat, funcționarul public debutant este eliberat din funcția publică dacă a obținut la evaluarea activității profesionale calificativul „nesatisfăcător”².

Și Codul muncii la art.86 prevede ca temei distinct concedierea salariatului în rezultatul nesatisfăcător al perioadei de probă.

Având în vedere că perioada de probă se instituie la încheierea contractului individual de muncă, părțile contractante urmează să i-a în considerare circumstanțele ce țin de:

- Perioada de probă este stabilită pentru verificarea aptitudinilor profesionale ale salariatului, la încheierea contractului individual de muncă, de cel mult 3 luni și, respectiv, de cel mult 6 luni – în cazul conducătorului unității, adjunctilor lui, contabilului-șef și altor persoane cu funcție de răspundere, lista cărora se aprobă de către angajator cu consultarea reprezentanților salariaților. În cazul angajării muncitorilor necalificați, perioada de probă se stabilește ca excepție și nu poate depăși 30 zile calendaristice³;

- În cazul în care rezultatul perioadei de probă este nesatisfăcător, acest lucru se constată în ordinul (dispoziția, decizia, hotărârea) cu privire la concedierea salariatului, ce se emite de către angajator până la expirarea perioadei de probă. Angajatorul nu are obligația să motiveze decizia privind rezultatul nesatisfăcător al perioadei de probă. Salariatul are dreptul să atace concedierea în instanța de judecată⁴.

În esență, posibilitatea concedierii salariatului la inițiativa angajatorului din motivul rezultatului nesatisfăcător al perioadei de probă este o noutate. Deși perioada de probă este condiționată de încheierea contractului individual de muncă și sensul ei este de a verifica aptitudinile și pregătirea profesională a persoanei care urmează a fi angajată, motivele instituirii ei sunt insuficient fundamentate de doctrină. Din punct de vedere al istoricului acestei, primele prevederi cu referire la termenul de încercare le întâlnim în Legea din 27 ianuarie 1912 pentru organizarea meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești (Legea Nenițescu)⁵ care stipula că ”învoiala dintre patroni și muncitori se considera desăvârșită doar în rezultatul trecerii unui termen de încercare. La fel și Legea din 1929 a contractelor de muncă⁶ prevedea că ”contractul individual de muncă se considera definitiv încheiat, în afară de cazul când părțile au convenit la un termen de încercare”. Ambele reglementări

---

¹ Prin art.1 din Codul muncii nr. 154/28.03.2003 au fost doar definite noțiunile de hărțuire sexuală – că formă de comportament fizic, verbal sau nonverbal, de natură sexuală, care lezează demnitatea persoanei ori creează o atmosferă neplăcută, ostilă, degradantă, umilitoare sau insultătoare precum și demnitate în muncă – ca climat psihoemoțional confortabil în raporturile de muncă ce exclude orice formă de comportament verbal sau nonverbal din partea angajatorului sau a altor salariați care poate aduce atingere integrității morale și psihice a salariatului.

² Art.31 din Legea nr. 158/04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public.

³ Art.60 din Codul muncii al Republicii Moldova.

⁴ Art.63 din Codul muncii al Republicii Moldova.

⁵ Art.33 din Legea din 27 ianuarie 1912 pentru organizarea meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești (Legea Nenițescu), publicată în Monitorul Oficial nr. 236 din 27 ianuarie 1912 prevede că ”Orice învoială dintre ucenici, călfițe, lucrători, muncitori, calfe, meșteri și patroni nu va fi desăvârșită decât după trecerea unui timp de încercare”.

⁶ A se vedea art.42 din Legea din 1929 a contractelor de muncă, publicată în Monitorul Oficial nr. 88 din data de 5 aprilie 1929 referitor la situația când contractul individual de muncă se considera definitiv încheiat.

condiționau valabilitatea existenței contractului încheiat în dependență de rezultatele termenului de încercare.

Art.14 din Codul muncii din 1950 direct prevedea că în ***vederea angajării definitive se va putea acorda candidatului un termen de încercare***, care să nu fie mai mare de 6 zile pentru muncitori, 12 zile pentru funcționari și 30 de zile pentru cei ce urmează a fi angajați în funcții de răspundere. După trecerea acestui termen de încercare și în raport cu rezultatul obținut, candidatul va putea fi sau nu angajat. *În cazul când candidatul nu va fi angajat, i se va plăti pentru timpul lucrat o sumă corespunzătoare salariului din indicatorul tarifar prevăzut pentru funcțiunea la care a candidat*¹. Redacția articolului 14 din Codul muncii din 1950 prezintă un interes deosebit din mai multe puncte de vedere.

În primul rând, sensul scopului termenului de încercare constă în *angajarea definitivă a candidatului*, obiectiv prevăzut de Legea din 27 ianuarie 1912 pentru organizarea meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești (Legea Nenițescu) și Legea din 1929 a contractelor de muncă. Incontestabil, că armonizarea normelor cu privire la termenul de încercare a avut un efect pozitiv asupra structurării articolului 14 din Codul muncii din 1950;

În al doilea rând, după cum reiese din articolul citat, candidatul putea fi sau nu angajat doar în raport cu rezultatul obținut. Până la angajarea definitivă persoana nu avea statut de salariat, ci de candidat pentru ocuparea unei anumite funcții;

În al treilea rând, în situația când termenul de încercare era unul nesatisfăcător, candidatul nu mai putea fi angajat, el beneficiind de o plată pentru timpul lucrat o sumă corespunzătoare salariului din indicatorul tarifar prevăzut pentru funcțiunea la care a candidat.

Desigur că articolul 14 din Codul muncii din 1950 era o reușită și se încadra în limitele principiilor ce guvernau instituția încadrării în câmpul muncii în condițiile unui termen de încercare.

Reglementările ulterioare în materie de termene de încercare nu se mai axau în totalitate pe aceleași principii, abordările în unele cazuri fiind diferite.

Codul muncii din 1972 stipula că încadrarea în munca se face pe baza verificării aptitudinilor și a pregătirii profesionale, prin proba practica, examen, concurs *ori termen de încercare*, în condițiile prevăzute de lege. Termenul de încercare era de cel mult 15 zile, iar pentru funcțiile de conducere, de cel mult 90 zile².

Codul muncii al Republicii Moldova din 1973 la art.23 prevedea că la încheierea contractului individual de muncă *la înțelegerea părților se putea stipula încercarea în scopul de a verifica, dacă salariatul corespunde muncii care i se încredințează*³. La art.25 din același Cod se făcea referire la

---

¹ A se vedea art.14 din Codul muncii din 1950 (Lege nr. 3 din 30 mai 1950), publicat în Buletinul Oficial nr. 50 din 8 iunie 1950.

² În sensul art.63 alin.(1) Codul muncii din 1972, (Lege nr. 10 din 25 noiembrie 1972), publicat în Buletinul Oficial nr. 140 din 1 decembrie 1972, încadrarea în munca se face pe baza verificării aptitudinilor și a pregătirii profesionale, prin proba practica, examen, concurs ori termen de încercare, în condițiile prevăzute de lege. Codul nu mai precizează dacă persoana care urmează a fi angajată are statut de candidat până la angajarea definitivă și care este mecanismul de compensare a plății în caz de rezultatele nefavorabile a termenului de încercare.

³ Potrivit art.25 din Codul muncii al Republicii Moldova din 1973, publicat la 30.05.1973 în Veștile Nr. 5, art nr. 46, dacă termenul de încercare a expirat, iar salariatul continua să lucreze, ”se considera că el a reușit la încercare și după aceasta contractul individual de muncă poate fi desfăcut numai potrivit cu dispozițiile generale. În cazul când rezultatul încercării era nesatisfăcător, concedierea lucrătorului se face de către administrație fără plata preavizului de concediere. Salariatul avea dreptul să se plîngă împotriva acestei concedieri la judecătoria norodnică raională (orășenească). Dacă rezultatul încercării este satisfăcător, contractul individual de muncă continua fără emiterea unui ordin special sau a unei dispoziții special”.

o posibilă concediere a salariatului, deși Codul în cauză nu conținea nici un temei de concediere pentru rezultatul nesatisfăcător al perioadei de probă.

După cum s-a menționat, pentru prima dată, acest temei distinct de concediere pentru rezultatul nesatisfăcător al perioadei de probă a fost introdus în Codul muncii al Republicii Moldova din 2003. Deși normele cu privire la perioada de probă din Codul muncii al Republicii Moldova din 2003 sunt corelate în cea mai mare parte cu art. 70-71 din Codul muncii al Federației Ruse¹, nici acest Cod al Federației Ruse nu include ca temei distinct concedierea pentru rezultatul nesatisfăcător al perioadei de probă.

Nu este justificată nici norma din Codul muncii al Republicii Moldova din 2003 prin care angajatorului i se acordă dreptul de a recurge la măsura de concediere a salariatului în cazul în care rezultatul perioadei de probă este nesatisfăcător, până la expirarea perioadei de probă, cu toate că termenele perioadei de probă sunt stabilite prin lege și au un caracter imperativ atât în raport cu angajatorul cât și cu salariatul. Desigur, după cum s-a menționat, salariatul înăuntrul perioadei de probă poate iniția procedura de desfacere a contractului individual de muncă invocând alte temeiuri. O abordare similară se regăsește și la art.31 alin.(3) din Codul muncii al României care prevede că pe durata sau la sfârșitul perioadei de probă, contractul individual de muncă poate înceta exclusiv printr-o notificare scrisă, fără preaviz, la inițiativa oricăreia dintre părți, fără a fi necesară motivarea acesteia². În context, unii autori din Republica Moldova abordează existența unor diferențe dintre normele adoptate de legiuitorul din Republica Moldova și legiuitorul român în partea ce privește rezultatul perioadei de probă, inclusiv art. 31, alin. (3) Codul muncii al României, care prevede că „pe durata sau la sfârșitul perioadei de probă, contractul individual de muncă poate înceta exclusiv printr-o notificare scrisă, fără preaviz, la inițiativa oricăreia dintre părți, fără a fi necesară motivarea acesteia. Acești autori invocă că ”specialiștii din domeniu consideră că cea mai optimă soluție pentru salariat este de a evita introducerea unei astfel de clauze în contractul individual de muncă”³.

Din punct de vedere conceptual nu ne aflăm în prezența unor diferențe, întrucât legislațiile ambelor state se referă la posibilitatea încetării contractului individual de muncă atât pe durata cât și la sfârșitul perioadei de probă. Unica diferență este de natură procedurală - potrivit art. 31, alin. (3) Codul muncii al României contractul individual de muncă poate înceta exclusiv printr-o notificare scrisă, iar în cazul Republicii Moldova, dacă rezultatul perioadei de probă este nesatisfăcător, acest lucru *se constată în ordinul (dispoziția, decizia, hotărârea) cu privire la concedierea salariatului*, ce se emite de către angajator până la expirarea perioadei de probă⁴. După cum vedem, atât Codul muncii al României cât și Codul muncii al Republicii Moldova utilizează noțiunea de încetare a contractului individual de muncă în legătură cu rezultatul nesatisfăcător al perioadei de probă, și nu cea de neangajare a candidatului în funcția la care pretinde, așa cum prevedea, spre exemplu, redacția art. 14 din Codul muncii din 1950⁵.

---

¹ A se vedea art. 70-71 Codul muncii al Federației Ruse din 21 decembrie 2001.

² Art.31 din Codul muncii din 24 ianuarie 2003 (**republicat**) (Legea nr. 53/2003), publicat în MONITORUL OFICIAL nr. 345 din 18 mai 2011.

³ A se vedea Nicoleta CUPCEA, Considerațiuni privind reglementarea perioadei de probă. În: Revista Administrarea Publică, Chișinău, nr. 4, 2016 p. 132.

⁴ Ibidem, art.63 din Codul muncii al Republicii Moldova.

⁵ Cu privire natura juridică a termenului de încercare, opiniile sunt variate. A se vedea: Sanda Ghimpu, Dreptul muncii, București, Centrul de multiplicare a Universității din București, 1972, p.87. Printre aceste teorii pot fi menționate:

a) contractul cu termen de încercare ar fi un contract prealabil (provizoriu) care s-ar putea defini ”o încercare premărgătoare încheierii definitive a contractului de muncă, consacrată de lege care naște drepturi și obligații pe durata termenului de încercare (M. Witzman, Curs de drept muncitoresc, 1957, p.188).

b) Contractul cu termen de încercare a mai fost caracterizat ca un contract ”încheiat sub condiția încercării”, autorii acestor formulări considerând că voința celui ce angajează, de a definitiva contractul prezintă caracterul unei condiții suspensive

Autoarea Sanda Ghimpu consideră termenul de încercare o clauză specială de denunțare (de dezicere) care dă facultatea părții în favoarea căreia a fost stipulată să desfacă, prin voință unilaterală, contractul încheiat, la îndeplinirea termenului de încercare sau până la îndeplinirea acestui termen fără nici contractul încheiat, la îndeplinirea termenului de încercare sau până la îndeplinirea acestui termen fără nici o motivare și fără vreun termen de preaviz¹.

Autoarea motivează poziția în cauză prin faptul că:

a) Orice înțelegere între părți, care să prevadă termene de încercare mai mari decât cele arătate expres de lege sunt ilegale și deci nule, dispoziția fiind imperativă;

b) După expirarea acestor termene, contractul de muncă se consideră, chiar de la încheierea lui, ca un contract pe durată nedeterminată, neafectat de nici un fel de clauză specială;

c) Legea, indicând numai plafoane maxime, rezultă că partea în favoarea căreia termenul de încercare a fost stipulat îl poate scurta, dacă va crede de cuviință².

În opinia doctrinarului Alexandru Țiclea sub imperiul noii reglementări nu s-ar mai putea susține că perioada de probă, așa cum se aprecia cu termenul de încercare, ar constitui, ca natură juridică, o clauză de dezicere (de denunțare) a contractului de muncă în temeiul căreia angajatorul beneficiar al clauzei respective, are posibilitatea, în ipoteza necorespunderii pe post a celui încadrat, să denunțe unilateral contractul de muncă, înăuntrul termenului prevăzut de lege, sau la sfârșitul acestuia³.

O altă problemă invocată de Alexandru Țiclea este aceea dacă angajatorul ar putea, înainte de expirarea perioadei de probă, să procedeze la concedierea celui în cauză pe motiv de necorespondere profesională. Răspunsul, potrivit opiniei doctrinarului nu poate fi decât negativ întrucât această perioadă reprezintă o clauză contractuală – stabilită prin înțelegerea părților – iar verificarea pregătirii profesionale a salariatului trebuie să aibă loc în tot intervalul respectiv⁴. Însă în cazul expirării perioadei de probă, dacă angajatorul se declară nemulțumit de prestația salariatului, are posibilitatea de a dispune concedierea, în temeiul art.61 lit.d) din Codul muncii – pentru necorespondere profesională -, dar fără preaviz, așa cum stabilește art.73 alin.2 din Cod⁵.

Pe aceeași poziție s-a statuat și savantul Ion Traian Ștefănescu, în opinia căruia termenul de încercare (perioada de probă) reprezintă o clauză de dezicere (de denunțare) a contractului de muncă: drept urmare, unitatea (patronul) are posibilitatea, dacă persoana nu corespunde pe post, să-i desfacă unilateral contractul de muncă, în cadrul termenului respectiv⁶.

(în acest sens V.Buia, Unele aspecte ale contractului cu termen de încercare, în "Legalitatea populară", 1957, nr.9, p.1077).

c) După o altă opinie, contractul de muncă cu termen de încercare este un contract încheiat sub condiția rezolutorie a necorespunderii (N.G. Aleksandrov, Drept muncitoresc sovietic, Editura de stat București, 1950, p.163).

d) În sfârșit L. Radoilski vede în contractul cu termen de încercare în perioada până la expirarea termenului un adevărat contract de muncă, neafectat de vre-o condiție, însă cuprinzând o clauză specială, potrivit căreia partea în favoarea căreia a fost stabilită acea clauză, poate înceta contractul fără preaviz și fără obligația de plată a unei compensații sau despăgubiri.

¹ Ibidem, Sanda Ghimpu, Dreptul muncii, București, Centrul de multiplicare a Universității din București, 1972, p.86.

² Ibidem, Sanda Ghimpu, Dreptul muncii, Op.cit.,p.87. Cu referire la termenul de încercare, clauza de denunțare a se vedea și V.I. Câmpianu, Dreptul muncii, Editura didactică și pedagogică, București, 1967, p.140.

³ Cu privire la clauză de dezicere (de denunțare) a contractului de muncă a se vedea: Alexandru Țiclea, Contractul individual de muncă, Editura Lumina Lex, București, 2003 p. 98; Sanda Ghimpu, Termenul de încercare în contractul de muncă, în "Justiția Nouă" nr.1/1961, p.47-51; Sanda Ghimpu, Ion Traian Ștefănescu, Șerban Beligrădeanu, Gheorghe Mohanu, op.cit., p.208-218; Sanda Ghimpu, Alexandru Țiclea, Dreptul muncii, Casa de Editură și Presă "ȘANSA" SRL, București, 1995, p.184-185.

⁴ Ibidem, Alexandru Țiclea, op.cit., p. 97.

⁵ Ibidem, Alexandru Țiclea, op.cit., p. 98.

⁶ A se vedea Ion Traian Ștefănescu, Dreptul muncii, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, 1996, p.46.

După cum vedem, termenul de încercare (perioada de probă), ridică probleme deosebit de interesante în literatura juridică de specialitate, în special în legătură că constituie o clauză facultativă la încheierea contractului individual de muncă, inclusiv problematica referitoare la încetarea unor astfel de contracte.

În context, un interes deosebit reprezintă și normele internaționale privind termenul de încercare (perioada de probă), precum și procedura de încetare a unor astfel de contracte. Potrivit art.4 din Convenția OIM cu privire la încetarea raporturilor de muncă din inițiativa patronului nr.158 din 22.06.82, raporturile de muncă ale unui lucrător nu vor înceta decât dacă există un motiv valabil pentru o asemenea încetare legat de capacitatea sau conduita lucrătorului sau bazat pe cerințele operaționale ale întreprinderii, instituției sau serviciului¹. În sensul art. 4 din Convenția nr.158 din 22.06.82 raporturile de muncă ale unui lucrător nu vor înceta decât dacă există un motiv valabil pentru o asemenea încetare legat de capacitatea sau conduita lucrătorului sau bazat pe cerințele operaționale ale întreprinderii, instituției sau serviciului.

O altă problemă controversată este cea a preavizului rezonabil în caz de încetare a angajării². Prevederea art.63 alin.2 din Codul muncii al Republicii Moldova nu este una conformă cu art.4 par.4 din Carta Socială Europeană Revizuită³. În sensul art.4 par.4 din Cartă, termenul de preaviz rezonabil în caz de încetare a angajării se aplică tuturor categoriilor de salariați, inclusiv celor care se află într-o relație de muncă atipică. *El se aplică, de asemenea, celor care se află în perioada de probă*⁴. Comitetul guvernamental al Consiliului Europei a statuat cu titlu de exemplu, următoarele situații au fost apreciate ca fiind contrare Cartei:

- termen de preaviz de o săptămână în primul an de serviciu;
- termen de preaviz sub o lună, după un an de serviciu;
- termen de preaviz de treizeci de zile, după cel puțin cinci ani de serviciu;
- termen de preaviz de șase săptămâni, după zece la cincisprezece ani de serviciu;
- termen de preaviz de opt săptămâni, după mai mult de cincisprezece ani de serviciu⁵.

Deși art.4 par.4 din Carta Socială Europeană Revizuită se referă la necesitatea instituirii unui termen de preaviz de încetare a angajării și în raport cazurile obținerii unor rezultate nesatisfăcătoare a persoanelor aflate în perioada de probă (art. 63 alin.(2), Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova a decis că se consideră ”circumstanță relevantă pentru pronunțarea unei hotărâri corecte în cazul concedierii pentru rezultate nesatisfăcătoare a perioadei de probă și necesitatea emiterii actului de concediere a salariatului de către angajator până la expirarea perioadei de probă, fără plata indemnizației de eliberare din serviciu. În cazul în care ordinul este emis după expirarea perioadei de

---

¹ Republica Moldova a ratificat Convenția OIM cu privire la încetarea raporturilor de muncă din inițiativa patronului nr.158 din 22.06.82, ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr.994-XIII din 15.10.96, publicată în "Tratate internaționale", 1999, volumul 11, pag.266. Potrivit art.2, Convenția este valabilă și în raport cu *muncitorii angajați pe o perioadă de probă* sau o perioadă de calificare stabilite dinainte și având o durată rezonabilă.

² După cum s-a menționat, potrivit art.63 alin (2) din Codul muncii al Republicii Moldova, în cazul în care rezultatul perioadei de probă este nesatisfăcător, acest lucru se constată în ordinul (dispoziția, decizia, hotărârea) cu privire la concedierea salariatului, *ce se emite de către angajator pînă la expirarea perioadei de probă*, fără plata indemnizației de eliberare din serviciu. Angajatorul nu are obligația să motiveze decizia privind rezultatul nesatisfăcător al perioadei de probă. Salariatul are dreptul să atace concedierea în instanța de judecată.

³ Carta Socială Europeană Revizuită a fost ratificată parțial prin Legea nr.484 din 28 septembrie 2001, publicată în Monitorul Oficial din 26.10.2001 nr. 130 art. 959.

⁴ Cu privire la termenul de preaviz a se vedea: Carta socială europeană. Scurt ghid, Consiliul Europei, iulie 2000, ISBN 92-871-4309-9; Carta socială europeană revizuită în aplicare, (Consiliul Europei, Biroul de Informare al Consiliului Europei în Moldova, Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului din Moldova), Chișinău, 2001, ISBN 9975-9683-0-9.

⁵ Ibidem, Carta socială europeană. Scurt ghid, p.184.

probă, acesta se va considera nul, din motivul că neconcedierea până la expirarea termenului de probă se consideră ca un acord tacit pentru activitatea în continuare a salariatului”¹.

Particularități de concediere în legătură cu necorespunderea funcției deținute în procesul executării contractului

Este relevantă opinia acelor autori care afirmă că ”adevărata dovadă a capacității și corespunderii în muncă o constituie rezultatele obținute în timpul executării contractului, care implică prestații succesive”². În literatura juridică necorespunderea profesională a fost definită ca acea împrejurare de natură obiectivă sau subiectivă care conduce ori este aptă să conducă la obținerea unor performanțe mai scăzute decât cele pe care, în mod rezonabil, angajatorul e pus în situația a le aștepta de la salariat³.

Considerăm că încetarea contractului în legătură cu necorespunderea profesională trebuie să fie condiționată predominant de împrejurările de natură obiectivă. În acest sens, autorul Ion Traian Ștefănescu invocă două condiții când salariatul nu corespunde, sub aspect profesional, postului în care a fost încadrat, inclusiv:

- este vorba despre necorespunderea ivită pe parcursul executării contractului; salariatul nu face față obligațiilor sale de serviciu;
- necorespunderea vizează latura profesională propriu-zisă și nu săvârșirea de abateri disciplinare. Este, deci, o desfacere neculpabilă a contractului de muncă⁴.

În rezultatul analizei temeiului de concediere a salariatului prevăzut la lit.e), alin.(1) art. 86 din Codul muncii se desprind unele aspecte cu privire la:

- a) necorespunderea profesională și nu ”constatarea îndeplinirii nesatisfăcătoare, în mod repetat, pe parcursul unui an, a indicatorilor de performanță individuală” poate servi ca temei pentru concedierea salariatului. Anume neîndeplinirea, spre exemplu, a normei de lucru, desfășurarea defectuoasă a activității, efectuarea lucrărilor de slabă calitate ar constitui acele împrejurări ce ar demonstra inaptitudinea profesională a salariatului și justifica măsura de concediere pentru necorespundere profesională;
- b) desfacerea contractului pentru necorespundere profesională poate fi justificată. Actul de studii, examenul, concursul sau verificarea înăuntrul termenului de încercare au o însemnătate incontestabilă, dar aceasta nu poate fi absolutizată. Adevărata verificare a cunoștințelor profesionale și aptitudinilor o constituie activitatea practică. Corespunderea profesională nu se poate raporta la un singur moment, cel al încadrării în post, ci la întreaga perioadă a executării contractului de muncă.

---

¹ A se vedea pct.18 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova ” Privind practica judiciară a examinării litigiilor care apar în cadrul încheierii, modificării și încetării contractului individual de muncă nr. 9 din 22.12.2014, publicată în Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2015, nr.4, pag.4.

² A se vedea, Sanda Ghimpu, Alexandru Țiclea, op.cit. p.240-241.

³ Cu privire la necorespunderea profesională a se vedea: Alexandru Țiclea, op.cit., p. 415; Raluca Dumitru, Concedierea salariaților, drept românesc și comparat, Editura Omnia UNI SA ST, Brașov, 1999, p.192. Opinia autoarei referitor la definirea necorespunderii profesionale *ca acea împrejurare de natură obiectivă sau subiectivă* care conduce ori este aptă să conducă la obținerea unor performanțe mai scăzute decât cele pe care, în mod rezonabil, angajatorul e pus în situația a le aștepta de la salariat nu poate fi împărtășită întrucât necorespunderea profesională predominant se bazează împrejurările de natură obiectivă. O alternativă de împrejurări, fie de natură obiectivă, fie de natură subiectivă nu este specific pentru concedierea în legătură cu necorespunderea profesională. Deși Tribunalul București, cu ocazia examinării unei cauze civile a specificat că îndeplinirea de către salariat a obligațiilor de muncă într-un mod defectuos, prin comportament culpabil sau prin manifestarea unui dezinteres față de obligațiile de muncă, reprezintă o conduită care se înscrie în noțiunea de necorespundere profesională, ce presupune o culpă profesională apreciată în raport cu ansamblul conduitei de muncă a salariatului, și care se încadrează în dispozițiile Codului muncii (S.a IV-a civ., decembrie, nr.242/1993 nr.242/1993).

⁴ Ibidem, Ion Traian Ștefănescu, op.cit., p.74.

c) necorespunderea în muncă trebuie abordată sub aspect profesional și nu în context disciplinar, iar criteriul de diferențiere trebuie să-l constituie vinovăția, culpa. Transmiterea avertismentelor scrise nu sunt specifice pentru acest temei de concediere.

Considerăm că mecanismul de concediere a salariatului în legătură cu calificarea insuficientă, nu este conform cu Convenția OIM cu privire la încetarea raporturilor de muncă din inițiativa patronului nr.158 din 22.06.82, ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr.994-XIII din 15.10.96.

Atribuțiile privind constatarea dacă salariatul corespunde sau nu sub aspect profesional locului de muncă în care este încadrat, aprecierea cunoștințelor, aptitudinilor și performanțelor sale profesionale trebuie să fie efectuate în concret de către angajator, în raport cu atribuțiile și cerințele postului respectiv, cu natura activității, precum și cu locul și rolul postului respectiv în ierarhia funcțională a unității și în cadrul activității desfășurate în unitate în general.

În concluzie, e necesar de a iniția amendarea normelor contradictorii ce țin de concedierea salariaților în rezultatul nesatisfăcător al perioadei de probă precum și în rezultatul constatării necorespunderii funcției deținute sau muncii prestate din cauza calificării insuficiente.

Referințe bibliografice:

1. Art.43 din Constituția Republicii Moldova din 1994. În: Monitorul Oficial din 29.03.2016 nr. 78 art. 140.
2. Art.5 din Codul muncii nr. 154/28.03.2003. În: Monitorul Oficial din 29.07.2003 nr. 159-162 art. 648.
3. Art.47 din Codul muncii nr. 154/28.03.2003.
4. Art.23 din Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10.12.1948. În: Tratatate Internaționale din 30.12.1998 nr. 1 art. 12.
5. Rusu I. Drept Constituțional și instituții politice. București: Lumina Lex, 2004. p. 77; Băeșu V. Conținutul dreptului la muncă și dreptului la protecția muncii din perspectiva reglementărilor juridice ale Republicii Moldova. În: Revista Studii juridice Universitare, Chișinău, Nr. 3-4 2015, p.85.
6. Sanda Ghimpu, Ion Traian Ștefănescu, Șerban Beligrădeanu, Gheorghe Mohanu, Dreptul muncii, tratat, vol.1, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p.351-357; Alexandru Țiclea Tratat de Dreptul muncii, Editura ROSETTI, București, 2006, p.467.
7. Sanda Ghimpu, Ion Traian Ștefănescu, Șerban Beligrădeanu, Gheorghe Mohanu, op.cit., p.357-358.
8. Legea nr. 243/28.07.2022 pentru modificarea unor acte normative. În: Monitorul Oficial din 26.08.2022, nr. 267-273, art. 562.
9. Art.63 din Legea nr. 158/04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public. În: Monitorul Oficial din 23.12.2008 nr. 230-232 art. 840.
10. Art.2 din Codul muncii nr. 154/28.03.2003.
11. Art.1 din Codul muncii nr. 154/28.03.2003.
12. Legea nr. 168/09.07.2010 pentru modificarea și completarea Codului muncii al Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial din 07.09.2010 nr. 160-162 art. 586.
13. Art. 26 din Carta Socială Europeană Revizuită, ratificată prin Legea Nr. 484/28.09.2001 pentru ratificarea parțială a Cartei sociale europene revizuite. În: Monitorul Oficial din 26.10.2001 nr. 130 art. 959.
14. Art.1 din Codul muncii nr. 154/28.03.2003.
15. Art.31 din Legea nr. 158/04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public.
16. Art.60 din Codul muncii al Republicii Moldova.

17. Art.63 din Codul muncii al Republicii Moldova.
18. Art.33 din Legea din 27 ianuarie 1912 pentru organizarea meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești (Legea Nenițescu). În: Monitorul Oficial nr. 236 din 27 ianuarie 1912.
19. Art.42 din Legea din 1929 a contractelor de muncă. În: Monitorul Oficial nr. 88 din 5 aprilie 1929.
20. Art.14 din Codul muncii din 1950 (Lege nr. 3 din 30 mai 1950). În: Buletinul Oficial nr. 50 din 8 iunie 1950.
21. Art.63 alin.(1) Codul muncii din 1972, (Lege nr. 10 din 25 noiembrie 1972). În: Buletinul Oficial nr. 140 din 1 decembrie 1972.
22. Art.25 din Codul muncii al Republicii Moldova din 1973. În:Veștile din 30.05.1973 nr. 5, art. nr. 46.
23. A se vedea art. 70-71 Codul muncii al Federației Ruse din 21 decembrie 2001.
24. Art.31 din Codul muncii din 24 ianuarie 2003 (**republicat**) (Legea nr. 53/2003). În: Monitorul Oficial nr. 345 din 18 mai 2011.
25. Nicoleta CUPCEA, Considerațiuni privind reglementarea perioadei de probă. În: Revista Administrarea Publică, Chișinău, nr. 4, 2016 p. 132.
26. Art.63 din Codul muncii al Republicii Moldova.
27. Sanda Ghimpu, Dreptul muncii, București, Centrul de multiplicare a Universității din București, 1972, p.87.
28. Ibidem, Sanda Ghimpu, Dreptul muncii, p.86.
29. Ibidem, Sanda Ghimpu, Op.cit.,p.87.
30. Alexandru Țiclea, Contractul individual de muncă, Editura Lumina Lex, București, 2003 p. 98; Sanda Ghimpu, Termenul de încercare în contractul de muncă, în "Justiția Nouă" nr.1/1961, p.47-51; Sanda Ghimpu, Ion Traian Ștefănescu, Șerban Beligrădeanu, Gheorghe Mohanu, op.cit., p.208-218; Sanda Ghimpu, Alexandru Țiclea, Dreptul muncii, Casa de Editură și Presă "ȘANSA" SRL, București, 1995, p.184-185.
31. Ibidem, Alexandru Țiclea, op.cit., p. 97.
32. Ibidem, Alexandru Țiclea, op.cit., p. 98.
33. Ion Traian Ștefănescu, Dreptul muncii, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, 1996, p.46.
34. Hotărârea Parlamentului nr.994-XIII din 15.10.96 privind ratificarea Convenției OIM cu privire la încetarea raporturilor de muncă din inițiativa patronului nr.158 din 22.06.82. În: "Tratate internaționale", 1999, volumul 11, pag.266.
35. Art.63 alin (2) din Codul muncii al Republicii Moldova.
36. Carta Socială Europeană Revizuită ratificată parțial prin Legea nr.484 din 28 septembrie 2001, publicată în Monitorul Oficial din 26.10.2001 nr. 130 art. 959.
37. Carta socială europeană. Scurt ghid, Consiliul Europei, iulie 2000, ISBN 92-871-4309-9; Carta socială europeană revizuită în aplicare, (Consiliul Europei, Biroul de Informare al Consiliului Europei în Moldova, Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului din Moldova), Chișinău, 2001, ISBN 9975-9683-0-9.
38. Ibidem, Carta socială europeană. Scurt ghid, p.184.
39. Pct.18 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova " Privind practica judiciară a examinării litigiilor care apar în cadrul încheierii, modificării și încetării contractului

individual de muncă nr. 9 din 22.12.2014, publicată în Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2015, nr.4, pag.4.

40. Sanda Ghimpu, Alexandru Țiclea, Dreptul muncii, București, 1995, Casa de Editură și Presă ”ȘANSA” SRL p.240-241.

41. Alexandru Țiclea, op.cit., p. 415; Raluca Dumitru, Concedierea salariaților, drept românesc și comparat, Editura Omnia UNI SA ST, Brașov, 1999, p.192.

43. Ibidem, Ion Traian Ștefănescu, op.cit., p.74.

44. Sanda Ghimpu, Ion Traian Ștefănescu, Șerban Beligrădeanu, Gheorghe Mohanu, op.cit., p.373.

REȚINEREA INFRACTORULUI - CAUZĂ, APLICABILITATE ȘI IMPACT

DETAINING THE INFRACTOR - CAUSE, APPLIABILITY AND IMPACT

Ana ZABULICA, drd.

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Șef Serviciu Resurse Umane

ana.turcan0208@gmail.com

Rezumat: Reținerea unui infractor reprezintă acțiunea prin care se iau măsuri pentru a împiedica infractorul să plece sau să fugă înainte de a fi pus sub acuzare sau trimis în judecată. Procedura de reținere poate varia în funcție de jurisdicție și de gravitatea infracțiunii, dar în general implică următoarele aspecte: reținerea infractorului este un concept legal care se referă la acțiunea forțelor de aplicare a legii și de a restrânge libertatea unei persoane suspectate de comiterea unei infracțiuni în scopul predării acestuia organelor de drept, investigării și punerii în aplicare a legii. Este important să subliniem că reținerea unei persoane presupune o restrângere temporară a libertății individului, în timp ce drepturile acestuia sunt protejate.

Cuvinte-cheie: reținere, infracțiune, libertate, cauză

Abstract: Arresting of a criminal is the act of taking steps to prevent the criminal from leaving or fleeing before he is charged or brought to trial. The apprehension procedure can vary depending on the jurisdiction and the seriousness of the crime, but in general it involves the following aspects: arresting of the offender is a legal concept that refers to the action of law enforcement forces and to restrict the freedom of a person suspected of committing a crime in the purpose of handing it over to law enforcement, investigation and law enforcement. It is important to emphasize that the detention of a person involves a temporary restriction of the individual's freedom, while his rights are protected.

Keywords: restraint, criminal offence, freedom, cause

Dreptul la libertate și siguranța persoanei constituie unul dintre drepturile fundamentale ale omului. Totuși acest drept nu este unul absolut. Autoritățile statului au dreptul de a priva persoanele de libertate în modul și în cazurile stabilite de lege, cu respectarea garanțiilor legale prevăzute pentru privarea de libertate.¹

Reținerea unui infractor reprezintă acțiunea prin care autoritățile legale, de obicei poliția sau forțele de ordine, iau măsuri pentru a împiedica infractorul să plece sau să fugă înainte de a fi pus sub acuzare sau trimis în judecată.

Totodată, reținerea infractorului este un concept legal care se referă la acțiunea forțelor de aplicare a legii de a deține și restrânge libertatea unei persoane suspectate de comiterea unei infracțiuni în scopul investigării și punerii în aplicare a legii. Este important să subliniem că reținerea unei persoane presupune o restrângere temporară a libertății individului, în timp ce drepturile acestuia sunt protejate. În acest context, reținerea bănuțului este o măsură de constrângere procesual penală, care se aplică în sfera luptei cu infracționalitatea și se dispune în legătură cu o faptă infracțională concretă în cadrul unui proces penal.²

¹ Cocârță Alexandru, Munteanu Victor, Foltea Radu. Ghid practice de monitorizare a respectării drepturilor persoanei reținute. Ed. EPIGRAF. Chișinău, 2015, p. 9.

² Смирнова Л. Н. Уголовно-правовое регулирование задержания лица, совершившего преступление. Юридический Центр Пресс. СПб, 2005.

Așadar, studierea proceselor de influență a normei de drept referitoare la reținerea infractorului asupra raporturilor juridice specifice reglementate prin prisma acesteia indică asupra faptului că aceasta îndeplinește, simultan și funcții de organizare a luptei cu infracționalitatea și de apărare a intereselor justiției. În conformitate cu această normă este elaborat sistemul de măsuri necesare reținerii infractorului, fapt prin care sunt lărgite drepturile și libertățile persoanei în domeniul luptei cu infracționalitatea și totodată, este ridicat nivelul garanțiilor juridice al drepturilor și libertăților persoanei.

În aceasta se reflectă funcția regulativă a normei care reglementează acțiunile socialmente utile, direcționate spre reținerea infractorului. Aceste acțiuni sunt puse în aplicare de către organele de stat, organizațiile obștești și persoanele de rând.¹

În conformitate cu legislația în vigoare, procedura de reținere poate varia în funcție de jurisdicție și de gravitatea infracțiunii.

Astfel, potrivit art. 165, alin. (3) Cod de procedură penală al Republicii Moldova², reținerea persoanei poate avea loc în baza:

- procesului-verbal, în cazul apariției nemijlocite a motivelor verosimile de a bănui că persoana a săvârșit infracțiunea;
- ordonanței organului de urmărire penală;
- hotărârii instanței de judecată cu privire la reținerea persoanei condamnate până la soluționarea chestiunii privind anularea condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei sau anularea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen ori, după caz, cu privire la reținerea persoanei pentru săvârșirea infracțiunii de audiență.

Cauze pentru reținerea infractorului rezidă în faptul că autoritățile trebuie să aibă o suspiciune rezonabilă că o persoană a comis sau este implicată în comiterea unei infracțiuni pentru a justifica reținerea acelei persoane.

Temeiul juridic pentru reținerea persoanei bănuite de săvârșirea unei infracțiuni de către orice cetățean este stipulat de art. 168 Cod de procedură penală al Republicii Moldova³.

Potrivit articolului dat al legii procesuale-penale, oricine este în drept să prindă și să aducă forțat la poliție sau la o altă autoritate publică persoana prinsă asupra faptului săvârșirii infracțiunii sau care a încercat să se ascundă ori să fugă imediat după săvârșirea ei.

Reținerea este justificată atunci când este necesară pentru investigarea infracțiunii și poate include și interogarea suspectului, colectarea de probe sau prevenirea distrugerii de dovezi.

În Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu”, nr. 1 din 15 aprilie 2013, par. 3, se menționează că potrivit jurisprudenței CtEDO, necesitatea de a porni urmărirea penală împotriva unei persoane suspectate de comiterea unei infracțiuni poate servi ca o justificare inițială a privării de libertate (spre exemplu, în cazul reținerii în flagrant). Aceasta semnifică că persoana poate fi reținută și până la pornirea urmăririi penale.⁴

---

¹Перекрестов В. Н. Борьба с социально-негативным поведением как способ предупреждения преступности. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Ростов-на-Дону, 2000, с. 17.

² Codul de procedură penală al Republicii Moldova: Legea Republicii Moldova nr.122- 215 XV din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.

³ Codul de procedură penală al Republicii Moldova: Legea Republicii Moldova nr.122- 215 XV din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.

⁴ Dolea Igor. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Comentariu aplicativ. Ed. Cartea Juridică. Chișinău, 2016, p. 444.

Atunci când există o preocupare legitimă că persoana reținută poate prezenta un pericol pentru public sau poate fugi pentru a evita procesul legal, reținerea poate fi justificată.

În anumite cazuri, reținerea poate fi justificată pentru a preveni recidiva sau comiterea altor infracțiuni de către persoana reținută.

Este necesar de menționat că autoritățile trebuie să aibă un motiv legitim pentru a reține un individ. Acest motiv poate fi o suspiciune rezonabilă de comitere a unei infracțiuni sau, în unele cazuri, o hotărâre judecătorească. Chiar dacă făptuitorul a fost reținut de către lucrătorul organului de constatare, oricum, primind materialele și persoana reținută, conducătorul și ofițerul organului de urmărire penală au obligația de a verifica dacă temeiurile reținerii acestuia nu au decăzut și, doar dacă există condițiile stabilite de alineatele (1) și (2), art. 167 Cod de procedură penală al Republicii Moldova, vor purcede la întocmirtea procesului-verbal de reținere a acestei persoane. În caz contrar, conducându-se de prevederile alin. (6), art. 11 din legea procesuală, organul de urmărire penală va dispune obligatoriu eliberarea imediată a oricărei persoane deținute ilegal sau dacă temeiurile reținerii acesteia au decăzut¹.

Aplicabilitatea reținerii infractorului depinde de jurisdicție și de legile locale, precum și de circumstanțele fiecărui caz individual. De obicei, procedurile de reținere sunt reglementate de lege și trebuie să respecte drepturile fundamentale ale persoanei reținute, inclusiv dreptul la asistență juridică, dreptul de a fi informat despre motivele reținerii și dreptul la un proces echitabil.

Impactul reținerii infractorului poate fi semnificativ. Pe de o parte, aceasta poate contribui la investigația și procesarea infracțiunilor, asigurând justiție și protecție publică. Pe de altă parte, există riscul abuzului și încălcării drepturilor omului dacă reținerea nu este efectuată în conformitate cu legea și standardele internaționale.

Este important să existe un echilibru între aplicarea legii și respectarea drepturilor individuale pentru a asigura o justiție corectă și protecția tuturor cetățenilor. Impactul reținerii unui infractor asupra drepturilor individului poate fi complex și variază în funcție de jurisprudență și de circumstanțele specifice ale cazului. Este important să subliniem că, în orice sistem juridic bazat pe statul de drept, drepturile individului trebuie să fie protejate, chiar și în cazul infractorilor.

Aspecte relevante în privința reținerii infractorului:

Presupunerea de nevinovăție - un principiu fundamental în sistemele de drept este cel al prezumției de nevinovăție. Acesta afirmă că oricine este acuzat de o infracțiune este considerat nevinovat până când vina sa este dovedită dincolo de orice îndoială rezonabilă în fața instanței de judecată. Prin urmare, chiar și atunci când un infractor este reținut, trebuie să i se acorde prezumția de nevinovăție. Acest principiu este o parte fundamentală a dreptului penal și susține că o persoană este considerată nevinovată până când vinovăția sa este dovedită dincolo de orice îndoială rezonabilă în fața instanței de judecată.

Înainte de a fi găsită vinovată, o persoană beneficiază de acest drept și este tratată ca nevinovată. Aceasta înseamnă că nu poate fi pedepsită sau reținută fără un proces legal și fără a i se acorda oportunitatea de a-și susține apărarea în fața instanței. Persoanele reținute au dreptul la apărare. Acest lucru înseamnă că au dreptul de a fi asistați de un avocat și de a-și exercita dreptul de a-și prezenta cazul în fața instanței. În unele țări, guvernele sunt obligate să asigure asistență juridică gratuită pentru cei care nu își pot permite să-și plătească un avocat.

---

¹ Danileț Cristi, Malic Gheorghe, Bulat Eduard, Vidaicu Mihaela. Reținerea în procesul penal. Îndrumar pentru practicieni. Ed. Cartier Juridic. Chișinău, 2014, p. 63-64.

Dreptul la un tratament uman: Persoanele reținute au dreptul la un tratament uman. Aceasta înseamnă că trebuie să li se asigure condiții de detenție care să respecte demnitatea umană. Tortura sau tratamentul inuman sau degradant sunt interzise în conformitate cu legislația internațională și constituțională.

Dreptul la confidențialitate și la un proces echitabil: Persoanele reținute au dreptul la confidențialitate în discuțiile cu avocații lor și la un proces echitabil. Orice probe sau mărturii obținute în mod ilegal pot fi excluse din proces. Aceste drepturi sunt garantate în diferite tratate și convenții internaționale, precum și în legislația națională a multor state. Atunci când o persoană este reținută, ea ar trebui să aibă dreptul la respectarea vieții sale private și la confidențialitate.

În timpul reținerii, informațiile cu privire la identitatea și situația juridică a persoanei reținute ar trebui să fie tratate cu confidențialitate și să nu fie dezvăluite fără consimțământul persoanei sau fără un motiv legal întemeiat.

Conform art. 54, alin. 2 din Constituția Republicii Moldova, „Exercițiul drepturilor și libertăților cetățenilor nu poate fi supus altor restrângeri decât cele prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției”.¹

Acest drept mai poate include și protecția împotriva perchezițiilor, a interceptării comunicărilor sau a altor acțiuni intruzive care ar putea încălca confidențialitatea individului în mod nejustificat.

V. N. Grigoriev afirmă că prezentarea reținerii bănuitului ca acțiune de urmărire penală este, de obicei, susținută prin faptul că legea de procedură penală o plasează în categoria acțiunilor de urmărire penală ce nu suferă amânare, efectuate în privința descoperirii și fixării urmelor infracțiunii – cercetarea la locul faptei, percheziția, ridicarea, examinarea corporală, audierea. Însă, analiza procedurii de efectuare a acestor acțiuni penale, stabilite de CPP, vorbește în privința deosebirii radicale a lor în coraport cu reținerea bănuitului.²

Persoanele reținute nu pot fi forțate să facă declarații incriminatoare împotriva lor. Au dreptul de a nu mărturisi împotriva lor și de a nu coopera cu anchetatorii. Persoanele reținute au dreptul să fie informate cu privire la motivele reținerii lor și la drepturile lor. Aceasta înseamnă că li se va comunica în mod clar de ce sunt reținute și ce drepturi au. Durata pentru care o persoană poate fi reținută fără acuzare sau trimitere în judecată variază de la o jurisdicție la alta. În multe țări, există limite legale privind durata reținerii fără acuzare.

Durata reținerii unui infractor poate varia în funcție de jurisdicția și legislația locală, precum și de gravitatea infracțiunii. În general, reținerea infractorului este o măsură temporară luată de autorități pentru a permite desfășurarea unei investigații sau pentru a preveni infractorul de a părăsi jurisdicția sau a comite alte infracțiuni. Durata reținerii poate fi diferită în funcție de țară și circumstanțe.

În multe țări, există termene limită stabilite de lege pentru durata reținerii infractorilor. Aceste termene pot varia de la câteva ore la câteva zile, în funcție de gravitatea infracțiunii și de legislația specifică. În unele cazuri, poate fi necesară aprobarea unui judecător pentru a prelungi reținerea dincolo de aceste termene.

Persoanele pot fi reținute pe un termen de:

- până la 72 de ore – în baza temeiurilor menționate mai sus;

¹ Constituția RM: Legea RM din 29 iulie 1994. În: MO al RM, 1994, nr.1. În vigoare din 27 august 1994.

² Смирнова Л. Н. Уголовно-правовое регулирование задержания лица, совершившего преступление. Юридический Центр Пресс. СПб, 2005, с. 81-82.

- până la 6 ore – în cazul în care reținerea persoanei se efectuează pentru stabilirea identității ei;
- până la 24 de ore – dacă este vorba de persoane minore.

În timpul reținerii, indivizii pot fi interogați pentru a aduna probe și informații legate de infracțiunea suspectată. Cu toate acestea, în majoritatea țărilor, există reguli stricte privind drepturile suspectilor sau inculpaților, cum ar fi dreptul de a refuza să răspundă la întrebări sau dreptul de a avea un avocat prezent în timpul interogării.

Interogarea la etapa reținerii persoanei suspectate de săvârșirea infracțiunii este un proces legal și procedura prin care poliția sau autoritățile competente obțin informații de la persoanele reținute sau arestate cu privire la infracțiunile pe care le-au comis. Această interogare are loc după reținere, dar înainte de a fi acuzată oficial sau adusă în fața instanței de judecată. Scopul principal al interogării este de a obține dovezi, confesiuni sau informații care pot ajuta în investigație și în stabilirea vinovăției sau nevinovăției individului.

Este important să se respecte drepturile individului reținut în timpul acestui proces, inclusiv dreptul la tăcere și dreptul de a fi asistat de un avocat. Acest lucru poate varia în funcție de jurisdicție și de legislația locală, dar în multe țări, drepturile fundamentale ale persoanelor reținute sunt protejate.

Reținerea și interogarea persoanei trebuie să fie în mod legal, fără utilizarea forței nejustificate sau a constrângerii fizice, și ar trebui să se desfășoare într-un mediu în care persoana reținută să se simtă în siguranță pentru a răspunde sau a nu răspunde la întrebări. În unele jurisdicții, confesiunile obținute prin mijloace ilegale sau neetice pot fi excluse ca probe în instanță.

Referitor la aplicarea forței în momentul reținerii, în cauza *Murray vs Regatul Unit*²⁹¹, Curtea observă că instanțele naționale au decis că dna Murray a fost suspectată în mod incontestabil și de comiterea unei crime cu caracter terorist. Curtea acceptă că, în principiu, exista necesitatea unor competențe garantate de capitolul 14 a Legii din 1978 și, în special, necesitatea pătrunderii și percheziționării domiciliului familiei pentru arestarea dnei Murray. În continuare, trebuie recunoscute „condițiile de tensiune extremă” în baza cărora sunt întreprinse arestările în Irlanda de Nord. Acestea sunt considerentele legitime care explică și justifică maniera în care au fost prinse pătrunderea în casa reclamanților și percheziționarea acesteia.

Curtea nu a constatat că în raport cu oricare dintre reclamanți, mijloacele angajate de către autorități în această privință erau disproporționate scopului urmărit. La fel, mijloacele angajate de către autoritățile competente pentru a înregistra și a păstra date personale privind persoana arestată sau chiar alte persoane prezente la momentul și locul reținerii nu pot fi considerate de a depăși limitele legitime ale procesului de anchetare a crimei teroriste. Nici una din datele personale colectate în timpul percheziției domiciliului familiei sau în timpul șederii dnei Murray la centrul Armatei nu par a fi nerelevante pentru procedurile de arest și interogare.¹

Este important să se respecte întotdeauna drepturile fundamentale ale persoanelor reținute și să se acționeze în conformitate cu legea în timpul acestui proces.

După reținere, autoritățile trebuie să decidă dacă vor acuza individul de infracțiune sau dacă vor elibera persoana. Dacă se decide că există suficiente probe pentru a fi acuzat de săvârșirea infracțiunii, acesta va fi trimis în judecată, iar procedurile legale vor continua.

---

¹ Dolea Igor. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Comentariu aplicativ. Ed. Cartea Juridică. Chișinău, 2016, p. 451.

Poliția sau autoritățile judiciare pot să interogheze persoana suspectată de săvârșirea infracțiunii pentru a obține informații despre infracțiunea comisă. persoana suspectată de săvârșirea infracțiunii are dreptul să nu răspundă și să solicite prezența unui avocat în timpul interogatoriului.

Despre practicile utilizării reținerilor și arestărilor contravenționale în scopul de a obține probe (declarații autoincriminatorii) pentru dosare penale se menționează în Hotărârea CtEDO Grădinar vs Moldova¹ (nr. 7170/02, 08.04.2008, par. 18-22, 111), care prevede în paragraful 20 că o instanță națională a constatat că detenția administrativă efectuată în scopul interogării unei persoane bănuite într-o cauză penală era ilegală.

Infractorul poate fi adus în fața unui judecător sau magistrat pentru o audiere oficială în care se prezintă acuzațiile împotriva sa. În această etapă, judecătorul poate decide dacă există suficiente dovezi pentru a reține infractorul sau pentru a elibera acesta pe cauțiune.

Dacă judecătorul decide că este potrivit, infractorul poate fi eliberat temporar în schimbul unei sume de bani sau a unei garanții financiare, cunoscută sub numele de cauțiune. Aceasta este o garanție că infractorul se va prezenta la procesul său ulterior.

După reținere, poliția și procurorii continuă investigația și adună dovezi pentru a susține cazul împotriva infractorului. Infractorul poate fi adus în fața instanței pentru a se judeca acuzațiile împotriva sa. Aici, vor avea loc proceduri judiciare, precum prezentarea de dovezi, mărturiile și pledoariile. Dacă infractorul este găsit vinovat, acesta va primi o sentință de la instanță, care poate consta în pedeapsa cu închisoarea, amenda sau alte sancțiuni, în funcție de gravitatea infracțiunii.

Este important să menționăm că procedurile legale privind reținerea infractorilor variază semnificativ de la o țară la alta și pot fi influențate de legislația și cultura specifică fiecărei țări.

De asemenea, există reguli și drepturi pentru a proteja persoanele reținute de posibile abuzuri și pentru a asigura un tratament corect în cadrul sistemului legal.

Reținerea unei persoane bănuite de săvârșirea unei infracțiuni nu trebuie să depășească prevederile constituționale (art. 25) și să nu aibă loc într-un mod arbitrar și selectiv, dar este imperios necesar ca să fie bazat pe bănuiele rezonabile cu asigurarea tuturor drepturilor procesuale.

Referințe bibliografice:

1. Cocârță Alexandru, Munteanu Victor, Foltea Radu. Ghid practice de monitorizare a respectării drepturilor persoanei reținute. Ed. EPIGRAF. Chișinău, 2015.

2. Смирнова Л. Н. Уголовно-правовое регулирование задержания лица, совершившего преступление. Юридический Центр Пресс. СПб, 2005.

3. Перекрестов В. Н. Борьба с социально-негативным поведением как способ предупреждения преступности. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Ростов-на-Дону, 2000.

4. Codul de procedură penală al Republicii Moldova: Legea Republicii Moldova nr.122- 215 XV din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.

5. Dolea Igor. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Comentariu aplicativ. Ed. Cartea Juridică. Chișinău, 2016.

6. Danileț Cristi, Malic Gheorghe, Bulat Eduard, Vidaicu Mihaela. Reținerea în procesul penal. Îndrumar pentru practicieni. Ed. Cartier Juridic. Chișinău, 2014.

---

¹ Hotărârea CtEDO în cauza Grădinar vs Moldova, nr. 7170/02, din 08.04.2008, par. 18-22, 111. Disponibilă: http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/GRADINAR%20%28ro%29.pdf

7. Constituția RM: Legea RM din 29 iulie 1994. În: MO al RM, 1994, nr.1. În vigoare din 27 august 1994.

8. Смирнова Л. Н. Уголовно-правовое регулирование задержания лица, совершившего преступление. Юридический Центр Пресс. СПб, 2005.

9. Hotărârea CtEDO în cauza Grădinar vs Moldova, nr. 7170/02, din 08.04.2008, par. 18-22, 111. Disponibilă: [http://justice.md/file/CEDO_judgments](http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/GRADINAR%20%28ro%29.pdf) /Moldova /GRADINAR %20%28ro%29.pdf

ISTORICUL DEZVOLTĂRII MOȘTENIRII LEGALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

HISTORICAL DEVELOPMENT OF LEGAL INHERITANCE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Vladimir **CHIRONACHI**, asist. univ.,
Catedra Drept,
Facultatea de Drept și Administrație Publică,
Universitatea de Stat "Bogdan Petriceicu Hasdeu" din Cahul
chironachi@yahoo.com

Rezumat: *Drumul lung și complex al formării dreptului moștenirii în Imperiul Roman este strâns legat de dezvoltarea valorilor familiei și a drepturilor de proprietate. „Deoarece rudenția cognatică a înlocuit rudenția agnatică, prima a devenit și baza moștenirii prin lege”.*

Treptat, proprietatea familiei (comunității) începe să dispară, făcând loc proprietății individuale. Sistemul ereditar „ab intestat” (adică moștenirea după ce o persoană este ab intestat, cu alte cuvinte prin lege) nu poate explica cum „datorită supraviețuirii a apărut ideea proprietății colective a familiei”.

Cuvinte-cheie: *moștenitor, succesiune, clase de moștenitori, grad de rudenie, agnat, defunct, descendenți*

Abstract: *The long and complex path of the formation of inheritance law in the Roman Empire is closely related to the development of family values and property rights. "As cognatic kinship replaced agnatic kinship, the former also became the basis of inheritance by law."*

Gradually, family (community) property begins to disappear, giving way to individual property. Hereditary system "ab intestate" (that is, inheritance after a person is intestate, in other words by law) cannot explain how "thanks to survival, the idea of collective family property arose."

Keywords: *heir, succession, classes of heirs, degree of kinship, agnate, deceased, descendants*

De la principiul potrivit căruia în interiorul aceleiași clase rudele de grad mai îndepărtat Statul independent modern al Republicii Moldova a trecut printr-o cale de dezvoltare dificilă și interesantă: de la apariția națiunii moldovenești, Dacia romană (101–106 d.Hr.), Marcul maghiar (1340–1359) până la formarea principatului moldovenesc independent. (1359.); de la subordonarea Imperiului Otoman (secolele XVI – XVIII) la reunificarea cu Imperiul Rus (1812); de la capturarea de către România până la formarea RSS Moldovenească (1940) și, în final, formarea Republicii Moldova independente și suverane (1991). Toate aceste evenimente și-au pus radical amprenta asupra apariției, formării, reglementării și modificării legislației civile a Moldovei și, pe cale de consecință, apariției instituției moștenirii.

„Problemele dreptului moștenirii au îngrijorat oamenii încă de la începuturile civilizațiilor. Acest lucru este dovedit de textele legilor din perioada de glorie a Sumerului (secolul XXI î.Hr.) și Babilonului (sec. XVIII î.Hr.). În ele puteți găsi instrucțiuni despre ce membri ai familiei și în ce condiții ar trebui să moștenească după decedat.”

Conceptul format conceptual de „moștenire”, care ne este familiar, ca succesiune universală postumă a tuturor bunurilor aparținând defunctului, a parcurs un drum destul de lung în istoria omenirii.

Din punct de vedere istoric, dreptul moștenirii s-a manifestat destul de primitiv, deoarece în această perioadă a vieții, proprietatea privată s-a format doar pentru unelte. Astfel, pentru a supraviețui, oamenii de atunci s-au unit în grupuri unice pentru a rezista forțelor naturii și animalelor sălbatice, precum și pentru a-și asigura traiul. În aceste condiții, pe baza formării relațiilor tribale, a luat naștere o comunitate tribală, care a accelerat dezvoltarea societății umane.

Chiar și Platon a scris în dialogul său „Legi”: „legea este același lucru cu bunul simț, același bun simț care vine de la Dumnezeu și, prin urmare, legea însăși vine și de la Dumnezeu”. Aparent, acesta este motivul pentru care în antichitate exista doar moștenirea prin lege, deoarece se credea că „Solus deus heredem facere potest non homo - numai Dumnezeu poate numi moștenitori, dar nu omul”. Această expresie populară confirmă încă o dată superioritatea moștenirii prin lege.

Cunoscut avocat, istoric juridic V.N. Nikolsky consideră că unul dintre cele mai vechi concepte ale dreptului moștenirii este conceptul de familie. Da, da, este tocmai cel mai vechi concept, deoarece dreptul moștenirii a început să se dezvolte odată cu apariția familiei monogame: casă, gospodărie, animale de companie, transfer în proprietatea unei mari familii patriarhale și apoi în proprietatea unui mic monogam. familie. „Principalele mijloace de producție ale acelei epoci au devenit obiecte ale proprietății private, dar nu proprietatea individuală, personală, ci proprietatea comunală sau familială.”

Moștenirea rămâne una dintre cele mai cercetate și studiate ramuri ale dreptului privat roman. Se știe că dreptul roman s-a dezvoltat timp de aproximativ o mie de ani - din timpul legilor din tabelele XII, terminându-se cu perioada Codificării lui Iustinian. Guy și Ulpian au definit, de asemenea, moștenirea ca „intrare în toate drepturile pe care le posedă defunctul: Nihil est aliud hereditas, quam succession in universum jus, quod defunctus habuit”.

Dezvoltându-se și trecând de la perioada arhaică la cea clasică, moștenirea și-a schimbat conținutul: dacă inițial moștenirea includea nu numai lucruri, proprietăți, ci și relații personale, de familie, inclusiv sanctuare familiale și patronajul libertizilor, apoi mai târziu „hereditas” a început să aibă un sens de proprietate – natură juridică.

Calea lungă și complexă de formare a dreptului moștenirii în Imperiul Roman este strâns legată de dezvoltarea valorilor familiei și a drepturilor de proprietate. „Pe măsură ce rudenia cognatică a înlocuit rudenia agnatică, prima a devenit și baza moștenirii prin lege.”

Treptat, proprietatea familiei (comunității) începe să dispară, făcând loc proprietății individuale. Sistem ereditar „ab intestat” (adică moștenirea după ce o persoană abtestată, cu alte cuvinte prin lege) nu poate explica cum „mulțumită supraviețuirii, a apărut ideea proprietății colective a familiei”.

Dezvoltarea dreptului moștenirii în perioada romană are patru etape istorice:

1. Drept civil antic;
2. Edicte pretoriale;
3. Legislația imperială înainte de Iustinian;
4. Reforma nuvelor lui Iustinian.

Dreptul roman timpuriu (dreptul civil) dădea preferință moștenirii conform legii „hereditas legitima”, în virtutea căreia proprietatea rămânea în familie, care în antichitate era recunoscută ca unicul purtător al drepturilor asupra acestei proprietăți.

Conferențiar al Departamentului de Drept Civil și Procedură și Drept Internațional Privat al Universității RUDN V.G. Ulyanishchev în lucrarea sa „Fundamentals of Roman Law” notează că: „numirea unui moștenitor prin lege a fost din punct de vedere istoric prima și cea mai justificată formă socială de succesiune ereditară”.

După tradiții și obiceiuri, moștenirea de la testator trecea la agnați. Nici măcar copiii care au părăsit puterea tatălui lor și nu au făcut parte din familia patriarhală nu au luat parte la împărțirea moștenirii. Deveneau moștenitori numai dacă testatorului nu i-au mai rămas rude agnate. Așa arăta ordinea moștenirii: prima prioritate a aparținut „gospodăriei lor” care se aflau sub autoritatea proprietarului: soția, copiii, copiii adoptați. Împărțirea proprietății între moștenitorii primei etape s-a efectuat în mod egal. „Gospodăria lor” a intrat în moștenire din momentul deschiderii acesteia. Intrarea în moștenire a fost recunoscută ca responsabilitatea acestora, deoarece se credea că au dobândit noi proprietăți, dar au continuat să-și administreze bunurile (familiei). În cartea celei de-a doua instituții a lui Guy, se dă o explicație pentru termenul „moștenitorii lor”: „Acești moștenitori sunt numiți ai lor deoarece sunt moștenitori ai gospodăriei, chiar și în timpul vieții tatălui lor, care sunt considerați într-o oarecare măsură proprietari. ...”.

Acceptarea unei moșteniri devenea împovărătoare dacă în masa moștenirii predominau datoriile. Prin urmare, mai târziu „pretorul a început să refuze pretențiile creditorilor împotriva acelor moștenitori care nu acceptau de fapt moștenirea”.

„Dacă în moștenire predominau obligațiile (debita), atunci se numea condamnat (damned - hereditas damnosa), iar dacă predomina o asemenea predominare, atunci se numea suspect (hereditas suspecta).”

Nu este un secret pentru nimeni că moștenirea primară, aflată sub stăpânirea puterii paterne absolute și pe tot parcursul vieții a capului familiei (patria potestas, pater familia), era de natură familială, iar proprietatea moștenită după moarte a rămas în cadrul clanului. . Conform legilor din tabelele XII, moștenitorii direcți erau chemați să moștenească: copii, copii adoptați, copii ai fiilor decedați. Când o femeie s-a căsătorit, și-a pierdut drepturile agnatice, deoarece și-a părăsit propria familie. „Nici ea, nici copiii ei nu ar putea moșteni după tatăl sau frații acestuia din urmă, căci, altfel, familia paternă ar pierde o parte din moștenire.”

Următoarea etapă a reformei ereditare a început în perioada republicană cu Edictele pretoriale și s-a încheiat în epoca Principatului. În stadiul legislației imperiale s-au generalizat și consolidat ideile sistemului de moștenire anterior. Astfel, rudenia agnatică ca bază pentru moștenire este treptat înlocuită. „Senatus Consulta a făcut moștenire civilă bonorum possessio a mamei după copii și a copiilor după mamă.” Din acest moment au crescut drepturile copiilor de a moșteni de la rude din partea mamei. Trebuie remarcat că modificările aduse dreptului moștenirii prin stratificarea reglementărilor existente, pe de o parte, corespundeau opiniilor unei societăți în curs de dezvoltare și, pe de altă parte, o complicau și o confuzeau excesiv.

Iustinian a jucat un rol deosebit de important în formarea dreptului moștenirii romane. Reformele pe care le-a efectuat în 528 au finalizat și legitimat moștenirea: novela 118 (528) și novela 127 (528) sunt o reformă a moștenirii prin lege; nuvelă 115 (527) – moștenire necesară. Potrivit acestor romane, moștenirea prin lege s-a bazat exclusiv pe rudenia cognatică, ceea ce a simplificat și clarificat oarecum sistemul moștenirii și, în special, procedura de obținere a moștenirii de către persoane fizice. Acum acesta (sistemul) era format din 4 categorii de moștenitori. Astfel, baza moștenirii conform romanei a 118-a a fost doar relația de sânge, fără a ține cont de diferențele de gen și de legalitatea originii moștenitorilor.

Cel mai notabil lucru în timpul reformelor romanelor lui Iustinian este regula care nu și-a pierdut actualitatea și a devenit baza dreptului moștenirii modern: „rudele de rang inferior exclud persoanele de unul mai îndepărtat: după ce un rang cade, următorul este chemat să moștenească.”

În ciuda complexității și complexității dezvoltării istorice, datorăm apariția unui concept specific de „moștenire”, ca succesiune universală, tocmai dreptului roman. Ca urmare a succesiunii

universale, moștenitorul nu numai că transmite toate drepturile și obligațiile de natură proprietății ce aparțin testatorului „(hereditas Nihil aliud est, quam succussioo in universum ius quod defunctus habuerit (D. 50.17.62)), dar își asuma răspunderea cu averea sa pentru datoriile testatorului, se creează un fel de continuare în persoana mostenitorului, personalitatea juridică a testatorului: nostris videtur legibus una quadammodo persona heredis et illius qui hereditatem in eum transmittit (48 nov. relații cu publicul).”

După căderea Imperiului Roman de Apus, locuitorii, despărțiți de sisteme diferite de obiceiuri care le reglementau relațiile, au înțeles și au interpretat diferit instituția moștenirii. Pentru a stăpâni și a clarifica mai bine sensul legii, au fost create școli de glosatori, în care glosatorii interpretau și comentau regulile de drept, termenii juridici etc. Pentru a rezolva problemele de conflict, de exemplu, postglosatorii italieni au primit pentru prima dată:

- o aplicare clară a principiului statutului personal în legătură cu moștenirea prin lege;
- a determinat natura reală a tuturor bunurilor moștenite;
- în legătură cu transmiterea drepturilor asupra lucrurilor imobile au formulat principiul legii de amplasare a unui lucru.

Jacques de Ravigny este considerat fondatorul tendinței post-glosatoriene în jurisprudența medievală, alături de Raymond Lull. Contemporanii l-au considerat „un subtil și mare specialist în drept civil, care erau unici în întreaga lume la acea vreme”. Ravigny și-a împărțit mai întâi comentariile în trei domenii, dintre care unul era moștenirea. El a legat conflictul de legi problemele de moștenire cu legea locației proprietății. Elevul lui Jacques de Ravigny, Pierre Belperche, a mers mult mai departe în tradiția prezentării într-un comentariu la Codul lui Justinian, acoperind mai larg problemele legate de moștenirea prin lege.

Un alt post-glosator celebru (cum era numit și „păzitorul fidel al antichității”) Alberic da Rochate, avocat în exercițiu, ultimul avocat italian a fost interesat de problemele conflictelor privind dreptul de moștenire prin lege. Alberic a cerut aplicarea „legii naționale a locului de origine al testatorului”. În cazurile în care legea locului de origine nu este cunoscută, acesta a propus aplicarea legii locului decesului testatorului. Pledând pentru utilizarea principiului național, Alberic s-a pronunțat pentru o soluție teoretic corectă, ideea căreia era următoarea: toate problemele de moștenire prin lege ar trebui să fie supuse unei singure verigi de conflict de legi, adică dreptul personal al testatorului. Astăzi această idee rămâne metoda preferată de reglementare.

Nu putem spune cu certitudine despre fiabilitatea „Corpus juris romani” comentat de postglosatorii care au supraviețuit până în zilele noastre, dar putem remarca cu încredere toate realizările din domeniul dreptului succesoral, care sunt încă folosite de juriștii moderni. În Evul Mediu, Europa era „acoperită de un val” de receptare a dreptului roman, ceea ce a provocat judecăți ambigue: de la neînțelegerea esenței corecte a structurilor și terminologiei individuale a dreptului roman, până la admirația excesivă în general.

Celebrul om de știință suedez Erik Anders despre sursele primare juridice romane și despre epoca Marii Migrații a Popoarelor moștenite din Imperiul Roman Antic, a remarcat că o influență atât de semnificativă a dreptului roman nu fusese asumată anterior. Principala trăsătură a sistemului juridic mixt romano-germanic, conform lui Anders, este că „formele externe și normele juridice materiale au fost aproape întotdeauna rodul dezvoltării continue”.

Această hotărâre confirmă încă o dată importanța înaltă a dreptului roman pentru întregul drept civil și în special pentru dreptul succesoral.

Se știe că dreptul privat roman a lăsat o amprentă adâncă în istoria reglementării mondiale, Republica Moldova nu a făcut excepție.

Referințe bibliografice:

1. Codul civil al Republicii Moldova /Legea nr. 1107-XV din 6 iunie 2002. Monitorul Oficial al RM, 2002, nr.82-86, art. 199. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=325085> (vizitat la 14.01.2019).
2. Codul civil al RSS Moldovenești. Chișinău, 1965. 222 p. (abrogat).
3. Codul civil francez din 1804, completat prin Legea nr. 97 – 987 din 28 octombrie 1997, Ed. Code Civil, Paris: Daloz, 1999. <http://www.rabenou.org/civil.html> (vizitat la 18.01.2019).
4. Codul civil român, aprobat prin Legea 287 din 2009, în vigoare de la 1 octombrie 2011, republicată în Monitorul Oficial al României, nr.505 din 15 iulie 2011, art 967.
5. Codul familiei nr. 1316-XIV din 26.10.2000. Monitorul Oficial al R.Moldova nr.47-48/210 din 26.04.2001.
6. Legea privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative nr. 133 din 15.11.2018. Monitorul Oficial nr.467-479/784 din 14.12.2018.
7. Legea privind regimul străinilor în Republica Moldova nr. 200 din 16.07.2010. Monitorul Oficial nr.179-181/610 din 24.09.2010.
8. Adam I., Rusu A. Drept civil. Succesiuni. Bucuresti: Europa Nova, 2003, pag 27.
9. Alexandrescu D. Dreptul civil român. București, 1903, t.7, p. 1902.
10. Aramă E., Istoria dreptului Românesc. Chișinău: Tipografia Centrală, 1995, pag 190.
11. Băicoianu A., Drept civil român, vol. III Regimuri matrimoniale. Donațiuni. Succesiuni. Testamente, Socec, București, 1948, pag 224.
12. Bănărescu Iu. Fundamentul dreptului de moștenire și teoriile doctrinare. În: Studii juridice în onoarea prof. univ. dr. Gheorghe Chibac. Ediție specială. Chișinău: CEP USM, 2013, p. 44.
13. Bocșan D., Testamentul. Evoluția succesiunii testamentare în dreptul roman - Lumina Lex, București, 2000, pag 131.
14. Calier J., Fallon M., Bernadette, Martin – Bosly Code de droit international prive. Bruxelles: Edition Bruylant, 2004, p. 697.
15. Cătuneanu I.,C., Curs elementar de drept roman, Ediția a III-a, Cluj-București, Editura „Cartea Românească”, 2007, pag 122.
16. Chibac Gh., Băieșu A., Rotari Al. și al. Drept civil. Contracte și succesiuni. Ediția a III-a, revăzută și completată. Chișinău: Cartier, 2010, p, 108.
17. Chirică D. Drept civil. Succesiuni și testamente. București: ALL, 2010, p. 69.
18. Chirică D. Succesiuni și testamente. București: Rosetii, 2013, p. 66.
19. Comăniță E., Drept civil. Succesiunile, Editura All Beck, București, 2013, p.145.
20. Deak F. Tratat de drept succesoral, Editura Universul Juridic, ediția a II-a, București, 2002, p.318.
21. Deak F. Tratat de drept succesoral. Bucureșt: Actami, 1999, p. 306.
22. Deak Fr., Cârpenaru St. Drept civil. București: Tipografia Universității, 1983, p. 493.
23. Delfosse A., La reforme des successions et des liberalites, Litec, Paris, 2014, p.141.
24. Dogaru I ș.a. Bazele dreptului civil. Volumul V. Succesiuni. București: Editura C.H.Beck, 2009, p. 155.
25. Dogaru I. Drept civil. Succesiuni. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 2003, p. 89.

**REFLECȚII CU PRIVIRE LA PROCESUL DE ARMONIZARE A CODULUI CIVIL AL
REPUBLICII MOLDOVA ȘI LEGII PRIVIND SOCIETĂȚILE PE ACȚIUNI CU ACQUIS-
UL EUROPEAN**

**REFLECTIONS REGARDING THE PROCESS OF HARMONIZING THE CIVIL CODE
OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND THE LAW ON JOINT STOCK COMPANIES
WITH THE EUROPEAN ACQUIS**

Liliana DANDARA, dr. în Drept, conf. univ.
Universitatea Cooperatist – Comercială din Moldova
lilianadandara@gmail.com

ORCID ID:0009-0000-3937-9079

Tudor PĂȘCĂNEANU, dr. în Drept, conf. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova
tudorp2005@yahoo.com

ORCID ID: 0000-0002-1074-6186

Rezumat: *Prezentul studiu contribuie la analiza unor aspecte legate de noțiunea și principiile instituției capitalului social al societății pe acțiuni prin prisma prevederilor generale cu referire la societățile comerciale stipulate în Codul civil al Republicii Moldova, precum și a prevederilor cuprinse în Legea nr. 1134 din 02.04.1997 privind societățile pe acțiuni*

Cuvinte-cheie: *societatea comercială, capital social, acționar*

Abstract: *The present study contributes to the analysis of aspects related to the concept and principles of the social capital institution of joint-stock companies, through the lens of the general provisions regarding commercial companies stipulated in the Civil Code of the Republic of Moldova, as well as the provisions contained in Law No. 1134 of April 2, 1997, regarding joint-stock companies.*

Keywords: *commercial company, social capital, shareholder*

Introducere. Actualitatea acestui studiu este argumentată prin analiza societății pe acțiuni ca cea mai complexă și mai evoluată dintre societățile comerciale, la constituirea căreia contează cel mai mult aportul de capital, decât calitățile personale ale asociaților.

Societatea pe acțiuni funcționează ca un organism democratic, în care, minoritatea se supune hotărârilor majorității în cadrul adunărilor generale ale acționarilor, organul executiv (unipersonal sau colegial) gestionează societatea în baza unui mandat, iar cenzorii verifică și supraveghează legalitatea gestionării societății.

Capitalul social al unei societăți comerciale, în special al societății pe acțiuni, reprezintă temeiul juridic în baza căruia aceasta își desfășoară activitatea, pe de o parte, iar pe de altă parte, asigură interesele patrimoniale ale creditorilor și ale acționarilor, care la rândul lor sunt expuși riscului de a pierde în limitele corespunzătoare, acțiunile ce le aparțin [1, pag.36].

Noțiunea și principiile instituției capitalului social al societății pe acțiuni nu pot fi abordate în mod unilateral, fracționat ci doar prin prisma prevederilor generale cu referire la societățile comerciale stipulate în Codul civil al Republicii Moldova [2], precum și a prevederilor cuprinse în

Legea nr. 1134 din 02.04.1997 privind societățile pe acțiuni (în continuare – Legea nr. 1134/02.04.1997) [11].

Sub aspect istoric, cu privire la constituirea și dezvoltarea societății pe acțiuni, se conturează evoluția acestei societăți comerciale în literatura de specialitate care face referire la primul Cod comercial român. O primă abordare legală deplină a societății pe acțiuni în Republica Moldova se atestă odată cu adoptarea Legii privind societățile pe acțiuni nr.1134/1997 [11]. Și a Legii nr.845/1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi[10].

Datorită rolului important pe care societatea pe acțiuni îl are în viața economică, Legea nr.1134/1997 privind societățile pe acțiuni a fost republicată în anul 2020, aplicându-se din 01.01.2021.

Oportunitatea armonizării Codului civil al Republicii Moldova și Legii Nr. 1134/1997 privind societățile pe acțiuni cu prevederile Directivei (UE) 2017/1132 a Parlamentului European și a Consiliului din 14 iunie 2017 privind anumite aspecte ale dreptului societăților comerciale (codificare), publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 169/46 din 30.06.2017[6], inclusiv art. 38 din Legea nr. 1134/02.04.1997 ce ține de posibilitatea revizuirii periodice a valorii capitalului social (la fiecare cinci ani).

Or, evoluțiile din jurisprudență au deschis noi oportunități pentru societăți pe piața internă de a stimula creșterea economică, concurența efectivă și productivitatea. În același timp, obiectivul unei piețe interne fără frontiere interne pentru societățile pe acțiuni trebuie de asemenea să fie armonizat cu alte obiective ale integrării europene, precum protecția socială, astfel cum este prevăzută la articolul 3 din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE) [17]. Și la articolul 9 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) [18], precum și cu promovarea dialogului social, astfel cum este prevăzută la articolele 151 și 152 din TFUE. Drepturile societăților de a efectua transformări, fuziuni și divizări transfrontaliere ar trebui să fie însoțit și echilibrat în mod adecvat de protecția lucrătorilor, a creditorilor și a asociațiilor.

Pornind de la definiția societății pe acțiuni, ca fiind una dintre persoanele juridice, un subiect colectiv de drepturi și obligații, putem afirma utilitatea acestei societăți, prin faptul că reprezintă actorul sau veriga principală a comerțului forma pe care o îmbracă societățile pe acțiuni oferă persoanelor asociate un cadru legal de asociere care are drept scop desfășurarea de activități economice comune, susținându-se reciproc și păstrându-și în același timp individualitatea contribuției, a retribuției și a pierderilor ce vor fi suportate în cazul eșuării activității societății.

Instituția capitalului social al societății pe acțiuni a fost supusă modificării în urma introducerii amendamentelor în Legea nr. 1134/1997 privind societățile pe acțiuni, lege armonizată cu standardele europene, inclusiv cu Directiva (UE) 2017/1132 a Parlamentului European și Consiliului din 14 iunie 2017 cu privire la anumite aspecte ale dreptului societăților comerciale și cu Directiva 2007/36/CE a Parlamentului European din 11 iulie 2007 privind exercitarea anumitor drepturi ale acționarilor în cadrul societăților comerciale cotate la bursă [5].

Prin noile modificări ale Legii nr.1134/1997 au fost stabilite prevederi cu referire la cuantumul și pragul minim până la care poate fi redus capitalul social al societății pe acțiuni. Astfel, este prevăzută o creștere graduală a mărimii minime a capitalului social de la 20 000 de lei, și conform Legii nr.18/2020 , până la:

- a) capitalul social al societății nu poate fi mai mic de 120 000 de lei la un an de la data intrării în vigoare a prezentei legi;
- b) capitalul social al societății nu poate fi mai mic de 360 000 de lei la doi ani de la data intrării în vigoare a prezentei legi;

c) capitalul social al societății nu poate fi mai mic de 600 000 de lei la trei ani de la data intrării în vigoare a prezentei legi.

Generalizând materia expusă, concluzionăm că capitalul social este o cifră de referință, contractuală (prevăzută în actul constitutiv) și contabilă (înscrisă în pasivul bilanțului) ce indică, sub aspect juridic, nivelul obligației de aport al asociaților și, implicit, limita răspunderii asociaților, precum și valoarea bunurilor din activul societății care sunt supuse regimului juridic al capitalului social, acesta fiind numit și capital nominal sau capital cifră [7, pag.125].

Datorită rolului său de gaj general al creditorilor societății, capitalul social este fix pe toată durata societății. El poate fi modificat, în sensul măririi sau micșorării (reducerii) acestuia, numai în condițiile prevăzute de lege, prin modificarea actului constitutiv.

Capitalul social al unei societăți pe acțiuni se formează prin plasarea de acțiuni de către acționari și reprezintă valoarea în natură și în bani, exclusiv pentru anumite categorii de societăți pe acțiuni, vărsat proporțional numărului și valorilor acțiunilor subscrise.

În acest sens se pronunță și alin. (3) art. 38 din Legea privind societățile pe acțiuni [11] care prevede că capitalul social trebuie să fie egal cu suma valorii nominale a acțiunilor plasate dacă aceasta a fost stabilită în actele de constituire.

Dacă societatea a plasat acțiuni a căror valoare nominală nu a fost stabilită, capitalul social trebuie să fie egal cu valoarea sumară a aporturilor depuse în contul plăților acțiunilor. Nu se include în capitalul social valoarea acțiunilor autorizate spre plasare, dar neplasate (nesubscrise).

Analizând prevederile actelor normative, precum și opiniile doctrinare, menționăm că aportul reprezintă manifestarea de voință a asociaților care constă în asumarea obligației de a contribui la formarea capitalului social al unei societăți pe acțiuni determinate prin transmiterea în proprietate sau în folosință a unui bun în patrimoniul acelei societăți, în schimbul unor acțiuni, precum și executarea de fapt și de drept a acestei obligații prin transmiterea efectivă a bunului respectiv către societate. Capitalul social al societății pe acțiuni va cuprinde valoarea aporturilor în numerar și în natură vărsate la momentul constituirii societății sau ulterior prin subscrieri suplimentare. Legea nu impune ca aporturile asociaților (acționarilor) să fi egale ca valoare sau să aibă același obiect, de asemenea în cazul unui singur acționar să fie ca un obiect unitar. Deoarece, după cum am menționat mai sus, bunurile care formează capitalul social al societății pe acțiuni asigură activitatea economică a acesteia și participarea liberă în circuitul civil.

Conform dispozițiilor art. 252 și 253 din Codul civil al RM aportul la capitalul social al unei societăți comerciale poate fi în bani dacă actul de constituire nu prevede altfel sau orice alt bun aflat în circuitul civil.

Categoriile aporturilor în cazul societăților pe acțiuni este reglementat de art. 39 din Legea privind societățile pe acțiuni care prevede că aporturi la capitalul social pot fi: mijloace bănești; valori mobiliare plătite în întregime; alte bunuri, inclusiv drepturi patrimoniale sau alte drepturi care pot fi evaluate în bani; obligațiile (datoriile) societății față de creditorii. Art. 41 din Legea privind societățile pe acțiuni prevede că felurile aporturilor se stabilesc de actul de constituire al societății pe acțiuni sau de hotărârea privind emisia suplimentară de acțiuni.

Regimul juridic aplicabil acțiunilor ca valori mobiliare ale unei societăți pe acțiuni a cunoscut o evoluție ascendentă atât din perspectiva dematerializării acestora, cât și din cea a diversificării categoriilor de acțiuni. Acțiunile sunt emise de societatea pe acțiuni, emiterea acestora fiind supusă obligatoriu unor condiții de fond și de formă prevăzută de lege.

Definiția legală a acțiunii, ca titlu de valori mobiliare este cuprinsă în art. 13 alin. (1) din Legea privind societățile pe acțiuni nr.1134/1997, potrivit căreia acțiunea este un document care atestă dreptul proprietarului lui (acționarului) de a participa la conducerea societății, de a primi dividende, precum și o parte din bunurile societății în cazul lichidării acesteia.

Comparând definițiile doctrinare și cea cuprinsă în textul legii, putem identifica principalele trăsături ale acțiunilor societății pe acțiuni: ca fracțiune a capitalului social de o valoare egală. Prin derogare de la regula generală potrivit căreia acțiunile trebuie să fie de o egală valoare, societatea poate să emită, în conformitate cu Legea privind societățile pe acțiuni nr.1134/1997, în baza hotărârii adunării generale a acționarilor și în condițiile stabilite de statutul societății, acțiuni preferențiale, care pot avea valoare nominală diferită, și poate atribui diferite drepturi titularilor acestor acțiuni; dreptul asupra acestei fracțiuni derivă din calitatea de acționar. Conform prevederilor legii, acționarul este persoana care a devenit proprietar al unei sau mai multor acțiuni ale societății în condițiile legii. Textul Legii privind societățile pe acțiuni nr.1134/1997 la art. 20 alin. (2) prevede că, dacă o singură acțiune aparține câtorva persoane, față de societate aceste persoane sunt considerate drept un singur acționar, care își pot exercita drepturile printr-un reprezentant unic. Această caracteristică are menirea să asigure buna funcționare a societății pe acțiuni. Divizarea acțiunilor ar avea drept consecință fracționarea excesivă a capitalului, fapt ce ar duce la creșterea numărului de acționari și ar îngreuna funcționarea societății; titlu de credit ce materializează acest drept. Acțiunile emise de societate sunt titluri care au valoare patrimonială, ceea ce permite acțiunilor și deținătorului acestora să le plaseze în circuitul civil, astfel încât acestea pot fi înstrăinate, puse în gaj sau transmise în administrare în condițiile legii.

Atunci când vorbim despre drepturile acționarilor este important să reținem că acestea sunt uniforme pentru toți deținătorii de acțiuni, dar totuși cu anumite derogări, ținându-se cont de numărul de acțiuni deținute de fiecare acționar în parte sau grup de acționari.

Novățonal este că, la nivel internațional Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică are drept scop asigurarea drepturilor acționarilor și respectarea acestora, precum și tratamentul echitabil al tuturor acționarilor, inclusiv a celor minoritari și străini. Codul de guvernanză corporativă, elaborat de Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, stabilește imperativ că guvernanză corporativă a unei societăți pe acțiuni trebuie să asigure un tratament echitabil acționarilor minoritari și celor străini, toți acționarii trebuie să aibă egala oportunitate de a-și apăra drepturile și interesele violate [14].

Ținând cont de principiile impuse de guvernanză corporativă, precum și de tendința Republicii Moldova de a ajusta legislația națională acquis-ului european, în legislația națională identificăm drepturile acționarilor, reglementate de Legea privind societățile pe acțiuni nr.1134/1997 și de Hotărârea cu privire la aprobarea Codului de guvernanză corporativă nr. 67/10 din 24.12.2015, aprobată de către Comisia Națională a Pieței Financiare [9].

Pentru a nu admite abuz din partea acționarilor în cadrul realizării drepturilor garantate de lege, considerăm necesar să punctăm prevederile Legea societăților (România), care la Capitolul Contravenții și Infracțiuni, cuprinde norme privind răspunderea pentru încălcarea regulilor de exprimare a dreptului de vot [15]. Astfel, în art. 279 este stipulat că se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 2 ani ori cu amendă acționarul sau deținătorul de obligațiuni care: a) trece acțiunile sau obligațiunile sale pe numele altor persoane, în scopul formării unei majorități în adunarea generală, în detrimentul altor acționari ori deținători de obligațiuni; b) votează în adunări generale, în situația prevăzută la lit. A) , ca proprietar de acțiuni sau de obligațiuni care în realitate nu îi aparțin; c) în schimbul unui folos material necuvenit, se obligă să voteze într-un anumit sens în adunarea generală

sau să nu ia parte la vot. Și alin. (2) , care prevede că, determinarea unui acționar sau a unui deținător de obligațiuni ca, în schimbul unui folos material necuvenit, să voteze într-un anumit sens în adunările generale ori să nu ia parte la vot se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.

Felul în care este tratată problematica privind garanțiile drepturilor oferite acționarilor ordinari și acționarilor preferențiali, ne permite să concluzionăm că, aceasta conduce la crearea echilibrului de funcționare și gestionare a societății, iar în unele cazuri, abuzând de aceste drepturi, pot conduce la blocaje în primirea deciziilor de către adunarea generală.

Se impune adoptarea unor dispoziții naționale pentru menținerea capitalului care constituie garanția creditorilor, în special prin interzicerea reducerii capitalului prin distribuirea nejustificată către acționari și prin limitarea dreptului societății comerciale pe acțiuni de a-și achiziționa propriile acțiuni. Restricțiile impuse cu privire la achiziționarea de către o societate comercială pe acțiuni a acțiunilor proprii ar trebui să se aplice nu numai achizițiilor efectuate de societatea comercială, ci și celor efectuate de orice persoană care acționează în nume propriu, dar în contul societății comerciale.

Pentru a evita ca o societate comercială pe acțiuni să se servească de o altă societate comercială la care deține majoritatea drepturilor de vot sau asupra căreia poate exercita o influență dominantă pentru a efectua asemenea achiziții fără să respecte restricțiile impuse în această privință, regimul care reglementează achiziționarea de către o societate comercială a acțiunilor proprii ar trebui să acopere cele mai importante și cele mai frecvente cazuri de achiziționare de acțiuni de către alte asemenea societăți comerciale. Acest regim ar trebui extins pentru a include subscrierea de acțiuni ale societăților comerciale pe acțiuni.

Pornind de la noțiunea capitalului social al societății pe acțiuni, reținem că acesta are o dublă accepțiune: cea juridică și contabilă. Ca urmare, capitalul social al societății comerciale reprezintă expresia valorică a tuturor aporturilor în numerar sau în natură, cu care participanții la constituirea societății contribuie la formarea patrimoniului acesteia, spre a asigura mijloacele materiale necesare desfășurării activității și realizării scopurilor statutare.

În acest sens, suntem de părerea că capitalul social cuprinde valoarea tuturor aporturilor în numerar și în natură aduse la constituirea societății sau prin subscripții ulterioare. Aportul poate avea ca obiect orice bun cu valoare economică și care prezintă interes pentru activitatea societății. Legea privind societățile pe acțiuni nu cere ca aporturile acționarilor să fie egale ca valoare sau ca acestea să aibă același conținut și obiect, sau să fie un obiect unitar.

Modificarea capitalului social al societății pe acțiuni prin majorarea sau reducerea acestuia se face prin procedeele reglementate de lege, având ca temelie de bază rezultatele financiare înregistrate de societate, și nu în ultimul rând prin hotărârea adunării generale a acționarilor, care exprimă voința acționarilor și decizia acestora privitor la gestionarea sau conducerea societății.

Astfel, cu toate că, capitalul social reprezintă limita gajului general al creditorilor societății pe acțiuni, acesta este fix pe durata existenței societății. Însă anumite nevoi pot impune necesitatea reducerii sau majorării de capital al societății.

Analizând problematica majorării capitalului social, opinăm că majorarea capitalului social al societății pe acțiuni prin depunerea de noi aporturi, indiferent de cine sunt subscriitorii, reprezintă cea mai favorabilă și eficientă operațiune economică a unei societăți din afara acesteia. Finanțarea exterioară, prin vărsarea de noi aporturi, are drept consecință mărirea activelor societății, fapt care duce la sporirea capacității financiare a acesteia.

În cazul majorării de capital prin utilizarea capitalului propriu al societății, care depășește limita capitalului social al acesteia, suntem în prezența unei operațiuni de autofinanțare a societății, rezultat

cu încorporarea în capitalul social al societății a unor surse disponibile ale societății, rezultate din activitatea economică a acesteia.

Majorarea capitalului social prin creșterea valorii nominale a acțiunilor plasate se efectuează în proporție egală pentru toate acțiunile societății, cu excepția cazului când statutul societății prevede că creșterea valorii nominale se extinde asupra acțiunilor unei anumite clase de acțiuni. Totodată, capitalul social nu poate fi mărit și acțiunile nu pot fi emise până când nu vor fi înstrăinate acțiunile de tezaur ale emitentului, în conformitate cu art.14 alin.(9) din Legea privind societățile pe acțiuni, și/sau nu vor fi finalizate toate etapele aferente majorării capitalului social, aprobate anterior.

În acest context susținem că, pentru aplicarea acestui procedeu de majorare a capitalului social al societății, nimic nu se opune ca acționarii să contribuie prin aporturi suplimentare la majorarea valorii nominale a acțiunilor.

Respectând procedura legală de reducere a capitalului social se asigură transparența operațiunii față de creditori, care trebuie să fie bine informați, având în vedere că reducerea capitalului social afectează garanția pe care acesta o reprezintă pentru executarea creanțelor acestora

Din materia studiată și expusă în prezentul studiu concluzionăm că atât în cazul majorării cât și a reducerii capitalului societății pe acțiuni, legislația Republicii Moldova trebuie să asigure respectarea și armonizarea punerii în aplicare a principiilor care garantează egalitatea de tratament a acționarilor aflați în condiții identice și protecția titularilor de creanțe anterioare deciziei de reducere a capitalului. În vederea sporirii protecției standardizate a creditorilor, creditorii ar trebui să poată declanșa, în anumite condiții, proceduri judiciare și administrative atunci când creanțele lor sunt în pericol ca urmare a reducerii capitalului unei societăți comerciale pe acțiuni.

În cazul Republicii Moldova se accentuează tendința de armonizare a legislației naționale cu cea a Uniunii Europene, ceea ce conduce la transparența informației privind acționarii, actele constitutive, genurile de activitate, mărimea capitalului social, etc. Aceste evoluții duc la poziționarea societății pe acțiuni în mediul de afaceri, ca fiind una din cele mai fiabile și de progres forme de organizare juridică dintre societățile comerciale.

Astfel, spre deosebire de legislația Republicii Moldova, Legea societăților comerciale a României reglementează statutul capitalului autorizat al societății pe acțiuni, care de fapt reprezintă capitalul social pe care societatea pe acțiuni anticipează că-l va atinge într-o anumită perioadă după constituire [14]. Astfel, art. 220¹ din Legea societăților prevede că, prin actul constitutiv, consiliul de administrație, respectiv directoratul, poate fi autorizat ca, într-o anumită perioadă, ce nu poate depăși 5 ani de la data înmatriculării societății, să majoreze capitalul social subscris până la o valoare nominală determinată (capitalul autorizat) prin emiterea de noi acțiuni în schimbul aporturilor.

Avantajul reglementării capitalului social autorizat este că atribuția de majorare a capitalului trece de la adunarea generală a acționarilor către executivul societății pe acțiuni, directoratul sau comitetul de directori, respectând cerințele impuse de Lege privind termenul și limita majorării. Spre deosebire de Republica Moldova, legislația României privind societățile comerciale, reglementează posibilitatea reducerii capitalului social, atunci când reducerea nu este motivată de pierderi.

Acest procedeu se aplică în cazul în care capitalul social subscris nu a fost vărsat integral, respectiv reducerea capitalului se poate obține prin scutirea asociaților de obligația efectuării vărsămintelor datorate, în proporția dorită pentru reducerea capitalului social al societății. Hotărârea privind reducerea capitalului social al societății pe acțiuni se ia de adunarea generală, în condițiile Legii societăților, de consiliul de administrare sau de administratorul unic.

Societatea pe acțiuni se desprinde din cadrul general al societăților comerciale prin elemente distincte cum ar fi: anonimatul asociaților subsciori și capitalul social. Acestea le revine rolul de a

gestiona marile afaceri, de a fi cadrul prin care se pot desfășura investiții de anvergură, atragere și gestionare a investițiilor private. Societatea pe acțiuni reușește să reunească capitalurile și investitorii pentru a desfășura o activitate industrială sau comercială, fără a suporta un risc nelimitat.

Modificarea legislației în special al Legii privind societățile pe acțiuni nr.1134/1997, a Legii privind piața de capital nr.171/2012 [12], și a Codului Civil al RM, au generat litigii de judecată având ca obiect exercitarea dreptului de vot, a dreptului de convocare și desfășurare a adunării generale a acționarilor, a dreptului de a introduce chestiuni pe ordinea de zi, a dreptului de a propune candidați pentru funcția de membru al consiliului societății, al organului executiv și al comisiei de cenzori și a dreptului de a primi dividende de către acționari.

La moment practica judecătorească demonstrează lipsa de hotărâri definitive și irevocabile, ceea ce nu permite consolidarea și uniformizarea acesteia, însă cu certitudine există tendința de a nu leza în drepturi acționarii și de a asigura respectarea acestora, în special a acționarilor minoritari.

Referințe bibliografice:

1. Bodu S. Dicționar explicativ de termeni de drept societar, Editura Universul juridic, București 2016, pag.34.
2. Codul civil al Republicii Moldova, republicat în temeiul Legii nr.133 din 15.11.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova (în continuare MO al RM) nr.66-75 din 01.03.2019.
3. Chelaru E. Curs de drept civil. Drepturi reale principale, Editura ALL Beck, București 2000.
4. Chelaru E., Constantinovici R., Macovei I. Noul Cod Civil. Comentariu pe articole. Ed. CHBeck, București 2012.
5. Directiva 2007/36/CE a Parlamentului European din 11 iulie 2007 privind exercitarea anumitor drepturi ale acționarilor în cadrul societăților comerciale cotate la bursă. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 184/17.
6. Directiva (UE) 2017/1132 a Parlamentului European și a Consiliului din 14 iunie 2017 privind anumite aspecte ale dreptului societăților comerciale, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 169/46.
7. Dumitru M. Dreptul societăților comerciale, Editura Institutul European, Iași 2012, pag.125.
8. Izvoarele și domeniul de aplicare ale dreptului Uniunii Europene, <http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/ro>
9. Hotărârea cu privire la aprobarea Codului de guvernanză corporativă nr. 67/10 din 24.12.2015, aprobată de către Comisia Națională a Pieței Financiare.
10. Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi nr. 845/1992. În: MO al RM nr. 2 din 28.02.1994.
11. Legea privind societățile pe acțiuni, republicată în temeiul Art. III din Legea nr.18 din 20 februarie 2020. În: MO al RM nr. 99-100 din 31.12.2020.
12. Legea privind piața de capital nr. 171/2012. În: MO al RM nr. 193-197 din 14.09.2012.
13. Legea privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali nr.220/2007. În: MO al RM nr. 184-187 art. 711 din 30.11.2007.
14. Sandru D.-M. Societățile comerciale românești în Uniunea Europeană, <http://www.sferapoliticii.ro/sfera/125/art05-sandru.html>

15. Tulească L. Patrimoniul de afecțiune – instrument în derularea afacerilor, Revista română de Drept al afacerilor, nr.7/2014.
16. Acordul de asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, ratificat prin legea nr. 112 din 02.07.2014, publicat în Mof nr. 185-199 din 18.07.2014.
17. Tratatul privind Uniunea Europeană, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L326/15.
18. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 326/47 din 26.10.2012.
19. Tratatul de instituire a Comunității Europene, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C203.

THE SYSTEM, PLACE AND ROLE OF PRIVATE INTERNATIONAL LAW IN THE LEGAL SYSTEM

SISTEMUL, LOCUL ȘI ROLUL DREPTULUI INTERNAȚIONAL PRIVAT ÎN SISTEMUL JURIDIC

Olga TATAR, Doctor of Law, assoc., prof.,
Comrat State University
oleatatar@mail.ru

ORCID ID: 0000-0003-2158-006X

Rezumat: *Articolul prezentat dezvăluie sistemul de drept internațional privat, reflectând trăsăturile relațiilor pe care le reglementează, dezvăluind proprietățile acestora, iar aceasta determină unitatea sistemului de drept internațional privat, interrelația dintre instituțiile, structurile și normele acestuia. Sistemul de drept internațional privat, în care sunt subiectul raporturilor de drept civil formate în viața internațională, este foarte apropiat de sistemul de drept civil. Normele care reglementează relațiile de muncă, apoi relațiile de familie și complicate neapărat de un element străin, contribuie la formarea unui subsistem de Drept Internațional Privat. Sistemul de drept internațional privat a inclus acele norme care reglementează statutul juridic al cetățenilor străini, apatrizilor, persoanelor juridice străine, asigură protecția drepturilor și intereselor subiecților de drept moldoveni din străinătate, promovează participarea amiabilă a statelor, organizațiilor internaționale. , și funcționarii în diverse relații civile - juridice cu participarea unui element străin, contribuie la apariția unor obligații contractuale și de altă natură, la formarea drepturilor exclusive asupra diferitelor rezultate ale activității intelectuale, inclusiv relațiile ereditare, familiale și de muncă.*

Cuvinte-cheie: *sistem de drept internațional, raporturi juridice civile, subiecte de drept, tipuri de obligații, element străin*

Abstract: *The presented article reveals the system of private international law, reflecting the features of the relations it regulates, revealing their properties, and this determines the unity of the system of private international law, the interrelation of its institutions, structures and norms. The system of private international law, where civil-law relations formed in international life are the subject, is very close to the system of civil law. The norms that regulate labor relations, then family relations and necessarily complicated by a foreign element, contribute to the formation of a subsystem of Private International Law. The system of Private International Law has included those norms that regulate the legal status of foreign citizens, stateless persons, foreign legal entities, ensure the protection of the rights and interests of Moldovan subjects of law abroad, promote the friendly participation of states, international organizations, and officials in various civil - legal relations with the participation of a foreign element, contribute to the emergence of contractual and other types of obligations, the formation of exclusive rights to various results of intellectual activity, including hereditary, family and labor relations.*

Keywords: *system of international law, civil legal relations, subjects of law, types of obligations, foreign element*

Introduction. In scientific doctrine, the division of the system of national law into two subsystems is accepted: public and private law, however, this division should be approached cautiously, because the modern national legal system is more complex and demonstrates the following trends:

- formation of "complex" branches of national law (entrepreneurial law, banking law);
- formation of a set of norms in the composition of public-law industries that regulate private-law relations (customs law);
- formation of relations between private individuals (labor law, family law) [20, p. 35].

Any branch of public law contains private law categories, while any branch of private law contains elements of "publicity". As a result, all branches of law are nothing but a reasonable balance between "public" and "private". The whole set of norms is distinguished by a mixed character: public and private [33, p. 69].

It should be said that there are such independent subsystems in the system of national law as: the system of state law (for example, electoral law), the system of civil law (for example, civil law, entrepreneurial law), the system of financial law (for example, tax law).

Private International Law was formed to resolve a number of contradictions and problems arising in the jurisprudence of various states. When considering Private International Law, it should be noted that it consists of both general and special parts, and each of them includes sub-sectors and institutions. For example, in the legislation of the Republic of Moldova, the general categories of Private International Law are enshrined in the Civil Code of the Republic of Moldova, in Book Five "Private International Law" and, accordingly, in Art. 2576-2671 GK RM.

As for the special part of Private International Law, it consists of special sub-branches:

- the law of persons (subjects of the state of emergency);
- international property law;
- international contract law;
- private international transport law;
- private international currency law;
- international intellectual property law;
- private international labor law;
- international tort law;
- international succession law;
- international family law [20, p. 36].

Special sub-branches of Private International Law are divided into the following institutions: for example, international private transport law is divided into: international private road transport law, air transport law, railway transport law, maritime law, mixed transport law [16, p. 92].

Corresponding application of norms of foreign law is a central problem of Private International Law, which can be solved by means of a special legal instrument, namely by means of conflict of laws norms.

Conflict of law is a complex and integral part of private international law, because with the help of conflict of law rules, states were able to overcome the lockdown of national legal systems and ensure law and order within various states.

Thus, conflict of law is nothing but the foundation of private international law. Given the importance of conflict of laws law, the set of conflict of law norms can constitute an independent subsystem of Private International Law, therefore the application of the law of a second state, which

is based on the initial application of national law, is a complex phenomenon inherent only to Private International Law.

A characteristic feature of the system of Private International Law is the general principles of implementation of conflict of law and material law, as well as the rules of application of foreign law on the qualification of legal terms of this or that conflict of laws rule, the possibility of retroactive reference to the laws of a third country. It should be noted that Private International Law also covers issues of the international civil process, due to the fact that by means of the prescribed norms of procedural law, which include a foreign element, an international civil process is born, covering issues related to the legal status of foreign citizens and stateless persons, including those who carry out entrepreneurial activities, as well as foreign international organizations, etc. Traditionally, science interprets the unity of the norms of international law and Private International Law, including the principles and norms of international law, the principles of the equality of states, universal respect for human rights, the peaceful resolution of international disputes by the way, the principle of cooperation, conscientious implementation of international obligations, including non-interference in the internal affairs of the state.

It should also be noted that the unity of private international law with international law is expressed in international treaties that contribute to the legal protection of human rights and freedoms, the maintenance of universal peace and security. If we turn to the history of private international law, we will notice that the term "Private International Law" is directly connected with the name of D. Storey, who was a member of the Supreme Court of the United States, and also the founder of the American doctrine of private international law, he is the first to bring it in Commentaries on conflict law (1834). Since the 40s. XIX century. this term began to be used in European countries. For the first time, the term "Private International Law" was introduced in Russia by N.P. Ivanov, it was he who initiated the development of Private International Law in Russia [19, p. 65-71].

The method of legal regulation should be understood as a set of techniques and means of legal influence, which are interconnected by influencing a certain area of public relations. Private International Law is designed to regulate private property and non-property relations that are connected with the law of two or more states. The concept and system of private international law "predetermines the peculiarity of the complex of legal instruments used in the International Criminal Court, which allows to distinguish its special method" [15, p. 56]. In Private International Law, there are common methods and special methods that allow applying the law of a specific state to a specific individual situation (collision). If the general methods in Private International Law are: the method of decentralization, the method of equality and autonomy of the will of the parties, the method of freedom of contractual relations, then the following special methods of legal regulation are distinguished: conflict and material law. If the conflict method is an indirect method, which is based on the application of conflict of law rules and which is aimed at overcoming conflicts that arise in the legislation of various states and is aimed at the application of conflict of law rules, then the substantive law method is designed to regulate private law relations that are directly related to foreign law and order Each individual state regulates private law issues in its own way. In order for a civil-law dispute with a foreign legal order to be properly resolved, it is necessary to find the correct solution to the question of which state's law adequately corresponds to the regulation of these relations. The basis of the conflict of laws rule is the selection criterion of the national legal system. Compared to other methods, the collision method is primary and is the basis of Private International Law.

The essence of the conflict method is to find the connection between the legal relationship with a foreign element and the national legal system and in this indirect way, using material law, to regulate the international private relationship [25, p. 46-54]. The collision method forms a fundamental method of regulation. It showed the "specificity of this branch, it was the only one of its kind, which made it possible to distinguish Private International Law as an independent branch of law"[43, p. 34-41]. But already in the 1920s the shortcomings of the conflict of laws rules were repeatedly brought out, which gave rise to a number of problems. A large number of concluded international treaties included unified norms applied in the national legal sphere. By means of this type of norms in Private International Law, the second method of regulation as a material legal method began to be resorted to more often. It should be noted that the mechanism of action of unified norms is similar to national material norms. The advantage of the material method over the collision method is the certainty of legal regulation. Thus, Private International Law includes two complementary methods of regulation: conflict of law and substantive law, which organically complement each other.

The source of law is understood as the form of formation of a legal norm, which represents a mandatory rule of conduct of a legal subject. The specifics of the sources of the private sector are conditioned by its subject of regulation: property and non-property relations between private individuals. Sources are divided into 1. national; 2. international. On the one hand, the sources of the ICRC have a national legal nature, on the other hand, the ICRC regulates Private International Law relations. The concept of inclusion of IHL in the system of national law does not allow to consider the international treaty as the main source. "The role of domestic legislation in Private International Law is explained by the fact that in this branch of law we are talking about the regulation of not interstate, but civil-law relations. The second most important source of Private International Law is an international treaty "[31, p. 54]. The national legal order is the main source of any system, subsystem or branch of domestic law.

National law takes the first place among the sources of international humanitarian law, and regarding the foreign science of law, the following are considered as sources of international law: national law, international treaty, international legal custom, judicial and arbitration practice and doctrine, autonomy of will, and transnational commercial law (*lex mercatoria*). By itself, the national source of the ICRC includes the internal legal system, the entire legal order of the state. Primary importance among internal sources is given to laws and by-laws.

A significant place among the sources is given to national legal customs in the field of humanitarian aid. Specific issues that allow for the regulation of private law relations with the foreign legal order are defined in domestic by-laws, departmental and interdepartmental instructions, which are also among the sources of the International Criminal Code. Regarding national judicial and arbitration practice, they can also be referred to national law as a source of international humanitarian law. The MSP is very complex, as there are a huge number of gaps.

The main source of the national ICP is Section I of Book V of the Civil Code of the Republic of Moldova [11]: General Provisions on Private International Law. Book V of the Civil Code of the Republic of Moldova consists of two sections: General Provisions on Private International Law and Conflict of Laws. The second section: Collision rules is divided into chapters. Section II Collision norms includes the following chapters: Status of a natural person (Articles 2586-2593); Legal entity status (Articles 2594-2598); Property and personal non-property rights (art. 2599-2613); Transaction (Articles 2614-2616); Contractual obligations (art. 2617-2632); Non-contractual obligations (art. 2633-2652); Trust (Articles 2653-2656); Inheritance relations involving foreign persons (art. 2657-2670); The statute of limitations (Article 2671).

Specific interest is represented by Section I, namely: Article 2576 of the Civil Code of the Republic of Moldova - Determination of the law applicable to private law relations complicated by a foreign element is established based on international treaties signed, including by the Republic of Moldova, the laws of the Republic of Moldova, a number of international rules, the Civil Code of the Republic of Moldova. This section includes the qualification of legal witnesses when determining the applicable law (Article 2577); application of state law with multiple legal systems (Article 2578); establishing the content of a foreign law (Article 2579); reciprocity (Article 2580); legal order of the Republic of Moldova (Article 2581); norms of mandatory application (Article 2582); reference to foreign law (Article 2583); retorts (2584); observance of rights acquired in a foreign state (Article 2585). It should be noted that, for example, in Georgia and Italy, the "foreign element" is not used at all.

As a result of the formation of the legislation in the area of the state of emergency, the following are divided: 18th century — the beginning of the 1890s the first laws regulating relations related to foreign law were signed in the second half of the 18th century. the Civil Code of Bavaria was adopted [8], in 1804 the French Civil Code was adopted, the oldest and most effective code containing the provisions of the Civil Code. Separate regulatory acts in the field of Emergencies were adopted in Switzerland [34], Thailand [13] and Japan [38]. In 1896, a special law was signed in Germany [22], in 1940 in Greece [10]. In 1942, the law on the Civil Code, containing conflicting norms and rules in the field of IHL, entered into force in Brazil [21]. For the first time in the world, in 1963, the Czech Republic implemented the codification of International Criminal Law, and also adopted the Law on Private International Law and Procedure [39]. A set of codifying acts of the International Emergency Situations appeared in Albania [1] and Poland in 1967 [27]. In 1964, a section on IHL issues was added to the Civil Code of Poland [12]. In 1978, the Law on Emergency Situations came into effect in Austria [4]. In 1979, the acts of codification of the International Criminal Court and International Criminal Court were developed in Hungary [14], a little later in 1982 in Yugoslavia [40] and in the same year in Turkey [30]. Ten years later in Romania [29]. three years later in Italy [23] a little later in 1998 in Venezuela [37] in the same year in Georgia [26].

As we can see, the status of legislative acts in the area of special needs is increasing. Lithuania, Armenia, the Netherlands, Russia, Mongolia, and the Republic of Moldova have included "Private International Law" sections in their civil codes, and for example, Taiwan and China in 2010 adopted special laws on IHL. As for such countries as: Macedonia, Slovenia, Ukraine, complex laws on EMERG have been adopted there. Thus, in 2011, a new "Private International Law" law entered into force in Poland, and the following year, the Czech Republic adopted a draft of a new Law on ECHR. For example, the French Civil Code of 1804 included 16 articles that were devoted to the Civil Code, i.e. allowed to fill the gaps in the national legislation. French legislation in the field of humanitarian aid is still implemented through court practice, although France is not considered a country of precedent law.

It should be noted that Art. 3 of the Federal Civil Code [17] which reads that "laws of improvement and safety are mandatory for all those living in the country, regarding real estate, even belonging to foreigners, subject to French law. The laws that relate to the status and legal capacity of persons apply even to those French people who live abroad. "Regarding issues of Private International Law, judicial practice in France occupies the place of the main source of law. Since the incorrect application of a foreign law does not serve as a reason for cassation, the decisions of courts of first and second instance are of great importance in conflict issues [31, p.52].

French scholars claim that contemporary judicial practice in the field of international humanitarian law represents the "golden age" of law-making by French judges [2, p. 43].

Now I would like to note the importance of the international agreement, because it is the result of a long, painstaking, responsible and important process of coordinating the will of the subjects of international law. The international agreement prescribes general rules of conduct addressed to the subjects of the agreement. "Essentially, international treaties in the field of IHL regulate legal relations with the participation of legal entities and natural persons - subjects of domestic law, but the obligations under the treaty fall on the states, which are responsible for bringing their domestic law into compliance with their international obligations" [15, p. 89].

In the legal doctrine, the method of implementing international treaty norms into national law raises many questions. First, the international legal norms that regulate international private relations contain the original sources of the norms of international law. Secondly, in the national legal order, they act as internal norms. The norm of an international treaty is not a norm of national law, but this does not mean that it is not capable of regulating internal relations [24, p. 99].

It should be noted that various international agreements governing the issues of humanitarian aid also contain obligations of the state, at the same time, it is allowed to apply two norms at once - national and contractual, where the norm of the contract remains in priority. Contracts on private law issues are aimed at the development of a unified regulation of both property and related non-property relations arising between different subjects. Through the implementation of international treaty norms into national law, it is possible to apply norms within the borders of the sovereign territory of the state, which will express the will of other entities - sovereign states, in addition to one's own will. International treaties that resolve IHL issues form a single system in international law. Most of them are bilateral agreements. The main interest in international cooperation is represented by the so-called universal international agreements, which are designed to determine legal regulation at the global level.

Beginning with the XX century and up to nowadays, international organizations such as, for example, the Hague Conference on IPR, are taking every possible step towards a single codification of IPR. Already today, a universal system of universal Brussels, Geneva, Hague and Vienna conventions has been created, aimed at regulatory relations from different areas of the International Civil Aviation Organization. For example, universal international agreements on the protection of foreign investments, intellectual property, issues of international civil process, etc. have already been signed and even entered into force. Among the shortcomings of this kind, it is agreed that their unrepresentative nature should be included. We are talking about those agreements that did not acquire legal status, did not gain the necessary number of subjects - participants.

It should be noted the success of the codification of the ICRC as a result of the signing of a number of international conventions of a regional nature. The United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL) compiled a register of texts of conventions that affected certain areas of international trade law. For example, the Bustamante Code, which represents a large-scale codification of regional conflict of law rules applied by courts of all states. International custom acts as a traditional source in international law. For example, based on Art. 38 of the Charter of the UN International Court of Justice, [37]. international custom is presented as "evidence of universal practice recognized as a legal norm." Thus, a custom is imposed a legal meaning in the course of homogeneous actions of states, as well as an expression of intention assigned to actions of a certain kind, legal character.

In practice, the assignment of the character of a customary rule of law is connected with the duration and regularity of its application. Such a practice should officially be recognized as a rule of law. Duration, stable practice, are a clearly expressed reason for assigning custom the status of a source of law. All types of customs are recorded in writing. The specificity and peculiarity of international custom is that it is not enshrined in a regulatory document.

In the ICCPR, custom is defined as a more complex concept than in international law. The problem is whether customs should be considered as sources of conflict of law. There are many rules in conflict of laws based on international custom and recognized by the majority of states. Customs that do not contradict public order and good morals have the same force as the law. The Law of the People's Republic of China on Contracts dated March 15, 1999 [28] stipulates: "If the legislation and international contracts do not contain specific provisions, international customs may be applied." International legal customs as a source of international humanitarian law "in terms of specific weight and importance give way to domestic legislation and international treaties, however, in a number of cases, they are irreplaceable as a legal regulator" [15, p. 56].

Custom as a source of law is a rule of behavior that has developed in the practice of social life and has been observed since ancient times as a norm that is considered mandatory.

The custom presupposes the fulfillment of two elements: objective and subjective. The objective element consists of continuous behavior, while the subjective element is defined in the belief that certain behavior is obligatory.

Regarding commercial customs, these are rules observed by partners in their commercial relations and imply the idea of continuity, permanence. In international economic relations, the parties recognize the use of trade customs based on the belief that this is a specific practice corresponding to the area under consideration [3, p. 6].

International trade customs, business turnover customs, as well as customs of commercial shipping, stipulated in the Code of Commercial Shipping of the Republic of Moldova No. 599-XIV, play an important role in the ECP from September 30, 1999 [32]. It should be remembered about the use of terms in international commercial relations: the custom of international trade, the custom of business turnover, which are different from each other. International trade custom does not have an interstate character, it is formed in international trade relations with the participation of legal entities and individuals, sometimes with the participation of international organizations [42, p. 43]. They are not recognized as mandatory and act as a way of non-state regulation of international trade. The custom of foreign trade is often the custom of the given state adopted in international trade, so the question of applying such a custom must be preceded by a conflict of interest question [31, p. 83]. Most researchers include in the *lex mercatoria* and interstate agreements, which contradicts the concept of non-state regulation, because the international treaty acts as a source of international public law. It is possible to indicate the application of international treaties within the framework of the *lex mercatoria*, as they are applied within the framework of national legal systems, but not that they are part of the *lex mercatoria* [5, p. 231].

International treaties as a source of *lex mercatoria* are real in states that are not parties to the relevant conventions. When we talk about the documents of the UN, UNIDROIT, UNCITRAL, we should remember the intergovernmental nature of such organizations. If we are talking about MTP documents, it is worth remembering about their implementation within the framework of the state legal order. No contract can speak of its own validity, and no legal system provides absolute freedom to the contracting parties, whose agreement is in any case subject to public order and imperative

norms [18, p. 45-54]. Defining imperative norms, the state fixes provisions that cannot be changed or canceled by the parties. No state will allow regulation that contradicts the established national legal order [5, p. 34-42]. Applied and related to the *lex mercatoria*, "non-state regulation" should be referred to as freedom of contract defined by the state (choice of law regarding the concluded contract). The norms of the current Civil Code of the Republic of Moldova provide for the conclusion of unnamed contracts, representing the principle of freedom of contract, as a factor presuming the possibility of private individuals concluding contracts of various content.

This principle provides for the freedom to conclude contracts that are not provided for (contracts not named in the law), as well as mixed contracts [36, p. 32]. The legal system of the Republic of Moldova acts as an integral element of modern legal education as a whole [35, p. 231-244]. Society should be provided with contractual relations, which it needs and would contribute to the reflection of the diversity of economic turnover, which is a feature of legal regulation. To do this, it is necessary to find out whether there are all the necessary signs and conditions in the new contractual relations, which would correspond to the norm of the law and reflect the desire of the subjects of civil turnover.

Judicial practice. Judicial precedent. In most states, judicial practice as a source of humanitarian aid occupies an important place. In the quality of judicial practice, it is worth considering the decisions of courts that have a law-making nature. Courts determine (positive) law and form a system of legally binding regulations. The activity of the courts directly depends on the judicial discretion, because the issued decision, which determines when identifying established rules of behavior that are interpreted by public consciousness as mandatory. The basic principle of judicial proceedings is the principle of freedom of judicial discretion, which makes it possible to fill gaps in legal regulation. "Where there is law" notes A. Barak, "there will be judicial review". The history of law is also the history of the expansion or narrowing of judicial discretion at different times and under different circumstances, according to the relevant political considerations. Thus, even the most severe criticism does not strive for its complete elimination. The real question is not whether judicial discretion should or should not be allowed. The real question is the proper volume, the limits of judicial discretion [7, p. 76]. As noted by the Italian lawyer Leona Bruno, "over the centuries many definitions of freedom were formulated, and not all of them were compatible with each other [9, p. 132].

Judicial precedent is a decision of a higher court and an indicator for lower courts in the course of consideration of similar cases, and for this, it must acquire the status of according to the law. Initially, the court faces a legal problem - it will resolve the dispute. The study of court precedent is very relevant, because the law does not so effectively regulate public relations. Today, the judicial precedent is studied in detail by various scientists. It is not enshrined in legislation, but it is the main source of law of the Anglo-Saxon legal family. For example, English judicial practice was based on the principle "cases formed on similar facts must be resolved in a similar manner." In their daily work, English judges used criteria formed by Roman law, such as: "reasonable person", "fair householder". Starting from 1282, collections of court decisions began to be published in England. The very doctrine of precedent is based on the fact that judges interpret the law and fix it by means of a court decision. A precedent should be distinguished from a court decision, because he acts as a model in the resolution of other cases. In English theory, this is *stare decisis* "by default". Note that American legislation is more codified than English legislation.

There are Canadian and American models of judicial precedent. The American model: a) weakening of the requirements of the principle of *stare decisis* to the higher courts of the USA; b) the application of the requirements of the principle of *stare decisis* to the lower courts is relevant to

the law, formed both in the process of consideration of cases and through the interpretation of both laws and constitutional acts; 3) the need to form a judicial body in the USA, the essence of which would be to generalize the practice of applying normative legal acts by lower courts. With regard to the Canadian model of judicial precedent: a) the state provides autonomy in due measure to both higher and regional courts; b) the judicial power of Canada for a long time was dependent on the English metropolis; c) the Canadian precedent functions in the system of common law and Romano-Germanic law; d) The Supreme Court of Canada is represented by the highest instance of courts.

Regarding "civil law" states, the precedent there is most significant for filling in the gaps, including for the interpretation of the law. For example, the Napoleonic Code of 1804 initially contained unilateral conflict of law rules, and the modern law of France already contains a branched system of bilateral conflict of law bindings. Today, European precedent law, formed within the framework of the European Union and developed by the EC Court, is in force. Court decisions are binding on EU member states and have the character of a precedent. The Court of Justice of the European Union makes its own decisions, relying on the previous ones to develop new legal positions. The European Court of Justice plays a decisive role in the development of regional Private International Law in the EU countries.

Bibliographical references:

1. Albania's law on humanitarian aid. Date of visit [19/11/2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/SE>
2. Ancel V., Lequette Y. Les grands arrêts de la jurisprudence française de droit international privé. Dalloz, 2006. 321 p.
3. Aurelian G. Drept international privat (Suport de curs). Good luck to you. 2020. 165 p.
4. Austrian Federal Law of 1978 On: *Private International Law*. Date of visit [19/11/2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/040101>
5. Bakhin S.V. Sublaw (international summaries of unified contract law). St. Petersburg. 2020. 324 p.
6. Bakhin S.V. Sublaw: New trends in the unification of international law. In: *Law*. 2002, No. 1 (240), 34-42 p.
7. Barak A. Judicial discretion. Moscow: Norma, 1999. 276 p.
8. Bavarian Civil Code. Date of visit [18/11/2023]. Available: <https://sci-book.com/gosudarstva-prava-istoriya-zarubejnyih/bavarskiy-grajdanskiy-kodeks-54509.html>
9. Bruno L. Freedom and law / translated from English by V. Koshkin, edited. A. Kuryaeva. Moscow: IRISEN, 2008. 432 p.
10. Civil Code of Greece. Date of visit [18/11/2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/SE>
11. Civil Code of the Republic of Moldova No. 1107-XV dated 06.06.2002. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86. Republished in: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 66-75 (6989-6998), dated 01.03.2019.
12. Civil Procedure Code of Poland. Date of visit [18/11/2023]. Available: <https://advokatvpolshe.ru/grazhdanskiy-processualnyj-kodeks/>.
13. Conflict of Laws of Thailand. Date of visit [18/11/2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/YVA>
14. Decree of Hungary No. 13 of 1979 on Private International Law. Date of visit [18/11/2023]. Available:

- <https://www.hse.ru/data/2015/12/10/1133684446/%D0%92%D0%B5%D0%BD%D0%B3%D1%80%D0%B8%D1%8F%202010.pdf>
15. Erpyleva N.Yu. Private International Law. Moscow. 2011. 657 p.
  16. Fedoseeva, G.Yu. Private International Law: textbook. Moscow: Yurayt Publishing House. 2008. 321 p.
  17. French Civil Code (Napoleon Code) 1804 Date of visit [19/11/2023]. Available: https://pnu.edu.ru/ru/faculties/full_time/isptic/iogip/study/studentsbooks/histsources2/igpzio49/
  18. Goode R. Rules, practice and pragmatism in international commercial law. In: *International and Comparative Law Quarterly*. 2015, pp. 45-54.
  19. Grabar V.E., Kudryashov S.M. Pages of history: Nikolay Pavlovich Ivanov (the birth of the science of Private International Law in Russia). In: *Journal of private international law*. 1994, No. 4, p. 65-71.
  20. Hetman-Pavlova, I.V. Private International Law: textbook for masters. Moscow: Yurayt Publishing House, 2013. 768 p.
  21. Introductory Law to the Civil Code of Brazil. Date of visit [19/11/2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/0305>
  22. Introductory Law to the German Civil Code Date of visit [19/11/2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/040401>
  23. Italian Law No. 218 of May 31, 1995 On: *Reform of the Private International Law System*. Date of visit [19/11/2023]. Available: <https://constitutions.ru/?p=24560>
  24. Krylov S.B. Private International Law. Moscow, 1990. 299 p.
  25. Kudashkin V.V. Collision relations in private international law. In: *State and law*. 2006, No. 2, p. 46-54.
  26. Law of Georgia No. 1362-11c "On Private International Law". Date of visit [19/11/2023]. Available: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=-18571
  27. Law of Poland on private international law. Date of visit [19/11/2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/041101>
  28. Law of the People's Republic of China on Contracts of March 15, 1999. Date of visit [19.11.2023]. Available: https://chinalawinfo.ru/civil_law/law_contract
  29. Law of the Romanian Republic No. 105 of 1992 Applicable to the regulation of Private International Law relations. Date of visit [19/11/2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/041301>
  30. Law of Turkey of 1982 On: *Private International Law and International Civil Procedure*. Date of visit [19/11/2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/070601>
  31. Lunts L.A. Course of private international law. Moscow. 2020. 378 p.
  32. Merchant Shipping Code of the Republic of Moldova No. 599-XIV from September 30, 1999 Date of visit [19.11.2023]. Available: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30403523
  33. Shershenevich, G.F. Commercial law textbook. Moscow: Yurayt Publishing House. 1994. 369 p.
  34. Swiss Federal Law on Private International Law of 1987 Date of visit [19/11/2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/042901>
  35. Tatar, O. Development cercetarea și natura juridică a contractelor nenumite. Universitatea de Stat "Dimitrie Cantemir". *Tendințe contemporaneum ale of the development of science:*

- viziuni ale tinerilor researchers. Materialele Conferinței științifice doctoranzilo r. Chisinau, Ediția: Vol. II, Ediția a VII-a, 2018, p. 231-244.*
36. Tatar, O. Unnamed Contracts as a Means of Updating the Contractual System of the Republic of Moldova. Monograph. Typ. "A&V Poligraf". Comrat, 2021. 283 p.
  37. The Charter of the International Court of Justice of the United Nations. Date of visit [19.11.2023]. Available: <https://www.icj-cij.org/public/files/statute-of-the-court/statute-of-the-court-ru.pdf>
  38. The Law of Japan on the Application of Laws (Horei). Date of visit [19/11/2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/060501>
  39. The Law of the Czech Republic on Private International Law and Procedure. Date of visit [19/11/2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/041501>
  40. The Law of Yugoslavia dated July 15, 1982 on the resolution of conflicting laws with the rules of other countries. Date of visit [19/11/2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/data/2017/12/28/1160701308/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%20%D0%BE%20%D0%9C%D0%A7%D0%9F%20%D0%A1%D0%A4%D0%A0%D0%AE%201982.pdf>
  41. The Law on Private International Law of Venezuela 1998. Date of visit [19/11/2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/0301>
  42. Voytovych S. International legal customs in international disputes. Moscow. 2021. 343 p.
  43. Zepalov A.V. The problem of method in private international law. In: *International public and private law*. 2005, No. 3, p. 34-41.

CONTURAREA OBLIGAȚIILOR LEGALE CE REVIN SUBIECȚILOR ACTIVITĂȚII DE ÎNTRERINZĂTOR

HIGHLIGHTING THE LEGAL OBLIGATIONS BELONGING TO THE SUBJECTS OF THE ENTREPRENEURIAL ACTIVITY

Angela CIUBOTARU, drd,
Universitatea de Stat a Moldovei
ciubotaru.alegna@mail.ru
ORCID ID: 0000-0002-7474-7487

Rezumat: În prezentul articol științific s-a efectuat analiza unui proces important: activitatea de întreprinzător în conformitate cu prevederile legislației Republicii Moldova. Realizarea cercetării contribuie la soluționarea unei probleme majore pentru știința juridică în general, dar și pentru dreptul afacerilor ca subramură a științei dreptului civil, în special. Este evidențiat fenomenul consolidării cadrului juridic de reglementare a raporturilor de afaceri prin introducerea unor cerințe de calitate, atât față de modul de organizare, cât și față de cel de funcționare în condițiile economiei de piață. Rezultatele și concluziile, ce reflectă soluțiile teoretice degajate, servesc drept suport pentru perfecționarea legislației.

Cuvinte-cheie: activitate de întreprinzător, regim juridic, obligații legale, societate comercială, licențiere, autorizare, concurență, taxe, impozite, protecția consumatorului, răspundere juridică

Abstract: In the present article the author attempts an analysis of an important process: the business activity in accordance with the legislation of the Republic of Moldova. The realization of the research contributes to the solution of a major problem for legal science in general, but also for business law as a sub-branch of the science of civil law, in particular. The phenomenon of consolidating the legal framework for regulating business relations by introducing quality requirements, both regarding the way of organization and functioning under the conditions of the market economy, is highlighted. The results and conclusions, which reflect the theoretical solutions obtained, serve as support for the improvement of the legislation.

Keywords: entrepreneurial activity, legal regime, legal obligations, commercial company, licensing, authorization, competition, taxes, consumer protection, legal liability

1. Considerații prealabile

Prin „reglementarea juridică a activității de întreprinzător” urmează să înțelegem cum statul, având la îndemână legile și alte acte normative, contribuie la organizarea și supravegherea desfășurării normale a activității de întreprinzător în republică.

Pe parcursul anilor, reglementarea juridică a activității de întreprinzător a fost obiectul multor acte normative. S-a observat că acesta este mecanismul prin care statul intervine, uneori abuziv în activitatea societăților comerciale. În loc să întreprindă măsuri de liberalizare a pieței, mulți ani la rând autoritățile au pus piedici în realizarea inițiativei private [1, p.66].

Activitatea de întreprinzător este utilă și necesară întregii societăți. Atât timp cât se desfășoară conform legii și nu limitează drepturile altor persoane, activitatea de întreprinzător trebuie să fie liberă [2, p.98]. Fiind calea cea mai scurtă de obținere a veniturilor, activitatea de întreprinzător generează

și conflicte, cum ar fi: vânzarea de mărfuri fără a deține licență de activitate, falsificarea produselor, prestarea de servicii necalitative, periculoase pentru viața și sănătatea celor din jur etc.

Pentru a elimina astfel de încălcări, au fost elaborate numeroase acte normative, prin care statul impune anumite reguli de joc tuturor întreprinzătorilor. Aceste reguli sunt stabilite prin Legea cu privire la antreprenariat și întreprinderi, nr.845/2006 [3], au scopul de a disciplina întreprinzătorii și se referă la: a) înregistrarea de stat; b) obținerea licențelor de stat pentru genul de activitate practicat; c) achitarea la timp a taxelor și impozitelor față de bugetul de stat; d) ținerea evidenței contabile; e) respectarea legislației muncii; f) respectarea drepturilor consumatorilor; g) protecția mediului înconjurător etc.

Autoritățile publice sunt în drept să aplice sancțiuni pentru încălcările comise de întreprinzători. De exemplu, practicarea ilegală a activității de întreprinzător soldată cu obținerea unui profit în proporții mari este calificată de Codul penal al Republicii Moldova ca infracțiune și vinovatul se pedepsește cu amendă sau cu muncă neremunerată în folosul comunității. Dacă infractor este persoana juridică, atunci se va aplica o amendă însoțită de retragerea dreptului de a mai desfășura pe viitor genul respectiv de activitate (art.241).

2. Rolul statului în activitatea de întreprinzător

Orice economie suferă de neajunsuri, care determină apariția unor fenomene ca șomajul, sărăcia, poluarea mediului, monopolul etc. Deși în Constituția Republicii Moldova este prevăzută libertatea comerțului și a activității de întreprinzător, această libertate nu este una absolută, deoarece statul are dreptul să intervină în diferite feluri pentru a ține sub control activitatea respectivă. În primul rând, statul elaborează legi și acte normative subordonate legilor, cum sunt hotărârile de guvern, regulamentele, deciziile, ordinele ministerelor, decretele președintelui, dispozițiile primarilor etc., prin care este reglementată întreaga activitate aducătoare de profit din republică. În al doilea rând, prin aceste acte normative în seama întreprinzătorilor sunt puse un șir de obligațiuni, cum sunt: înregistrarea de stat; obținerea licenței de activitate; ținerea evidenței contabile; achitarea la timp a impozitelor și a taxelor față de stat; concurența liberă pe piața produselor și a serviciilor; protecția consumatorilor; respectarea legislației muncii etc.

Pentru a stabili aceste obligațiuni, statul intervine în activitatea de întreprinzător. Intervenția statului este dictată de necesitatea de a proteja interesele majore ale societății și de a asigura: formarea bugetului de stat, deschiderea noilor locuri de muncă, protecția drepturilor consumatorului, concurența legală, protecția mediului înconjurător etc.

Autoritățile publice pot emite acte normative doar în limita competențelor stabilite de legislație. Emiterea unui act normativ sau a unei dispoziții care lezează drepturile întreprinzătorului poate fi contestată în instanța de judecată. Dacă întreprinzătorului i-au fost aduse daune materiale ca rezultat al executării acestor acte și dispoziții, pagubele vor fi reparate de organul de stat care a emis actul respectiv (art.2006 din Codul civil).

În al treilea rând, statul verifică nivelul de respectare a legislației, iar dacă constată anumite încălcări, aplică sancțiuni. De exemplu, inspectoratul fiscal verifică cum agenții economici achită taxele și impozitele; organul de licențiere - respectarea condițiilor de licențiere; inspecția muncii – respectarea de către angajatori a cerințelor față de timpul de muncă și timpul de odihnă al muncitorilor, eliberarea obligatorie a poliției de asigurare medicală fiecărui muncitor, acordarea unui salariu nu mai mic decât salariul minim stabilit prin lege, igiena și protecția muncii etc. Sancțiunile care se aplică pot fi diferite: amenda, retragerea licenței, interdicția de a desfășura un anumit gen de

activitate, interdicții impuse la importul și exportul mărfurilor etc. Aceste mijloace statul le folosește în scopul de a ține sub control activitatea de întreprinzător.

Participanții la activitatea de întreprinzător sunt obligați ca în procesul desfășurării relațiilor de afaceri să respecte regulile de concurență loială, să asigure protecția drepturilor consumatorului, să achite taxe și impozite fiscale, să țină evidența contabilă conform standardelor naționale de contabilitate.

3. Concurența în activitatea de întreprinzător

Conceptul de concurență este prevăzut de Constituția Republicii Moldova, potrivit căreia piața, libera inițiativă economică și *concurența loială* sunt factorii de bază ai economiei (art.9), iar statul trebuie să asigure *protecția concurenței loiale* în procesul desfășurării activității de întreprinzător de către agenții economici (art.126).

Concurența este definită ca o liberă competiție între agenții economici care oferă pe piață bunuri și servicii ce tind să satisfacă nevoi asemănătoare sau identice ale consumatorilor. În așa mod, concurența este considerată o luptă dintre întreprinzători pentru câștigarea clientelei și extinderea afacerilor. Dicționarul explicativ al limbii române definește concurența ca o rivalitate comercială; lupta dusă cu mijloace economice între industriași, comercianți, monopoluri, țări etc., pentru acapararea pieței, desfacerea unor produse, pentru clientelă și pentru obținerea unor câștiguri cât mai mari [4, p.184]. În această luptă, fiecare întreprinzător își pune ca scop lărgirea pieței de desfacere și realizarea unor profituri.

Procesul de concurență este un fenomen normal. Concurența ține întreprinzătorii sub o presiune continuă, ei fiind gata să reacționeze oricând la cerințele pieței [1, p.54]. Dreptul la concurență trebuie exercitat cu bună-credință, corectitudine și onestitate în afaceri, fără a încălca libertățile celorlalți întreprinzători. Numai în acest caz putem vorbi despre o concurență licită sau loială; în caz contrar, ia naștere concurența neloială.

Cadrul normativ național din sfera concurenței este constituit în principal din Legea concurenței nr.183/2012 [5], dar și din numeroase acte normative speciale, aprobate prin hotărâri ale Consiliului Concurenței, cum sunt: Regulamentul privind concentrările economice nr.17/2013, Regulamentul privind stabilirea poziției dominante și evaluarea abuzului de poziție dominantă nr.16/2013, Regulamentul privind evaluarea acordurilor orizontale anticoncurențiale nr.14/2013 etc.

Supravegherea activității de concurență este realizată de către stat. Autoritatea publică în sarcina căruia revine supravegherea activității de concurență în Republica Moldova este Consiliul Concurenței, creat în anul 2007. Inițial, denumirea acestei autorități publice a fost Agenția Națională pentru Protecția Concurenței, iar ulterior și-a modificat denumirea, devenind Consiliul Concurenței (începând cu anul 2012).

Condițiile necesare pentru o concurență loială. Concurența loială înseamnă concurența desfășurată în condiții normale. Pentru existența unei concurențe normale pe piața de desfacere trebuie să fie întrunite mai multe condiții: a) concurența să fie liberă, onestă și cu bună-credință; b) să fie prezenți mai mulți subiecți ai activității de întreprinzător; c) comerțul, prețurile și tarifele să fie libere; d) întreprinzătorilor care dețin o situație dominantă pe piață le este interzis să facă abuz.

La acestea se adaugă și necesitatea adoptării unor legi reușite în domeniul concurenței, cu ajutorul cărora ar putea fi combătut fenomenul concurenței neloiale din rândul agenților economici.

a) Concurența trebuie să fie liberă, onestă și cu bună-credință. Subiecții activității de întreprinzător au dreptul la concurență liberă în limitele prevăzute de legislație, în corespundere cu tradițiile, regulile de corectitudine și de onestitate în afaceri. Întreprinzătorilor le este interzis de a-și

exercita drepturile cu limitarea concurenței altor întreprinzători, cu abuzul de situația dominantă pe piață, precum și cu lezarea intereselor legitime ale consumatorului [6, p.55].

b) Să fie prezenți mai mulți subiecți ai activității de întreprinzător. Regula stabilită de legiuitor este ca pe piața mărfurilor și a serviciilor de același fel să existe mai mulți întreprinzători. Numărul prea mic de întreprinzători transformă piața într-un monopol, în care consumatorul nu are posibilități de alegere, fiind nevoit să accepte mărfuri și servicii dintr-o singură sursă.

c) Comerțul, prețurile și tarifele să fie libere. Liberalizarea comerțului presupune că fiecare subiect al activității de întreprinzător este în drept să producă și să vândă mărfurile pe care le dorește. Concurența este posibilă numai dacă în republică există o libertate a comerțului; și invers, libertatea comerțului are sens numai dacă este prezentă concurența între mulți producători și ofertanți de servicii.

De regulă, întreprinzătorul își stabilește singur prețul la mărfuri și servicii. Prin excepție, statul impune prin Anexa nr.1 la Hotărârea Guvernului R.M. nr.774 din 20.06.2016 cu privire la prețurile de comercializare a produselor social importante [7], tarife plafonate pe care subiecții activității de întreprinzător sunt obligați să le respecte pentru: ulei de floarea soarelui, pâine, crupe, lactate, medicamente, transport de pasageri, energia electrică și termică, gaze naturale etc.

d) Întreprinzătorilor care dețin o situație dominantă pe piață le este interzis să facă abuz. Potrivit art.4 din Legea concurenței nr.183/2012, *situația dominantă pe piață* este puterea economică de care beneficiază o întreprindere și ce îi permite să împiedice menținerea unei concurențe efective pe o piață relevantă, acordându-i posibilitatea de a se comporta, în mare măsură, în mod independent față de concurenți, de clienții săi și, în ultimă instanță, față de consumatori. Cu alte cuvinte, poziția dominantă pe piață este situația favorizată pe care o are un întreprinzător pe piața de mărfuri sau de servicii și care îi oferă acestuia posibilitatea de a exercita o influență decisivă pe piața respectivă.

Concurența neloială. Cuvântul *neloial* înseamnă „necinstit”, „contrar normelor de conduită în afaceri”. *Concurența neloială este un fenomen negativ care se manifestă prin acțiunile întreprinzătorilor de a obține avantaje neîntemeiate în activitatea comercială, fapt ce aduce sau poate aduce prejudicii altor întreprinzători, inclusiv prin a prejudicia reputația lor în afaceri.*

Faptele de concurență neloială sunt interzise, deoarece contravin uzanțelor oneste din activitatea comercială (art.4 din Legea concurenței nr.183/2012). Ca exemple de concurență neloială am putea enumera: a) răspândirea informațiilor false în stare să prejudicieze averea și/sau reputația altui întreprinzător; b) inducerea în eroare a cumpărătorilor cu privire la locul de producere, calitatea și însușirile mărfurilor; c) folosirea neautorizată a emblemei, mărcii comerciale, denumirii de firmă (cele mai răspândite cazuri de concurență neloială sunt încercările de a crea confuzie în mintea consumatorilor; de exemplu, unele companii încearcă să aplice mărci care se aseamănă foarte mult („până la confuzie”) cu o marcă binecunoscută în lume; au devenit deja banale confuziile de genul „Reebok” - „Reabok”, „Panasonic” - „Panasunic” „Parlament” - „Parliament”, „Abibas” - „Adidas” etc.); d) folosirea sau divulgarea informațiilor care constituie secret comercial etc.

Actele de concurență neloială sunt sancționate de Codul penal al Republicii Moldova. Astfel, orice act de concurență neloială, inclusiv: a) crearea situațiilor de confuzie cu produsele sau cu activitatea de întreprinzător a unui concurent; b) răspândirea, în procesul comerțului, de afirmații false, care discreditează activitatea concurentului; c) inducerea în eroare a consumatorului referitor la mărfurile concurentului; d) compararea în scopuri publicitare a mărfurilor unui agent economic cu ale altor agenți economici, se pedepsesc cu amendă de până la 40 mii lei sau cu închisoare de până la

un an (art.246 din Codul penal). Pentru persoanele juridice amenda este mai sporită și este însoțită de privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.

Faptele de concurență neloială comise de unii agenți economici generează probleme agenților economici care activează onest. Cel mai convingător exemplu de concurență neloială servește piața produselor petroliere din Republica Moldova, care se confruntă la moment cu probleme grave. Situația este generată de lipsa unui cadru normativ, de metodologia greșită de calcul al prețurilor la benzină, motorină, precum și de ineficiența Consiliului Concurenței [8. p.5].

4. Drepturile consumatorilor și protecția acestora în activitatea de întreprinzător

Consumator este orice persoană fizică care intenționează să comande sau să procure ori care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională [9]. Consumatorul trebuie să procure bunuri sau să beneficieze de servicii pentru necesități personale, casnice și familiale. Dacă o face pentru alte interese (profesionale, de întreprinzător), persoana nu mai poate fi numită consumator.

Așadar, în Republica Moldova consumator este numai persoana fizică – cetățean, cetățean străin sau apatrid. Persoana juridică nu poate avea calitatea de consumator. În statele Uniunii Europene, de exemplu, consumator poate fi și persoana juridică. Dacă procurarea unor bunuri se face pentru amenajarea biroului de lucru al întreprinderii, se consideră că întreprinderea este consumator. Aceste bunuri procurate vor contribui la satisfacerea nevoilor curente ale întreprinderii. În Republica Moldova calitatea de consumator o poate avea doar persoana fizică.

În prezent, consumatorul din Republica Moldova se găsește în fața unei abundențe de bunuri și servicii, care, în afară de avantajele pe care i le oferă, îi creează și numeroase dificultăți. Astăzi consumatorul nu mai este cumpărătorul de altădată, care procura bunuri de pe o piață de mici dimensiuni. Consumatorul s-a transformat într-un element al consumului de masă, făcând obiectul campaniilor publicitare și al presiunilor exercitate de grupuri de producători, care controlează piața. El a devenit o unealtă de care producătorii (distribuitorii, transportatorii, comercianții etc.) se folosesc pentru a obține profituri cât mai ridicate în schimbul unui produs sau serviciu necorespunzător [10, p.58].

Statul, prin mijloacele prevăzute de lege, protejează cetățenii în calitatea lor de consumatori împotriva riscului de a cumpăra produse care pot pune în pericol viața, sănătatea și interesele lor materiale. În acest context, Legea privind protecția consumatorilor, nr.105/2003, enumeră principalele drepturi ale consumatorului: de a fi protejat de către stat (în acest scop, organul de stat responsabil de protecția drepturilor consumatorilor în republică este Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor); de a fi protejat împotriva riscului de a cumpăra un produs ori un serviciu care ar putea să-i afecteze viața, sănătatea, interesele sale legitime în calitate de consumator; de a i se efectua înlocuirea gratuită, restituirea prețului, repararea prejudiciului material, moral și venitul ratat în legătură cu produsul ori serviciul acordat în mod necalitativ; de a i se oferi informații complete, corecte și precise privind produsele achiziționate și serviciile prestate etc.

Obligațiile producătorului și ale vânzătorului. Producătorul este persoana care a fabricat bunurile. El este obligat să indice în documentația de însoțire a produsului, pe etichetă, sau prin alte modalități, regulile de utilizare, depozitare și transportare a produsului, iar vânzătorul trebuie să le aducă la cunoștința consumatorului.

Vânzătorul este obligat să înmâneze *bon de casă*, care confirmă faptul cumpărării produsului. Bonul de casă se eliberează pentru orice bun care a fost procurat, indiferent de costul acestuia. Pierderea bonului de casă sau neluarea lui nu împiedică consumatorul să-și apere drepturile, doar că

el va trebui să dovedească prin alte mijloace de probă (cum sunt: felul produsului, aspectul ambalajului, martorii, înregistrările video etc.) că a procurat produsul anume de la acel vânzător. Pe lângă aceasta, vânzătorul trebuie să dispună de Registrul reclamațiilor, în care consumatorii își pot expune liber pretențiile, criticile sau sugestiile în legătură cu modul de respectare a drepturilor lor.

În cazul depistării unor defecte la produsele procurate sau la serviciile comandate, consumatorul, pentru a beneficia de drepturile sale, trebuie să acționeze corect, și anume: inițial, trebuie să depună o reclamație în formă scrisă. Aceasta se depune vânzătorului ori prestatorului de servicii, solicitând înlocuirea gratuită a produsului sau restituirea contravalorii lui. Odată cu depunerea reclamației, consumatorul prezintă copia bonului de casă sau alt document care confirmă faptul procurării bunului sau prestării serviciului respectiv. În acest sens, reclamația se prezintă în două exemplare, la sediul vânzătorului, se înregistrează și se aplică pe ambele ștampila. Primul exemplar rămâne la vânzător, iar al doilea este luat înapoi ca dovadă a faptului că reclamația a fost depusă. În ultimul timp, tot mai frecvent reclamațiile se trimit prin scrisoare recomandată cu aviz de primire. În instanța de judecată, avizul de primire dovedește că reclamația a fost adresată.

Dacă consumatorul nu este de acord cu rezultatul examinării reclamației de către vânzător sau i s-a refuzat satisfacerea ei, fie nu a primit niciun răspuns în scris în decurs de 14 zile calendaristice, el este în drept să se adreseze organelor abilitate prin lege cu funcția de protecție a consumatorilor sau în instanța de judecată [11, p.6].

Regula generală a răspunderii pentru prejudiciul cauzat de produsul defectuos este următoarea: „producătorul este responsabil pentru prejudiciul cauzat de defectele produsului său” [12, p.1098]. Dacă producătorul bunului nu poate fi identificat, atunci întreaga răspundere o poartă vânzătorul bunului.

Defectele pot fi *de fabricare* (greșeli comise în procesul de producere), *de transportare* (nerespectarea cerințelor de încărcare, descărcare, temperatură etc.), *de funcționare* (sunt probleme de design ce afectează funcționarea normală; avem caz real când tramvaiul a lovit un pieton, deoarece nu l-a văzut din partea dreaptă; în urma unor expertize efectuate s-a constatat că partea din față a tramvaiului avea un defect, fapt ce nu i-a permis șoferului să observe pietonul [13, p.92]), *de asamblare* (de exemplu, autovehiculul este adus de peste hotare și asamblat greșit în Republica Moldova), din *lipsă de informare* (produsul nu are indicat pe el termen de valabilitate și nici instrucțiuni de folosire).

5. Plata taxelor și impozitelor în legătură cu desfășurarea activității de întreprinzător

Un alt mijloc prin care statul influențează activitatea de întreprinzător sunt impozitele și taxele. Impozitul este o plată obligatorie, în formă pecuniară, fără o contraprestare directă și imediată, achitată în buget de către persoanele fizice și juridice pentru veniturile pe care le obțin sau bunurile pe care le posedă. Impozitul este o contribuție obligatorie. Toate persoanele fizice și juridice care obțin venituri sau dețin bunuri impozabile pe teritoriul Republicii Moldova sunt obligate ca prin intermediul impozitelor achitate să contribuie la formarea bugetului de stat [14, p.31]. Mărimea și felul impozitelor se stabilește în Codul fiscal al Republicii Moldova. Cu ajutorul impozitelor, autoritățile administrației publice centrale și locale reușesc să-și formeze bugetele, de unde mai apoi achită salarii și pensii la muncitori, pensionari, invalizi, șomeri, persoane aflate în dificultate etc.

Taxele reprezintă, alături de impozite, cea de a doua categorie principală de venituri la bugetul de stat, fiind o plată efectuată de persoanele fizice sau juridice pentru anumite servicii prestate acestora de către organele de stat sau instituțiile publice. Cele mai frecvente taxe sunt taxele de stat

achitate pentru: adresarea în instanța de judecată, înregistrarea unei persoane juridice, serviciile notariale, serviciile de poștă, înregistrarea căsătoriei, obținerea buletinului de identitate etc.

Atât legislația în vigoare, cât și doctrina oferă criterii de clasificare a impozitelor și taxelor. O primă clasificare în acest sens se face în: directe și indirecte. *Impozitele (taxele) directe* se încasează direct de la contribuabil la anumite termene, cum sunt: impozite pe venit, impozite pe bunuri imobiliare, taxe locale, taxe pe resurse naturale etc. *Impozite (taxe) indirecte* se stabilesc asupra vânzării bunurilor sau asupra prestării unor servicii. Această categorie de impozite (taxe) se include în prețul de vânzare a bunurilor (ca adaos) și se suportă de consumator. Ca exemplu avem: taxa pe valoare adăugată (TVA), accizele și taxele vamale. De exemplu, întreprinderile care se ocupă cu importul zahărului în republică sunt obligate să plătească accize și taxe vamale, iar ulterior aceste cheltuieli le acoperă prin scumpirea prețului la zahăr. În așa mod, statul percepe de la agenții economici impozite indirecte, aceștea scumpesc produsele și serviciile, iar consumatorul final este cel care plătește toate aceste cheltuieli.

După frecvența cu care se percep la bugetul de stat, delimităm: impozite permanente și ocazionale. *Impozitele permanente* se percep cu regularitate și contribuie în mod direct la formarea bugetului public, pe când *impozitele ocazionale* se achită în funcție de anumite evenimente (spre exemplu, impozitul privat, care reprezintă o plată unică și se achită doar în cazul efectuării tranzacțiilor cu bunuri proprietate publică în procesul privatizării).

În funcție de instituția care administrează impozitele și taxele distingem: impozite generale de stat și impozite locale. Art.6 alin.(5) din Codul fiscal enumeră *impozitele și taxele generale de stat*: impozitul pe venit, taxa pe valoare adăugată, accizele, taxa vamală, taxele rutiere. Alineatul 6 al aceluiași articol stabilește *impozitele și taxele locale*: impozitul pe bunuri imobiliare, taxele pentru resursele naturale, taxa pentru amenajarea teritoriului, taxa de plasare a publicității, taxa pentru unitățile comerciale, taxa de piață, taxa pentru prestarea serviciilor de transport auto pe rutele municipale, orășenești și sătești (comunale), taxa pentru parcare, taxa pentru unitățile stradale de comerț și/sau de prestare a serviciilor, taxa pentru dispozitivele publicitare.

6. Evidența contabilă în activitatea de întreprinzător

Nevoia oamenilor de a socoti trebuie căutată, ca moment al apariției, la începuturile civilizației. Ținerea socotelilor se făcea utilizând metode diferite, iar dezvoltarea raporturilor de piață a făcut ca aceste socoteli să ia treptat forma unor coduri, norme și reglementări. Reunite într-un sistem complex, reglementările au devenit apanajul unor categorii de persoane care nu erau implicate în activitatea productivă a întreprinderii, ci aveau doar obligația de a îndeplini o serie de operațiuni prin intermediul cărora se prezentau rezultatelor obținute de entitatea economică [15, p.145]. Aceste persoane au primit numele de contabili.

Când o marfă este vândută, în locul ei în activul patrimoniului intră prețul încasat, care, la rândul său, va fi înlocuit de marfa în care se investesc acești bani. În așa mod, la orice întreprindere trebuie să existe un contabil care să întocmească bilanțul de venituri și cheltuieli ale întreprinderii, pentru a ști dacă aceasta lucrează în câștig sau în pierderi. Cu alte cuvinte, instrumentul prin intermediul căruia întreprinderea dă socoteală mediului său despre ceea ce face, despre poziția sa financiară, despre performanțele sale, reprezintă contabilitatea financiară.

Persoanele care desfășoară activitatea de întreprinzător sunt obligate să organizeze și să țină contabilitatea în conformitate cu Legea contabilității și raportării financiare, nr.287 din 15.10.2017 [15, p.145]. Obiectul contabilității patrimoniului întreprinzătorului îl constituie bunurile mobile și imobile, reflectate în expresie naturală și bănească, bunurile cu potențial economic, mijloacele bănești, valorile mobiliare, drepturile și obligațiile patrimoniale, cheltuielile, veniturile și rezultatele

obținute, precum și circulația, modificările intervenite în urma efectuării operațiunilor patrimoniale [1, p.73].

Răspunderea pentru organizarea și ținerea contabilității o poartă conducătorul agentului economic. Pentru ținerea contabilității, agentul economic are două posibilități: prima - să constituie secție de contabilitate ca subdiviziune structurală condusă de contabilul-șef, care se subordonează nemijlocit conducătorului; a doua - să transmită ținerea contabilității unei organizații specializate, firmei de audit, în bază contractuală. Dacă agentul economic aplică sistemul contabil în partida simplă, contabilitatea poate fi ținută nemijlocit de conducător (de directorul general).

Documentele contabile trebuie să fie sistematizate și păstrate în termenele și conform regulilor prevăzute de Organul de Stat pentru Supravegherea și Administrarea Fondului Arhivistic al Republicii Moldova. Răspunderea pentru organizarea păstrării și integrității documentelor contabile o poartă conducătorul agentului economic. În cazul destituirii conducătorului, aceste documente se transmit persoanei nou-numite. Transmiterea se efectuează prin întocmirea unui proces-verbal de predare-primire, în prezența comisiei, cu indicarea termenelor de păstrare a documentelor, precum și a documentelor care lipsesc.

Concluzii și recomandări. În urma analizei obligațiilor legale ce aparțin întreprinzătorilor în materia activității de întreprinzător, putem formula următoarele concluzii:

1. Din punct de vedere conceptual în Republica Moldova este prezent sistemul unitar al dreptului privat, fundamentat pe normele dreptului civil care reies din prevederile Codului civil. La rândul său, dreptul civil se împarte în două categorii: (a) dreptul civil al particularilor, în care se includ raporturile bazate exclusiv pe normele Codului civil (persoanele, actul juridic, starea civilă, termenul de prescripție, contractele dintre particulari, succesiunea), și (b) dreptul civil al întreprinzătorilor (dreptul afacerilor), practicat de persoanele fizice și persoanele juridice înregistrate în calitate de întreprinzători. Normele din această ultimă categorie se regăsesc în acte normative speciale.

2. Baza normativă a activității de întreprinzător în Republica Moldova este fundamentată pe normele legislației civile și are ca obiect de reglementare raporturile patrimoniale și nepatrimoniale ce apar între persoane în legătură cu desfășurarea activității aducătoare de profit. Apariția din interiorul legislației civile a relațiilor de întreprinzător și delimitarea acestor relații la nivel de instituție juridică este un proces firesc de specializare.

Contextul care determină dezvoltarea relațiilor aducătoare de profit poartă denumirea „activitate de întreprinzător”. Aceasta este o noțiune generică și formată dintr-un mix de reguli cu privire la: constituirea, autorizarea și funcționarea întreprinzătorilor, dezvoltarea infrastructurii de afaceri, reguli clare și nediscriminatorii privind plata de taxe și impozite, transparența în activitatea instituțiilor publice abilitate cu funcții de reglementare și control etc.

3. Subiecții activității de întreprinzător sunt obligați ca în procesul desfășurării relațiilor de afaceri să respecte regulile de concurență loială, să asigure protecția drepturilor consumatorului, să achite taxe și impozite fiscale, să țină evidența contabilă conform standardelor naționale de contabilitate.

În ultimii ani se remarcă tendința sporită de reglementarea detaliată a unor operațiuni, luând naștere: dreptul concurenței, dreptul protecției consumatorilor, dreptul transporturilor, dreptul asigurărilor, dreptul societăților comerciale, dreptul bancar, dreptul insolvabilității etc. Fiecare dintre aceste subramuri dezvoltă laturi ale relațiilor de întreprinzător (societăți comerciale, transport, concurență, insolvabilitate etc.) și derivă din legislația civilă, dar luate în ansamblu, acestea contribuie la formarea domeniului activității de întreprinzător ca instituție cu caracter mixt. Legislația civilă

deține calitatea de „drept comun” pentru majoritatea instituțiilor dreptului privat și în măsura în care o instituție a activității de întreprinzător duce lipsă de norme juridice, se vor aplica în mod subsidiar prevederile din Codul civil.

Referințe bibliografice:

1. Roșca N., Baieș S. Dreptul afacerilor. Ediția a III-a. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, 466 p.
2. Cristian Gh. Tratat de drept comercial român. Ediția 2-a. București: C.H.Beck. 2022, 248 p.
3. Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, nr.845 din 03.01.1992 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.2.
4. Costin M., Costin C. Dicționar de dreptul afacerilor de la A la Z. București: Universul Juridic, 2022, 432 p.
5. Legea concurenței, nr.183 din 11.07.2012 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.193-197.
6. Cojocari E. Dreptul economic (partea generală). Chișinău: Business-Elita, 2006, 265 p.
7. Hotărârea Guvernului R.M. nr.774 din 20.06.2016 cu privire la prețurile de comercializare a produselor social importante // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.169-183.
8. Lupușor A. Piața produselor petroliere din Moldova: analiza reglementării, concurenței și prețurilor. – Chișinău: „Expert-Grup”, 2011, 45 p.
9. Legea privind protecția consumatorilor, nr.105 din 13.03.2003 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.126-131.
10. Plotnic O. Protecția consumatorului în Republica Moldova prin prisma reglementărilor europene // Revista Națională de Drept, 2010, nr.7-8, p.55-61.
11. Ghidul consumatorului / Ministerul Economiei și Comerțului, Inspectoratul Principal de Stat pentru Supravegherea Pieței și Protecția Consumatorilor. Chișinău: Bones Offices, 2009, 54 p.
12. Antohi L. Comentariul Codului civil al Republicii Moldova. Volumul II (coord. Buruiană Mihail). Chișinău: ARC, 2006, 1498 p.
13. Kirmici C. Răspunderea juridică civilă pentru prejudiciul cauzat de produse defectuoase: Teză de doctor în drept (conducător științific: dr. hab., prov. univ. Eugenia Cojocari). Chișinău, 2010, 199 p.
14. Vlaicu V., Rotaru A., Boaghi V., Vidaicu D. Drept fiscal. Suport de curs la disciplina “Drept fiscal”. Chișinău: CEP USM, 2014, 231 p.
15. Mardiros D. Contabilitatea ca sistem informațional // Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Seria „Științe Economice”, Anul 2004/2005, p.143-149.
16. Legea contabilității și raportării financiare, nr.287 din 15.10.2017 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr.1-6.

SISTEME DE PERSOANE JURIDICE ȘI GRUPURI DE INTERES ECONOMIC

SYSTEMS OF LEGAL ENTITIES AND ECONOMIC INTEREST GROUPS

Iurie MIHALACHE, dr. hab., conf.univ.

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

mihalacheiurie@yahoo.com

ORCID ID: 0000-0002-7474-7487

Rezumat: În Republica Moldova sistemele de persoane juridice și grupurile de interes economic se întâlnesc mai rar, iar printre motive se numără și legislația imperfectă din acest domeniu. Avantajul sistemelor de persoane juridice constă în faptul că fac activitatea de întreprinzător mai eficientă, iar dezavantajul acestora este că duc la crearea unor situații de monopol, influențând negativ piața. Sistemele de persoane juridice și grupurile de interes economic funcționează cu succes în statele cu economie avansată. Legislația și doctrina juridică cunoaște mai multe feluri de sisteme de persoane juridice și grupuri de interes economic: grupuri (uniuni) de persoane juridice, holdinguri, conerne, grupuri financiar-industriale, trusturi, societăți transnaționale etc.

Cuvinte-cheie: persoane juridice, grupuri de interes economic, uniuni de persoane juridice, holdinguri, conerne, grupuri financiar-industriale, trusturi, societăți transnaționale

Abstract: In the Republic of Moldova, systems of legal entities and economic interest groups meet less often, and among the reasons is the imperfect legislation in this field. The advantage of the systems of legal entities consists in the fact that they make the entrepreneurial activity more efficient, and their disadvantage is that they lead to the creation of monopoly situations, negatively influencing the market. Systems of legal entities and economic interest groups work successfully in states with advanced economies. Legislation and legal doctrine recognize several types of systems of legal entities and economic interest groups: unions of legal entities, holdings, concerns, financial-industrial groups, trusts, transnational companies, etc.

Keywords: legal persons, economic interest groups, unions of legal persons, holdings, concerns, financial-industrial groups, trusts, transnational companies

1. Considerații generale

Alături de persoanele juridice care dispun de formă de organizare obișnuită, cum sunt societățile cu răspundere limitată, societățile pe acțiuni, cooperativele etc., există persoane juridice cu formă de organizare complexă: uniuni, conerne, grupe financiar-industriale, holdinguri și trusturi. Ținând cont de specificul acestor entități, le putem denumi **sisteme de persoane juridice**.

Legislația și doctrina juridică străină cunoaște mai multe feluri de sisteme de persoane juridice: grupuri de interes economic, sisteme societare, uniuni de persoane juridice, holdinguri, conerne, grupuri financiar-industriale, trusturi, societăți transnaționale etc.

Sistemele de persoane juridice se caracterizează printr-o serie de particularități, precum: a) *integralitatea* (exprimă ideea de întreg a tuturor elementelor sistemului); b) *coerența*; c) *caracterul convențional* (relevă faptul că sistemul de persoane juridice este rezultatul unei sau mai multor convenții încheiate pentru a crea legături juridice care să unească elementele sistemului); d) *caracterul ierarhic* (exprimă relația de subordonare care există între structurile sistemului).

În legislația Republicii Moldova sistemele de persoane juridice își găsesc reglementare sub următoarele forme: grupuri (uniuni) de persoane juridice (articolele 290-295 din Codul civil); concerne; grupuri financiar-industriale (Legea cu privire la grupele financiar-industriale nr.1418/2000); trusturi (Regulamentul cu privire la activitatea de administrare fiduciară a investițiilor, aprobat prin Hotărârea Comisiei Naționale a Pieței Financiare nr.29/4 din 16.06.2005).

2. Grupuri de persoane juridice (organizație necomercială)

Grupul de persoane juridice reprezintă o asociație de persoane juridice care își unesc eforturile în scopul coordonării activității, reprezentării și apărării intereselor comune ale membrilor ei.

Fiind organizații necomerciale, uniunile de persoane juridice nu se formează în scop de profit, ci în vederea sporirii posibilităților de realizare și apărare a intereselor comune ale membrilor fondatori, coordonarea activității, creșterea eficienței, reprezentarea intereselor profesionale comune etc. [1, p.126]. Se consideră uniuni de persoane juridice: asociațiile, federațiile, uniunile de cooperative, uniunile de asociații obștești, uniunile (federațiile) de partide.

Particularitățile de constituire și funcționare a grupurilor (uniunilor) de persoane juridice se regăsesc în mai multe acte normative, precum: Codul civil (articolele 290-295), Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi nr.845/1992 (art.22, noțiuni generale despre uniuni); Legea privind cooperativele de întreprinzător nr.73/2001 (art.55-61) și Legea privind cooperativele de producție nr.1007/2002 (art.88-94, uniunile de cooperative); Legea cu privire la partidele politice nr.294/2007 (federațiile de partide).

Apariție și evoluție. Pentru prima dată în istoria dezvoltării relațiilor de afaceri din Republica Moldova, dreptul întreprinzătorilor la asociere a fost prevăzut în art.22 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. Doar că la scurt timp de la adoptarea legii, normele respective au fost supuse modificării. Anumite dispoziții cu referire la uniunile de persoane juridice erau prevăzute și în Capitolul V din Regulamentul societăților economice nr.500 (abrogat prin Hotărârea Guvernului nr.1144 din 19.10.2007).

Inițial, noțiunea de uniune de persoane juridice era foarte largă și cuprindea atât organizațiile necomerciale, cât și cele comerciale. Astfel, în temeiul Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi și a Regulamentului nr.500, la începutul anilor '90 în Republica Moldova au fost create diverse asociații, concerne, holdinguri și alte forme de uniuni, însă din cauza ambiguității cadrului juridic din acea perioadă, în practică au survenit mai multe confuzii și neclarități.

Numeroase asociații și concerne se înregistrau având forma juridică de organizare societate pe acțiuni sau societate cu răspundere limitată, fapt ce înlătura orice granițe dintre societățile comerciale și uniunile de persoane juridice. Noțiuni precum „concern” sau „asociație” erau întrebuintate cu ocazia transformării unor ministere, departamente și alte structuri guvernamentale în concerne și asociații de stat, care rămâneau în calitate de organe de conducere și control în raport cu întreprinderile aflate în subordinea lor [2, p.171].

La finele anilor '90, în rezultatul modificării art.22 din Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi (în redacția Legii din 30.04.1997) și a Regulamentului nr.500 (în redacția aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.285 din 16.03.1998) uniunile de întreprinderi au fost recunoscute ca fiind organizații necomerciale, fapt ce a diminuat din interesul care exista până atunci față de aceste forme de asociere. Situația respectivă a determinat că, la un moment dat, în Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi să existe concomitent atât dispoziții cu privire la societățile comerciale, cât și organizațiile necomerciale, lucru mai puțin obișnuit pentru o astfel de lege [2, p.139]. În varianta inițială a Regulamentului nr.500 (pct.104) erau incluse și consorțiumurile, dar în redacția aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.285 din 16.03.1998 această formă de asociere a fost exclusă.

Particularități. Uniunea de persoane juridice este *organizație necomercială*. Ea nu este în drept să desfășoare activitate de întreprinzător. Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi prevede expres că persoanele juridice au dreptul să înființeze societăți sub formă de asociații și uniuni *care vor fi organizații necomerciale* (art.22 alin.(1)).

Toate activitățile uniunii de persoane juridice poartă caracter necomercial și se referă, în principal, la activități nobile, precum: elaborarea, modernizarea și promovarea actelor normative; întreprinderea de măsuri de protecție a membrilor săi împotriva acțiunilor de concurență neloială; acordarea de consultații pe diverse probleme; organizarea instruirii și perfecționării specialiștilor etc.

Aderarea persoanei juridice la uniune nu înseamnă pierderea personalității juridice. Cu alte cuvinte, societățile comerciale care fac parte dintr-o uniune, *își păstrează independența proprie și calitatea de persoană juridică*. Intrarea în uniune nu semnifică absorbția și nici contopirea participanților la formarea uniunii. Concluzia respectivă se deduce din prevederile Codului civil potrivit căruia *fondatorii uniunii își păstrează independența și personalitatea juridică*.

Uniunile de persoane juridice se constituie și își desfășoară activitatea în baza următoarelor principii: a) intrarea și ieșirea benevolă în/din uniune; b) respectarea legislației antimonopol și altor acte normative; c) stabilirea prin contract a raporturilor între persoanele juridice care fac parte din uniune (art.22 din Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi).

O trăsătură comună a uniunilor de persoane juridice este prezența unei structuri dominante și a unor structuri dominate. *Structura dominantă*, numită și suprastructură, este o persoană juridică independentă care are patrimoniul alcătuit din aporturile structurilor dominate și activează pentru realizarea scopului propus prin actele de constituire. *Structuri dominate* sunt persoanele juridice care, prin contract, au delegat anumite funcții suprastructurii și sunt obligate să se subordoneze acesteia [1, p.171].

La momentul actual, uniunile de persoane juridice ca organizații necomerciale nu sunt atractive, deoarece legătura de subordonare dintre asociați și întreprinderea dominantă se realizează prin participare la capital [1, p.488]. Cu alte cuvinte, puterea de decizie în cadrul uniunii de persoane juridice aparține asociațiilor care au contribuit cel mai mult la formarea capitalului social. Anume din acest motiv, fondarea uniunilor de persoane juridice în Republica Moldova a devenit mai puțin atractivă.

Fondarea uniunii de persoane juridice se face conform regulilor prevăzute pentru organizațiile necomerciale. Patrimoniul uniunii se formează din aporturile fondatorilor și poate fi utilizat doar în scopurile indicate în contractul de constituire. Uniunea trebuie să aibă denumire proprie, patrimoniu distinct, bilanț propriu, cont bancar pentru decontări, ștampilă și alte elemente caracteristice.

Actele de constituire ale uniunii sunt două, *contractul de constituire* și *statutul*. Actele constitutive trebuie să fie aprobate la adunarea fondatorilor uniunii și semnate de conducătorii persoanelor juridice asociate. Din prevederile art.22 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi deducem că în statutul uniunii trebuie să se indice: denumirea; sediul; scopul uniunii, obiectul și durata de activitate; criteriile de admitere, de retragere și de excludere a membrilor în/din uniune; plata cotizațiilor periodice; modul de formare și competența organelor de conducere; procedura de luare a deciziilor; modul de distribuire a bunurilor rămase după lichidare; alte date necesare și care nu contravin legii.

La fondarea uniunii pot participa persoane juridice din Republica Moldova și din străinătate, indiferent de faptul dacă au scop lucrativ sau nu. Persoanele fizice nu pot face parte din structura

uniunii. Legea nu prevede numărul minim și nici numărul maxim de participanți la fondarea uniunii, însă prin deducție se înțelege că uniunea poate fi fondată din două sau mai multe persoane juridice.

Înregistrarea uniunii de persoane juridice se efectuează la Agenția Servicii Publice în conformitate cu prevederile Legii cu privire la înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali nr.220/2007.

O atenție sporită cu referire la constituirea și funcționarea uniunilor de persoane juridice acordă Consiliul Concurenței. Or, există riscul ca între membrii uniunii să fie stabilite înțelegeri neformale privind majorarea tarifelor, excluderea de pe piață a concurentului nedorit etc. Astfel de acțiuni sunt interzise fiind considerate practici anticoncurențiale (articolele 5,6 și 7 din Legea concurenței nr.183/2012).

Organul decizional al uniunii este adunarea generală a membrilor ei. Adunarea generală este împuternicită să adopte hotărâri în toate problemele ce vizează activitatea uniunii: modificarea și completarea actelor de constituire, aprobarea dărilor de seamă și a bilanțului anual, primirea și excluderea asociaților etc. Hotărârile adoptate de adunarea generală sunt obligatorii pentru asociați.

Organul executiv al uniunii poate fi unipersonal, reprezentat de administrator, sau colegial, reprezentat de comitetul de conducere. Desemnarea membrilor organului executiv al uniunii se efectuează de adunarea generală, iar modul de alegere și revocare a membrilor, atribuțiile și perioada de activitate a organului executiv urmează a fi prevăzute în statutul uniunii. În mod suplimentar, uniunea poate avea *organ de control* (comisie de cenzori) care verifică activitatea economico-financiară a uniunii și prezintă rapoarte în fața adunării generale a membrilor.

Uniunea poartă răspundere pentru obligațiile sale cu tot patrimoniul pe care îl deține. Asociații nu răspund pentru obligațiile uniunii. Ca excepție, răspunderea subsidiară din partea asociaților pentru obligațiile uniunii poate surveni numai dacă acest lucru a fost prevăzut în actul de constituire.

Deosebirea dintre uniunea de persoane juridice și patronat. Uniunea de persoane juridice necesită a fi deosebită de altă organizație necomercială, cum este *patronatul*. Exemple de patronate din Republica Moldova avem: Federația Națională a Patronatului din Agricultură și Industria Alimentară, Asociația Patronală în Domeniul Conformității Produselor, Patronatul Întreprinderilor Industriei Prelucrătoare de Carne etc. Toate asociațiile și federațiile de patronate s-au asociat în cadrul unei suprastructuri patronale, denumite *Confederația Națională a Patronatului din Republica Moldova*.

La prima vedere, aceste două structuri par a fi asemănătoare, dar în profunzime se ajunge la concluzia că sunt structuri juridice absolut diferite. În primul rând, constituirea și funcționarea patronatelor se realizează în conformitatea cu prevederile Legii patronatelor nr.976/2000 [3], dar nu a Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, cum este în cazul uniunilor. În al doilea rând, patronatele pot fi fondate de persoane juridice și de persoane fizice, pe când fondatori de uniuni pot fi doar persoanele juridice. În al treilea rând, înregistrarea uniunilor se efectuează la Camera Înregistrării de Stat, în timp ce patronatele se înregistrează la Ministerul Justiției etc.

3. Concernul.

Concernul este o organizație comercială de mari proporții, creată de către germani, formată prin reuniunea mai multor societăți comerciale de proporții reduse, sub o conducere unică realizată de o societate dominantă, față de care celelalte sunt dependente. Pe piața Republicii Moldova există mai multe concerne: Concernul „Moldova-Gaz”, Concernul Republican de Producție al Industriei Materialelor de Construcție „INMACOM”, Concernul Regional „Construct” ce activează în sfera construcțiilor ș.a. În plan internațional există o serie de concerne gigantice suprastatale, care mențin monopolul asupra anumitor produse, dictează prețurile de vânzare pe piața de desfacere, având

posibilități de a influența adoptarea unor legi favorabile intereselor lor economice. Sunt bine cunoscute în acest sens concernele: „BMW”, „General Motors”, „Gazprom”, „Südzucker” etc.

Într-o altă definiție, concernul este o formă de monopol constând din unirea mai multor întreprinderi de dimensiuni mici din diferite ramuri ale comerțului sub conducerea unui grup restrâns de monopolști, în care întreprinderile își păstrează formal o anumită independență.

Singura reglementare a concernului din legislația națională o găsim în Codul civil potrivit căruia, dacă mai multe întreprinderi, fără ca să depindă una de alta, sunt reunite sub o conducere unică, atunci ele formează un concern. Fiecare este întreprindere a concernului. Se consideră că formează un concern întreprinderile între care există un contract prin care o întreprindere subordonează administrarea sa unei alte întreprinderi sau se obligă să verse întregul venit unei alte întreprinderi ori întreprinderile dintre care una este integrată (încorporată) alteia.

Particularități. Concernul se caracterizează prin următoarele particularități: 1) există două sau mai multe persoane juridice; 2) între persoanele juridice este încheiat un contract prin care o persoană juridică: a) își subordonează administrarea sa unei alte persoane juridice; b) se obligă să verse întregul ei venit unei alte persoane juridice; c) se încorporează în altă persoană juridică.

După cum se înțelege, condiția principală pentru existența unui concern o constituie conducerea unică a întreprinderilor. În literatura de specialitate se susține că gestionarea unică a finanțelor întreprinderilor este suficientă pentru existența unui concern [4, p.219].

Feluri de concerne. Concernul este format dintr-o întreprindere dominantă și mai multe întreprinderi afiliate. Dominantă se consideră întreprinderea care deține o cotă parte majoritară în capitalul concernului și realizează controlul asupra celorlalte întreprinderi. Reieșind din caracterul legăturii care există între întreprinderea dominantă și întreprinderile afiliate, concernele se împart în *orizontale* (bazate pe principiul coordonării) și *verticale* (bazate pe principiul subordonării) [5, p.54].

Concernul orizontal. Se caracterizează prin faptul că întreprinderile din componența concernului sunt independente din punct de vedere economic. Acestea convin, prin contract, să se subordoneze uneia dintre ele *doar sub aspect administrativ*. Concernul orizontal poate fi creat în temeiul unui contract de societate civilă sau a unui contract de administrare fiduciară. În literatura juridică este întâlnită opinia conform căreia crearea concernului poate avea loc și fără încheierea unui contract, conducerea unică în acest caz fiind realizată prin exercitarea de către aceeași persoană a unor funcții de conducere în cadrul mai multor întreprinderi [4, p.220].

Concernul vertical. Se consideră vertical concernul în care întreprinderea dominantă deține o fracțiune din capitalul social al întreprinderii afiliate și în consecință, dreptul de control asupra acesteia. Încetarea concernului are loc odată cu dispariția relației de dependență.

4. Grupa financiar-industrială

Definiția grupei financiar-industriale este redată în Legea cu privire la grupele financiar-industriale nr.1418/2000. Potrivit legii, **grupa financiar-industrială** este un ansamblu de persoane juridice, înregistrat de autoritatea de stat abilitată, care, în baza contractului, și-au asociat, în întregime sau parțial, activele materiale și nemateriale și funcționează ca subiecți cu drepturi egale ai activității de întreprinzător în scopul realizării proiectelor și programelor de investiție, orientate spre sporirea gradului de competitivitate a producției locale și extinderea piețelor de desfacere a mărfurilor și serviciilor (art.4).

Grupa financiar-industrială este o organizație comercială alcătuită dintr-un ansamblu de persoane juridice. Membri ai grupei pot fi persoanele juridice cu scop comercial și necomercial, cu excepția organizațiilor obștești și religioase. Practica dovedește că cel mai frecvent, grupele financiar-

industriale se formează din companii ce activează în sfera producției de mărfuri și servicii, bănci și alte instituții financiare, companii de asigurare, fonduri de investiție, fonduri nestatale de pensii etc. Exemplu de grup financiar-industrial din Republica Moldova aducem „DAAC” care este alcătuit din mai multe holdinguri cu reprezentanțe în Republica Moldova, precum: „DAAC-Hermes” S.A., Skoda, Renault, Nissan, Volvo, Suzuki etc. Alte grupuri financiar-industriale din Republica Moldova sunt: „Ascom-Grup” S.A., „Raiffeisen Leasing Moldova” S.R.L., „Mobila Grup” S.A. ș.a. În alte state, există grupe financiar-industriale, precum Mitsubishi Group (Japonia) sau AvtoVaz (Federația Rusă). Scopul creării grupelor financiar-industriale constă în unirea eforturilor de către companiile care activează într-un anumit domeniu pentru a majora volumul de producție, a spori calitatea mărfurilor, a eficientiza activitatea etc.

Particularități. Grupa financiar-industrială se caracterizează printr-o serie de particularități:

- a) înregistrarea grupei se face în baza *avizului prealabil* din partea statului (Ministerul Economiei și Consiliul Concurenței) asupra proiectului de organizare a grupei financiar-industriale;
- b) existența unei persoane juridice principale, denumită *compania centrală a grupei financiar-industriale*, care gestionează afacerile grupei și reprezintă interesele membrilor acesteia;
- c) prezența obligatorie în cadrul grupei a uneia sau mai multor *bănci comerciale, precum și a persoanelor juridice din sfera producerii de mărfuri și prestării de servicii* [7, p.122].

Grupa financiar-industrială este formată din compania centrală și companii afiliate. În conformitate cu art.4 din lege, *compania centrală a grupei financiar-industriale* este persoană juridică, deține forma juridică de organizare „societate pe acțiuni” și îndeplinește în numele întregii grupe financiar-industriale următoarele atribuții: a) gestionează afacerile grupei; b) reprezintă interesele membrilor grupei în raporturile legate de activitatea acesteia; c) exercită conducerea curentă a activității grupei; d) întocmește raportul financiar consolidat, în baza rapoartelor membrilor grupei, iar la finele anului prezintă darea de seamă despre activitatea grupei. Răspunderea pentru activitatea grupei financiar-industriale o poartă compania centrală.

În scopul fondării grupei financiar-industriale membrii acesteia semnează *contractul de constituire a grupei financiar-industriale* și elaborează un proiect de organizare, alcătuit din nota explicativă și din argumentarea tehnico-economică a oportunității constituirii grupei financiar-industriale (art.7 și art.8).

Membri ai grupei financiar-industriale pot fi persoanele juridice, cu orice tip de proprietate și formă juridică de organizare, care au semnat contract de constituire. Cerința specială impusă de lege în acest sens este ca printre membrii grupei să existe persoane juridice ce activează în sfera producției de mărfuri, prestării de servicii, bănci sau alte instituții financiare (art.6). Pe această cale procesele tehnologice pot fi unite, iar membrii care desfășoară genuri de activitate diferită se susțin reciproc. Ca exemplu aducem Grupa financiar-industrială „A&B” din sfera construcției de locuințe. Grupa este formată din membri cu obiecte de activitate diferită: întreprinderi care produc și importă diverse materiale de construcție (ciment, metal, cărămidă), companii specializate în construcții capitale, întreprinderi care asigură cu materiale de finisare (uși, ferestre, instalații de încălzire autonomă etc.), bănci comerciale care pot finanța aceste operațiuni, inclusiv acordarea de credite pentru vânzarea apartamentelor.

Înregistrarea grupei financiar-industriale se face la Agenția Servicii Publice, într-un registru special, denumit Registrul de stat al grupelor financiar-industriale. Pentru înregistrarea grupei financiar-industriale, membrii acesteia prezintă documentele menționate la art.11 din lege, și anume: a) cererea de înregistrare a grupei; b) contractul de constituire a grupei; c) procesul-verbal al adunării

de constituire a grupei; d) proiectul de organizare a grupei; e) statutul companiei centrale a grupei; f) avizul Consiliului concurenței.

Agenția Servicii Publice efectuează expertiza documentelor primite și, după caz, decide: înregistrarea grupei financiar-industriale sau refuzul de înregistrare. După înregistrare, utilizarea cuvintelor „financiar-industrial” se permite doar în denumirea companiei centrale a grupei financiar-industriale. În funcție de naționalitatea companiilor membre se permite fondarea de grupe financiar-industriale transnaționale și interstatale.

Conducerea. Organul suprem de conducere al grupei financiar-industriale este *consiliul administratorilor* din care fac parte reprezentanți ai tuturor membrilor grupei. Președintele consiliului administratorilor se alege prin vot de către membrii consiliului. Ședințele consiliului pot fi ordinare și extraordinare. Membrii grupei financiar-industriale pot decide ca evidența contabilă și dările de seamă ale grupei să fie ținute de fiecare companie afiliată în parte sau în mod centralizat, de către compania centrală.

5. Holdingul, trustul, cartelul, companii multinaționale și transnaționale

Holding este considerată persoana juridică în al cărei capital social intră pachetele de acțiuni (cote) ale altor persoane juridice. Pe această cale, corporația de tip holding efectuează controlul asupra entităților care participă la fondarea sa.

În doctrina de specialitate holdingul este definit ca o formă de monopol care subordonează diferite unități prin controlul asupra lor. Obiectivul holdingului constă în achiziționarea altor întreprinderi în scopul formării unui portofoliu de acțiuni (cote) care să-i asigure o poziție de control [7, p.133]. De regulă, holdingul încasează dividende de la întreprinderile pe care le controlează.

Primele reglementări cu privire la holding au apărut în Marea Britanie (1989) și Statele Unite ale Americii (1990). Din anul 1994 până anul 2013 holdingul a fost reglementat și în Republica Moldova, prin Regulamentul provizoriu cu privire la holdinguri nr.550/1994 [8] (Abrogat). Abrogarea regulamentului a fost determinată de lacunele existente în conținutul acestuia, fapt ce genera confuzii la nivel de aplicare.

Termenul holding provine de la cuvântul englez „to hold” – a ține. Gruparea mai multor afaceri sub aceeași „umbrelă”, într-o structură de holding, este motivată de o serie de avantaje comerciale și fiscale pe care întreprinzătorul le poate obține. Aceste avantaje există pe piața Uniunii Europene. Din motiv că Republica Moldova nu are o legislație specifică holdingului, reglementările aplicabile pentru aceste entități sunt aceleași cu cele aplicate societăților comerciale. Astfel, în Republica Moldova se pierd avantajele specifice societăților de tip holding. Holdingul se creează pentru a sprijini colaborarea dintre persoanele juridice în procesul de producție, activitatea investițională și alte genuri de activitate.

Există mai multe feluri de holding: *simplu* - se ocupă în întregime cu activitatea de control și administrare; *mixt* - în competența acestuia intră, în afară de funcțiile de control și administrare, și activitatea de întreprinzător; *de stat* - atunci când peste 50% din suma capitalului social aparține statului.

Capitalul societății de tip holding se compune din mijloacele transmise de fondatorii săi. El este, de regulă, mai mic decât capitalurile însumate ale persoanelor juridice controlate. Constituirea unui holding facilitează achiziționarea persoanelor juridice mici și mijlocii, aflate în sfera sa de control. Ca exemple de holdinguri pe piața Republicii Moldova pot fi aduse: *Holdingul Elita 5 Group*, care a activat din anul 1993, fiind specializat în construcția de complexe locative, administrative și

comerciale; *Holdingul Euronova Media Grup*, care a activat pe piața mass-media, din care făcea parte și postul de radio Vocea Basarabiei.

Holdingul poate avea o influență negativă asupra economiei naționale dacă controlează, direct sau indirect, întreprinderi care dețin monopolul producerii sau comercializării unui anumit produs pe piața țării. Din acest motiv, crearea holdingurilor *nu se admite* în sferile de activitate importante pentru țară, cum sunt: agricultura, comerțul cu mărfuri de orice fel, alimentația publică, deservirea socială a populației, transportul în trafic național. În unele state, precum Anglia, S.U.A., Canada, Germania etc., holdingurile dispun de posibilități financiare foarte mari. Pentru a limita abuzurile în acest domeniu, au fost adoptate legi speciale.

Trustul este o creație legislativă provenită din dreptul englez și american. Reunește mai multe societăți (industriale, comerciale, mass-media etc.) sub o conducere unică, cu scopul de a asigura monopolul asupra unui produs sau a unui sector. Trustul se constituie în scopul de a înlătura complet concurența din societățile care îl formează prin concentrarea și monopolizarea producției. Numărul de fondatori și beneficiari ai trustului este nelimitat. Mai multe detalii cu referire la administrare fiduciară a investițiilor (trustului) sunt prevăzute în Hotărârea Comisiei Naționale a Pieței Financiare nr.29/4 din 16.06.2005 „Privind actele normative ce reglementează activitatea de administrare fiduciară a investițiilor” (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.98-100).

În Republica Moldova cadrul juridic cu privire la *trust* este elaborat de Comisia Națională a Pieței Financiare (CNPF) și are la bază *Regulamentul cu privire la activitatea de administrare fiduciară a investițiilor*, aprobat prin Hotărârea CNPF nr.29/4 din 16.06.2005. Trustul este privit ca un raport de administrare a investițiilor în care una sau mai multe întreprinderi decid ca pachetele lor de acțiuni să fie administrate de o companie fiduciară (administrator fiduciar). Ca exemplu de trust avem *Jurnal Trust Media*, din care face parte postul de televiziune - Jurnal TV, postul de radio - Jurnal FM și ziarul - „Jurnal de Chișinău”.

Cartelul reprezintă înțelegerea secretă dintre comercianți prin care aceștia fixează prețul de vânzare a produselor pe piață, împart piața și clientela, limitează vânzările altor comercianți, participă la licitații și concursuri trucate etc. *Cartelul nu este persoană juridică*.

Legislația națională interzice crearea de carteluri dure, acceptând existența cartelurilor minore (art.7 din Legea concurenței nr.183/2012). Practica dovedește că identificarea și anihilarea cartelurilor este foarte greu de realizat. Proba existenței unui cartel este dificil de demonstrat, deoarece toate înțelegerile dintre companii se fac confidențial și în formă verbală.

Companiile multinaționale și transnaționale. *Compania multinațională* este o întreprindere de dimensiuni mari care își are sediul într-un stat, dar cu o rețea de filiale în alte state. Mai este denumită și corporație [9, p.11]. Cele mai cunoscute corporații sunt: Microsoft, Google, Fedex, McDonald's etc.

Compania transnațională este societatea comercială bazată pe elemente fără caracter național (capitalul ce provine de la asociați din țări diferite, sedii principale în țări diferite etc.) și lipsită de legături juridice cu un anumit stat (de exemplu, companii precum Ford, General Motors, Nokia etc.). Datorită structurării și funcționării concomitente în mai multe țări, companiile transnaționale nu se află sub incidența legilor naționale. Litigiile izvorâte din activitatea companiilor transnaționale sunt scoase de sub competența instanțelor naționale și date spre soluționare unor instanțe speciale [10, p.24].

6. Companiile off-shore

Companiile **off-shore** sunt firme înregistrate în țări sau jurisdicții unde legislația fiscală fie nu prevede perceperea de impozite, fie impozitele sunt foarte scăzute, atâta timp cât societățile nu

desfășoară activități pe teritoriul țării unde sunt înregistrate. De altfel, condiția impusă tuturor companiilor off-shore este să nu desfășoare activități comerciale în țara în care s-au înregistrat. Țara în care se înregistrează companiile off-shore se consideră a fi **paradis fiscal**.

Cele mai cunoscute paradisuri fiscale sunt: [Andorra](#), [Insulele Virgine Britanice](#), [Seychelles](#), [Insulele Cayman](#), [Luxemburg](#), [Cipru](#) și [Malta](#). În toate aceste state legislația permite înființarea firmelor „offshore”. Acestea profită de diferențele de legislație fiscală dintre două sau mai multe țări și le utilizează pentru [evaziune fiscală](#). Cel mai mare paradis fiscal al Uniunii Europene este [Marele Ducat de Luxemburg](#), unde funcționează 141 de bănci din 26 de țări, aducându-i reputația de oază fiscală sigură

Motive pentru a înființa o societate off-shore. *Taxe reduse sau chiar zero.* În zonele considerate paradisuri fiscale impozitele pe venit sunt reduse, indiferent de activitatea și rezultatele firmei. Cea mai rentabilă afacere care se efectuează cu ajutorul unei companii off-shore este domeniul investițiilor. Se cunoaște că orice țară impune taxe pe profitul obținut pe teritoriul său de către cetățenii străini. Însă unele state au semnat acorduri de evitare a dublei taxări care permit eliminarea acestor taxe. De exemplu, pentru un investitor moldovean care dorește să investească într-o țară din estul Europei ar fi mult mai convenabil să-și direcționeze investițiile printr-o țară care a semnat un astfel de acord cu țara în care urmează să fie făcute investițiile. Rezultatul este evitarea plății taxelor, precum și evitarea taxării dividendelor la primirea lor în țara investitorului. Multe operațiuni de acest fel se efectuează prin Cipru, care are semnate acorduri de eliminare a taxelor cu peste 25 de țări.

În plan internațional, există state, precum: Bahamas, Belize, Bermuda, Panama sau Seychelles, în care companiile off-shore sunt scutite de achitarea impozitului pe venit și de ținerea evidenței contabile. *Anonimitatea și confidențialitatea.* Aproximativ 95% din societățile off-shore sunt constituite ca societăți anonime. Denumirea societății poate fi în orice limbă, doar că trebuie să preia una din următoarele terminații: Limited sau Ltd; Corporation sau Inc; Société Anonyme, Sociedad Anonima sau SA; *Lipsa controalelor valutare.* Companiile off-shore operează într-un sistem bancar fără de restricții. Acestea pot primi sau retrage orice fel de valută fără ca banca să ceară explicații sau documente justificative.

7. Concluzii

Generalizând cele relatate, conchidem că în Republica Moldova sistemele de persoane juridice și grupurile de interes economic se întâlnesc mai rar, iar printre motive se numără și legislația imperfectă din acest domeniu. Sistemele de persoane juridice și grupurile de interes economic funcționează cu succes în statele cu economie avansată iar legislația și doctrina juridică cunoaște: uniuni de persoane juridice, holdinguri, concerne, grupuri financiar-industriale, trusturi, societăți transnaționale etc.

Avantajul sistemelor de persoane juridice constă în faptul că fac activitatea de întreprinzător mai eficientă, iar dezavantajul acestora este că duc la crearea unor situații de monopol, influențând negativ piața.

Referințe bibliografice:

1. Roșca Nicolae. Comentariul Codului civil al Republicii Moldova. Volumul I (coord. M.Buruiană). – Chișinău: Tipografia Centrală, 2006, 526 p.
2. Каленик А.В. Коммерческое (предпринимательское) право: Учебник. – 6-е изд., перераб. и доп. – Кишинев, 2014, 271 p.

3. Legea patronatelor, nr.976 din 11.05.2000 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr.141-143.
4. Buruiană Oleg. Comentariu la Codul civil al Republicii Moldova (coord. M.Buruiană). Volumul I. – Chișinău: Tipografia Centrală, 2006, 619 p.
5. Бологан-Виеру О. Формы многонациональных компаний в национальной и международной правовой доктрине // Revista științifico-practică „Закон и жизнь”, 2010, nr.4, p.52-62.
6. Михайлов Н.И. Правовая организация финансово-промышленных групп в России: состояние и перспективы. Монография. – Москва: Волтерс Клувер, 2023, 224 p.
7. Шиткина И.С. Холдинги – правовое регулирование и корпоративное управление: Монография. – Москва: Волтерс Клувер, 2023, 236 p.
8. Regulamentul provizoriu cu privire la holdinguri, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.550 din 26.07.1994 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.002. În prezent abrogat.
9. Bologan-Vieru Otilia. Regimul juridic al companiilor multinaționale. Teză de doctor în drept (conducător științific A.Băieșu). - Chișinău, 2010, 226 p.
10. Vlad Mihai D. Societățile transnaționale în contextul globalizării economice // Revista Afaceri Juridice Europene (România), 2014, nr.1, p.13-19.

SUBJECTS OF PRIVATE INTERNATIONAL LAW

SUBIECTE DE DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT

Olga TATAR, Doctor of Law, assoc., prof.,

Comrat State University

oleatatar@mail.ru

ORCID ID: 0000-0003-2158-006X

Rezumat: *Articolul prezentat dezvăluie în detaliu conceptul de subiecți în dreptul internațional privat și explică esența acestora și anume: următoarele categorii de subiecți: cetățeni ai statului, adică subiecți, precum și străini. O persoană este subiectul principal al diferitelor relații de drept privat. Conceptul de „străini” include mai multe categorii de persoane fizice: a) cetățeni străini care se află într-o relație juridică cu statul; b) bipatrizi - având legături juridice cu mai multe state; c) apatrizi - subiecți lipsiți de legătura juridică cu orice stat; d) refugiați - subiecții care au părăsit teritoriul statului lor din anumite motive și au primit azil în alt stat.*

Cuvinte-cheie: *persoane fizice, cetățeni străini, refugiați, apatrizi, drept internațional privat*

Abstract: *The presented article reveals in detail the concept of subjects in private international law and explains their essence, namely: the following categories of subjects: citizens of the state, that is, subjects, as well as foreigners. An individual is the main subject of various private law relations. The concept of “foreigners” includes several categories of individuals: a) foreign citizens who are in a legal relationship with the state; b) bipatrids - having legal ties with several states; c) stateless persons - subjects deprived of legal connection with any state; d) refugees - subjects who left the territory of their state for certain reasons and received asylum in another state.*

Keywords: *individual, foreign citizens, refugees, stateless persons, private international law*

Introduction. The concept of a subject of private international law includes the following categories of persons: a) foreign citizens who are in legal relations with the state; b) binationals – having legal ties with several states; c) stateless persons - subjects deprived of legal connection with any state; d) refugees - subjects who left the territory of their state for certain reasons and received asylum in another state. A foreigner is a subject located in a state, but at the same time he is not a citizen of this state, where his legal status is determined by the set of legal norms contained in national legislation and in international legal acts that allow establishing his rights and obligations. The first category of foreigners is occupied by *foreign citizens*. The legal relationship of citizenship forms the basis of the legal status of an individual. Citizenship is nothing but a stable political and legal connection of a subject with the state, which determines the legal affiliation of a person to a certain state. Being in another state, foreign citizens use separate regimes. Therefore, the legal status of foreigners, including the scope of their rights and obligations, is fixed as the "regime of foreigners". Foreigners are subject to two different principles: a) territorial; b) extraterritorial. A foreigner can perform duties and enjoy rights corresponding to his national law, when this does not contradict the sovereignty, security and legislation of the state in which he resides.

Bipatris are subjects with dual or more citizenships and are considered an intermediate category of persons. The main source of the emergence of bipatris is the collision of "soil rights" and "blood rights", i.e. differences in the legislation of different states on acquisition and loss of citizenship [32].

Proceeding from the "right of blood", persons born from citizens of this state are recognized as citizens of the state; and based on the "law of the soil" citizens of this state will be recognized as persons born on its territory. Bipatrimism occurs regardless of whether where is the child born when it comes to a mixed marriage. It can be a matter of dual citizenship when marrying a foreigner, if the national legislation does not leave her citizenship after the marriage, and the legislation of the husband's country automatically grants his citizenship. The countries that allow dual citizenship are: Israel, USA, Australia, Morocco, Argentina, France. As for France, a Frenchman who simultaneously accepts the citizenship of another country and lives there does not lose his French citizenship. According to the Constitution of Spain (1978) [12]: the Italian legislator provides: the one who voluntarily accepted foreign citizenship and thus lost the Italian one, automatically gets it back after spending at least 2 years in Italy. For example, any Commonwealth citizen is considered a Commonwealth citizen in Great Britain.

Dual citizenship as dual diplomatic and at the same time consular protection. In international judicial bodies, the principle of "effectiveness" of citizenship works, which manifests itself in close connection. International courts dealing with the question of citizenship have formed basic criteria: a) the place of the person's most frequent presence; b) place of his labor activity, or permanent income; c) residence of the family; d) location of a person's immovable property; e) the person's place of service; f) the place where the person exercises his rights. It is worth noting that the Hague Convention on Conflicts of Laws on Citizenship (1930) provides (Article 3): "A person with dual or multiple citizenship may be considered as a citizen by any state whose citizenship he possesses" [37]. Article 5 of the Hague Convention enshrines the principle of "effective citizenship": "Within the territory of the third state, a person who has more than one citizenship will be considered as having only one. Reserving the right to apply its own laws concerning personal status and any applicable international agreement, the third state will recognize such a person on its territory exclusively as either the citizenship of the country in which this person usually and mainly resides, or the citizenship of the country from which the data under the circumstances, this person is apparently the most closely related in fact" [37]. The Charter of the International Court of Justice of the United Nations [33]. (Article 3) stipulates that a person who can be considered a citizen of more than one state is considered a citizen of the state in which he or she usually enjoys civil and political rights. As for bipatrides, in which one of the citizenships is the citizenship of the country of the court, the rule applies to them: the state whose citizen has the citizenship of another state considers him to be its citizen, i.e., ignoring his status as a bipatriote: "If along with a foreign state belonging to the person also has Austrian citizenship, then the latter is the determining factor", according to Art. 9.1 of the Austrian Emergency Situations Act [1]. Stateless persons - stateless persons - represent a special state of an individual, characterized by the lack of citizenship of a person of any state. If we talk about statelessness, then it can be: a) absolute (stateless by birth) and b) relative (stateless due to loss of citizenship). For example: birth of parents in a state whose citizenship adheres to the principle of soil, a child in the territory of the state, where legislation is based on the principle of blood; namely, marriage with a foreigner of a woman whose national law presupposes the automatic loss of citizenship, while the national law of the husband does not presuppose the automatic acquisition of citizenship. The legal status of stateless persons is equal to that of foreign citizens, but they do not enjoy the protection and patronage of any state. Regarding stateless persons, the law of the country of their stay applies to them, because there is no connection with the legal system of the second state, in the absence of evidence of the existence of citizenship of a foreign state. In a number of states, such as: Spain,

France, there is a special branch called "foreigner law", where various categories of foreigners are established.

The personal law of the individual. This type of alien law is a connection between an individual and the state. The personal (national) law of an individual is designed to regulate issues of his personal status, namely: legal capacity, legal capacity, right to name, non-property marital and family relations, guardianship and trusteeship. So according to Art. 7 of the Supreme Court of Brazil: "The law of the country in which a person has a place of residence determines the rules regarding the beginning and end of legal personality, name, legal capacity, name and family rights"[18]. For example, in France, the application of a personal statute is regulated by Art. 3 of the French Civil Code [15]. as a law relating to the status and legal capacity of persons, where the concept of "status of a person" includes issues directly related to the name, civil status, family relations, where the exception is hereditary relations and property relations between spouses. If a person has several foreign citizenships, the law of the country where the person resides is recognized as personal law. Here the question arises, what should be considered the personal law of a bipatriate when he does not have a permanent place of residence. Civil legal capacity of natural persons is the ability of an individual to have rights and obligations. Legal capacity does not depend on the state of health, mental abilities, it arises from the moment of birth and ends at the moment of death. The main aspects of the legal status of an individual, connected with the category of civil legal capacity, are personal non-property rights, the right of a person to a name, the recognition of a natural person as unknown absent and the declaration of his death [19].

Proceeding from §15 of the Law on IPR of China: "The right of habitual residence of the relevant person shall be applied to the content of personal rights " [5]. According to article 23 of the Law on Emergencies of Azerbaijan: "Protection of personal non-property rights is carried out by the law of the country where these rights are implemented" [24]. The right to a name is one of the personal non-property rights of a citizen, associated with his personality and arising from birth. Starting from the moment of registration of his name, a citizen has the right to acquire and exercise rights and obligations under that name [2, p. 67]. The law of persons in the USA on matters of the right of a person to the name of foreigners, only American law applies [30, p. 77]. Pursuant to Article 14 of the Law on IPR of Romania: "protection against actions committed in Romania that violate the right to a name is provided in accordance with Romanian law" [27], and based on Article 13.2 of the Law on IPR of Austria: "protection of a name is determined according to the law of the state in which an infringing action is carried out". Article 37 of the Law on Emergencies of Switzerland stipulates: "at the request of a person, the legal regime of his name may be determined by the law of the state of his citizenship" [35].

A very serious problem of the modern Emergency Situations is the institution of missing persons and the declaration of missing persons as dead. This problem is included in the category of legal capacity, as the beginning and end of legal capacity [30, p. 82]. The problem of an unknown absence and the establishment of the fact of a person's death are resolved by means of personal law or the law of the country of the court that is competent to initiate a case of an unknown absence. For example, in France, the declaration of a person as an unknown person is possible only in the order of a court decision [30, p. 83]. The law of the United States and Great Britain does not recognize the institution of absenteeism: in these countries, for the purposes of judicial resolution of a specific dispute, it is possible to establish a "precedent regarding the rebuttable presumption of the fact of the death of a person who has been absent for seven years" [20, p. 231]. Most of the countries of the

world establish the legislative regulation of the institute of unknown absence. The solution of collision problems is based on various approaches [2, p. 65]. Establishing the fact of a person's death at a specific time and under certain circumstances means establishing a valid fact of death.

Determining the civil legal capacity of an individual not on the basis of his personal law, but by some other conflicting criterion can be interpreted as a violation of the principle of sovereignty of the state of which the individual is a citizen or on whose territory he permanently resides [2, p. 66]. The recognition of a natural person as missing, as well as the declaration of a person as deceased, are governed by civil law. The applicable law is determined when the corresponding recognition or declaration takes place on the territory of the Republic of Moldova. The civil capacity of a physical person presupposes the person's ability to exercise civil rights and obligations through his actions. The legislation of all countries determines that an individual is considered fully capable upon reaching the age established by law, in addition to this, the law establishes the possibility of declaring an individual incapable or limitedly capable. Legal capacity of natural persons is established by their personal law: — the law of the country of citizenship. As Article 7 of the Civil Code of Greece reads: "Capacity is determined by the law of the state of which the person is a citizen" [6]. The Law on Civil Rights of Switzerland, namely Article 35 provides: "The civil capacity of a person is determined by the right of the place of residence. Changing the place of residence does not affect the previously acquired legal capacity [35]. "The legal capacity of natural persons is determined by their national law, but when the law regulating a separate action prescribes special conditions of legal capacity, these conditions are determined by the same law" [39].

Pursuant to Article 38.1 of the Civil Code of Portugal "A legal transaction made in Portugal by a person incapacitated according to the competent personal law cannot be annulled on the basis of incapacity, when domestic Portuguese law would consider this person to be competent" [7]. This norm is connected with one of the general postulates of the ICRC: a person who is legally competent under his personal law is always recognized as legally competent abroad; a person who is incapacitated under his own personal law may be recognized as incapacitated abroad [19, p. 220]. Such a rule is recognized as the oldest in the International Civil Code, because the purpose of recognizing a foreigner who is incapacitated by his personal law as competent in another state is nothing other than the protection of the interests of local "merchants". Abroad, a foreigner may conclude a deal, and later refuse to fulfill his obligations, finding the pretext - lack of legal capacity, and this kind of situation is far from rare, which very seriously hampers the development of foreign trade relations. Courts in the United States are governed by the law of the place of the act, which is also the case in Great Britain with regard to commercial transactions, regarding issues of legal capacity. Based on Art. 3539 of the Civil Code of the State of Louisiana: "A person is capable of concluding contracts if he has this capacity under the law of either the state in which he is domiciled at the time of the contract, or the state whose law is applicable to the contract" [10].

Referring to the content of the General Agreement on Trade in Services (1994) (GATS), we find the following: "The term legal entity" covers any legal entity properly established or otherwise organized under applicable law for the purpose of making a profit or for no such purpose and belonging to the private or public sector, including a company under trust management (trust), partnership (partnership), joint venture, individual enterprise or association [16]. The specifics of the activity of one of the main subjects of the State of Emergency - a legal entity is expressed in its state affiliation. To define a legal entity, the term "nationality of a legal entity" is used, which defines the scope of action of public-law norms contained in the legislation of the state, international treaties, etc. At the same time, the word "nationality" continues to be used in the sphere of Private International

Law, turning, in this quality, essentially into a synonym of the expression "personal statute of a legal entity" [3, p. 89]. Nationality of the legal entity, i.e. his belonging to a certain state and his legal order. "The term "nationality" when applied to legal entities does not have the meaning it has when applied to natural persons" [30, p. 76].

The category "nationality of legal entities" is used to distinguish between national companies and foreign companies. In all states, companies operating on their territory are divided into "domestic" and "foreign", i.e. if legal entities carry out economic activity abroad, they are under the influence of two systems of legal regulation - the system of national law of the state of "citizenship" of the given legal entity and the system of national law of the state of the place of activity [19, p. 224]. Neither the legislation nor the scientific doctrine determines the basis for determining the nationality of a legal entity. For example, in Spain, "foreign companies established abroad are given the opportunity to conduct trading activities, it is regulated by the Commercial Code of Spain of 1885. The category of personal statute is a set of legal norms that determine the "genetic status" of subjects that have a tendency to reach the supranational level [34, p. 56-64]. The following are recognized as the main variants of the personal law of legal entities: a) *The theory of incorporation* - i.e. the law of the state in which this person is registered is recognized as the personal law of a legal entity. b) *The theory of sedentariness* - i.e. a legal entity belongs to the state on whose territory its administrative center is located. The location of the main governing body can be established in accordance with the statutory documents, in the event that the charter does not indicate the location of the main governing body, then it is recognized as the actual location of such a body. c) *Theory of the effective place of activity* - i.e. the legal entity has the nationality of the state in whose territory it conducts economic activity. d) *Control theory* - i.e. the legal entity has the nationality of the state where its activities are managed.

When using the criteria for determining the personal law of foreign legal entities in the national legislation, it is possible to identify two main and two secondary criteria [28]: a) two main criteria — the criterion of the place of establishment and the criterion of the location of the administrative center; b) two secondary criteria for determining the personal law of a legal entity — the criterion of the place of implementation of the main activity and the criterion of control.

The control criterion is distinguished by a special approach to determining the personal law of a legal entity, taking into account: place of registration, place of main activity, nationality of shareholders, place of origin of patents and trademarks. For example, in Art. 154 of the Law on State Enterprises of Switzerland, the theory of control is applicable when there is no location of the partnership in the articles of association. it does not satisfy the requirements of the right of place of its establishment. *Statutory residency* may be applicable to legal entities, i.e. any, even if it does not correspond to the actual location of the company, specified in the founding documents [28].

The legal status, organizational and legal forms, creation and activity of legal entities are governed by corporate law. We will note the universal organizational and legal forms of entrepreneurial activity with similar names and signs: a) joint stock companies; b) companies with limited liability; c) partnerships. The functioning of legal entities of one state on the territory of another presupposes extraterritorial recognition of their legal personality [17, p. 87-92]. The legal personality of foreign legal entities is regulated by national legislation and international treaties. Permitting a foreign legal entity to implement economic activity on the territory of the state is possible with the permission of the legislation of the given state. A recognized foreign legal entity has all the rights inherent in its organizational status, with the exception of those in which the state that recognized this person by virtue of the law denies it in accordance with Article 44 of the Law on the

International Emergency Situations of Romania [23]. A foreign legal entity recognized in Romania carries out its activities in accordance with the conditions established by Romanian law for the implementation of activities of an economic, social, cultural and other nature [23]. For example, according to the Law on the State of Emergency of Georgia [38], the registration of a branch of a non-commercial legal entity of a foreign state is carried out by the relevant tax authority at the place of its location. The legislation does not recognize any prohibition in connection with the participation of a foreign legal entity in the establishment of a legal entity in Georgia, but at the same time, the principle of automatic recognition cannot be applied if the foreign legal entity's activities contradict the requirements of Art. 5 "Public Order" of the Law on Emergency Situations of Georgia [38].

In Japan, foreign companies wishing to carry out business activities on its territory must appoint a representative in Japan and establish an office at his place of residence or "in another place that this person indicates", according to Art. 479 of the Commercial Code of Japan dated 1899 [31, p. 62-71]. A foreign company is required to register with the name and place of residence of its representative in Japan at the location of its office. Foreign entities carry out economic activity on the territory of the second state by creating independent enterprises. As prescribed in Art. 41 3 of the Act on the Emergency Situations of Romania: "The organizational status of a branch created by a legal entity in another state is governed by the national law of the legal entity" [23]. Regarding companies and organizations that are not recognized as legal entities, according to Art. 57 of the Bulgarian EMER Code - "they are regulated by the law of the state in which they are registered or established" [11]. Regarding representation, this is a separate subdivision of a legal entity, which is located outside the location of the legal entity itself, representing and in the place of topics and protecting the interests of the legal entity that created it. The branch itself is not a legal entity, does not have civil legal personality, is deprived of the right to engage in commercial activities and acts only on behalf of and on behalf of the represented organization. The branch is subject to the law of the state in whose territory it was created, regardless of the law applicable to the legal entity that formed this branch, according to Art. 41 of the Law on Emergency Situations of Romania [23].

Acts of codification of the International Civil Aviation Organization are limited to the definition of the legal order on issues of general legal personality of foreign companies. But, for example, Poland has established special conflict of laws rules concerning some aspects of the activities of foreign legal entities, i.e. if a legal entity makes a transaction in the course of its own commercial activity, it is sufficient that it has legal capacity to perform such a transaction in accordance with the law of the country in which the commercial activity is carried out [26]. In the event that a legal entity is a party to a non-contractual obligation, action or event that caused damage, the location of its management or the body replacing the management, or the place of activity related to the said action or event, is taken into account [25]. Pursuant to Article 46 of the Law on Emergencies of Romania [23], the merger of several legal entities of different nationalities can be carried out if the conditions stipulated by both national laws applicable to their organizational status are met. According to clauses 3, 4 of Art. 33 of the Civil Code of Portugal, the transfer from one state to another location of a legal entity does not terminate its legal personality, if the laws of one and the other location are consistent with this [7]. Based on Art.112 of the Code of Civil Procedure of Belgium, the transfer of the main enterprise of a legal entity from one state to another may take place without changing its registration and legal personality, if it is carried out in accordance with the conditions under which the law of both states allows it [36].

The state is the main subject of international law. There are many Private International Law relations where the state is one of the parties. The state is not recognized as a legal entity, because

has sovereignty and determines its own legal status. The Civil Code of the Czech Republic reads: "If the state acts as a participant in civil law relations, it is a legal entity" [8].

The presence of sovereignty in the state means the possession of a whole complex of immunities, the norms of which are used in various branches of law. Legal immunity is a special material-procedural privilege that extends to the circle of subjects designated in international or national law, regulating their special status by granting additional guarantees and advantages [43]. According to the 2004 UN Convention, [40] the term "state" means: — the state and its governing bodies; — constituent parts of the state or political subdivisions of the state, which are authorized to perform actions in the exercise of sovereign power and act in this capacity; - institutions or institutions of the state or other institutions to the extent that they are authorized to perform and actually perform actions in the exercise of the sovereign power of the state; — state representatives acting in this capacity. Pursuant to the US Foreign Sovereign Immunity Act, the term "foreign state" includes a political subdivision of a foreign state or an agency or institution of this foreign state [42]. Modern international relations related to foreign investments are based on the principles of protection of foreign investments. Obligations of fair, favorable treatment of foreign private property, as well as ensuring its effective protection and security are the subject of bilateral and multilateral international agreements specially devoted to this issue [14, p. 74].

The state, acting as a subject of the International Criminal Procedure, has immunity. a) **Immunity from filing a lawsuit**, namely the state's jurisdiction over the courts of another state. Without consent to a trial in a foreign court, the state cannot be brought to justice abroad; b) **Immunity from the preliminary securing of the claim** - without the consent of the state in relation to his property located abroad, no measures can be taken as a preliminary securing of the claim; c) **Immunity from compulsory execution of a court decision** - without the consent of the state, coercive measures cannot be applied to it to secure the claim or the execution of the decision; d) **Immunity of state property** — the property of a foreign state is inviolable, cannot be confiscated, and cannot be levied on it. Without the consent of the state-owner, his property is not subject to forced expropriation, it is forcibly held on the territory of a foreign state. The State of the location of the foreign property is obliged to take all necessary measures to protect against the theft of this property by third parties [19, p. 234]; e) **The doctrine of the act of the state** - if the state declares that the property belongs to it, then the court of the foreign state has no right to question this statement; f) **Collision immunity of the state** - only its law should be applied to the private law relations of the state, because any type of state transaction is regulated by its national law. In legislation, doctrine, and practice, two theories of state immunity function: the doctrine of absolute immunity and the doctrine of limited immunity, where the theory of absolute immunity of the state is based on the principle of sovereign equality of states and the general principle of law. The doctrine of absolute immunity of the state presupposes the impossibility of prosecution in the courts of another state. In a number of countries, there is legislation regulating state immunities, for example, the United States Act, the laws of Pakistan and Argentina (1995). The activity of the state - the "businessman" is subject to the jurisdiction of the state's place of activity. In order to determine the nature of the state's actions, a number of theories have been put forward. We note the presence of property of a foreign state, which has full immunity from preliminary measures and executive actions, i.e. we are talking about property of the state, used for conducting diplomatic and consular activities. The immunity of this property is enshrined in the Vienna Convention on Diplomatic Relations [44], the Vienna Convention on Consular Relations [45], and the Convention on Special Missions (1969) [13]. According to the UN Convention of 2004, the following two

categories of property are distinguished, which cannot be subject to coercive measures: property, "representing part of the cultural heritage of a foreign state or part of its archives"; property, "a part of the exhibition of objects of scientific, cultural or historical significance" [40].

In the event that the state acquired property by means of an act adopted on its territory, no foreign court has the right to deny the legality of ownership of this property. The essence of the "act of the state" doctrine is expressed in the fact that if the property is in the possession of the state, which declares that it belongs to it, then no body of a foreign state has the right to refute the legality of this fact. In judicial practice, there is a rule: transactions concluded by the state with foreign entities are governed by the law of this state, unless the parties agree otherwise. Transactions with the participation of a state are subject to the law of this state by virtue of international custom [21, p. 78-86]. The Code of Civil Procedure of Bulgaria establishes the law applicable to the cultural property of the state: "When a thing included in the cultural heritage of one state is illegally removed from its territory, the state's demand for the return of the thing is regulated by its law, except for those cases when it chose to apply the law the state in whose territory the thing is located at the time of the demand for return" [11].

Collision binding of contractual obligations in case of lack of autonomy of the will of the parties, a right closely related to the contract, i.e. the right of the state - a party to the transaction, since in this situation there are special ties precisely with the territory of this state [2, p. 87]. Lithuanian legislation, namely Art. 1.23 of the Civil Code of Lithuania provides: "The law of the relevant state applies to the state and its institutions, municipal public education and its institutions as subjects of civil relation [9]. "There is also a version that in relations where a private foreign counterparty is present, the law of the state cannot be used, otherwise the law of the country of the private subject of the transaction will be applied to the relations. Only if it became difficult to determine which of the subjects performed or was supposed to perform the performance, then the court will apply the law of the country of the state - the subject of this transaction. It should be noted that the acquisition by the state of property on the territory of the second state is allowed by virtue of the enabling norm of domestic law and on the conditions established by its national legislation. The state acts on an equal footing with private individuals in contractual relations. All over the world, the foundation for the regulation of foreign trade activities is established by the state in such a way that that the circle of subjects of foreign trade contracts is determined by reducing the subject composition of foreign trade transactions, or adding their number to the completion of transactions, determining the mode of crossing customs borders by goods, as well as requirements for the quality of goods.

Considerable importance in the system of foreign economic transactions is given to the concession contract, namely to the contract where the state grants foreign investors exclusive rights to one or another activity, as well as the right of ownership for sales or revenues that were collected during this activity, on a remunerative and temporary basis. The legislator is prohibited from unilaterally correcting certain conditions of the concession contract, unless otherwise provided for in the contract. Today, most countries assign the concession to a civil law contract. A number of studies have established that the approach to concessions is quite different, so that such agreements are very difficult to systematize. In international practice, the term "international legal entity" has become widely used, extending to legal entities of public law, formed through the conclusion of international agreements, the national law of one or more states, which was adopted as part of an international agreement.

International legal entities are nothing but international associations. International legal entities are the bearers of rights and obligations that have arisen in international transactions, while they have

separate property, they also have the right to acquire property and personal non-property rights and obligations on their behalf, act as plaintiffs or defendants in private law disputes in law enforcement bodies [29, p. 65]. International organizations are a variety of international legal entities, including both international intergovernmental (IMGO) and international non-governmental (INGO) organizations. The concept of "international inter-governmental organizations" originates in 1940. International inter-governmental organizations are recognized as subjects of international public law, which are formed by states and endowed with international legal personality by declaration of will of states. They are recognized as non-sovereign subjects with sectoral legal personality, due to the fact that they do not possess either territory or population. Since the 19th century, namely with their appearance, they have been recognized as permanent participants in international relations, therefore, they are recognized as subjects of international law. As for international non-governmental organizations, they are also recognized as subjects of international public law, but at the same time have limited international legal personality. Be it international intergovernmental organizations or international non-governmental organizations, they are formed to implement specific tasks prescribed in the statute.

The foundation of the international legal personality of a state is its sovereignty, and the basis of the legal personality of an international organization is the powers it is granted by the state. It should be noted that organizations are endowed with international contractual legal capacity, but this does not extend to participation in international treaties, because here they are limited and can participate in the signing of international agreements on a strictly defined range of issues. The status of international organizations is reflected in the following Vienna Conventions on Representations of States in their Relations with International Organizations of a Universal Character, 1975 [44], on the Law of International Treaties between States and International Organizations and between International Organizations, 1986 [45], as well as the Convention on the Legal Status, Privileges and Immunities of Interstate Organizations Operating in Certain branches of cooperation 1980 [46].

An international treaty *sui generis*, which is signed by member states of the MMPO, is presented as the Charter of an international organization. Thus, international organizations are recognized as subjects not only of international public, but also of Private International Law, having a private legal status. The status of the organization as a legal entity is recorded in international legal acts. As a legal entity, an international organization can enter into civil law transactions, acquire property under the right of ownership or lease, act as a party in court proceedings, be recognized as a subject of copyright, a participant in a joint venture. International organizations are legal entities of a special kind. The status of organizations as international legal entities is represented in international agreements, as well as in legal acts signed by the organizations themselves. An international organization acquires the status of a legal entity from the moment of registration of its charter or inclusion in the register of legal entities in the state where its headquarters are located. International organizations as international legal entities have a dual legal status. By itself, the activity of international organizations is impossible without their participation in civil legal relations. Transactions with their participation are very diverse: purchase and lease of real estate, purchase of all kinds of services, conclusion of labor contracts. Such transactions are executed in the form of sales contracts, contracts, leases. International intergovernmental organizations enjoy certain privileges.

With the acquisition of ownership of property located in different countries, as well as signing property transactions with subjects of various states, international organizations do not bring their relations under national law. Thus, it cannot be brought to proceedings in a national court as a

defendant, and the property of an international organization cannot be levied. At the same time, the scope of privileges and immunities granted to international organizations is very different, so the greatest scope of privileges is enjoyed by the UN and its specialized agencies. International organizations are granted privileges and immunities in order to create such a status that the organization could fulfill its obligations without hindrance, but at the same time remain independent from the action of national law and the judicial proceedings of a number of states. By means of immunity, it is possible to protect an international organization from the control of a number of states. Immunity allows an international organization to have its own material resources, to protect itself from the burden of taxes in favor of the treasury of a particular state. The international organization may itself refuse the granted immunities. The immunity of the organization is fixed in an international treaty, the implementation of which is mandatory for compliance by all participating states, regardless of the organization's sphere of activity. If the immunity is violated, the international institution may lose the opportunity to implement its functions. The UN Secretariat has repeatedly emphasized that the immunities of international organizations can be understood and applied only as absolute, since they have a contractual origin and a functional nature [19]. To date, international organizations accumulate funds in commercial banks, which intend to avoid compliance with immunity to these deposits and will extend to them the criteria of service, which also apply to the deposits of other legal entities. Some national courts are in favor of limiting the immunities of international organizations if they participate in international commercial activities [4, p. 78]. The problem of regulation of the functional activity of an international organization by the national law of one or another state arises in the following cases: a) the execution of civil law transactions; b) signing labor contracts; c) submission of the organization's documents to the competent national authorities. As for the civil-law relations of international organizations, they are regulated by a legal complex of relations, where the following are recognized as constituent elements: a) norms of international public law; b) internal law of an international organization; c) general provisions of national law.

All documentation of international organizations is formed and maintained according to the rules and special procedures adopted by this organization. The property of international organizations cannot be subject to public sale. As for the property immunity of international organizations, it is mentioned in many international agreements. If a violation of property immunity is detected, the international organization makes a statement through diplomatic channels to the government of the member state. As a rule, the conflict is resolved by mutual agreement of the parties without recourse to arbitration or court proceedings [22, p. 58]. In the event that an international organization has property and wishes to protect it, it must recognize the law of the place where the thing is located" [4, p. 93]. International organizations in individual cases turn to national courts.

Thus, international organizations act as international legal entities (of a special kind), which are endowed with immunities and form their own legal norms. In turn, these norms are placed in the general system of regulation of Private International Law relations and contribute to the modifying effect on the action of conflict principles.

Bibliographical references:

1. Austria's Emergencies Act of 1978 Date of visit [18.11.2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/040101>.
2. Bohuslavskiy M.M. Private International Law: textbook. Moscow. 2011. 367 p.
3. Brun M.Y. Legal entities in Private International Law. St. Petersburg. 2015. 289 p.
4. Chernychenko S.V. International law: modern theoretical problems. Moscow. 1993.278 p.

5. China's Emergencies and Disasters Law. Date of visit [18.11.2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/VA>
6. Civil Code of Greece. Date of visit [18.11.2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/040501>
7. Civil Code of Portugal. Date of visit [18.11.2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/041201>
8. Civil Code of the Czech Republic dated February 3, 2012 Date of visit [18.11.2023]. Available: https://anesro.com/downl/zakon/89-2012_Sb.pdf. Valyarovsky F. I. Immunity as a general legal category // URL: <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1188518>
9. Civil Code of the Republic of Lithuania dated 18.07.2000 Date of visit [18.11.2023]. Available: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/legislation/details/8191>
10. Civil Code of the State of Louisiana as amended by the Act of 1991. Date of visit [18.11.2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/020102>
11. Code of the Ministry of Emergency Situations of Bulgaria 2005 Date of visit [18.11.2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/041701>
12. Constitution of Spain 1978 Date of visit [19/11/2023]. Available: <http://vivovoco.astronet.ru/VV/LAW/SPAIN.HTM>
13. Convention on Special Missions. Date of visit [19.11.2023]. Available: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/sp_missions.shtml.
14. Farkhutdinov I.Z. International investment law: theory and practice of application. Moscow. 2005. 376 p.
15. French Civil Code of 1804 Date of visit [19.11.2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/041401>
16. General Agreement on Trade in Services of 1994 Date of visit [19.11.2023]. Available: <http://ind.kurganobl.ru/assets/files/WTO/services.pdf>
17. Giorgidze G. Legal entities in Private International Law. In: *Человек и Конституция*, 2005, No. 1. 318, p. 87-92.
18. GKBBrazil.Accessdata[19.11.2023]Available:[https://pravo.hse.ru/data/2019/03/19/1186062916/%D0%92%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%8B%D0%B9%20%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%20%D0%BA%20%D0%93%D0%9A%20%D0%91%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%B8%20\(%D1%80%D0%B5%D0%B4.2018\).pdf](https://pravo.hse.ru/data/2019/03/19/1186062916/%D0%92%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%8B%D0%B9%20%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%20%D0%BA%20%D0%93%D0%9A%20%D0%91%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%B8%20(%D1%80%D0%B5%D0%B4.2018).pdf)
19. Hetman-Pavlova, I.V. Private International Law: textbook for masters. Moscow: Yurayt Publishing House. 2013. p. 210.
20. Jenks E. Code of English civil law. Moscow. 2014. 354 p.
21. Kanashevsky V.A. Transactions involving the state in private international law. In: *Journal of private international law*. 2006, No. 1 (51), p. 78-86.
22. Laptev A.M. Organization of the UN in the system of private international law, Moscow. 2003. 258 p.
23. Law of Romania No. 105 of 1992 Applicable to the regulation of Private International Law relations. Date of visit [19.11.2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/041301>
24. Law of the Republic of Azerbaijan On Private International Law of 2000 Date of visit [19.11.2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/070801>

25. Law on Emergency Situations of Estonia dated 27.03.2002 Date of visit [19.11.2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/NE>
26. Law on Emergency Situations of Poland. Date of visit [19.11.2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/041101>
27. Law on Emergency Situations of Romania No. 105 of 1992 Date of visit [19.11.2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/041301>
28. Legal regulation of legal personality of foreign legal entities. Date of visit [19.11.2023]. Available: URL : http://www.m-prof.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=9&Itemid=11
29. Lukashuk I.I. International law in state courts. St. Petersburg. 1993. 265 p.
30. Lunts L.A. Course of private international law. In 3 volumes. Moscow. 2002. 377 p.
31. Pastukhova V. Legal system of Japan. In: *Science and law. Foreign experience*, No. 4, p. 62-71.
32. Shingerei T. Dual citizenship: situation and problems. Date of visit [19/11/2023]. Available: http://www.inheritance_ru/oboz/N05-6_95/015.htm
33. Statute of the UN International Court of Justice. Date of visit [19.11.2023]. Available: <https://www.un.org/ru/icj/statut.shtml>
34. Suvorov L.L. The problem of separating the personal statute of a legal entity from its state affiliation in modern private international law. In: *Journal of Private International Law*, 1995, No. 3(9), p. 56-64.
35. Swiss Emergencies Act of 1987 Date of visit [19.11.2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/042901>
36. The Belgian Law of July 16, 2004 On the Code of Private International Law. Date of visit [19.11.2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/041801>
37. The Hague Convention on Conflicts of Laws on Citizenship. Date of visit [19/11/2023]. Available: <http://hrlibrary.umn.edu/euro/Rets166.html>
38. The Law on Emergency Situations of Georgia of 1998. Date of visit [19.11.2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/050301>
39. The Law on the State of Emergency in Italy, 1995. Date of visit [19.11.2023]. Available: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/SE>
40. UN Convention dated 02.12.2004 Date of visit [19.11.2023]. Available: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/state_immunities.shtml
41. Kanashevsky V. A. Transactions with the participation of the state in Private International Law. In: *Journal of Private International Law*. 2006. No. 1 (51), p. 45-56.
42. US Foreign Sovereign Immunity Act. Date of visit [19.11.2023]. Available: <https://buro24.by/yurisdiktsionnyy-immunitet-gosudarstv-i-ikh-sobstvennosti>
43. Valyarovsky F.I. Immunity as a general legal category. Date of visit [19.11.2023]. Available: <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1188518>
44. Vienna Convention on Representations of States in their Relations with International Organizations of a Universal Character. Date of visit [19.11.2023]. Available: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pdf/state_relations.pdf
45. Vienna Convention on the Law of International Treaties between States and International Organizations and between International Organizations, 1986. Date of visit [19.11.2023]. Available: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/law_treaties.shtml
46. Vienna Convention on the Legal Status, Privileges and Immunities of Interstate Organizations Operating in Certain Fields of Cooperation, 1980. Date of visit [19.11.2023]. Available: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/specagencies_privileges.shtml

**REFLECȚII ASUPRA UNOR PROBLEME ÎN LEGĂTURĂ CU APLICAREA
PRINCIPIULUI CONSTITUȚIONAL AL CONSULTĂRII CETĂȚENILOR ÎN
PROBLEME LOCALE DE INTERES DEOSEBIT**

**REFLECTIONS ON SOME PROBLEMS RELATED TO THE APPLICATION OF THE
CONSTITUTIONAL PRINCIPLE OF CITIZENS CONSULTATION IN LOCAL ISSUES
OF SPECIAL INTEREST**

Tudor PĂȘCĂNEANU, dr. în Drept, conf., univ.,
Academia de Studii Economice din Moldova
tudorp2005@yahoo.com

ORCID ID: 0000-0002-1074-6186

Liliana DANDARA, dr. în Drept, conf. univ.
Universitatea Cooperatist – Comercială din Moldova
lilianadandara@gmail.com

ORCID ID:0009-0000-3937-9079

***Rezumat:** Prezentul studiu contribuie la analiza unor probleme în legătură cu aplicarea principiului consultării cetățenilor în probleme locale de interes deosebit care este consacrat în Constituția Republicii Moldova din 1994, subliniind importanța și modul în care el se reflectă în noul Cod Electoral.*

***Cuvinte-cheie:** principiu, autonomie locală, referendum local, corp electoral*

***Abstract:** This study contributes to the analysis of some problems related to the application of the principle of citizen consultation in local issues of particular interest, which is enshrined in the Constitution of the Republic of Moldova from 1994, emphasizing its importance and the way in which it is reflected in the new Electoral Cod.*

***Keywords:** principle, local autonomy, local referendum, electoral corps*

Introducere. Actualitatea acestui studiu este argumentată prin analiza aplicării principiului consultării cetățenilor în probleme locale de interes deosebit, fapt ce prilejuește o comparație realistă a reglementărilor adoptate în Republica Moldova în ultimul timp, cu concepțiile Uniunii Europene în materie, concretizate în special în Carta Europeană a Autonomiei Locale.

• Consultarea cetățenilor în probleme locale de interes deosebit este unul din elementele funcționale care caracterizează autonomia locală.

Inspirându-se din principiile liberalismului politic, autonomia locală are la bază, printre altele, ideea că însăși colectivitățile locale sunt cele care pot cunoaște cel mai bine propriile necesități și, drept urmare, sunt cele mai interesate pentru realizarea lor [5, p.68].

La scară europeană, conceptul de autonomie locală a fost definit de Carta europeană a autonomiei locale, adoptată în 1985 la Strasbourg și redactată din inițiativa Conferinței permanente a puterilor locale și regionale din Europa.

Articolul 3 al Cartei europene a autonomiei locale definește în felul următor conceptul de autonomie locală:

1) Prin autonomie locală se înțelege dreptul și capacitatea efectivă pentru colectivitățile locale să reglementeze și să administreze, în cadrul legii, sub propria lor răspundere și în interesul populației lor, o parte importantă a treburilor publice.

2) Acest drept se exercită de consilii sau adunări, compuse din membri aleși prin vot liber, secret, egal, direct și universal, care pot dispune de organe executive care răspund în fața lor. Această dispoziție **nu prejudiciază recurgerea la adunări cetățenești, referendum sau orice altă formă de participare directă a cetățenilor, acolo unde aceasta este permisă de lege.**

Conceptul de autonomie locală, definit astfel, reprezintă un etalon pentru administrațiile publice locale moderne. În acest sens, autorul Eugen Popa arată că scopul Cartei este acela de a identifica puncte comune de definire a autonomiei locale pentru toate statele, în vederea realizării în Europa a unui corp democratic comun, propice relațiilor de colaborare interstatale. Din acest punct de vedere, documentul este unul de natură politică, fiind rezultatul unor negocieri și decizii politice, dar și de semnificație juridică, în măsura în care conține norme ce vor orienta legislațiile statelor semnatare în definirea și aplicarea unitară a acestui principiu [11, p.17].

Potrivit dispozițiilor art. 8 din Legea nr. 436 - XVI/2006 cu modificările ulterioare, în problemele de importanță deosebită pentru unitățile administrativ-teritoriale se pot supune, în condițiile Codului electoral, consultării populației prin referendum local.

Pentru problemele de interes local care preocupă o parte a populației din unitatea administrativ-teritorială, se organizează cu această parte a populației, în condițiile legii, consultări: audieri publice și convorbiri cu grupurile de inițiativă și asociațiile obștești.

Trebuie observat că printre atribuțiile principale ale primarului este și aceea de a propune consiliului local consultarea populației în probleme locale de interes deosebit și, pe baza deciziei consiliului local, de a lua măsuri pentru organizarea acestor consultări [12].

Formele și modalitățile de organizare și desfășurare a referendumului local sunt reglementate la cap. XV al Codului Electoral nr. 325 din 8 decembrie 2022 cu modificările ulterioare.

• Problemele supuse referendumului local. Codul Electoral aduce o delimitare a problemelor care pot fi supuse referendumului local de cele care nu-i pot fi supuse. Astfel, potrivit art. 217 din CE, referendumului local pot fi supuse probleme de interes local deosebit care țin doar de competențele legale ale autorităților administrației publice locale. Textul întrebării la care trebuie să se pronunțe alegătorii în cadrul referendumului local se redactează într-o manieră neutră, fără ambiguități, fără a induce în eroare sau a sugera răspunsul. Nu se admite formularea unor întrebări care se exclud reciproc. Revocarea primarului prin referendum poate fi inițiată în cazul în care acesta nu respectă interesele comunității locale, nu exercită în mod adecvat atribuțiile de ales local prevăzute de lege, încalcă normele morale și etice, fapte confirmate în modul stabilit.

Noțiunea de competență desemnează ansamblul atribuțiilor unui organ administrativ, compartiment sau funcționar și limitele exercitării lor [8, p.36].

Prin Legea nr. 436-XVI/2006, legiuitorul vine cu o delimitare a competențelor satului (comunei), orașului (municipiului) în raport cu raionul, municipiul Chișinău și UTAG.

Astfel, legiuitorul a stabilit domeniile în care pot să intervină organele administrației publice din aceste unități teritoriale și nu ansamblul atribuțiilor acestor organe.

Trebuie menționat faptul că Legea nr.344 – XIII/1994 privind statutul juridic special al Găgăuziei consacră la baza organizării teritoriale a unității teritoriale autonome Găgăuzia principiul etnic, potrivit căruia, în componența Găgăuziei intră localitățile în care grupul etnic găgăuz constituie mai mult de 50% din numărul populației din aceste localități, dar și acele localități unde găgăuzii constituie mai puțin de 50% din populație, cu condiția unui referendum local [13].

Instituirea principiului etnic, precum și a principiului potrivit căruia în componența Găgăuziei pot intra și acele localități, unde găgăuzii constituie mai puțin de 50% din populație, cu condiția unui referendum local, principii ce stau la baza formării UTAG – constituie, în opinia noastră, un

precedent juridic periculos nu atât pentru Republica Moldova cât pentru întreaga ordine juridică internațională [4].

Referitor la problemele ce nu pot fi supuse referendumului local, acestea sunt, potrivit art. 218 din Codul Electoral, după cum urmează: de interes național, care țin de competența Parlamentului, Guvernului sau a altor autorități ale administrației publice centrale, conform atribuțiilor stabilite de Constituția Republicii Moldova și de legislație; ce țin de politica internă și externă a statului; care vin în contradicție cu prevederile Constituției Republicii Moldova și ale legislației Republicii Moldova; privind impozitele și bugetul; privind măsurile extraordinare sau de urgență pentru asigurarea ordinii publice, sănătății și securității populației; privind alegerea, numirea, demiterea și revocarea în/din anumite funcții a persoanelor ce țin de competența Parlamentului, a Președintelui Republicii Moldova și a Guvernului; ce țin de revocarea primarului, destituit în baza hotărârii definitive de revocare pronunțate de instanța de judecată; ce țin de competența instanțelor de judecată sau a procuraturii. Ca excepție, pot fi supuse referendumului local consultativ, problemele privind comasarea mai multor localități de același nivel.

• Inițierea referendumului local.

Potrivit art.220 al Codului Electoral, referendumul local poate fi inițiat:

- 1/2 din numărul de consilieri aleși, iar în cazul revocării primarului prin vot secret – de 2/3 din numărul consilierilor aleși;
- primarul satului (comunei), orașului (municipiului), cu excepția cazului când se inițiază referendum pentru revocarea primarului;
- autoritatea reprezentativă a unității administrativ-teritoriale cu statut special;
- de 10% din numărul cetățenilor cu drept de vot care au domiciliul pe teritoriul unității administrativ-teritoriale respective.

Referitor la inițiativa desfășurării referendumului local venită de la cetățeni, trebuie făcute următoarele precizări:

În primul rând, în cazul în care inițiativa desfășurării referendumului local vine de la cetățeni, se constituie un grup de inițiativă, format din cel puțin 20 de cetățeni cu drept de vot care au domiciliul pe teritoriul unității administrativ-teritoriale respective. La adunarea de constituire a grupului de inițiativă trebuie să participe cel puțin 30 de persoane. Cu cel puțin 3 zile înainte de adunare, inițiatorii sunt obligați să comunice în scris primarului timpul, locul și scopul desfășurării adunării.

În al doilea rând, în cazul inițierii referendumului local când 10% din numărul cetățenilor cu drept de vot care au domiciliul pe teritoriul unității administrativ-teritoriale respective, grupul de inițiativă se înregistrează de către Comisia Electorală Centrală în termen de 7 zile de la prezentarea cererii de înregistrare, a procesului-verbal de constituire și a textului întrebării la care trebuie să se pronunțe alegătorii în cadrul referendumului. În hotărârea de înregistrare se indică termenul de colectare a semnăturilor solicitat de grupul de inițiativă, care nu poate fi mai mic de 30 de zile și nici mai mare de 60 de zile, precum și întrebarea la care trebuie să se pronunțe alegătorii în cadrul referendumului local.

Ca urmare, în cazul înregistrării grupului de inițiativă, membrilor acestuia li se eliberează liste de subscripție și legitimații de un model stabilit de Comisia Electorală Centrală. Informația privind înregistrarea grupului de inițiativă se aduce la cunoștința publică [12].

• Natura juridică a referendumului local.

Referendumul local, ca și cel național, este un element specific democrației semi-directe [2, p.243]. El oferă posibilitatea colectivităților locale de a interveni direct în soluționarea unor probleme de interes deosebit.

Asupra noțiunii referendumului local stipulat în Legea privind administrația publică locală și în Codul Electoral, în literatura juridică din R. Moldova s-a conturat o opinie, potrivit căreia referendumul local îmbracă forma unui referendum consultativ, adică „*corpul electoral din colectivitatea locală își exprimă doar atitudinea și nu voința față de problema abordată, decizia urmând s-o ia primarul sau consiliul local*” [8, p.15].

Din lege nu rezultă clar care poate să fie obiectul consultării populare. Articolul 217 din Codul electoral precizează că referendumului local îi pot fi supuse problemele care au o importanță deosebită pentru localitatea respectivă și care țin de competența administrației publice locale. Totodată art. 218 precizează că referendumului local nu-i pot fi supuse problemele: de interes național, care țin de competența Parlamentului, Guvernului sau a altor autorități ale administrației publice centrale, conform atribuțiilor stabilite de Constituția Republicii Moldova și de legislație; ce țin de politica internă și externă a statului; care vin în contradicție cu prevederile Constituției Republicii Moldova și ale legislației Republicii Moldova; privind impozitele și bugetul; privind măsurile extraordinare sau de urgență pentru asigurarea ordinii publice, sănătății și securității populației; privind alegerea, numirea, demiterea și revocarea în/din anumite funcții a persoanelor ce țin de competența Parlamentului, a Președintelui Republicii Moldova și a Guvernului; ce țin de revocarea primarului, destituit în baza hotărârii definitive de revocare pronunțate de instanța de judecată; ce țin de competența instanțelor de judecată sau a procuraturii, cu excepția problemelor ce țin de comasarea mai multor localități de același nivel, care pot fi supuse referendumului local consultativ.

Din aceste prevederi s-ar părea că rezultă că referendumul are caracter consultativ, organele executive nefiind obligate să se conformeze votului referendar. Într-adevăr în art. 215 din CE se prevede că referendumul local reprezintă consultarea cetățenilor în probleme de interes deosebit pentru sat (comună), oraș (municipiu), raion, unitatea administrativ-teritorială cu statut special. Revocarea primarului satului (comunei), orașului (municipiului) se efectuează, de asemenea, prin referendum local.

Totuși, în art. 239 din CE se prevede că decizia se consideră adoptată prin referendumul local dacă pentru ea au votat majoritatea cetățenilor care au participat la referendum, ceea ce lasă impresia că pot fi supuse referendumului și decizii ale organului executiv local, al căror obligativitate ar fi condiționată de adoptarea lor prin referendum. În realitate, articolul citat nu se referă la deciziile organelor executive, ci se mărginește să precizeze momentul în care se consideră că alegătorii au hotărât asupra problemei supuse lor spre consultare. Cea mai bună dovadă că referendumul local are caracter consultativ o constituie faptul că, în alin. 3 al articolului citat, se precizează că decizia adoptată prin referendum local se anulează sau se modifică nu numai printr-un nou referendum, ci și prin decizia consiliului local respectiv, adoptată cu votul a 2/3 din numărul consilierilor, conform Legii nr. 436/2006 privind administrația publică locală.

În consecință, trebuie precizat că problemele în legătură cu aplicarea principiului constituțional al consultării cetățenilor în probleme locale de interes deosebit își vor găsi rezolvarea numai pe calea aplicării consecvente a prevederilor Cartei europene a autonomiei locale.

Referințe bibliografice:

1. Boboș, Gheorghe, Teoria generală a statului și dreptului, București: Didactică și pedagogică, 1983.
2. Drăganu, Tudor, Drept constituțional și instituții politice, vol. I, București: editura Lumina Lex, 1998.
3. Orlov, Maria, Belecciu, Ștefan, Drept administrativ, Chișinău, 2005.
4. Pașcaneanu, Tudor, Dreptul colectivităților teritoriale, Chișinău: UCCM, 2010.
5. Popa, Eugen, Autonomia locală, București: ALL BECK, 1998.
6. Popescu, Corneliu-Liviu, Autonomia locală și integrarea europeană, București: ALL BECK, 1999.
7. Sida, Andrei, Introducere în teoria generală a dreptului, Timișoara: Augusta, 1997.
8. Ilie Iovănaș, Drept administrativ, Arad: Servo - Sat, 1997.
9. Popa, Victor, Situația autonomiei locale în Republica Moldova, Chișinău: Cartier, 2000.
10. Popa, Eugen, Drept administrativ, Arad: Servo-Sat, 2000.
11. Carta Europeană a Autonomiei Locale, adoptată în 1985 la Strasbourg.
12. Codul Electoral, nr.325 din 08.12.2022.
13. Legea 344 din 23.12.1994 privind statutul juridic special al Găgăuziei (Găgăuz – Yeri).
14. Legea privind administrația publică locală 436-XVI din 28.12.2006.

INSTITUȚIA CONTENCIOSULUI ADMINISTRATIV - PILON AL STATULUI DE DREPT. ASPECTE DE DREPT COMPARAT

THE INSTITUTION OF ADMINISTRATIVE LITIGATION - A PILLAR OF THE RULE OF LAW. ASPECTS OF COMPARATIVE LAW

Aliona CORCENCO, lect., univ., dr.,
Facultatea de Drept și Științe Sociale,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
acorcenco@mail.ru

Rezumat: *Contenciosul administrativ este o instituție fundamentală a statului de drept, care reprezintă instrumentul prin intermediul căruia orice persoană fizică sau juridică se poate apăra de eventualele abuzuri ale organelor administrației publice și a funcționarilor ce-și desfășoară activitatea în cadrul acestor organe. Noțiunea de „contencios administrativ” poate fi concepută sub două aspecte: ca instituție juridică și ca un sistem de instanțe jurisdicționale specializate. Ca instituție juridică, contenciosul administrativ constă dintr-un ansamblu de norme de drept administrativ, prin care se stabilește o nouă formă de răspundere administrativă – răspunderea suportată de o autoritate publică pentru vătămarea unei persoane într-un drept al său recunoscut de lege, printr-un act administrativ ilegal, prin refuzul de a rezolva sau nerezolvarea în termenii prescriși de lege a unei cereri referitoare la un drept subiectiv. În sensul de sistem de instanțe jurisdicționale specializate, contenciosul administrativ presupune acel mecanism prin care se asigură repunerea în drepturi a persoanei vătămate într-un drept al său legitim încălcat de către o autoritate publică.*

Ca rezultat, prezența acestei instituții de drept asigură eficient realizarea scopului contenciosului administrativ și anume contractarea abuzurilor și exceselor de putere ale autorităților publice, apărarea drepturilor persoanei în spiritul legii, ordonarea activității autorităților publice, asigurarea ordinii de drept.

Cuvinte-cheie: *stat de drept, contencios administrativ, act administrativ, răspundere administrativă*

Abstract: *Administrative litigation is a fundamental institution of the rule of law, which represents the instrument by means of which any natural or legal person can defend himself against possible abuses of the public administration bodies and of the officials who carry out their activity within these bodies. The notion of "administrative litigation" can be conceived under two aspects: as a legal institution and as a system of specialized jurisdictional courts.*

As a legal institution, administrative litigation consists of a set of administrative law rules, by which a new form of administrative liability is established - the liability borne by a public authority for the injury of a person in a right recognized by law, through an illegal administrative act, by refusing to resolve or not resolving within the terms prescribed by law of a request relating to a subjective right. In the sense of the system of specialized jurisdictional courts, the administrative litigation assumes that mechanism by which the reinstatement of the rights of the injured person in a legitimate right violated by a public authority is ensured. As a result, the presence of this legal institution effectively ensures the achievement of the purpose of administrative litigation, namely

contracting abuses and excesses of power by public authorities, protecting the rights of the person in the spirit of the law, ordering the activity of public authorities, ensuring the rule of law.

Keywords: *rule of law, administrative litigation, administrative act, administrative liability*

Statul, fiind o creație a omului, are menirea să-i servească lui, subordonând acestui scop mecanismul integral al puterii și administrării¹. În fond, toate atribuțiile unui stat, în definitiv sunt legate de soarta poporului său, de asigurare a unor garanții ale drepturilor și libertăților omului. Ridicarea rolului statului în asigurarea drepturilor și libertăților omului este condiționată prin faptul că inițial în ele au fost fundamentate repere valoroase și importante ale dezvoltării sociale, care sunt necesare obiective pentru progresul social, interacțiunea armonioasă a individului, statului și mediului firesc.

Statul de drept este o **doctrină** în gândirea juridică **continentală europeană**, originară din **jurisprudența germană**. Poate fi tradus în limba engleză ca „stat de drept”, alternativ „stat juridic”, „stare de justiție”, „stare de drepturi” sau „stat bazat pe justiție și integritate”².

Sintagma „stat de drept” rezultă din îmbinarea a doi termeni: „stat” și „drept”, între care există o relație puternică.

Statul de drept presupune armonizarea, echilibrarea raporturilor celor două componente, în sensul domniei legii, adică a supremației ei absolute, în scopul prezervării drepturilor și libertăților individuale. El a apărut în secolele XVII-XVIII, în cadrul revoluțiilor din țările occidentale îndreptate împotriva arbitrarului feudal. În epoca modernă conceptul a fost reactualizat, în urma experiențelor totalitare din mai multe țări europene. Prin trăsăturile sale, se observă că, de fapt, statul de drept se identifică cu statul liberal-democratic. Oricum, reprezintă stadiul cel mai avansat de organizare social-politică, validat de experiența istorică, ceea ce nu înseamnă că nu este perfectibil.

În ceea ce privește definiția „stat de drept”, în literatura de specialitate au fost elaborate câteva zeci de definiții ale ei, ceea ce este firesc dacă avem în vedere faptul că cel mai adesea este tratată în interdependență cu categoria de „**democrație**” căreia îi găsim alte câteva zeci de definiții.

Jacques Chevallier definește „statul de drept” ca fiind „tipul de regim politic în care puterea statului se afla încadrată și limitată de către drept”³. Conceptul statului de drept a fost elaborat în Europa continentală la sfârșitul secolului al XX-lea de către doctrina juridică germană, însăși expresia „stat de drept” – „Rechtsstaat” - apare pentru prima dată în terminologia juridică germană în secolul al XIX-lea, apoi doctrina **franceză** – „Etat et droit”, pentru ca treptat să se generalizeze pe continent sub diferite terminologii proprii fiecărei limbi: „Estado de derecho” în **spaniolă**, „Stato di diritto” în **italiană**, etc.

Specialiștii apreciază că izvorul de la care a plecat teoria juridică în elaborarea categoriei „Rechtsstaat” este filosofia kantiană referitoare la societatea civilă, în care individului îi sunt garantate drepturile naturale. Pentru Kant constrângerea transformă starea precară a libertăților subiective în stat de drept. Principiile „statului de drept” sunt repere metodologice de construire a lui.

Într-un „Rechtsstaat”, puterea statului este limitată pentru a proteja **cetățeanul** de exercitarea arbitrară a **autorităților**. Cetățenii împărtășesc **libertăți civile** și pot folosi **tribunalul**⁴.

¹ Mărgineanu L., Rolul administrației publice în soluționarea problemelor copiilor rămași fără ocrotire părintească. În :Revista Națională de Drept, 2007, nr. 7, p. 69-74.

² https://ro.wikipedia.org/wiki/Stat_de_drept The word also occurs, with the same meaning, in **Dutch**. (accesat la data de 17.11.2023).

³ https://ro.wikipedia.org/wiki/Jacques_Chevallier. L'Etat de droit, p. 46-47, (accesat la 30.10.2023).

⁴ Gr. C. Fiodorov. Teoria statului și dreptului. Chișinău: Cartier, 1998. p. 147-149.

În această ordine de idei, evidențiem remarca savantului maghiar Imre Szabo :”în ceea ce privește legătura dintre „stat” și „drept”, ghilimelele trebuie să fie plasate în mod corect, astfel că dacă se vorbește de drept fără stat , cuvântul „drept” trebuie să fie pus între ghilimele, pentru că în acest caz nu este în mod real drept, dacă se vorbește, dimpotrivă, de „drept statal”, atributul „statal” nu trebuie să fie pus în ghilimele, căci este de prisos, în orice caz, prin intervenția statului ia naștere dreptul. Fără stat nu există drept”¹.

Pentru Giorgio del Vecchio, împărtășind viziunea kantiană, „scopul statului este numai protecția dreptului”, statul (înțeles de drept) având mai degrabă o funcție negativă, exprimată prin abținerea de la orice acțiune care ar îngreuna libertatea individuală. În acest sens, statul se obligă să le asigure cetățenilor posibilitatea de a se bucura de drepturile lor fără însă a interveni (forțat - subl. ns.) în activitățile individuale și fără a se îngriji de interesele individuale. El și-a îndeplinit funcția sa când a asigurat libertatea tuturor, căci numai în acest sens trebuie să fie statul de drept. Mai sunt opinii care insistă asupra ideii „justei măsuri”, atunci când se vorbește despre statul de drept, fiind reamintit faptul că individul și statutul său sunt elementele esențiale, care au generat la origine acest tip nou de organizare socială, mergând pe această linie, se atrage atenția că „statul de drept nu se cerșește, ci se cucerește, cu credința în om, prin muncă, prin efort, cu prudență și demnitate”².

Profesorul universitar Nicolae Popa menționează: „Dreptul are rolul de „corset” al tensiunilor ce apar în procesul de exercitare a conducerii sociale prin intermediul activității de stat. Pe de altă parte, statul guvernează realizarea dreptului și reintegrează ordinea juridică lezată prin activități ilicite”³. Altfel spus, în timp ce dreptul furnizează reguli generale și obligatorii, prin care se exercită puterea de stat, statul asigură obligativitatea normelor juridice și traducerea lor în viață.

Dintr-o analiză a doctrinelor despre stat, se poate conchide fără echivoc că statul de drept este un concept necesar și util.

Statul de drept este un „*stat constituțional*” în care exercitarea [puterii guvernamentale](#) este constrânsă de [lege](#)⁴.

Se spune că „statul de drept” înfăptuiește „domnia legii” în întreaga lui activitate, fie în raporturile cu cetățenii, fie cu diferite organizații sociale de pe teritoriul lui. Utilizată la acest sens, noțiunea de „stat de drept” este întâlnită chiar în unele texte constituționale, cum este art. 28 al Constituției R.F. Germane, art. 11 al actualei Constituții spaniole sau art. 1 alin. (3) al Constituției Republicii Moldova din 1994.

Pentru a fi în prezența unui stat de drept este necesar să existe un sistem legislativ călăuzit de preocuparea constantă de a ocroti personalitatea umană în integralitatea ei și de a-i crea condiții optime de dezvoltare.

Statul de drept presupune existența unei așezări politice bazate pe separația puterilor statului, adică pe un sistem de „frâne și contragreutăți”, capabil să împiedice organele publice să abuzeze de atribuțiile cu care au fost investite.

Stat de drept – stat organizat pe baza principiului separației puterilor în stat, care garantează independența reală a justiției și are drept scop promovarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Ion Deleanu menționează: Statul de drept semnifică subordonarea statului față de drept, este statul care își subordonează acțiunea sa asupra cetățenilor, regulilor care determină drepturile

---

¹ Imre Szabo, Les fondements de la theorie du droit, Akademiai Kiado, Budapest, 1973, p. 114.

² Petru Miculescu, Statul de drept, București, Editura Lumina Lex, 1998, p. 299.

³ Nicolae Popa, Teoria generală a dreptului, Editura Actami, București, 1996, p. 100.

⁴ [Carl Schmitt](#), *The Concept of the Political*, ch. 7; *Crisis of Parliamentary Democracy*.

acestora; statul de drept este un sistem de organizare în care ansamblul raporturilor sociale și politice sunt subordonate dreptului; este statul legat prin drept, statul care respectă dreptul; statul în care puterea e subordonată dreptului, toate manifestările statului fiind legitimate și limitate prin drept; statul de drept înseamnă limitarea puterii prin drept; statul de drept înseamnă garanții fundamentale libertăților publice, protecția ordinii legilor; statul de drept implică existența regulilor constituționale care se impun tuturor; este statul în măsură să concilieze libertatea și autoritatea; statul de drept este ordinea juridică ierarhizată și sistematizată; el semnifică o concepție cu privire la putere; el este mai puțin un stat, cât mai ales o mișcare de raționalizare și de ordonare etc.

Cele spuse ne permit să concluzionăm că „statul de drept” în calitate de concept și formă de exprimare, nu este o simplă îmbinare de cuvinte. El exprimă o condiție de privire la putere, o mișcare de raționalizare și de ordine a acesteia¹.

Preocuparea de a edifica un stat de drept și a-i asigura funcționarea firească este legată istoricește de promovarea democrației și constituirea unor structuri statale capabile să apere și să realizeze drepturile și libertățile cetățenești, să garanteze desfășurarea relațiilor sociale într-un climat de legalitate. În societatea modernă, statul de drept poate și trebuie să fie construit tocmai pentru a oferi cetățenilor liniștea și siguranța de care au nevoie pentru a-și exercita drepturile și libertățile cetățenești, stipulate nu doar în constituțiile statelor, ci și în documentele internaționale de referință – Declarația Universală a Drepturilor Omului (DUDO) (1948), Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului (CEDO) (1950) ș.a.

Constituția Republicii Moldova în articolul 1 alin. 3 declară că „Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sânt garantate”. Această prevedere legală reprezintă o valență cât se poate de importantă și necesară atât pentru elaborarea legislației naționale cât și pentru orice domeniu existent în cadrul statului.

În același timp, trebuie reținut faptul că statul de drept nu se va crea numai prin consacrarea elementelor acestuia în textul constituțional. Crearea unui stat de drept este un progres, o operă comună a puterii supreme din stat, a puterii locale autonome și a fiecărui cetățean în parte. Într-un stat întemeiat pe ordinea de drept, instituția contenciosului administrativ reprezintă forma democratică de reparare a încălcărilor legii de către organele și autoritățile administrative, în limitare a puterii arbitrară a acestora, de asigurare a drepturilor individuale ale administrațiilor².

Instituția contenciosului administrativ constituie o instituție fundamentală în orice stat de drept și reprezintă instrumentul prin intermediul căruia administrații se pot apăra de abuzurile administrației.

Acum două sute de ani, odată cu principiul separației puterilor de stat, care a destrămat puterea absolută a regilor, s-a pus și problema responsabilității statului în fața particularului.

Principiul responsabilității statului în fața particularului a fost unul din principiile Revoluției franceze de la 1789, dar nu și-a găsit o exprimare practică imediată. Abia în a doua jumătate a secolului XIX (mai concret după decizia Blanco a Consiliului de Stat din 1873) în Franța se schimbă legislația și implicit teoria cu privire la răspunderea statului pentru daune.

Decizia Blanco afirmă principiul competenței administrative pentru toate acțiunile în care se solicită răspunderea Statului. Această competență se fondează pe autonomia răspunderii administrației, care nu poate fi guvernată de regulile stabilite în Codul Civil referitoare la raporturile

¹ Ion Deleanu, *Drept constituțional și instituții publice: tratat, vol. I*, Editura Europa Nova, București, 1996, p. 103.

² R. N. Petrescu, *Drept administrativ*, Editura „CordialLex” Cluj-Napoca, 1997, vol. II, p. 19.

între particulari, ci este supusă unor reguli speciale, care variază după nevoile serviciului public și necesitatea de a concilia drepturile statului cu drepturile private.

Cuvântul „contencios” provine de la cuvântul francez „contentieux” care la rândul său se trage de la adjectivul latin „contentious” care înseamnă contestat, litigios și care provine la rândul său din verbul latin „contendere” care înseamnă a lupta.

În doctrină, termenul de „contencios” a fost utilizat în principal pentru a face distincția dintre căile de atac împotriva actelor administrative și recursurile administrative. Un recurs dobânda caracterul de „contencios”, atunci când instituțiile care soluționau litigiile dintre administrație și cetățeni aveau competența de a anula actele ilegale.

În sens organic, contenciosul desemna instituțiile care soluționau litigiile dintre administrație și cetățeni.

În sens material, contenciosul se definește prin calitatea unor subiecți de drept, precum și prin regulile speciale de judecată¹.

În evoluția instituției contenciosului administrativ au existat, din punct de vedere formal, trei sisteme mari²:

- sistemul potrivit căruia a judeca administrația era totuna cu a administra (s-a menținut până la revoluția burgheză din Franța);
- sistemul jurisdicției speciale, care se bazează pe separația netă dintre activitatea administrativă și activitatea de jurisdicție (de competența tribunalelor administrative);
- sistemul controlului judecătoresc de drept comun, specific dreptului anglo-saxon (potrivit acestui sistem, instanțele de drept comun soluționau litigiile de natură administrativă în baza normelor de drept civil).

În perioada interbelică, definiția contenciosului administrativ pleca de la sfera normelor juridice aplicabile unui litigiu administrativ, indiferent de instituția care soluționa litigiul.

În acest sens, avem definiția dată de profesorul C. Rarincescu: „Totalitatea litigiilor născute între particulari și Administrațiunile publice și în care sunt puse în cauză reguli, principii și situațiuni juridice aparținând dreptului public”.

Mai recent, dl. profesor A. Iorgovan afirma: „Vom înțelege prin contencios administrativ numai litigiile de competența instanțelor judecătorești, dintre un organ al administrației publice, respectiv un funcționar public sau, după caz, o structură autorizată să presteze un serviciu public, pe de o parte, și alt subiect de drept, pe de altă parte”.

Dacă e să ne referim la esența instituției juridice investigate, notăm că, potrivit cercetătorului A. Baurciulu³, noțiunea de „contencios administrativ” exprimă activitatea de soluționare de către instanțele de contencios administrativ, prevăzute de lege, a conflictelor în care cel puțin una din părți este o autoritate a administrației publice, un funcționar al acesteia sau un serviciu public administrativ, conflicte înnăscute din acte administrative ilegale, ori din refuzul rezolvării unei cereri referitoare la un drept recunoscut de lege.

Astfel, prin esență, contenciosul administrativ este, în primul rând, o instituție juridică de apărare a drepturilor omului împotriva eventualelor abuzuri ale organelor administrației publice și a funcționarilor ei⁴. Or, funcția principală a instituției rezidă în protejarea drepturilor omului.

¹ Gheorghiu R. Iu. Drept administrativ. București: Editura Economică, 2005, p. 206.

² Ibidem, p.206-207.

³ Baurciulu A. Controlul asupra activității organelor administrative în dreptul comparat. Chișinău, 2002, p.183.

⁴ Zubco V., Pascari A., Creangă I., Cobișneanu V. Ghidul cetățeanului în contenciosul administrativ. Chișinău: Ulysse, 2003, p.11.

În aceeași ordine de idei, dna prof. E. Aramă¹ notează că contenciosul administrativ este un mijloc foarte important pentru apărarea drepturilor omului, ajutându-l să se opună unor autorități abuzive și să obțină câștig de cauză împotriva abuzurilor și actelor ilegale ale autorităților publice.

Alți doctrinari susțin că contenciosul administrativ este instrumentul juridic la îndemâna fiecărui cetățean folosit pentru a fi protejat de abuzurile autorităților, mijloc fundamental de protecție a drepturilor cetățenilor, de rezolvare a conflictelor de interese dintre stat și particulari².

Astfel, din perspectiva dată, contenciosul administrativ nu este altceva decât totalitatea mijloacelor juridice puse la dispoziția cetățenilor pentru a putea acționa în vederea restabilirii ordinii de drept și a drepturilor lor legale tulburate prin actele juridice și faptele materiale ale organelor administrației de stat, intervenite în aplicarea legilor și în funcționarea serviciilor publice³.

Merită atenție și o altă abordare a problemei date, ce poate fi atestată la cercetătorul T. Mrejeru⁴ potrivit căruia într-un stat de drept, în care distribuția puterilor nu este rigidă, ci bazată pe colaborare și control reciproc, aplicarea rațională și suplă a principiului separației puterilor impune atât respectarea legalității de către autoritățile publice, cât și controlul legalității actelor acestora, îndeplinit de către instanțele judecătorești. Doar în așa mod, în viziunea sa, se poate menține echilibrul și încrederea dintre cetățeni și stat, între administrați și cei ce administrează, condiții esențiale de existență a unei societăți democratice.

În această ordine de idei, nu putem omite și opiniile unor cercetători autohtoni, care susțin că contenciosul administrativ rezultă din principiul separației puterilor în stat, care stabilește legătura dintre puterea judecătorească și cea executivă prin modalitatea de control judecătorec a activității organelor administrației publice⁵.

Prin urmare, controlul exercitat de instanțele de contencios administrativ asupra actelor administrative constituie atât o garanție suplimentară a exercitării depline de către cetățeni a drepturilor lor, o protecție juridică împotriva eventualelor încălcări ale acestor drepturi, cât și o garanție pentru asigurarea echilibrului între puterile statului, a legalității în cadrul administrației publice, pentru îmbunătățirea activității organelor administrației, a activității generale a statului. Din aceste considerente, se poate susține că importanța deosebită a contenciosului administrativ se fundamentează pe dubla sa valență: ca mijloc de protecție a drepturilor omului și ca mijloc de asigurare a echilibrului între puteri și a legalității în activitatea administrației⁶.

Astfel, funcționarea Statului de drept implică instituirea dreptului instanțelor judecătorești de ai apăra pe particulari-persoane fizice sau juridice împotriva eventualelor abuzuri ale autorităților publice. Pentru că „nu există stat de drept acolo, unde statul și administrația sa, ei însuși, nu sunt supuși dreptului”⁷.

În cadrul procesului de reformare și democratizare a Republicii Moldova, sub influența opiniei publice mondiale și sub presiunea forțelor democratice interne, s-a impus cu consecvență

---

¹ Aramă E. Cadrul legislativ și protecția eficientă a drepturilor omului. În: Buletinul Asociației Tinerilor Juriști, 1997, nr.3. p.6-7.

² Baurciulu A. Op. cit., p. 183

³ Orlov M. Curs de contencios administrativ. Chișinău: „Elena-V. I.” SRL, 2009, p. 68.

⁴ Mrejeru T. Contenciosul administrativ. Doctrină. Jurisprudență. București: Editura All Beck, 2003, p. 41-42.

⁵ Creangă I., Gurin C. Drepturile și libertățile fundamentale. Sistemul de garanții. Chișinău: TISH, 2005, p. 356.

⁶ Costachi Gh. Direcții prioritare ale edificării statului de drept în Republica Moldova. Chișinău, 2009, p. 235.

⁷ M. Guy, BRAIBANT, „Raport general prezente au seminaire du Madrid” au 13-15 noiembrie, 1996.

reglementarea juridică a răspunderii statului (administrației) pentru erorile, abuzurile și pagubele aduse particularului prin actele ilegale ale autorităților publice și ale funcționarilor acestora¹.

În acest context, un impact major l-a avut aderarea și ratificarea de către Republica Moldova a instrumentelor internaționale și regionale de protecție a drepturilor și libertăților omului, care au stat la baza democratizării relațiilor dintre stat și cetățeni².

La nivel național, în aspect constituțional și legislativ, s-a conturat un cadru juridic adecvat de soluționare a litigiilor dintre administrație și cei administrați născute din acte de putere publică.

În așa mod, se poate afirma că art. 53 din Constituția R.M., consacră dreptul de control al instanțelor judecătorești asupra actelor administrative emise de autoritățile publice, inclusiv de organele administrației publice. Această prevedere este extrem de importantă pentru atingerea scopului contenciosului administrativ, și anume de contracarare a abuzurilor și exceselor de putere ale autorităților publice, de apărare a drepturilor persoanei în spiritul legii, de ordonare a activității autorităților publice și de asigurare a ordinii de drept în stat. Anume această prevedere constituțională și constituie suportul legal al contenciosului administrativ în Republica Moldova. Acest drept este garantat prin instituirea unui control judecătoresc asupra actelor administrative, dar și a răspunderii patrimoniale a statului pentru vătămările aduse persoanelor prin fapte ilegale sau erori ale funcționarilor publici. Dreptul menționat, după cum susțin unii cercetători³, este o garanție constituțională de asigurare a celorlalte drepturi și libertăți constituționale, un suport juridic pentru exercitarea diverselor forme de control asupra activității autorităților publice.

Dezvoltarea principiului și dreptului în discuție o regăsim în cuprinsul Legii contenciosului administrativ⁴, care trasează scopul de bază al instituției contenciosului administrativ, și anume: „contracararea abuzurilor și exceselor de putere ale autorităților publice, apărarea drepturilor persoanei în spiritul legii, ordonarea activității autorităților publice, asigurarea ordinii de drept” (art. 1 alin. (1)).

În plan teoretic, susține dna prof. M. Orlov⁵, acest scop este demn de invidiat de orice stat democratic, în practică, însă se va realiza cu adevărat doar atunci, când autoritățile publice și instanțele de contencios administrativ se vor pătrunde de esența acestuia și vor accepta ideea responsabilității statului și a rigorilor justiției administrative.

Astfel, Justiția administrativă în Republica Moldova a fost instituită prin Legea contenciosului administrativ, în scopul realizării dreptului persoanei vătămate de către o autoritate publică, prevăzut în art. 53, alin. (1), din Constituție⁶. Legea menționată a consacrat, cu maximă claritate, mecanismul prin care persoanele pot fi repuse în drepturi, în cazul în care, sunt vătămate de către o autoritate publică.

---

¹ Lavric L. Unele considerente privind instituția răspunderii organelor autorităților publice pentru prejudiciul patrimonial cauzat prin acte administrative individuale. În: Edificarea statului de drept: Materialele conferinței internaționale științifico-practice (Chișinău, 26-27 septembrie 2003). Chișinău: Transparency International – Moldova, 2003, Tipografia „Bons Offices”, p. 179.

² Costachi Gh., Stratulat D. Semnificația contenciosului administrativ într-un stat de drept. În: Revista Națională de Drept, 2009, nr. 10-12, p. 109.

³ Creangă I., Gurin C. Op. cit., p. 286-287.

⁴ Legea contenciosului administrativ, nr.793/XIV din 10.02.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 57-58/375 din 18.05.2000 (republicată în Monitorul Oficial, ediție specială din 03.10.2006).

⁵ Orlov M. Op. cit., p. 76-77.

⁶ „Persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei”, art. 53 alin.(1), Constituția Republicii Moldova, din 29.07.1994, Publicat: 12.08.1994, Monitorul Oficial Nr. 1, Data intrării în vigoare: 27.08.1994.

Se poate constata că Legea contenciosului administrativ avea o importanță deosebită pentru construcția statului de drept în țara noastră. Ea pune la dispoziția oricărei persoane un instrument eficace împotriva abuzurilor autorităților administrative, mijloace de restabilire a legalității încălcate, de repunere în drepturi a celor vătămați prin actele administrative ilegale, de sancționare a celor care folosesc abuziv competența pe care o au în legătură cu emiterea actelor administrative¹.

Ulterior, la data de 19 iunie 2018 Parlamentul Republicii Moldova, pentru prima dată în istoria legislației noastre, a adoptat Codul administrativ al Republicii Moldova, în vigoare din 01.04.2019, care subrogă principalele acte normative în domeniu cum sunt: Legea contenciosului administrativ² și Legea cu privire la petiționare³.

Art. 3 CA prevede că legislația administrativă are drept scop (1) reglementarea procedurii de înfăptuire a activității administrative și a (2) controlului judecătoresc asupra acesteia, în vederea asigurării respectării drepturilor și a libertăților prevăzute de lege ale persoanelor fizice și juridice, ținându-se cont de interesul public și de regulile statului de drept.

Astfel, în procedura contenciosului administrativ sunt judecate: pricinile ce țin de contestarea în judecată a deciziilor, acțiunilor/inacțiunilor autorităților publice și funcționarilor publici, precum și a persoanelor de drept privat care prestează servicii publice prin care se lezează drepturile persoanei; pricinile ce țin de contestarea în judecată a actelor normative; pricinile cu privire la apărarea drepturilor electorale și a dreptului de a participa la referendum a cetățenilor Republicii Moldova.

Legiuitorul instituie regula procedurală, potrivit căreia, introducerea acțiunii în contenciosul administrativ este precedată de parcurgerea obligatorie a procedurii administrative prealabile. Art.53 al Codului Administrativ (CA) definește competența generală recunoscută autorităților publice la etapa prealabilă a contenciosului administrativ ca totalitatea atribuțiilor acordate autorităților publice sau persoanelor din cadrul acestora prin lege sau alte acte normative.

Acțiunea în contencios administrativ se depune la instanța de judecată în a cărei rază teritorială își are sediul autoritatea publică care a desfășurat activitatea administrativă contestată, dacă legea nu prevede altfel. Dacă la o procedură de contencios administrativ participă mai multe autorități publice, acțiunea în contencios administrativ se depune la instanța de judecată în a cărei rază teritorială își are sediul autoritatea publică pârâtă. Nimeni nu poate fi lipsit de dreptul judecării procesului de către instanța în a cărei competență este dată prin lege cauza, cu excepțiile expres stabilite de lege.

Acțiunea în contenciosul administrativ este examinată conform procedurii stabilite de Codul administrativ și se completează cu prevederile Codului de procedură civilă, în măsura în care acestea sunt compatibile cu instituția contenciosului administrativ.

Instanța verifică din oficiu dacă sunt întrunite condițiile pentru admisibilitatea unei acțiuni în contenciosul administrativ. Dacă este inadmisibilă, acțiunea în contencios administrativ se declară ca atare prin încheiere judecătorească susceptibilă de recurs.

La soluționarea pricinilor de contencios administrativ instanța de judecată are un rol mult mai activ în procesul de reclamare și colectare a probelor, deoarece în marea majoritate a cazurilor probele legate de pricină se află la organele sau la funcționarii de stat.

---

¹ Orlov M., Belecciu Șt. Op. cit., p. 233.

² Legea contenciosului administrativ, nr.793/XIV din 10.02.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 57-58/375 din 18.05.2000 (republicată în Monitorul Oficial, ediție specială din 03.10.2006).

³ Legea cu privire la petiționare nr.190 din 19.07.1994. Republicată în: Monitorul Oficial nr. 6-8 din 24.01.2003 (cu modificările și completările ulterioare).

În premieră, pentru instituția contenciosului administrativ, CA reglementează tranzacția de împăcare a părților, care se va referi exclusiv la drepturile și obligațiile părților la proces. Potrivit aceluiași articol 217 CA, tranzacția de împăcare poate fi încheiată în baza propunerii instanței. În toate cazurile, tranzacția de împăcare va fi confirmată prin încheiere judecătorească.

Noul Cod administrativ al Republicii Moldova, fiind o lege-cadru care se referă la procedura administrativă necontencioasă și la procedura contencioasă, reglementează foarte exact felurile de acțiuni în contencios administrativ, în funcție de scopul urmărit de reclamant. Acțiunile în contestare și în obligare se referă la acte administrative: în primul caz, scopul reclamantului este de anulare a actului administrativ defavorabil, în al doilea de adoptare a actului administrativ favorabil. Acțiunea în realizare se referă la acte reale și se produce atunci când reclamantul solicită instanței să impună autoritatea publică la acțiune, la tolerarea acțiunii sau la inacțiune. Acțiunea în constatare are loc atunci când reclamantul solicită constatarea existenței sau inexistenței unui raport juridic ori nulității unui act administrativ individual sau a unui contract administrativ. Acțiunea în control normativ se produce atunci când reclamantul solicită anularea în tot sau în parte a unui act administrativ normativ. Pentru fiecare categorie de acțiuni legiuitorul moldav a prevăzut și modul de formulare a dispozitivului hotărârii judecătorești.

Indiferent de faptul cât de corectă este denumirea Codului administrativ al Republicii Moldova, această lege este una foarte complexă, novatorie, care a introdus concepte foarte diferite de cele existente anterior, preluate din practica europeană sau legea germană.

Esențial pentru noile reglementări în materia procedurilor administrative, în special a celei contencioase, este apărarea dreptului subiectiv vătămat. Altfel spus, reclamantul poate solicita apărarea propriului drept subiectiv, care se pretinde a fi vătămat prin activitate administrativă.

Aspecte de drept comparat

BELGIA

Constituția Belgiei oferă cetățenilor două posibilități de obținere a protecției împotriva actelor administrației: recursul administrativ, pentru a se obține controlul legalității unui act administrativ în chiar cadrul administrației, și recursul în contencios.

Potrivit **art. 92 și 93** din Constituția Belgiei, controlul legalității actelor administrative poate fi rezervat atât **tribunalelor ordinare**, cât și jurisdicției administrative. În acest sens, **art. 92** prevede că **contestațiile ce au ca obiect** drepturile civile sunt de competența exclusivă a tribunalelor, cum ar fi în cazul cererilor de despăgubire în urma anulării actelor administrative sau al drepturilor politice. Competența **tribunalelor administrative** se limitează la contenciosul drepturilor subiective ce nu țin de domeniul drepturilor civile.

Art. 14 din Legea din 23 decembrie 1946, reglementează competența Consiliului de Sat în contenciosul administrativ, care este o competență generală, precum și recursul în anulare. Legea prevede trei motive de anulare a unui act administrativ: excesul de putere, deturnarea puterii și încălcarea formelor substanțiale sancționate cu nulitatea. Nu se poate anula un act administrativ pentru putere discreționară sau de oportunitate.

Pe baza **art. 93** din Constituție au fost create și alte organe jurisdicționale pentru examinarea litigiilor de drept administrativ cu caracter special. Legislația Belgiei prevede că recursul administrativ poate fi formulat la organul administrativ emitent al actului administrativ respectiv, numit *recurs grațios*, sau la un organ ierarhic superior, numit *recurs ierarhic*. Anularea unui act adoptat ilegal de către un serviciu public descentralizat poate fi făcută și de către un organ tutelar al

acestui. În asemenea cazuri, Consiliul de Stat leagă admisibilitatea unui recurs în contencios administrativ de existența prealabilă a procedurii recursului administrativ.

De remarcat aici că anularea unui act administrativ sau a unei reglementări administrative produce efecte *erga omnes*, iar deciziile jurisdicționale de drept comun pronunțate pe baza **art. 107** din Constituție produc doar efecte *inter partes*. Acestea din urmă sunt declarate neconstrângătoare sau inaplicabile.

Chiar dacă cetățeanul dispune de alte mijloace pentru apelarea la puterea publică în vederea respectării legii, recursul în anulare pentru exces de putere este considerat cel mai potrivit mijloc pentru garantarea respectării principiului legalității; el poate fi formulat în principiu împotriva tuturor măsurilor luate de către administrație¹.

ELVEȚIA

În Elveția contenciosul administrativ este reglementat la nivel federal și de cantoane. Din această cauză au fost formate organe competente pentru examinarea acțiunilor de contencios administrativ înaintate împotriva actelor administrative adoptate sau emise la nivel de cantoane conform legislației cantoanelor. Organele competente la nivel federal examinează acțiunile în contencios administrativ înaintate împotriva actelor adoptate sau emise de autoritățile federale².

Contenciosul administrativ în Elveția este realizat prin organele federale de contencios administrativ, care sunt **comisiile de recurs**, și prin intermediul instanțelor federale, care sunt **Consiliul Federal și Tribunalul Federal**.

Comisiile de recurs în contenciosul administrativ sunt competente să se pronunțe asupra validității deciziilor administrative, iar deciziile lor sunt susceptibile de recurs.

Consiliul Federal, ca autoritate executivă supremă a federației Elvețiene, poate fi sesizat cu recurs numai în cazurile în care sunt contestate deciziile ce emană de la serviciile publice, de la o colectivitate locală sau un stabiliment public subordonat.

Tribunalul Federal este autoritatea juridică supremă. El este competent să judece litigiile privind constituționalitatea tuturor legilor și deciziilor, cu excepția legilor federale, a hotărârilor civile și penale cantonale, a deciziilor luate în materia securității sociale, precum și în materie de urmărire și faliment. Secția de drept public și drept administrativ a Tribunalului Federal, competentă în materia de contencios administrativ, controlează validitatea deciziilor, având deplina putere de a examina atât chestiuni de drept, cât și chestiuni de fapt. Tribunalul administrativ însă nu se pronunță asupra oportunității actelor administrative.

În cadrul cantoanelor activează variate **organe cantonale**, competente în materie de contencios administrativ, deoarece fiecare canton înființează, în limitele dreptului federal, tribunale proprii și reglementează proceduri proprii contencioase sau necontencioase. Toate deciziile organelor cantonale pot fi contestate în Tribunalul Federal și în Consiliul Federal.

ITALIA

Prin **art. 24 alin. (1)** și **art. 113 alin. (1)** și (2) Constituția Italiei garantează protecția cetățenilor de către tribunale contra administrației publice, acestea stipulând că recursul în fața tribunalelor administrative este posibil și împotriva actelor administrației publice. Constituția reglementează un sistem dualist al contenciosului administrativ³.

¹ Theodor Mrejeru, *Contenciosul administrativ. Doctrină. Jurisprudență*, Ed. All Beck, București, 2003 p. 152.

² Valentin Prisacaru, *Contenciosul administrative roman, Wditura ALL Beck, București, 1994*, p. 290.

³ Valentin Prisacaru, *Contenciosul administrative roman, Wditura ALL Beck, București, 1994*, p. 296.

Jurisdicția administrativă italiană este organizată pe două niveluri, **tribunalele administrative regionale și Consiliul de Stat**, însă există și organe de jurisdicție administrativă speciale, care sunt competente în anumite materii, cum ar fi: **Curtea de Conturi, comisiile de control fiscal și Tribunalul Apelor**.

Tribunalele administrative regionale, create în 1971, judecă în primă instanță, iar în a doua instanță, secțiile de contencios ale Consiliului de Stat.

Tribunalele administrative au o competență generală pentru a se pronunța asupra legalității actelor administrative care lezează interesele legitime ale recurentului. Recursul are un rezultat favorabil dacă măsura administrativă este ilegală. Motivele de anulare avute în vedere sunt incompetența, excesul de putere și încălcarea drepturilor subiective. Dispozițiile legale speciale pot atribui tribunalelor administrative anumite competențe exclusive în materie de examinare și decizie, în virtutea cărora acestea se pot pronunța atât asupra oportunității actelor administrative, cât și asupra drepturilor subiective definite în mod specific.

Tribunalele ordinare sunt competente în materia privind protejarea drepturilor subiective contra măsurilor administrației care depășesc cadrul puterii legitime. Tribunalele ordinare nu sunt autorizate să modifice sau să revoce un act administrativ; ele se pot pronunța în sensul confirmării unui drept sau al condamnării administrației la daune-interese.

Consiliul de Stat are competență jurisdicțională, denumită competență de merit a actelor administrative. Competența se exercită asupra tuturor actelor administrative, cu excepția actelor de guvernământ și a altor acte prevăzute expres de lege.

Recursul împotriva tăcerii administrației este admis de Consiliul de Stat numai după ce s-a epuizat recursul ierarhic.

Consiliul de Stat nu este independent deplin, fiind subordonat Curții de Casație, care exercită atribuții de tribunal de conflict.

Actele administrative de guvernământ exceptate de la controlul în contenciosul administrativ sunt de competența Curții Constituționale, adică sunt supuse controlului lor de constituționalitate.

Protecția juridică a cetățenilor împotriva administrației este realizată și printr-un control politic al parlamentului asupra executivului, care se exercită sub forma interpelărilor, anchetelor, investigațiilor, dezbaterilor privind adoptarea bugetului și aprobarea contului său de execuție.

SPANIA

Art. 24, paragraful 1 din Constituția acestei țări garantează dreptul la o protecție jurisdicțională eficace și completă în exercițiul drepturilor și intereselor legitime.

În Spania contenciosul administrativ se realizează în cadrul instanțelor judecătorești ordinare, competența acestora fiind reglementată prin Legea privind jurisdicția administrativă. În Curtea Supremă funcționează o Cameră specială de contencios administrativ formată din două secții de contencios administrativ, președinte și nouă judecători, dintre care patru vin din administrația publică, care a preluat competența fostului Consiliu de Stat.

Instanțele inferioare de contencios administrativ sunt tribunalele provinciale, atașate curților de apel, care judecă în complet de magistrați și membri ai consiliului provincial. În prima instanță se judecă recursurile contra deciziilor administrative care aduc atingere unui drept subiectiv cu caracter administrativ. Atunci când este atins un drept de natură civilă, recursul se face în instanța de judecată ordinară, iar administrația acționează ca o persoană particulară. Astfel, vedem că contenciosul administrativ spaniol are trăsături proprii, care îl deosebesc de recursul pur judiciar.

Un alt mijloc de protecție contra administrației este asigurat de către Tribunalul Constituțional, instituit în 1979. Competențele sale corespund cu cele ale Curții Constituționale Federale germane.

Un control al administrației se poate obține și pe calea recursului constituțional, dacă se produce încălcarea anumitor libertăți fundamentale.

Procedurile de control abstract și concret al textelor normative permit controlul reglementărilor adoptate de administrație, cu condiția ca ele să aibă caracter legislativ.

La capitolul instituțiilor de control extrajudiciar trebuie menționat Apărătorul poporului. În conformitate cu art. 54 din Constituție și cu legea sa organică, rolul Apărătorului, ales de Parlament, este acela de a supraveghea respectarea de către administrație a libertăților fundamentale și a principiilor directe ale politicii sociale și economice. Apărătorul poate interveni din oficiu sau la sesizarea unui cetățean. El dispune de drepturi importante de informare și inspecție, de asemenea este autorizat să emită recomandări și să introducă anumite acțiuni, prezentând anual un raport în fața Parlamentului.

PORTUGALIA

Instituția de contencios administrativ din Portugalia face parte din sistemul de contencios administrativ de tip germanic. În această țară primele tribunale administrative au fost create în 1930. Există două niveluri de instanțe care examinează litigiile de contencios administrativ: tribunalele administrative, care examinează cauzele de contencios administrativ în prima instanță, și Tribunalul Administrativ Suprem.

Instanțele de contencios administrativ nu au competența de a examina litigiile privind legalitatea actelor de guvernământ deoarece acestea țin de competența Tribunalului Constituțional. Cauzele ce țin de dreptul privat al administrației sunt examinate de tribunalele de conflict.

BULGARIA

Potrivit art. 119 din Constituția Bulgariei din 1991, justiția este administrată de către Curtea Supremă de Casație, Curtea Supremă Administrativă, de curțile de apel, curțile de district, curțile marțiale și curțile județene, iar printr-o lege specială pot fi înființate curți speciale.

În acest sens, Legea privind organizarea judecătorească dezvoltă prevederile constituționale și reglementează că controlul legalității actelor administrative este încredințat instanțelor de drept comun. Curțile de district au în structura lor departamente specializate pentru cauzele administrative, constituind prima instanță pentru astfel de litigii.

Curtea Administrativă Supremă este investită cu prerogative de control și supraveghere a aplicării unitare a legii în justiția administrativă. Curtea Administrativă Supremă judecă litigiile ale căror obiect sunt actele administrative adoptate sau emise de ministere și Guvern, precum și alte acte administrative prevăzute de lege. Curtea judecă litigiile date în complet de 5 judecători.

Ca instanță de casație, Curtea Administrativă Supremă examinează deciziile curților inferioare în complet de 3 judecători. Curtea Supremă de Casație este instanța supremă de control judiciar asupra tuturor deciziilor curților de diferite niveluri.

Art. 2 din Legea contenciosului administrativ din 1979, modificată prin Legea nr. 19/1992, definește sfera actelor administrative care pot fi atacate. Sunt exceptate de la controlul pe calea contenciosului administrativ următoarele acte: -actele Președintelui Republicii; - actele Consiliului de Miniștri; - actele privind planificarea dezvoltării social-economice și politica prețurilor; - actele prin care se creează drepturi și obligații pentru organele sau organismele subordonate emitente ale actelor administrative.

Art. 4 din aceeași lege precizează că în cazul în care printr-un act administrativ sunt afectate unele drepturi sau obligații ale cetățenilor sau organizațiilor, se aplică măsurile cele mai favorabile pentru aceștia.

Cât privește legalitatea, actele administrative pot fi atacate în fața instanței de judecată, iar conținutul unui document, potrivit art. 33, nu poate fi contestat în fața instanței de judecată prin apel sau protest.

Competența jurisdicțională revine Curții Supreme în cazul în care actele atacate emană de la un minister, de la conducătorul unei agenții subordonate direct Consiliului de Miniștri, de la un conducător al unei alte autorități publice, de la un guvernator provincial sau de la primarul Sofiei. Potrivit dispozițiilor art. 36 alin. (2), în cazul celorlalte situații, competența revine curților districtuale.

În consecutivitatea celor relatate, putem conchide că contenciosul administrativ are un impact continuu asupra autorităților publice, urmărind contracararea abuzurilor și exceselor de putere, ordonarea activității și asigurarea ordinii de drept.

Rolul și semnificația deosebită a contenciosului administrativ pentru edificarea statului de drept în Republica Moldova sunt de necontestat. Totodată, cu toate avantajele pe care le prezintă cadrul legal actual al instituției date, totuși el este grevat și de o serie de neajunsuri, care reduc considerabil eficiența contenciosului administrativ, în special, în ceea ce privește atingerea scopurilor sale¹.

Referințe bibliografice:

1. Aramă E. Cadrul legislativ și protecția eficientă a drepturilor omului. În: Buletinul Asociației Tinerilor Juriști, 1997, nr.3, p. 6-7.
2. Baurciulu A. Controlul asupra activității organelor administrative în dreptul comparat. Chișinău, 2002, p. 183.
3. [Carl Schmitt](#), *The Concept of the Political*, ch. 7; *Crisis of Parliamentary Democracy*.
4. Constituția Republicii Moldova, din 29.07.1994, Publicat: 12.08.1994, Monitorul Oficial Nr. 1, Data intrării în vigoare: 27.08.1994.
5. Costachi Gh. Direcții prioritare ale edificării statului de drept în Republica Moldova. Chișinău, 2009, p. 235.
6. Costachi Gh., Stratulat D. Semnificația contenciosului administrativ într-un stat de drept. În: Revista Națională de Drept, 2009, nr. 10-12, p. 109.
7. Creangă I., Gurin C. Drepturile și libertățile fundamentale. Sistemul de garanții. Chișinău: TISH, 2005, p. 356.
8. Gheorghiu R. Iu. Drept administrativ. București: Editura Economică, 2005, p. 206.
9. Gr. C. Fiodorov. Teoria statului și dreptului. Chișinău: Cartier, 1998, p. 147-149.
10. https://ro.wikipedia.org/wiki/Jacques_Chevallier. L'Etat de droit, p. 46-47 (accesat la 30.10.2023).
11. https://ro.wikipedia.org/wiki/Stat_de_drept The word also occurs, with the same meaning, in [Dutch](#) (accesat la data de 17.11.2023).
12. Ibidem, p.206-207.
13. Imre Szabo, Les fondements de la theorie du droit, Akademiai Kiado, Budapest, 1973, p. 114.
14. Ion Deleanu, Drept constituțional și instituții publice: tratat, vol. 1, Editura Europa Nova, București, 1996, p. 103.
15. Lavric L. Unele considerente privind instituția răspunderii organelor autorităților publice pentru prejudiciul patrimonial cauzat prin acte administrative individuale. În: Edificarea statului de drept: Materialele conferinței internaționale științifico-practice (Chișinău, 26-27

---

¹ V. Zubco, A. Pascari, I. Creangă, V. Cobîșneanu, Ghidul cetățeanului în contenciosul administrativ, ULYSSE, Chișinău, 200, p. 30.

- septembrie 2003). Chișinău: Transparency International – Moldova, 2003, Tipografia „Bons Offices”, p. 179.
16. Legea contenciosului administrativ, nr.793/XIV din 10.02.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 57-58/375 din 18.05.2000 (republicată în Monitorul Oficial, ediție specială din 03.10.2006).
  17. Legea contenciosului administrativ, nr.793/XIV din 10.02.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 57-58/375 din 18.05.2000 (republicată în Monitorul Oficial, ediție specială din 03.10.2006).
  18. Legea contenciosului administrativ, nr.793/XIV din 10.02.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 57-58/375 din 18.05.2000 (republicată în Monitorul Oficial, ediție specială din 03.10.2006).
  19. Legea cu privire la petiționare nr.190 din 19.07.1994. Republicată în: Monitorul Oficial nr.6-8 din 24.01.2003 (cu modificările și completările ulterioare).
  20. Legea cu privire la petiționare nr.190 din 19.07.1994. Republicată în: Monitorul Oficial nr. 6-8 din 24.01.2003 (cu modificările și completările ulterioare), abrogată din 01.04.2019.
  21. M. Guy, BRAIBANT, „Raport general presenté au séminaire du Madrid” au 13-15 noiembrie, 1996. Mărgineanu L., Rolul administrației publice în soluționarea problemelor copiilor rămași fără ocrotire părintească. În: Revista Națională de Drept,2007,nr.7,p.69-74.
  22. Mrejeru T. Contenciosul administrativ. Doctrină. Jurisprudență. București: Editura All Beck, 2003, p. 41-42.
  23. Nicolae Popa, Teoria generală a dreptului, Editura Actami, București, 1996, p. 100.
  24. Orlov M. Curs de contencios administrativ. Chișinău: „Elena-V.I.” SRL, 2009, p. 68.
  25. Orlov M., Belecciu Șt. Op. cit., p. 233.
  26. Petru Miculescu, Statul de drept, București, Editura Lumina Lex, 1998, p. 299.
  27. R. N. Petrescu, Drept administrativ, Editura „CordialLex” Cluj-Napoca, 1997, vol. II, p. 19.
  28. Theodor Mrejeru, Contenciosul administrativ. Doctrină. Jurisprudență, Ed. AII Beck, București, 2003 p. 152.
  29. Theodor Mrejeru, Contenciosul administrativ. Doctrină. Jurisprudență, Ed. AII Beck, București, 2003 p. 152.
  30. V. Zubco,A. Pascari,I. Creangă,V. Cobîșneanu, Ghidul cetățeanului în contenciosul administrativ, ULYSSE, Chișinău, 200, p. 30.
  31. Valentin Prisacaru, Contenciosul administrative roman, Wditura ALL Beck, București,1994, p. 290.
  32. Valentin Prisacaru, *Contenciosul administrative roman, Wditura ALL Beck, București,1994,* p. 296.
  33. Zubco V., Pascari A., Creangă I., Cobîșneanu V. Ghidul cetățeanului în contenciosul administrativ. Chișinău: Ulysse, 2003, p. 11.

ÎNCHEIEREA ȘI REZILIEREA CONTRACTULUI INDIVIDUAL DE MUNCĂ ÎN CAZUL FUNCȚIONARULUI PUBLIC CU STATUT SPECIAL

CONCLUSION AND TERMINATION OF THE INDIVIDUAL EMPLOYMENT CONTRACT IN THE CASE OF PUBLIC OFFICIALS WITH SPECIAL STATUS

Natalia SAITARLÎ, dr., conf. univ.,
Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul,
Catedra de Științe Politice și Administrative
saitarli@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-1147-4477

Rezumat: *Funcționarul public din cadrul unei autorități publice moderne reprezintă mai mult decât o simplă componentă a procesului de decizie administrativă. Resursele umane sunt abordate de către noul management public drept „capital”, astfel funcționarul necesită o „grijă” permanentă din partea statului, o atitudine pioasă, investiții substanțiale și permanente. Este important ca viitorii funcționari publici să cunoască bine toate elementele și atributele proprii unui funcționar, pentru aceasta, prezentul studiu de caz vine cu unele răspunsuri.*

Scopul studiului este de a analiza procedura de încheiere și de reziliere a contractului individual de muncă în cazul funcționarului public cu statut special.

Cuvinte-cheie: *funcționarul public, contractul individual de muncă, angajare, concediere*

Abstract: *The civil servant within a modern public authority represents more than a simple component of the administrative decision-making process. Human resources are approached by the new public management as "capital", so the official requires a permanent "care" from the state, a pious attitude, substantial and permanent investments. It is important that future civil servants know well all the elements and attributes of an official, for this, this case study comes with some answers.*

The purpose of the study is to analyze the procedure for concluding and terminating the individual employment contract in the case of public servants with special status.

Keywords: *civil servant, individual employment contract, employment, dismissal*

Statul, pentru a exista și pentru a-și apăra suveranitatea, integritatea și independența, prevăzute în Constituția Republicii Moldova, precum și pentru a-și realiza puterea asupra teritoriului său, organizează la nivel central și local servicii publice.

În opinia autorului Creangă Ion, dacă serviciile publice sunt formate întru satisfacerea cerințelor generale ale cetățenilor, atunci pentru realizarea competențelor și atribuțiilor acestor servicii, în cadrul lor se instituie funcții publice, care încă din cele mai vechi timpuri, aveau statute speciale și erau menite să asigure buna funcționare a statului¹. Numai în cadrul unor servicii publice putem vorbi de funcții publice, de funcționari publici și de statutul juridic al acestora.

Analiza naturii juridice a funcției publice impune, în primul rând, analiza originii funcției publice și, în al doilea rând, analiza regimului juridic pe care aceasta se fundamentează. Dezvoltând acest subiect în prezenta lucrare, accentul îl vom pune și asupra noțiunii de funcționar public deoarece calitatea exercitării funcției publice depinde mult de capacitățile și pregătirea profesională a persoanei care o ocupă.

---

¹ Creangă I., Curs de drept administrativ, Chișinău, 2003, p. 173.

În literatura de specialitate găsim mai multe concepte sau interpretări ale noțiunilor de funcție publică și funcționar public. În mare parte aceasta se datorează și limbajului juridic divers utilizat de legiuitor în actele normative din domeniu.

Astfel, prof. Antonie Iorgovan definește funcția publică ca o situație juridică a persoanei fizice – investită legal, cu atribuții în realizarea competenței unei autorități publice – ce constă în ansamblul drepturilor și obligațiilor ce formează conținutul raportului juridic complex dintre persoana fizică respectivă și organul care a investit-o. La rândul său, prof. Paul Negulescu, constatând că noțiunile de serviciu public și de funcție publică sunt în raport de parte față de total, definește funcția publică drept o grupare de atribuții, de puteri și competențe în scop de a da satisfacțiune unor anumite interese generale¹.

În continuare ne propunem să analizăm unele aspecte ale noțiunilor de „funcție publică” și „funcționar public” în contextul în care acestea sunt utilizate în literatura de specialitate.

Vom expune în continuare, trei concepții asupra „funcției publice”, după cum urmează:

- prima urmărește o perspectivă evolutivă, de la fundamentarea ei teoretică și până la contemporaneitate;

- cea de-a doua ia în considerare o poziție din doctrina străină;

- cea de-a treia inventariază și sistematizează părerile exprimate în doctrina românească.

În ce privește prima concepție, dacă încercăm să identificăm ce accepțiuni a primit noțiune de „funcție publică” de-a lungul timpului, vom distinge două „vârste”. Prima corespunde, în linii mari, perioadei interbelice, când s-a conturat o concepție administrativă asupra categoriei juridice prin care urma să fie evocată funcția publică ca realitate social-politică, implicit asupra regimului juridic al funcționarului public, adică al titularului funcției publice, acestuia urmând să i se aplice un regim special, exorbitant, în majoritatea cazurilor conturat într-un statut. A doua s-a afirmat după cel de-al doilea război mondial, când, deși se încearcă menținerea concepției tradiționaliste, atât doctrina, cât mai ales legislația, sub influența diverselor ideologii, acreditează ideea mai multor accepțiuni ale noțiunii de funcție publică, implicit de funcționar public, astfel încât se poate spune că perioada actuală se caracterizează printr-o preocupare de „modernizare” a conceptelor respective, ajungându-se, în final, după cum recunosc unii autori occidentali, la ambiguități, la termeni imprescris conturați².

A doua concepție, adică doctrina străină, constă în faptul că majoritatea autorilor francezi din domeniul dreptului administrativ consideră „termenii de funcțiune publică care, din accepțiunea lor actuală, sunt de origine relativ recentă, sunt susceptibili de multiple sensuri, motiv pentru care nu sunt lipsiți de echivocitate”³. Prin urmare, funcția publică poate fi folosită:

a) în sens organic, când se denumește ansamblul personalului din administrație, personal ce cuprinde categorii extrem de variate alteori, în aceeași perspectivă organică, funcția publică desemnează numai o parte din acest personal, adică agenți care nu sunt supuși dreptului comun al muncii și cărora li se aplică un statut de drept public;

b) în sens formal, când se desemnează regimul juridic aplicabil personalului administrativ în ansamblul său, ipoteză în care acest regim este lipsit de unitate, pentru că, dacă o parte din personal este supusă unui statut de drept public, o altă parte se încadrează în dreptul comun al muncii, grevat de câteva reguli exorbitante;

¹ Orlov M., Drept administrativ, Chișinău, 2001, p. 53.

² Zaharia G, Budeanu-Zaharia O., Budeanu I., Drept administrativ, Iași, 2002, p. 295.

³ Ibidem.

c) în sens material, când se referă la o activitate ce constă într-o colaborare permanentă și cu titlu profesional a persoanelor în cadrul administrației publice.

A treia concepție o găsim în abordările recente din doctrina românească care, la rândul lor, pot fi împărțite, pe de o parte, pe ideea de drept obiectiv sau pe ideea de subiect de drept, pe de altă parte, după cum referentul folosit este suveranitatea, serviciul public sau situația juridică a funcționarului public.

Spre exemplu, prof. Ilie Iovănaș, definește funcția publică (de stat) ca o situație juridică impersonală (obiectivă) creată și organizată prin acte normative, în vederea realizării puterii de stat sau pentru a concura la realizarea acesteia. Această poziție are, după cum poate observa, la bază concepția „dreptului obiectiv”. Alți autori, printre care prof. Antonie Iorgovan, au adus o amendare a acestei poziții, în conformitate cu situația legislativă de dinainte de 1989, și anume, inexistența unui Statut al funcționarului public, deși în acte normative era stipulată necesitatea adoptării unui asemenea statut. Această amendare a poziției centrate pe ideea de „drept obiectiv” include, în primul rând, reafirmarea validității acestor teze. Astfel, este indubitabil că funcția publică presupunea prin însăși esența sa existența unor drepturi și obligații stabilite, pe cale unilaterală, prin norme juridice, de către organele competente.

În ceea ce privește cea de-a doua împărțire, aceasta are în vedere referentul folosit în defenirea funcției publice, concepțiile autorilor români contemporani se împart în trei grupe, după cum se face legătura cu suveranitatea, cu serviciul public sau cu situația juridică. Referitor la ultima grupa, este valabilă discuția de mai sus, integrată celorlalte clasificări.

Referitor la prima grupa de autori, concepția lor interferează cu teoria separației puterilor în stat. După cum s-au exprimat importanți autori de drept public, nu este vorba de o separare, ci de o împărțire a funcțiilor, însoțită de un control reciproc al acestora. Cu alte cuvinte, puterea unică în stat (constituită în baza suveranității) are nevoie pentru a se exercita de un aparat (de stat) care, în scopul unei funcționări coerente, se folosește de structuri articulate, organizate pe criteriul funcției. Pornind de la această teorie, unii autori au defenit funcția publică, în sens larg, ca „totalitatea funcțiilor statului prin care se realizează suveranitatea acestuia” și, în sens restrâns, când se referă numai la „funcțiunea publică executivă”¹.

O altă categorie de definiții ale funcției publice pornește de la noțiunea de serviciu public. Astfel, în opinia prof. Valentin I. Prisacaru, funcțiile publice reprezintă o totalitate de atribuții, de puteri și competențe de specialitate cu care sunt dotate, la înființare, serviciile publice².

Iar, prof. Gheorghe T. Zaharia susține că, apropiate de definiția de mai sus și, deci încadrabile în aceeași categorie sunt opiniile exprimate pe marginea acestui subiect de către prof. Mircea Preda, prof. Alexandru Negoită sau prof. Rodica Narcisa Petrescu, care continuă o tradiție prezentă la autorii interbelici³.

De exemplu, în opinia prof. Alexandru Negoită, funcția constituie un ansamblu de atribuții stabilite de lege sau prin acte emise pe baza și în executarea legii și care este îndeplinită de o persoană desemnată în mod legal în acest scop⁴.

Referitor la noțiunea de funcționar public, în literatura de specialitate observăm de asemenea diverse formulări.

---

¹ Zaharia G, Budeanu-Zaharia O., Budeanu I., *Drept administrativ*, Iași, 2002, p. 296-297.

² Prisacaru V., *Tratat de drept administrativ român.*, Partea generală, București, p. 160.

³ Zaharia G, Budeanu-Zaharia O., Budeanu I., *Drept administrativ*, Iași, 2002, p. 298.

⁴ Negoită A., Ștefănescu D., *Elemente de drept*, București, 1996, p. 73.

Astfel, prof. Valentin I. Prisacaru menționează, că funcționarul public este acea persoană fizică care, cu respectarea condițiilor cerute de lege, a fost investită prin numire sau alegere, într-o funcție publică pentru a desfășura, contra unui salariu, o activitate continuă¹.

Într-o altă opinie, noțiunea de funcționar public poate fi defenită în sens larg și în sens restrâns. În sens larg, înțelegem persoana ce deține în condițiile legii o funcție în organele autorităților publice. Această noțiune cuprinde toate atribuțiile și sarcinile pe care le au cei ce lucrează în organele autorităților publice centrale și locale. Iar, în sens restrâns, noțiunea de funcționar public determină la modul concret funcția respectivă instituită de actul juridic respectiv. În acest sens, persoana ce tinde să ocupe o funcție publică trebuie să îndeplinească cerințele specifice funcției pretinse. Cu alte cuvinte, în fiecare caz concret putem determina noțiunea funcționarului public concret².

Conceptul de funcție publică și funcționar public își găsește fundamentare juridică și în Constituția Republicii Moldova. Astfel, potrivit art. 39, alin. (1) din Constituție: „cetățenii Republicii Moldova au dreptul de a participa la administrarea treburilor publice, adică dreptul de a ocupa funcții (posturi, ranguri) în autoritățile publice, în cadrul cărora se desfășoară activități de interes general (public)”. Iar în alin. (2) se consacră: *accesul la o funcție publică este asigurat pentru orice cetățean în condițiile legii*.

Importanța acestei instituții juridice este confirmată prin faptul existenței unei legi speciale care reglementează funcția publică și statutul funcționarului public - *Legea Republicii Moldova cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public*, nr.158 din 04.07.2008³.

Potrivit prevederilor art. 2 din această lege, noțiunea de funcție publică este definită în felul următor: *ansamblul atribuțiilor și obligațiilor stabilite în temeiul legii în scopul realizării prerogativelor de putere publică*, iar, noțiunea de funcționar public: *persoană fizică numită, în condițiile prezentei legi, într-o funcție publică*.

Noțiunea de funcționarul public cu statut special este prevăzută în altă lege – Legea privind funcționarul public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne nr. 288 din 16.12.2016⁴: *funcționar public cu statut special – persoană angajată în cadrul aparatului central al Ministerului Afacerilor Interne, în autoritățile administrative sau instituțiile din subordinea acestuia, care deține grade speciale și exercită sarcini ce țin de competența entității din care face parte, în conformitate cu legislația în vigoare*.

După cum vedem, legiuitorul, a ținut cont de opiniile exprimate în literatura de specialitate și a ales, în opinia noastră, o formulare reușită a acestor noțiuni.

Sinteza exigențelor legale pentru ocuparea unei funcții publice impune satisfacerea mai multor cerințe. Cerințele sunt acele elemente specifice funcției publice, prin care legiuitorul urmărește să garanteze valorificarea profesională a viitorilor funcționari și să limiteze arbitrarul în selecție. În Republica Moldova, cerințele generale pentru ocuparea funcțiilor publice cu statut special sunt determinate de Legea privind funcționarul public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne nr. 288 din 16.12.2016. Astfel, pentru a ocupa o funcție publică cu statut special, conform art. 13 din legea dată, persoana trebuie să îndeplinească următoarele **cerințe**:

a) să dețină cetățenia Republicii Moldova;

¹ Prisacaru V., *Tratat de drept administrativ român., Partea generală*, București, p.172.

² Creangă I., *Curs de drept administrativ*, Chișinău, 2003, p. 183.

³ Legea Republicii Moldova cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, nr.158 din 04.07.2008, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 230-232 din 23.12.2008.

⁴ Legea Republicii Moldova privind funcționarul public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, nr.288 din 16.12.2016, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 40-49 din 10.02.2017.

- b) să cunoască limba de stat;
- c) să aibă vârsta de 18 ani;
- d) să fie aptă din punct de vedere medical pentru exercitarea funcției, conform deciziei Comisiei medicale a Ministerului Afacerilor Interne;
- e) să aibă studiile necesare pentru funcția în care urmează să fie angajată;
- f) să nu aibă antecedente penale;
- f¹) să nu aibă, în ultimii 5 ani, în cazierul privind integritatea profesională, înscrieri cu privire la rezultatul negativ al testului de integritate profesională pentru încălcarea obligației prevăzute la art. 7 alin. (2) lit. a) din Legea nr. 325/2013 privind evaluarea integrității instituționale;
- g) să nu aibă calitatea de bănuit, învinuit sau inculpat în cadrul unui proces penal;
- h) să aibă o reputație ireproșabilă;
- i) în ultimii 5 ani să nu fie concediată dintr-o funcție publică cu statut special pentru încălcarea disciplinei de serviciu, nu i-a încetat contractul individual de muncă pentru motive disciplinare sau nu a fost destituită dintr-o funcție publică, conform art.64 alin.(1) lit. a), b) și f) din Legea nr.158/2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public;
- j) să nu fie membru al unui partid politic, al unei organizații social-politice sau al unei organizații interzise de lege;
- k) să corespundă cerințelor speciale prevăzute de legislație;
- l) să nu aibă interdicția de a ocupa o funcție publică sau de demnitate publică, ce derivă dintr-un act de constatare al Autorității Naționale de Integritate.

Modalitatea de verificare a îndeplinirii acestor condiții variază mult de la o țară la alta, atât în ceea ce privește autoritățile cu atribuții în acest domeniu, cât și în ce privește forma și momentul la care se realizează¹.

Odată întrunite toate condițiile de acces la funcția publică, urmează **investitura**, ca procedură desfășurată de către o autoritate sau instituție publică prin care se încredințează unei persoane exercitarea unei funcții publice în cadrul autorității sau instituției respective. Investiția nu reprezintă un acord de voință, chiar dacă titularul funcției ar fi formulat o solicitare în vederea ocupării funcției, ci, dimpotrivă, este o manifestare de voință exclusiv a autorității competente. Prin aceasta se și deosebește angajarea într-o funcție publică de angajarea în câmpul muncii. Prima fiind realizată printr-un contract de serviciu (ca contract de drept public), iar a doua printr-un contract de muncă (ca contract de drept privat).

Un stat democratic asigură participarea poporului la conducerea și realizarea activităților de interes public. Pentru realizarea acestor activități instituie funcții publice accesibile tuturor cetățenilor în baza **principiului accesului egal la funcția publică** și în condițiile stabilite de lege. Principiul accesului egal la funcția publică își are originea în Europa, în respingerea privilegiilor, ca urmare a Revoluției franceze. Acest principiu se regăsește în toate constituțiile scrise ale Statelor membre ale Uniunii Europene, cu excepția Danemarcei și Irlandei, țări în care este consacrat prin lege².

Accesul la funcțiile publice în țara noastră este garantat prin art. 39 din Constituție care prevede: „Cetățenii Republicii Moldova au dreptul de a participa la administrarea treburilor publice nemijlocit, precum și prin reprezentanții lor”.

În funcții publice pot fi angajate doar persoanele care au anumite calități, instruire profesională necesară, abilități specifice domeniului dat. De aici rezultă importanța și necesitatea aplicării principiului de ocupare a funcției publice pe baza meritului. Egalitatea accesului, sub aspect juridic,

¹ Tofan Dana Apostol, Drept administrativ, vol. I, Editura ALL BECK, București 2003, p.292.

² Tofan Dana Apostol, Drept administrativ, vol. I, Editura ALL BECK, București 2003, p.291.

trebuie înțeleasă ca o egalitate de tratament din partea legiuitorului și a autorităților publice, ca o egalitate a șanselor, dar în competiție nu pot intra decât cei care îndeplinesc condițiile stabilite, urmând ca dintre aceștia, pe baza sistemului de merit, să fie aleși și apoi încadrați doar anumiți candidați.

Pentru ca serviciul public să fie legal, este necesar ca funcțiile și funcționarii din cadrul acestui serviciu să aibă **o investiție legală**.

Conform art. 14 din Legea privind funcționarul public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne nr. 288 din 16.12.2016 ocuparea unei funcții publice cu statut special se poate face prin: **concurs, promovare, transfer, detașare, asigurarea interimatului funcției**.

Conform art. 15 *Angajarea în funcțiile publice cu statut special în condițiile alin. (2) și (3) se face prin concurs, cu excepția cazurilor de angajare prin transfer de la alte autorități publice Ministerul Afacerilor Interne solicită de la Centrul Național Anticorupție și/sau de la Serviciul de Informații și Securitate certificatul de cazier privind integritatea profesională a candidatului la angajare în funcția publică cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne.*

Ordinea de ocupare a funcțiilor vacante prin **concurs**, practic, este cea mai eficientă modalitate de selectare a candidaților și se folosește pe larg în țările occidentale și anume: Belgia, Grecia, Spania, Franța, Irlanda, Italia, Luxemburg, Portugalia și Marea Britanie.

Concursul presupune: un număr de locuri determinate; un juriu independent față de candidați, un clasament al candidaților declarați admiși, în ordinea rezultatelor obținute și obligația pentru autoritate de a respecta clasamentul¹.

Pentru ca o persoană fizică să poată fi numită în funcție este necesar că:

a) să existe, în cadrul serviciului public, **o funcție publică vacantă**;

Angajarea funcționarilor publici prin concurs este efectuată printr-o procedură specială declanșată de autoritatea publică care scoate funcția vacantă la concurs general sau la concurs intern, iar ca rezultat al câștigării concursului, persoană este angajată în funcția respectivă.

b) **să se organizeze concurs** pentru ocuparea aceste funcții publice.

Conform alin. (7) din art. 15 *Candidatul care a promovat concursul poate fi numit în funcție numai după exprimarea în formă scrisă a acordului său privind:*

a) *testarea integrității sale profesionale și monitorizarea stilului său de viață;*

b) *testarea periodică a aptitudinilor sale psihologice necesare pentru exercitarea atribuțiilor;*

c) *testarea sa în timpul efectuării controlului periodic ori selectiv al activității de serviciu în conformitate cu prevederile Legii nr. 269-XVI din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf);*

d) *prelucrarea datelor sale cu caracter personal în condițiile legii.*

Potrivit doctrinei actuale, **numirea** este un act administrativ individual emis de conducătorul autorității sau instituției publice, fiind o manifestare de voință exclusivă și unilaterală provenită de la acea parte a raportului juridic care încredințează funcția spre executare. Astfel, numirea în funcție este efectuată de autoritatea publică ierarhic superioară sau de persoana cu funcție de răspundere împuternicită, care va alege candidatura pentru funcția respectivă după bunul său plac, dar nu va depăși cerințele înaintate de lege.

---

¹ Tofan Dana Apostol, Drept administrativ, vol. I, Editura ALL BECK, București 2003, p.291.

În toate cazurile, actul administrativ de numire are formă scrisă și trebuie să conțină temeiul legal al numirii, numele funcționarului public, denumirea funcției publice, data de la care urmează să exercite funcția publică, drepturile salariale, precum și locul de desfășurare a activității¹.

Conform alin. (10) din art. 15 anume prin ordin de numire în funcție, emis de angajator sau de persoana împuternicită de către acesta, are loc angajarea în funcția publică cu statut special.

Angajarea presupune încheierea unui acord de muncă sau în terminologia juridică, când acordul se încheie de o autoritate publică cu un funcționar public, se mai spune **contract (administrativ) de serviciu**. Acest contract se deosebește atât de cel din dreptul civil, cât și de cel din dreptul muncii, deoarece este încheiat în baza normelor de drept administrativ care sunt incluse în diferite regulamente și statute de serviciu, considerându-se că părțile din acest contract sunt mai libere în alegerea condițiilor contractului.

Acordul se încheie în scris și se semnează de părți; el poate fi încheiat pe un termen determinat sau fără termen. În acord se va menționa termenul de acțiune a acordului, condițiile de remunerare a muncii prestate, condițiile de premiere și de stabilire a unor adaosuri, indemnizații, compensații și a altor plăți. Se vor determina obligațiile funcționarului față de autoritatea unde urmează să activeze și ale autorității față de funcționar și se vor face referiri la crearea condițiilor necesare de serviciu și la garanțiile sociale. De asemenea, se vor stabili condițiile de desfacere înainte de termen a acordului.

Pentru funcționarii publici condițiile de retribuire a muncii prestate sunt determinate de legislație și corespund categoriilor de salarizare ale Rețelei tarifare unice.

Condițiile determinate de acord nu trebuie să înrăutățească situația funcționarului în comparație cu acele condiții care sunt garantate de legislația muncii pentru alți salariați.

Referitor la **încetarea funcției publice**, legiuitorul prevede, în art. 38 din Legea privind funcționarul public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne nr. 288 din 16.12.2016, următoarele: *Raportul de serviciu al funcționarului public cu statut special poate să înceteze în următoarele situații:*

- a) *prin demisie;*
- b) *la atingerea limitei de vîrstă în serviciu, cu excepția cazului stabilit la art. 19 alin. (2);*
- c) *după acumularea vechimii în muncă ce permite dreptul la pensie, cu excepțiile stabilite de prezenta lege;*
- d) *după expirarea perioadei determinate a raportului de serviciu sau în cazul reîncadrării unui alt funcționar public cu statut special în locul său înainte de expirarea perioadei pentru care a fost aprobată suspendarea sa din funcție;*
- e) *din motive de sănătate, în cazul stabilirii incapacității sale de a exercita funcția publică cu statut special în conformitate cu decizia Comisiei medicale a Ministerului Afacerilor Interne;*
- f) *în cazul lichidării entității din care face parte sau al reducerii postului său din statele de personal, dacă funcționarul nu poate fi încadrat în altă funcție publică cu statut special sau refuză transferul său într-o altă funcție;*
- g) *în cazul obținerii calificativului „nesatisfăcător” ca urmare a evaluării performanțelor sale profesionale;*
- h) *în cazul refuzului de a frecventa cursurile de formare profesională la care este trimis ca urmare a evaluării cu calificativul „satisfăcător”;*
- i) *în cazul transferului la o altă autoritate publică;*

---

¹ Idem, p.294.

j) pentru încălcări repetate ale disciplinei de serviciu pe parcursul unui an sau pentru comiterea unei încălcări grave;

j¹) pentru încălcarea obligației prevăzute la art. 7 alin. (2) lit. a) din Legea nr. 325/2013 privind evaluarea integrității instituționale;

k) pentru nerespectarea restricțiilor și a interdicțiilor stabilite pentru funcția publică cu statut special, prevăzute de prezenta lege;

l) pentru prezentarea de documente false, informații denaturate sau pentru tănuirea unor fapte ce ar împiedica încadrarea sa în funcția publică;

m) în cazul condamnării în baza unei sentințe judecătorești definitive pentru fapte ce discreditează calitatea de funcționar public cu statut special;

n) în cazul în care se stabilește, printr-un act de constatare rămas definitiv, emiterea/adoptarea unui act administrativ, încheierea directă sau prin intermediul unei persoane terțe a unui act juridic, luarea sau participarea la luarea unei decizii fără soluționarea conflictului de interese real în conformitate cu prevederile legislației privind reglementarea conflictelor de interese;

o) în cazul constatării stării de incompatibilitate, fapt stabilit printr-un act de constatare rămas definitiv;

p) în cazul nedepunerii declarației de avere și interese personale sau al refuzului de a o depune în condițiile art. 27 alin. (8) din Legea nr. 132 din 17 iunie 2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate;

q) în cazul în care instanța de judecată dispune, printr-o hotărîre irevocabilă, confiscarea averii sale nejustificate;

r) odată cu pierderea cetățeniei Republicii Moldova;

s) în caz de deces;

t) în caz de nepromovare a examenelor la cursurile de formare inițială;

u) în cazul obținerii calificativului „nesatisfăcător” la evaluarea activității sale profesionale după expirarea perioadei de probă;

v) odată cu retragerea dreptului de acces la secretul de stat dacă funcționarul nu poate fi încadrat ori refuză transferul într-o altă funcție publică cu statut special compatibilă cu domeniul său de activitate și care nu prevede acces la secretul de stat;

w) în cazul refuzului de a depune jurământul.

Încetarea raportului de serviciu al funcționarului public cu statut special în cazurile prevăzute la alin. (1) lit. f)–l), t) și u) are loc prin concedierea funcționarului public cu statut special la inițiativa angajatorului sau a persoanei împuternicite de către acesta.

Cum putem observa, raportul de serviciu al funcționarului public, mai concret contractul individual de muncă poate înceta:

a) În circumstanțe ce nu depend de voința părților. Aici putem adăuga și art. 82, 305 Codul muncii al RM;

b) La inițiativa uneia dintre părți – art. 85-86 Codul muncii al RM

Prevederile date trebuie să fie strict determinate în contractual individual de muncă.

Astfel, conform art. 82 din Codul muncii al RM contractul individual de muncă încetează în **circumstanțe ce nu depind de voința părților** în caz de:

a) deces al salariatului, declarare a acestuia decedat sau dispărut fără urmă prin hotărîre a instanței de judecată;

b) *deces al angajatorului persoană fizică, declarare a acestuia decedat sau dispărut fără urmă prin hotărîre a instanței de judecată;*

c) *constatare a nulității contractului prin hotărîre a instanței de judecată – de la data rămîinerii definitive a hotărîrii respective, cu excepția cazurilor prevăzute la art.84 alin.(3);*

d) *retragere, de către autoritățile competente, a autorizației (licenței) de activitate a unității – de la data retragerii acesteia;*

d¹) *retragere, de către autoritățile competente, a autorizației (licenței), permisului, care îi acordă salariatului dreptul de a activa într-o anumită profesie, meserie sau de a efectua o anumită lucrare – de la data retragerii actului respectiv;*

e) *aplicare a pedepsei penale salariatului, prin hotărîre a instanței de judecată, care exclude posibilitatea de a continua munca la unitate - de la data rămîinerii definitive a hotărîrii judecătorești;*

f) *expirare a termenului contractului individual de muncă pe durată determinată – de la data prevăzută în contract, cu excepția cazului cînd raporturile de muncă continuă de fapt și nici una dintre părți nu a cerut încetarea lor, precum și a cazului prevăzut la art. 83 alin. (3);*

g) *finalizare a lucrării prevăzute de contractul individual de muncă încheiat pentru perioada îndeplinirii unei anumite lucrări;*

h) *încheiere a sezonului, în cazul contractului individual de muncă pentru îndeplinirea lucrărilor sezoniere;*

i) *atingere a vârstei de 65 de ani de către conducătorul unității de stat , inclusiv municipale, sau al unității cu capital majoritar de stat;*

j) *forță majoră, confirmată în modul stabilit, care exclude posibilitatea continuării raporturilor de muncă;*

j¹) *restabilire la locul de muncă, conform hotărîrii instanței de judecată, a persoanei care a îndeplinit anterior munca respectivă, dacă transferul salariatului la o altă muncă conform prezentului cod nu este posibil;*

k) *alte temeuri prevăzute la art.305 și 310.*

Conform art. 822 din Codul muncii al RM, dacă vorbim despre inițiativa uneia din părți se are în vedere îri la voința salariatului, ori la voința angajatorului.

Salariatul are dreptul la demisie - desfacere a contractului individual de muncă, cu excepția prevederii alin.(4¹), din proprie inițiativă, anunțînd despre aceasta angajatorul, prin cerere scrisă, cu 14 zile calendaristice înainte. Curgerea termenului menționat începe în ziua imediat următoare zilei în care a fost înregistrată cererea.

Desfacerea din inițiativa angajatorului a contractului individual de muncă pe durată nedeterminată, precum și a celui pe durată determinată – concediere – se admite pentru următoarele motive:

a) *rezultatul nesatisfăcător al perioadei de probă (art.63 alin.(2));*

b) *lichidarea unității sau încetarea activității angajatorului persoană fizică;*

c) *reducerea numărului sau a statelor de personal din unitate;*

d) *constatarea faptului că salariatul nu corespunde funcției deținute sau muncii prestate din cauza stării de sănătate, conform documentului medical (certificat/adeverință/act etc.), eliberat de autoritatea (instituția) medicală competentă;*

e) *constatarea îndeplinirii nesatisfăcătoare, în mod repetat, pe parcursul unui an, a indicatorilor de performanță individuală. Concedierea poate fi dispusă numai după evaluarea prealabilă a salariatului conform procedurii de evaluare stabilite prin convenția colectivă, contractul colectiv de muncă aplicabil sau, în lipsa acestora, prin regulamentul intern al unității, în conformitate*

cu dispozițiile generale stabilite de prezenta lege, cu condiția că angajatorul a dat salariatului instrucțiuni corespunzătoare, a transmis un avertisment în scris și a oferit salariatului o perioadă rezonabilă de timp pentru îmbunătățire;

f) schimbarea proprietarului unității (în privința conducătorului unității, a adjuncților săi, a contabilului-șef);

g) încălcarea repetată, pe parcursul unui an, a obligațiilor de muncă, dacă anterior salariatul a fost sancționat disciplinar;

h) absența fără motive întemeiate de la lucru timp de 4 ore consecutive (fără a ține cont de pauza de masă) în timpul zilei de muncă;

i) prezentarea la lucru în stare de ebrietate alcoolică, în stare cauzată de substanțe stupefiante sau toxice, stabilită în modul prevăzut la art.76 lit.k);

j) săvârșirea unei contravenții sau infracțiuni contra patrimoniului unității, stabilită prin hotărârea instanței de judecată sau prin actul organului de competență căruia ține aplicarea sancțiunilor contravenționale;

k) comiterea de către salariatul care gestionează nemijlocit mijloace bănești sau valori materiale ori care are acces la sistemele informaționale ale angajatorului (sisteme de colectare și gestiune a informației) sau la cele administrate de angajator a unor acțiuni culpabile, dacă aceste acțiuni pot servi drept temei pentru pierderea încrederii angajatorului față de salariatul respectiv;

k^l) încălcarea obligației prevăzute la art. 7 alin. (2) lit. a) din Legea nr. 325 din 23 decembrie 2013 privind evaluarea integrității instituționale;

l) încălcarea gravă repetată, pe parcursul unui an, a statutului instituției de învățământ de către un cadru didactic (art.301);

m) comiterea de către salariatul care îndeplinește funcții educative a unei fapte imorale incompatibile cu funcția deținută;

n) aplicarea, chiar și o singură dată, de către un cadru didactic a violenței fizice sau psihice față de discipoli (art.301);

o) semnarea de către conducătorul unității (filialei, subdiviziunii), de către adjuncții săi sau de către contabilul-șef a unui act juridic nefondat care a cauzat prejudicii materiale unității;

p) încălcarea gravă, chiar și o singură dată, a obligațiilor de muncă;

r) prezentarea de către salariat angajatorului, la încheierea contractului individual de muncă, a unor documente false (art.57 alin.(1)), fapt confirmat în modul stabilit;

s) încheierea, vizînd salariații ce prestează munca prin cumul, a unui contract individual de muncă cu o altă persoană care va exercita profesia, specialitatea sau funcția respectivă ca profesie, specialitate sau funcție de bază (art.273);

t) - abrogată;

u) transferarea salariatului la o altă unitate cu acordul celui transferat și al ambilor angajatori;

v) refuzul salariatului de a continua munca în legătură cu schimbarea proprietarului unității sau reorganizarea acesteia, precum și a transferării unității în subordinea unui alt organ;

x) refuzul salariatului de a fi transferat la o altă muncă pentru motive de sănătate, conform certificatului medical (art.74 alin.(2));

y) refuzului salariatului de a fi transferat în altă localitate în legătură cu mutarea unității în această localitate (art.74 alin.(1)); precum și

y^l) deținerea de către salariat a statutului de pensionar pentru limită de vîrstă;

z) pentru alte motive prevăzute de prezentul cod și de alte acte legislative.

Contractul individual de muncă încetează în temeiul ordinului (dispoziției, deciziei, hotărârii) angajatorului, care se aduce la cunoștința salariatului, sub semnătură sau prin altă modalitate care permite confirmarea recepționării/înștiințării, cel târziu la data eliberării din serviciu, cu excepția cazului în care salariatul nu lucrează pînă în ziua eliberării din serviciu (absență nemotivată de la serviciu, privațiune de libertate etc.). Ordinul (dispoziția, decizia, hotărîrea) angajatorului cu privire la încetarea contractului individual de muncă trebuie să conțină referire la articolul, alineatul, punctul și litera corespunzătoare din lege. Și dacă funcționarul cu statut special nu este de acord cu eliberare din serviciu este în drept să conteste mai întâi la organul emitent, și pe urmă la instanța de judecată.

Pentru a garanta stabilitatea în exercitarea funcției publice, prin înlăturarea arbitrariului, au fost reglementate strict clauzele și condițiile încetării din inițiativa autorității sau instituției publice a raportului de serviciu.

O problemă care s-a pus în practică, în cazul rezilierii contractului individual de muncă, a fost aceea dacă în actul administrativ de încetare a raportului de serviciu pot fi menționate mai multe motive, ori autoritatea sau instituția publică trebuie să se limiteze la unul singur, la cel mai semnificativ, care este de altfel determinant pentru luarea măsurii.

Cu privire la această problemă s-a considerat că este necesar ca autoritatea sau instituția publică să opteze și să menționeze în decizia de încetare a raportului de serviciu un singur motiv, anume cel determinant.

S-a apreciat astfel, că invocarea a doua sau mai multor motive (de regulă, necorespunderea profesională și săvârșirea de abateri disciplinare) nu este în concordanță cu prevederile legii, care reglementează deosebit, pentru fiecare motiv în parte, procedura și obligațiile instituției.

Numai persoana care are competența legală de numire în funcția publică va dispune eliberarea din funcția publică prin act administrativ, care se comunică funcționarului public în termen de 5 zile lucrătoare de la emitere.

În cazul de eliberare din funcție pentru ca autoritatea sau instituția publică își reduce personalul, ca urmare a reorganizării activității, funcționarii publici, la propunerea autorității/instituției vor fi numiți în noile funcții publice sau, în noile compartimente în următoarele situații:

- a) *Se modifică atribuțiile aferente unei funcții puble mai puțin de 50 % ;*
- b) *Sunt reduse atribuțiile unui compartiment;*
- c) *Este schimbată demirea fără modificarea în proporție de peste 50 % a atribuțiilor aferente funcției publice;*
- d) *Este schimbată structura compartimentului.*

Aplicarea acestor prevederi se face cu respectarea următoarelor criterii:

- a) *Categoria, clasa și, după caz, gradul profesional ale funcționarului public;*
- b) *Indeplinirea criteriilor specifice stabilite pentru funcția publică;*
- c) *Pregătirea profesională;*
- d) *Să fi desfășurat activități similare.*

În cazul în care există mai mulți funcționari, se organizează examen de către autoritatea sau instituția publică.

Reducerea unui post este justificată dacă atribuțiile aferente acestuia se modifică în proporție de peste 50 % sau dacă sunt modificate condițiile specifice de ocupare a postului respectiv, referitoare la studii.

În cazul reorganizării activității prin reducerea posturilor, autoritatea sau instituția publică nu poate înființa posturi similare celor desființate pentru o perioadă de un an de la data reorganizării.

În cazul încetării raportului de serviciu prin destituirea din funcția publică, precizăm că destituirea din funcția publică se dispune, prin act administrativ al persoanei care are competența legală de numire în funcția publică, drept sancțiune disciplinară aplicată pentru motive imputabile funcționarului public, în următoarele cazuri:

a) Pentru săvârșirea repetată a unor abateri disciplinare sau a unei abateri care a avut consecințe grave și

b) Dacă s-a ivit un motiv legal de incompatibilitate, iar funcționarul public nu acționează pentru încetarea acestuia într-un termen de 10 zile calendaristice de la data intervenirii cazului de incompatibilitate.

Fapful constatării abaterii disciplinare constată Comisia care este competentă de a examina cauza.

Actul administrativ prin care se constată incompatibilitatea se comunică funcționarului public în termen de 5 zile lucrătoare de la data emiterii. Comunicarea actului administrativ trebuie să facă anterior fetei destituirii din funcția publică.

Funcționarul public poate să comunice încetarea raporturilor de serviciu prin demisie, notificată în scris persoanei care are competența legală de numire în funcția publică. Efectul demisiei va fi produs după 30 de zile calendaristice de la înregistrare.

În final, încetarea raportului de serviciu trebuie să aibă loc prin act administrativ al persoanei care are competența legală de numire în funcția publică, cu un singur motiv, anume cel determinant.

Dacă în cazul abaterilor disciplinare aplicarea sancțiunilor disciplinare, inclusiv concediere față de funcționarul public cu statut special se aplică numai de autoritatea ori instituția publică în care este angajat ultimul, atunci în cazul infracțiunilor autoritatea ori instituția publică (angajator) trebuie să ia în vedere și deciziile altor autorități ori instituții publice și să fie foarte atentă la procedură. Acest fapt să încercăm să demonstrăm în studiu de caz.

Studiu de caz^{1 2}:

Pe data de 22.08.2012, prin Ordinul MAI nr.420 ef din 22.08.2012, **Țurcanu Ciprian a fost suspendat din funcție**. Temeiul acestui Ordin a servit demersul Procuraturii Anticorupție prin care se cerea de la angajator suspendarea din funcție din motiv că exista urmărirea penală în privința lui Țurcanu Ciprian conform art.324 al.2 b, c Cod Penal.

Prin deciziile instanțelor de judecată Țurcanu Ciprian a fost achitat (decizia definitivă – 22.02.2017). Respectiv, decizia dată trebuia să fie luată de MAI. Ordinul MAI nr.420 ef din 22.08.2012 trebuia să-și înceteze prin anularea lui, oferind posibilitatea lui Țurcanu Ciprian să activeze în continuare în cadrul acestei autorități.

Ceea ce n-a fost de MAI. Mai mult ca atât MAI prin Ordinul nr.87 ef. din 24.05.2017 **a concediat pe Țurcanu Ciprian** din funcție.

Nefiind de acord cu aceasta Țurcanu Ciprian s-a adresat mai întâi la MAI cu o cerere prealabilă, solicitând: *anularea ordinului de suspendare nr.420 ef. din 22.08.2012, anularea ordinului de concediere nr.87 ef. din 24.05.2017, restabilirea în funcția echivalentă, încasarea prejudiciului moral în sumă de 250 mii lei, recalcularea vechimii în muncă, încasarea cheltuielilor de judecată în sumă de 10000 lei pentru asistența juridică și 10600 lei pentru cheltuieli de transport.*

¹ Hotărârea Judecătorei Chișinău (sediul Rîșcani) din 20 mai 2022

https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/88d403fb-55e7-4e27-a500-73d7a6251fa6

² Dispozitivul Deciziei al Curții de Apel Chișinău din 13 iunie 2023

https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/87f564bc-ae05-49c5-8d09-60937884defd

Cererea prealabilă depusă de Țurcanu Ciprian a fost respinsă de MAI, atunci conform procedurii, el s-a adresat la instanța de judecată, deja solicitând: *anularea răspunsului Ministerului Afacerilor Interne nr.22/Ț-10/17 din 27.03.2017, anularea ordinului de suspendare nr.420 ef. din 22.08.2012, anularea ordinului de concediere nr.87 ef. din 24.05.2017, restabilirea în funcția echivalentă, încasarea prejudiciului moral în sumă de 250 mii lei, recalcularea vechimii în muncă, încasarea cheltuielilor de judecată în sumă de 10000 lei pentru asistența juridică și 10600 lei pentru cheltuieli de transport.*

În cererea dată s-a bazat pe următoarele argumente:

1. *Referitor la pretenția privind anularea ordinului MAI nr.420 ef din 22.08.2012 despre suspendarea din funcție. Reieșind din fapt că a fost suspendat din funcție pe bază demersului Procuraturii Anticorupție prin care se cerea angajatorului suspendarea din funcție din motiv că exista urmărirea penală în privința lui Țurcanu Ciprian conform art.324 al.2 b, c Cod Penal, până la adoptarea deciziei definitive pe caz.*

Decizia definitivă a instanței de judecată privind achitarea lui Țurcanu Ciprian a fost adoptată pe data de 22.02.2017. Respectiv, efectul juridic al ordinului MAI nr.420 ef din 22.08.2012 trebuia să finiseze, și MAI fost obligat să-l anuleze acest Ordin. Cu alte cuvinte, n-a fost respectată procedura administrativă, și anume de anulare a actului administrativ.

2. Prin anularea *ordinului MAI nr.420 ef din 22.08.2012* autoritatea publică, în opinia lui Țurcanu Ciprian, în continuare trebuia să *anuleze ordinul de concediere nr.87 ef. din 24.05.2017 și obligată să-l repună pe Țurcanu Ciprian în drepturile de muncă deținute anterior, ca el să aibă posibilitate să continue raportul de muncă în baza contractului individual de muncă, deoarece acțiunea acestui ordin de suspendare din funcție a fost pentru o anumită perioadă, dar nu pentru totdeauna.*

3. Cu privire la despăgubiri, Țurcanu Ciprian argumentat în felul următor: *În conformitate cu art. 17 Cod Administrativ, dreptul vătămat a lui Țurcanu Ciprian este dreptul la muncă, drept încălcat prin actul de suspendare din 28.08.2012, care nu a fost obligator de emis pînă la o sentință judecătorească de condamnare intrată în vigoare, cu referire la principiul prezumției nevinovăției, prevăzut de art.6 al.2 CEDO. Iar conform Legii privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești nr. 545 din 25.02.98, reclamantul este în drept să solicite restabilirea în drepturile lezate, inclusiv dreptul la muncă la care a fost suspendat, precum și să solicite despăgubiri în legătură cu emiterea acestui act.*

După examinarea cauzei, atât Judecătoria, cât și Curtea de Apel au admis parțial cererea de chemare a lui Țurcanu Ciprian, și anume ceea ce se referă la anulare au decis:

- Anularea răspunsului Ministerului Afacerilor Interne nr.22/Ț-10/17 din 27.03.2017,
- Anularea ordinului de suspendare nr.420 ef. din 22.08.2012,
- Anularea ordinului de concediere nr.87 ef. din 24.05.2017,
- Restabilirea în funcția echivalentă,
- recalcularea vechimii în muncă,
- încasarea cheltuielilor de judecată și de drum.

Cu alte cuvinte, de către instanțele de judecată a fost anulat ordinul Ministerului Afacerilor Interne nr. 87 ef. din 24.05.2017, prin care a fost încetat serviciul și a fost reziliat contractul individual de muncă.

Din cele menționate putem generaliza că, MAI (angajator) trebuia să ia în vedere deciziile altor autorități, în cazul nostru, decizia instanței de judecată privind achitarea lui Țurcanu Ciprian, și în continuare să respecte procedura administrativă.

În final, putem menționa că, începând de la noțiunea de funcționar public cu statut special, competența, procedura de ocupare a funcției publice, încetarea raportului de serviciu privind funcționarii respectivi se reglementează normativ.

Referințele bibliografice:

1. Creangă I., Curs de drept administrativ, Chișinău, 2003.
2. Legea Republicii Moldova cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, nr.158 din 04.07.2008, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 230-232 din 23.12.2008.
3. Legea Republicii Moldova privind funcționarul public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, nr.288 din 16.12.2016, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 40-49 din 10.02.2017.
4. Negoită A., Ștefănescu D., Elemente de drept, București, 1996, p. 73.
5. Orlov M., Drept administrativ, Chișinău, 2001.
6. Prisacaru V., Tratat de drept administrativ român., Partea generală, București, p. 160.
7. Tofan Dana Apostol, Drept administrativ, vol. I, Editura ALL BECK, București 2003.
8. Zaharia G, Budeanu-Zaharia O., Budeanu I., Drept administrativ, Iași, 2002.
9. Hotărârea Judecătorei Chișinău (sediul Rîșcani) din 20 mai 2022 https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/88d403fb-55e7-4e27-a500-73d7a6251fa6
10. Dispozitivul Deciziei al Curții de Apel Chișinău din 13 iunie 2023 https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/87f564bc-ae05-49c5-8d09-60937884defd

NOȚIUNEA DE "SERVICIU PUBLIC"

THE NOTION OF "PUBLIC SERVICE"

Mihai CRETU, drd. în cadrul Șc. doc.
„Științe penale și drept public”,
Specializarea Drept administrativ,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
mihai.cretu@ugal.ro

Rezumat: Studiul își propune să efectueze o succintă analiză a noțiunii „serviciului public” atât sub aspect doctrinar, cât și sub aspect al reglementării normative. De asemenea, încercăm o scurtă incursiune privind evoluția instituției juridice și a noțiunii principiilor serviciului public.

O atenție deosebită s-a acordat definiției serviciului public atât în legislația Republicii Moldova cât și a României, dar și rolul în cadrul ramurii de drept administrativ.

Studiul evidențiază faptul că actuala legislație în materia principiilor serviciului public este una deficitară și necesită îmbunătățiri. Înființarea unui serviciu public este condiționată de două repere esențiale și anume: existența unei cereri din partea societății și a cadrului legal, actul de voință a legiuitorului.

Cuvinte-cheie: serviciu public, interes public, autoritate publică, administrație publică, drept administrativ, funcție publică, funcționar public

Abstract: The study aims to carry out a brief analysis of the notion of "public service" both from a doctrinal point of view and from the point of view of normative regulation. We also attempt a brief foray into the evolution of the legal institution and the notion of public service principles.

Particular attention was paid to the definition of the public service both in the legislation of the Republic of Moldova and Romania, but also the role within the branch of administrative law. The study highlights the fact that the current legislation in the matter of public service principles is deficient and requires improvement. The establishment of a public service is conditioned by two essential milestones, namely: the existence of a request from society and the legal framework, the act of will of the legislator.

Keywords: public service, public interest, public authority, public administration, administrative law, public office, public official

Introducere

Înființarea unui serviciu public presupune îndeplinirea unei liste întregi de condiții. Până a vorbi despre aceste condiții, mai întâi vom defini noțiunea de „serviciu public”.

În urma unei analize complexe și aprofundate am conchis că această instituție de drept administrativ ocupă un rol foarte important atât în legislația actuală cât și în realitatea cotidiană, motiv pentru care ne-am gândit să-i acordăm o atenție deosebită noțiunii serviciului public. Iar pentru a avea o fluiditate și o coerență în cercetarea noastră vom începe prin a vedea care este accepțiunea acestei noțiuni dată de către Dicționarul Explicativ al Limbii Române.

Noțiunea de serviciu își are originea din latinescul *servitium*, care în sensul și semnificația Dicționarului Explicativ al Limbii Române este definită ca fiind „acțiunea, faptul de a servi, de a sluji;

formă de muncă prestată în folosul sau în interesul cuiva”, respectiv o subdiviziune în administrația internă a unei instituții, întreprinderi etc.”¹

Serviciu public este cu siguranță o noțiune complexă, dar în același timp și o noțiune esențială pentru dreptul administrativ. Din punctul nostru de vedere este o instituție a dreptului administrativ care nu a fost suficient analizată și nu a reprezentat obiectul unor ample cercetări, chiar dacă ocupă un loc eminent central atât în cadrul dreptului administrativ cât și în complexitatea vieții cotidiene. Mai mult decât atât, considerăm că în lumina tendințelor din ce în ce mai accentuate de dezvoltare a societății noastre, o cercetare profundă și exhaustivă este imperios necesară și este menită să aducă mai multă coerență, mai multă claritate, să acopere eventualele lacune constatate în legislația actuală dar și existența unor norme juridice incomplete și desuete.

Pentru o înțelegere corectă a noțiunii serviciului public este imperios necesar să spunem pentru început ce reprezintă un serviciu public în accepțiunea doctrinei juridice din Republica Moldova. La o cercetare mai amănunțită reținem că „serviciul public de gospodărie comunală reprezintă orice gen de activitate înființat prin grija autorității publice locale în scopul satisfacerii unor interese generale și specifice ale comunității în cauză și prestat permanent populației fie de însăși autoritatea publică direct, prin intermediul întreprinderilor sale municipale, fie de un subiect de drept privat, sub controlul autorității publice.”²

Nu vom insista foarte mult pe multitudinea de opinii și de abordări în ceea ce ține de această noțiune, ceea ce este mai mult decât sigur este faptul că definiția de mai sus este una comprehensivă și reprezentativă pentru doctrina juridică din Republica Moldova.

Metodologie

În cadrul studiului au fost folosite cumulativ următoarele metode de cercetare: metoda logică, metoda istorică și metoda comparativă.

Noțiunea de ”serviciu” public în legislația Republicii Moldova

În prezent, în legislația Republicii Moldova există două acte normative care abordează noțiunea serviciului public. Pentru început, vom face o trecere în agendă a acestor acte normative, după care v-om face o incursiune atât în legislația României cât și în literatura de specialitate.

Un prim act normativ (cel puțin din punct de vedere cronologic) este Legea 1402 din 24.10.2002 cu privire la serviciile publice de gospodărie comunală, unde la art. 2 sunt definite serviciile publice de gospodărie comunală ca fiind acele „servicii scoase din subordinea autorităților publice centrale și constituite ca structuri autonome gestionare, atribuindu-li-se patrimoniu propriu în unitatea administrativ-teritorială respectivă.”³

Un alt act normativ este Legea 158 din 04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public⁴, unde la art. 2 este definit serviciul public ca fiind „activitatea de interes public, organizată și desfășurată de către o autoritate publică”.

În doctrina franceză, noțiunii de serviciu public i-au fost recunoscute două sensuri: un sens organic (sau formal) și un sens material. În sens organic (formal), serviciul public era caracterizat ca fiind o organizație, o întreprindere girată de administrație, iar în sens material, serviciul public era

¹ *Dicționarul explicative al limbii române*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2016, p. 797.

² Maria Orlov, Svetlana Dogotaru, Ștefan Belecciu, Liliana Belecciu, *Comentariu la Legea Serviciilor Publice de Gospodărie Comunală*, Chișinău, 2004, p. 6.

³ Lege nr. 1402 din 24.10.2002 a serviciilor publice de gospodărie comunală.

⁴ Legea 158 din 04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public.

considerat ca fiind orice activitate care avea ca scop satisfacerea unui interes general (indiferent de natura organizației care o exercită). De foarte multe ori, definiția materială și cea formală coincideau, astfel încât, în dreptul clasic francez, o activitate de interes general, girată de administrație a fost mereu considerată serviciu public.¹

În literatura de specialitate românească se afirmă – pe bună dreptate – că noțiunea de serviciu public a redevenit „o noțiune de bază a dreptului administrativ”.²

Statul și unitățile administrativ-teritoriale, ca forme organizatorice de viață și activitate ale membrilor care le formează, sunt chemate să asigure locuitorilor condițiile necesare de conștientizare – economice, sociale, culturale, de securitate etc. – în mod continuu și permanent, organizând în acest scop o multitudine de structuri, denumite frecvent în actele normative, dar și în doctrina juridică de specialitate „servicii publice”, pe care le dotează în vederea bunei funcționări cu: mijloace materiale și bănești, specialiști etc.

Unele din aceste servicii publice se organizează numai de către stat, altele putând fi organizate și de către colectivitățile locale recunoscute de stat. În primul caz, vorbim de „servicii publice ale statului”, în cel de-al doilea caz de „servicii publice ale comunei, orașului sau județului”, după caz.³

Pentru o mai bună înțelegere a noțiunii de serviciu public dar și pentru a avea o coerență în demersul nostru, vom face o scurtă incursiune în ceea ce înseamnă perioada interbelică și vom cerceta cum defineau autorii din acea vreme această instituție fundamentală a dreptului administrativ. Vom începe cu unul dintre părinții dreptului administrativ românesc, reputatul profesor Paul Negulescu care definea serviciul public ca „un organism administrativ creat de stat, județ sau comună, cu o componentă și puteri determinate, cu mijloace financiare procurate din patrimoniul general al administrației publice creatoare, pus la dispoziția publicului pentru a satisface în mod regulat și continuu o nevoie cu caracter general, căreia inițiativa privată nu ar putea să-i dea decât o satisfacție incompletă și intermitentă.”⁴

Tot în perioada interbelică, profesorul Anibal Teodorescu accentua că, serviciile publice se întâlnesc oriunde este o activitate de stat. Se susținea de asemenea că, funcția executivă a statului se realizează prin servicii publice, iar totalitatea lor formează administrația. În acest sens, autorul consideră că „serviciul public este serviciul înființat și organizat de stat sau subîmpărțirile sale administrative pentru îndeplinirea atribuțiilor lor executive.”⁵

Într-o altă opinie, la fel în perioada interbelică, se considera că serviciul public este un element esențial al organizării statului modern, prin serviciu public înțelegând „orice activitate creată pentru satisfacerea unor interese colective care se realizează după procedura specială a dreptului public, iar în caz de necesitate cu concursul forței publice.” Definit ca activitate, noțiunea serviciului public are următoarele caracteristici: 1) este o activitate tehno-juridică; 2) funcționează regulat și continuu; 3) este o activitate pentru realizarea unor interese publice; 4) activitate fără a avea ca scop un câștig material; 5) activitate care poate fi supusă unor modificări.⁶

De asemenea, profesorul Erast Diti Tarangul definea serviciul public ca fiind „orice activitate a autorităților publice pentru satisfacerea unei nevoi de interes general care este atât de importantă

---

¹ Georges Vedel, în Rodica Narcisa Petrescu, *Drept Administrativ*, Ed. Cordial Lex, Cluj-Napoca, 2001, p. 11.

² Antonie Iorgovan. *Tratat de drept administrative*, vol. I, Ed. Nemira, 1996, p.83.

³ Ana Dâmbu, *Aspecte privind noțiunea serviciului public în context actual*, Revista Transilvană de Științe Administrative, VIII, 2002, p. 53.

⁴ Paul Negulescu, *Tratat de drept administrativ*, vol. I, Tipografiile Române Unite, București, 1925, p. 217-218.

⁵ Anibal Teodorescu, *Tratat de drept administrativ*, vol. I, ed. a 3-a, Institutul de Arte Grafice „Eminescu” S.A., București, 1929.

⁶ Mihai Văraru, *Tratat de drept administrativ român*, Ed. Librăriei Socec & Co., București, 1928, p. 89.

încât trebuie să funcționeze în mod regulat și continuu”¹ (de exemplu poliția, învățământul, justiția, transporturile pe căile ferate, asistența socială). După cum se poate observa și în exemplul de mai sus, profesorul E. D. Tarangul pune accentul pe activitate, criticând opinia potrivit căreia prin serviciul public se înțelege nu numai activitatea în înțeles general, dar și organul care o exercită.

Astfel, putem concluziona că noțiunea de serviciu public are două sensuri: un sens este acela de organism (organ) iar cel de-al doilea sens este acela de activitate.

De menționat că acest dublu sens își are originea în dreptul francez. Pe de o parte în sens organic (formal) prin serviciu public se înțelege o organizație sau o entitate girată de administrație, iar pe de altă parte – în sens material, serviciul public este orice activitate care are ca scop satisfacerea unui interes general, indiferent de natura organizației care o exercită – publică sau privată.²

În legislația românească, noțiunea de serviciu public s-a cristalizat în mod substanțial în perioada interbelică plecând de la nevoile sociale pe care le satisfăcea statul, serviciul public fiind mijlocul prin care administrația își exercita activitatea. Serviciu public era definit ca fiind „*un organism administrativ, creat de stat, județ, oraș sau comună, cu o competență determinată, cu mijloace financiare procurate din patrimoniul general al administrației publice care l-a creat, pus la dispoziția publicului pentru a satisface în mod regulat și continuu o nevoie cu caracter general, căreia inițiativa particulară nu ar putea să-i dea decât o satisfacție incompletă și intermitentă*”³.

În opinia unui renumit autor din perioada interbelică, statul își îndeplinește funcțiile sale cu ajutorul unei organizații întregi din ce în ce mai complexe, alcătuită dintr-o sumă de servicii publice. Astfel, acesta considera că totalitatea serviciilor publice formează administrația⁴.

Un alt autor din perioada interbelică susținea ideea conform căreia „statul modern s-ar putea defini foarte bine ca o vastă cooperativă a tuturor serviciilor publice, create, întreținute și controlate de guvernanți în interesul statului și indivizilor”, motiv pentru care este obligat să facă totul pentru crearea și organizarea serviciilor publice necesare pentru dezvoltarea fizică, morală și intelectuală a indivizilor⁵. Acest autor definește serviciul public ca fiind orice activitate creată pentru satisfacerea unor interese colective care se realizează după procedura specială a dreptului public, la nevoie cu concursul forței publice.⁶

Tot în perioada interbelică au fost și unele păreri potrivit cărora ar trebui să se facă distincție între serviciile publice obligatorii și serviciile publice facultative. În cazul celor facultative, statul putea permite și particularilor să realizeze astfel de activități.⁷ Trebuie să menționăm că această opinie potrivit căreia ar trebui să se facă distincție între serviciile publice obligatorii și serviciile publice facultative – ca multe alte influențe din legislația Republicii Moldova și a României – este de sorginte franceză.

În doctrina franceză actuală, după o lungă perioadă în care se considera că noțiunea de serviciu public devenise „desuetă”⁸, vorbindu-se chiar de declinul acesteia, serviciul public este privit ca o

¹ Erast Diti Tarangul, *Tratat de Drept administrativ român*, Tipografia Glasul Bucovinei, Cernăuți, 1944, p. 320.

² A Dâmbu, *Op. cit.*, p. 52.

³ Paul Negulescu, *Tratat de drept administrativ*, vol. I, Tipografiile Române Unite, București, 1925, p. 123.

⁴ Anibal Teodorescu, *Tratat de drept administrativ*, vol. I, ed. a 3-a, Institutul de Arte Grafice „Eminescu” S.A., București, 1929, p. 254-255.

⁵ Mihai Văraru, *Drept administrativ român*, București, Ed. Socec & Co, Societate anonimă, 1928, p. 92-94.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Victor Onișor, *Tratat de drept administrativ*, Ed. Cartea Românească, București, 1930, p.447.

⁸ Antonie Iorgovan, *Tratat de drept administrativ*, vol. II, ed. A 4-a, Ed. All Beck, București, 2005, p.182.

„veritabilă cheie de boltă a construcției statale”¹. Esențialul acțiunii administrative, se arată în literatura juridică franceză actuală, constă în asigurarea funcționării serviciilor publice, care sunt rațiunea de a fi a administrației².

Un alt autor francez vine să adauge că „noțiunea de serviciu public evocă simultan trei tipuri de semnificații, respectiv instituțională, juridică și ideologică, semnificații care interferează și se susțin reciproc”³.

Noțiunea de serviciu public are un conținut istoric, reprezentând chintesența administrației publice și în același timp reprezintă o instituție cu un rol fundamental în constituirea și dezvoltarea dreptului administrativ. Noțiunea este folosită atât în sens organic (sau formal), cât și în sens material (funcțional). În primul sens, organic, serviciul public este perceput ca organizație de stat sau a colectivității locale înființată de persoanele juridice de drept public competente, cu scopul de a asigura satisfacerea unor cerințe ale membrilor societății, în regim de drept administrativ, în procesul de executare a legii sau un ansamblu de agenți și mijloace, pe care o persoana publică sau un agent privat autorizat le afectează realizării unei nevoi de interes public. În sens material (funcțional), serviciul public desemnează o activitate de interes general, care reprezintă, alături de organizarea executării și executarea în concret a legilor, misiunea generală a administrației publice. Acest din urmă sens este și cel mai des întâlnit în jurisprudență⁴.

Reglementarea anterioară

Anterior Codului administrativ, nu a existat o reglementare unitară a materiei consacrate în această parte (Partea a VIII-a – Serviciile Publice). Paradoxul normativ a constat în faptul că au existat acte normative referitoare la diferitele categorii de servicii publice (de exemplu, serviciile publice comunitare, serviciile de evidență a persoanelor etc.), dar nu a existat o reglementare-cadru, pentru serviciile publice.⁵

Concluzii

În rezultatul cercetării se poate conchide că serviciul public este o activitate a autorităților publice pentru satisfacerea unei nevoi de interes general care este de o importanță majoră astfel încât să fie prestată și să funcționeze în mod regulat și continuu. În acest context, serviciile publice sunt supuse unui regim juridic special, numit regim administrativ, organizarea și conducerea cărora au la bază principii speciale care nu se regăsesc în activitatea particulară. Serviciile publice au fiecare câte o specialitate conform nevoii sau interesului respectiv, ele neputând îndeplini în același timp și alte activități în afara celor determinate de lege concomitent cu înmulțirea și diversificarea nevoilor colectivității la nivel național sau local, serviciul public este acel tip de serviciu care s-a impus treptat prin omniprezența sa, devenind elementul central al administrației publice.

În urma demersului nostru științific putem menționa că actuala legislație în materia principiilor serviciului public este una deficitară. Pe de altă parte, legislația României menționează și definește

---

¹ Dana Apostol Tofan, *Drept administrativ*, vol. I, ed. a 4-a, Ed. C.H. Beck, București, 2018, p. 11. În literatura franceză de specialitate actuală se arată că serviciul public este obiectul cel mai sensibil din punct de vedere politic al dreptului administrativ, ocupând un loc important în dezbaterile publice. Pentru mulți, aceasta simbolizează modelul economic și social istoric al Franței. Serviciul public a cunoscut multe crize doctrinare și practice, însă este întodeauna prezent și indispensabil din punct de vedere social.

² M.-C. Rouault, *Droit administratif*, Gualino editeur, Paris, 2005, p. 375.

³ J. Chevallier, *Le Service Public*, Presses Universitaires de France, Paris, 1994, p. 3-6.

⁴ Vasilica Negruț, *Drept administrativ. Serviciul public. Proprietatea publică*, Ed. C.H. Beck, București, 2020, p.3.

⁵ Virginia Vedinaș, *Codul administrativ adnotat. Noutăți. Examinare comparativă. Note explicative*, Ediția a III-a, Editura Universul Juridic, București, 2021, p. 540.

cu exactitate aceste principii, atât prin intermediul Codului administrativ cât și a altor acte normative, iar acest lucru poate reprezenta o veritabilă sursă de inspirație pentru legiuitorul din Republica Moldova. Cu toate acestea, așa cum am arătat și în cercetarea noastră, ar fi just să menționăm că până a ajunge la actuala formă, legislația românească în materia serviciilor publice nu a avut de la începuturi forma coerentă și unitară pe care o are astăzi. Pentru a ajunge aici a avut de parcurs un drum sinuos. Putem concluziona că înființarea unui serviciu public este determinată de existența a două condiții esențiale și anume: să existe o cerere din partea societății și cadrul legal, adică actul de voință a legiuitorului.

Referințe bibliografice:

Acte normative:

1. Codul administrativ al României adoptat prin OUG nr. 57 din 2019 (M. Of. nr. 555 din 5 iulie 2019).
2. Legea nr. 51/2006 a serviciilor comunitare de utilități publice.
3. Legea nr. 101 din 25 aprilie 2006 a serviciului de salubritate a localităților.
4. Legea serviciilor publice de gospodărie comunală nr. 1402-XV din 24.10.2002.
5. Legea 158 din 04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public.

Literatura de specialitate:

1. Apostol Tofan Dana, Drept administrativ, vol. I, ed. a 4-a, Ed. C.H. Beck, București, 2018.
2. Dâmbu Ana, Aspecte privind noțiunea serviciului public în context actual, Revista Transilvană de Științe Administrative VIII, 2002.
3. Iorgovan Antonie, Tratat de drept administrativ, vol. I, Ed. Nemira, 1996.
4. Negulescu Paul, Tratat de drept administrativ, vol. I, Tipografiile Române Unite, București, 1925.
5. Negruț Vasilica, Drept administrativ. Serviciul public. Proprietate publică, București, Editura C. H. Beck, 2020.
6. Onișor Victor, Tratat de drept administrativ, Ed. Cartea Românească, București, 1930.
7. Orlov Maria, Dogotaru Svetlana, Belecciu Ștefan, Belecciu Liliana, Comentariu la Legea Serviciilor Publice de Gospodărie Comunală, Chișinău, 2004.
8. Petrescu Rodica Narcisa, Drept Administrativ, Ed. Cordial Lex, Cluj-Napoca, 2001.
9. Puie Oliviu, Serviciile de utilitate publică, Editura Universul Juridic, București, 2012.
10. Anibal Teodorescu, Tratat de drept administrativ, vol. I, ed. a 3-a, Institutul de Arte Grafice „Eminescu” S.A., București, 1929.
11. Vasile Ana, Drept administrativ, București, Editura Pro Universitaria, 2020.
12. Văraru Mihai, Tratat de drept administrativ român, Ed. Librăriei Socec & Co., București, 1928.
13. Tarangul Erast Diti, Tratat de Drept administrativ român, Tipografia Glasul Bucovinei, Cernăuți, 1944.
14. Vedinaș Verginia, Codul administrativ adnotat. Noutăți. Examinare comparativă. Note explicative, Ediția a III-a, Editura Universul Juridic, București, 2021.
15. Volosevici Dana, Metodologie juridică. Curs practic, Editura Pro Universitaria, 2016.

UNIVERSITATEA DE STAT „B. P. HASDEU” DIN CAHUL

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ

**„ROLUL ȘTIINȚEI ÎN REFORMAREA SISTEMULUI JURIDIC ȘI POLITICO-
ADMINISTRATIV”**

Ediția a IX-a

FACULTATEA DE DREPT ȘI ADMINISTRAȚIE PUBLICĂ

Str. Piața Independenței 1,
Cahul, MD – 3909
Republica Moldova
Tel.: 029922481

Bun de tipar: 15.03.2024
Format: 21 cm x 29,7cm
Coli de tipar: 13,04
Tirajul: 100

Tipografia ”CentroGrafic” SRL, Cahul
Tel.: 029925949
2024